

Dr. Oldřich Karlík

MRAVNÍ ŽIVOT

PODLE ŘÁDU

NADPŘIROZENÉHO

.

Lidové knihkupectví a nakladatelství v Olomouci

MRAVNÍ ŽIVOT PODLE ŘÁDU
NADPŘIROZENÉHO

D R. O L D Ř I C H K A R L Í Ě

M R A V N Í Ž I V O T

P O D L E Ř Á D U N A D P Ř I R O Z E N Ě H O

*„Magna hominis miseria est cum
illo non esse, sine quo non potest esse.“*

Sv. Augustin, De Trinitate, 14, 12.

1 9 3 6

Nákladem Lidového knihkupectví a nakladatelství v Olomouci

IMPRIMATUR

Dr. Joannes Martinů, Vicarius generalis.

Olomucii, die 1. X. 1936.

Nr. 16.399.

Úvodem

Židé žádali na Kristu Pánu důkaz, že je Syn Boží a Vykupitel světa. Chtěli větší zázrak, než učinil Mojžíš, který po mnoho let živil manou celý národ židovský. Kristus ukazuje, že mana nebyla pravým chlebem s nebe, že udržovala jenom tělesný život jediného národa toliko na určitou dobu; pravým chlebem s nebe že však je ten, který s nebe pochází a je zdrojem veškerého života, zvláště též duchovního a nadpřirozeného, a to nejen pro jeden národ a na krátkou dobu, ale pro veškeré lidstvo a na věky.

Když židé zatoužili po tom chlebě, prohlásil, že on sám je tím pokrmem, který musí jísti, kdo chce vejíti v život věčný.

Účinek řeči, jíž slíbil Spasitel ustanovení nejsv. Svátosti oltářní, byl mocný. Židé odcházeli a také mnozí z učedníků prohlásili: „Tvrdá jest ta řeč; kdo ji může poslouchat?“¹ Upozornil je, že duch, to jest božství spojené s člověčenstvím, oživuje životem nadpřirozeným. Než marně. Od té doby mnozí z učedníků odešli a již s ním nechodili. Zůstává s ním jen dvanáct vyvolených. Zdá se však, že i ti kolísají.

Kristus neodvolává nic ze svých slov; nesnaží se zadržeti ani těch několik málo sobě věrných. Klade jim rozhodnou otázku: „Chcete i vy odejít?“²

Tato otázka byla častěji opakována v dějinách, slyšíme ji také dnes na přelomu dvou věků. Na jedné straně stojí Kristus, Syn Boží, se svým učením o nadpřirozeném cíli člověka, nadpřirozených pravdách a nadpřirozeném životě, na druhé straně vyvstává přízrak pohanství, a vítězstvím pravdy nepokořen, odvažuje se popíratí všechno, co lidský rozum nechápe, co přesahuje přirozené síly člověka.

Jak odpoví na tuto otázku dnešní lidstvo? Apoštol Petr dal v oné

¹ Jan 6, 61.

² Jan 6, 68.

osudné chvíli správnou odpověď: „Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného, my jsme uvěřili a poznali, že Ty jsi Kristus, Syn Boží.“¹

V těchto slovech jest obsažen veškerý důvod, který rozhoduje, máme-li nadpřirozeno přijmouti. Kristus je Syn Boží. I když jest nemožné nadpřirozeno pochopiti a proniknouti lidským rozumem, přijímáme je pro autoritu a moc Syna Božího, který o sobě řekl: „Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi. Odejdouce tedy, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávatí všecko, co jsem přikázal vám; a hle, já jsem s vámi po všechny dni až do skonání světa.“²

Kristus dal církvi rozkaz, aby udělováním křtu svatého působila v lidských duších nadpřirozené obrození, aby vychovávala lidstvo k mravnímu dokonalému životu a používala k tomu všech prostředků, které k tomu cíli ustanovil. Vzneseným předmětem kázání v křesťanství byla vždy nauka o milosti. Apoštolové stále o ní mluvili.

Ani nás nesmí zdržovati tajemství milosti, abychom o něm nemluvili. Bylo by to znamením nedostatku katolického sebevědomí, špatně tajený zájem o přízeň moderního světa. Naší povinností naopak je, abychom *opět vykopali zasypané hodnoty* a ukázali je hledajícímu lidstvu. *Jde o pravdy zásadního významu pro veškerý náboženský a mravní život.* Není možno, aby žil podle zásad evangelia a zachovával mnohdy i těžká přikázání ten, kdo nemá živého pochopení pro nadpřirozeno. Aby zasvitl nový, lepší den, k tomu nestačí jen pochodeň pozemského vědění, nýbrž musí znovu zazářiti slunce Božího zjevení. Pak teprve ustoupí šířící se noc do temnosti, z níž se zrodila.

Tajemství míru a pokoje na světě podobně jako tajemství správného života, nutno hledati v lidských duších. Bezpečnost a jistota na zemi závisí především na tom, jak je uspořádán život duší lidských. Všechno ostatní, co se podniká, aby se poměry zlepšily, je vhodné a nutné, ale předpokládá plné uznání této základní pravdy. Vyjádřil to již sv. Augustin slovy: „Je veliké neštěstí pro člověka, není-li s tím, bez něhož býti nemůže.“³ Duše lidská je stvořena pro Boha, má s ním býti jednou spojena ve věčné blaženosti. S tímto nadpřirozeným cílem se nutně musí shodovati také nadpřirozený život již zde na zemi.

¹ Jan 6, 70.

² Mt 28, 18-20.

³ Augustinus, De Trinitate, 14, 12, M. P. I. 42, 1049.

Nedbá-li člověk tohoto svého určení, jedná-li proti vůli Boží, přivádí do neštěstí nejen svou duši, ale ohrožuje veškerý svůj život, který se vyšinul ze správných kolejí. Pak nastává nutně neklid, nejistota, zmatek v životě soukromém i veřejném.

Běží o to, aby do života dnešního člověka, plného bídy a tísně, opět zazářilo světlo, teplo a krása nadpřirozeného života. Je nutno, abychom sami byli proniknuti živou věrou v nadpřirozeno, má-li svět viděti spásu svou v učení církve katolické, a abychom s přesvědčením a vnitřním nadšením nesli pochodeň nadpřirozené víry mezi bloudící a hledající lidstvo podle slov Kristových: „Oheň na zem pustit jsem přišel, a co chci jiného, než aby se vznítily.“¹

Účelem tohoto spisu jest oživit zájem o nadpřirozeno a nadpřirozený mravní život. Nejde o to, aby se jím obhájil a obšírně vysvětlil nadpřirozený řád, který je tak starý jako náboženství vůbec, toto dílo má vzbuditi zájem o životní otázku pro mravní život jednotlivce a celé společnosti lidské, ukázati její důležitost a zanítiti v srdcích čtenářů jiskru nadpřirozeného ohně.

V první části ukážeme, jak se lidský život v nové době odcizuje náboženství a kde tkví příčiny tohoto zjevu, v druhé části vytýčíme, co je přirozeno a co nadpřirozeno, a pojednáme o poměru přirozena k nadpřirozenu, v třetí části pak poukážeme, jak se má nadpřirozeno projevovati v praktickém životě jednotlivcově a ve společnosti lidské.

¹ Luk 12, 49.

Č Á S T P R V N Í

ŽIVOT A NÁBOŽENSTVÍ

Odklon života od náboženství

V listopadu 1932 svolala Královská italská akademie do Říma z celé Evropy asi šedesát významných politiků, diplomatů, právníků, odborníků v národním hospodářství, dějepisců a spisovatelů, aby pojednali o situaci, nebezpečích a nadějích Evropy. Všechny účastníky, ač byli různých názorů světových, sjednocovalo při poutavých rozhovorech přesvědčení, že Evropa žije ve vážném nepokoji, v bolestné nejistotě a velkém strachu o budoucnost.¹

Obavě, někdy i úzkosti neubrání se nikdo, kdo bedlivě uváží a domyslí, kam přivedou nutně lidstvo síly, ovládající dnešní společnost lidskou v životě hospodářském, politickém, sociálním, kulturním a mravním, a kdo si uvědomí, jak se dnes cení duševní a duchovní hodnoty.

A tu nutno přiznati hned, že síly, udávající dnes směr životu soukromému i veřejnému, nejenže se neopírají o mravní zásady, jak je poznáváme ze zjevení Božího a svým rozumem, ba naopak těmto zásadám odporují a je odmítají.

Dlouholetý vývoj poměru lidské kultury k náboženství skončil tak, že skutečný život se odklonil od náboženství, že nastal osudný a neblahý rozpor mezi lidskou kulturou a náboženstvím. Lidé si upravují život a vzájemný styk bez ohledu na příkazy náboženství. Náboženství je jim něco vnějšího, cizího, co ve svém nitru neprožívají. Náboženství prý je třeba z vlivu na veřejný život vyloučit, odkázat jako soukromou věc a libůstku určitých lidí do náležitých mezí. To jest dnes rozšířený moderní názor.

A v tomto postoji k náboženství vidí mnozí ještě jakousi přednost dnešní doby, zapomínajíce úplně, že náboženství, určující poměr člověka k Bohu, nutně zasahuje celého člověka v jeho veškerém životě,

¹ Gonzague de Reynold, *L'Europe tragique*, Paris 1934, 393: „Ce qui réunissait tous ces esprits divers et même opposés, c'était un sentiment commun: l'inquiétude.“

a proto se musí projevovati ve všem jeho jednání soukromém i veřejném, ve vzájemných stycích lidí mezi sebou, v životě rodinném, manželském, školském, v otázkách hospodářských, politických, právních, v kultuře těla, ve stanovisku k míru i válce.

Je-li Bůh věčným tvůrcem a pánem všehomíra a každé jednotlivé věci, záleží-li jen na něm, že člověk žije – a kdo se zdravým rozumem by mohl o tom pochybovati? – zjevil-li se nám a ukázal-li, jak máme žítí a co je konečným cílem života, tak život lidský je úplně závislý na Bohu, člověk musí celým životem tuto závislost uznávati, a nikterak není v naší moci, abychom se beztrestně rozhodovali o tom, máme-li či nemáme-li jeho vůle dbáti. Velí tedy moudrost, abychom svůj poměr k Bohu uznali a jeho přikázáním se podrobili. Nerozumně jedná, kdo mluví o nezávislosti na Bohu. Je to planá vzpoura, jejíž neblahé účinky nutně pocítí ten, kdo se proti Bohu bouří. Je to čin pošetilce, který proti měsíci vysílá šípy, jež dopadají zpět na jeho hlavu, čin blouznivce, který se honí za přeludem a zabloudí v pustinách.

Zato pokorná víra v Boha, společného Otce všech lidí, všech národů a zemí, Pána všech věcí stvořených, Původce veškerého mravního i fysického řádu na světě, je pojítkem lidí a všem věcem vykazuje pravé místo. Kdo trhá pouta mezi Bohem a člověkem, trhá pouta a správný poměr lidí k lidem a k jiným tvorům. Člověk, který pravdy náboženské a život podle nich odvrhl, podobá se rozbité loutce s rozházenými údy. Ztratil svou vnitřní jednotu a svět vůkol něho se mu jeví jako šalba zjevů bez jednotící myšlenky.

Dnešní člověk nemá žádoucí vnitřní jednoty, ucelenosti. V jeho duši není klidu, jistoty, pravé, čisté radosti, lásky k bližnímu, dnešní člověk trpí bolestnou roztržtostí duševní, která povstala z rozporu mezi náboženstvím a životem, jak se vyvinul mezi křesťanstvím a čistým lidstvím, mezi církví a kulturou.

Roztržka mezi životem a náboženstvím není ovšem teprve zjevem nového světa, jehož brány se otevřely po skončené válce v listopadu 1918. Přípravoval ji dlouho dřívější věk, jenž vyhlášením krvavé světové války zapadl, a teprve světová katastrofa válečná a mravní zkáza, která ji doprovázela a po ní přišla, ukázala nám v jasném světle barbarství, k jakému lidstvo dospělo. Dnes si teprve uvědomujeme s větším pochopením, jak se život odcizil náboženství, a poznáváme, že náboženství přestalo býti kvasem, který by měl pronikat všechny poměry života lidského.

Skvělé úspěchy ve všech oborech lidského vědění naplnily člověka takovým nadšením a sebevědomím, že prohlásil za své dogma ustavičný pokrok. Očekával od budoucnosti, že lidský rozum donutí přírodu odhaliti všechna dosud skrývaná tajemství, že čím dál větší a dokonalejší štěstí bude jeho údělem. Domníval se a namlouval si, že doba úspěchu potrvá vždycky, že blahobyt se ještě zvětší a rozšíří na všechny lidi.

Věřil ochotně novým vědám hospodářským, které se opíraly o nevyzkoušené teorie. Z jednotlivých přechodných a nestálých případů v hospodářském životě vyvozoval pevné, trvalé zákony. Věřil příliš číslicím, statistice, stoupající čáře úspěchů a ztrácel spojitost se skutečným životem, s mravním řádem, jemuž nutně podléhá, ať chce nebo nechce. Hybnou silou činnosti hospodářské stal se zisk a prospěch, blahobyt, nestarající se, jsou-li prostředky, jichž užívá, mravně nezávadné.

Proto se dal horečně do výroby nového zboží, vyměňoval je, vymýšlel, důvěřuje technice a vědě, jak zdokonalit, uspíšit a nejsnadněji rozmnožit výrobu. Čím více se vyrobí, tím větší bude odbyt. Nevěřil, že by někdy nastala nadvýroba. Domníval se, že nadvýroba se může projevit jen částečně. Je-li jeden dopravní kanál přeplněn, znamená to, že jiné jsou prázdné. Výroba byla znamením blahobytu, stroje znamením pokroku. Majetek se množil, obchod kvetl, životní úroveň lidská stoupala, přepych se šířil a běželo jen o to, aby stoupající životní potřeby byly splněny.

Vedoucí myšlenky měly na zřeteli všeobecný prospěch a s tohoto hlediska všechno se posuzovalo a posuzuje. I na náboženství člověk hledí pod zorným úhlem prospěchu. Kolik lidí zklamáno zanechává modlitby, protože nebyli vyslyšeni hned a tak, jak si to přáli! Kolik lidí dnes počítá, co jim úkony náboženské vynesou, a domnívají-li se, že z nich nemají hmotného prospěchu, nestarají se o ně, pohrdají jimi. Ztrácejí pochopení pro veřejné náboženské projevy věřícího lidu, cení člověka, společnost a celý národ podle jeho blahobytu a výroby.

Vidíme zmatek v nazírání na hodnoty věcí. Život se zaměřuje s prostředky potřebnými k životu, zájem o pozemské statky ubíjí v člověku zájem o duchovní pravdy. Člověk zapomíná na věci věčné, nedbá jich a hledá úzkostlivě věci časné, v nichž vidí cíl svých tužeb a prací. To je v mnohém ohledu základní a charakteristický rys mo-

derního světa, jak to bylo známkou světa pohanského, který přetvořilo křesťanství, ukazujíc lidem jako cíl věčnost.

Ducha dnešní doby mohl by správně vystihnout sv. Augustin týmiž slovy, kterými líčil boj mezi pohanstvím a křesťanstvím za svého života: „Dvojí láska rozděluje lidstvo ve dvojí město. Láska člověka k sobě a jeho vyvýšenost až k pohrdání Bohem staví město pozemské, láska Boží, vedoucí člověka až k pohrdání sebou samým, zakládá město Boží.“¹

Dnešní nazírání na život vysvitne nám opravdu jasně, prohlédneme-li si pozorně město se starou katolickou tradicí a města, vybudovaná v nové době. Tam ovládá město kostel, jehož věže ukazují k nebi. Jako kuřátka kolem slepice jsou kolem kostela seskupeny lidské příbytky. Kdo si prohlíží město, každý si řekne, že tam bydleli a bydlí lidé, jejichž život posvěcuje myšlenka na věčnost.² Jiný obraz vidíme v moderních městech nebo ve čtvrtích měst, vybudovaných nedávno. Zde nevládne kostel, veškerou pozornost poutají přepychové budovy světské, náměstí nezdobí sochy světců, nýbrž sochy mužů zasloužilých o pokrok lidské kultury, v síních škol a veřejných budov neuvidíte křížů, obrazů, soch, které by naznačovaly, že moudrost, pořádek mají původ od Boha, veškerá vnější i vnitřní výzdoba k vám mluví jen o tom, co člověk osvobozený od náboženských pout sám svým rozumem a svou pílí vykonal. Moderní člověk, pohlížeje sebevědomě na svou kulturu, táže se pyšně s králem babylonským: „Zdaliž to není ten veliký Babylon, jež jsem já vystavěl v královské sídlo, mocí své síly a k slávě nádhery své?“³ Tak již vnější ráz dnešní kultury svědčí o tom, že nemá své kořeny ve věčnosti, že již není provanuta křesťanskou nadějí, že ztratila s očí věčné určení člověka, že se staví zamítavě nebo aspoň lhostejně k věčným statkům. Lidská kultura se odcizila náboženství.

Bolestnou tuto pravdu si uvědomíme jasněji, pozorujeme-li jen spěšně život dnešního člověka. Tím, že člověk ztrácí z mysli věčný cíl, ztrácí také smysl a pochopení pro pevný mravní řád a pro zákony, svou vůlí a potřebou řídí své myšlenky a sám si vytváří morálku, sám si dává zákony, či lépe, žije bez zákonů. Není divu, že za takových poměrů kolísá, mizí pravý pojem ctnosti a nutně ovšem také i opačný

¹ De civitate Dei, XIV, 28, M. P. I. 41, 436.

² Dr. J. Donat, Die Freiheit der Wissenschaft, Innsbruck 1925³, 21.

³ Dan. 4, 27.

pojem neřesti. O ctnosti, o životě ctnostném, se nemluví s úctou, moderní společnost mluví o ní jen s ironií a moderní literatura a tisk vzpomínají ctnost, jen aby ji uvedli v posměch.

Umění, jež má šířit krásu, pravdu, dobro, zasévá do lidských srdcí jed, pro křesťanské mravy a zásady má jen výsměch. Neváže je ani nejmenší ohled na náboženství. Zábavy se nechtějí dáti poutati mravními „přežitky“ z dřívějších dob, lidé projevují velikou šetrnost ke zlu a k nevázanosti. Různé nové pojmy práva nastoleny místo práva skutečného. Zevnějšek zdůrazňován na úkor vnitřní ukázněnosti, kult síly a vychvalování moci vystřídal kult ducha a ctnosti, odpor k přísnosti ve výchově, k sebezáporu, velká volnost v mravech, v módě, v řeči, ve sportu, v koupání, na jedné straně přepjatá péče o tělo a život lidský, na druhé straně cynické ničení lidského života, to všechno se děje pod heslem, že se má osobnost jednotlivcova rozvinouti svobodně, bez zásahu vnější autority. Orel nemá křídel na to, aby si je dal svázat a padl k zemi, ani rostlina nevydává poupě, aby zůstalo navždy uzavřené. Není proto nikdo oprávněn – tak si namlouvají – omezovat člověka a všechno lidské prý se má volně rozvíjet. Volně užívat života, nedat se zdržovat žádnými ohledy, poslechnout těch, kteří pijí plnými doušky z poháru radovánek. „Naplnujme se drahým vínem a vonidly, ať nemine nás žádný květ jara! Věncme se růžemi, prve nežli zvadnou; nebuď louky, které by nepřešla bujnost naše! Nikdo z nás nebuď bez účasti rozpustilosti naší; všude zůstavme znamení veselosti! Vždyť to jest úděl náš a toť náš los.“¹ Nikdo prý nemá práva omezovat člověka, ani autorita rodičů a zaměstnavatelů, ani moc státní, tím méně církevní.

Tyto směry tak vzdálené náboženství se projevují zvláště neblahým způsobem v nazírání na *manželství*, kde se lidská sobeckost přikře vzepřela posvátnosti a přirozenému účelu manželství a odmítá veškeré napomínání náboženské.

Moderní morálka různými teoriemi o lásce, manželství, rodině se snaží podrýti a podkopati jediné pravou a věčnou mravnost. Za všech dob člověk projevoval velikou slabost, pokud šlo o poslušnost přirozených zákonů o poměru pohlaví, dnes národové, zákonodárci, učenci, filosofové a sociologové se odvažují opačným učením tyto zákony zvrátiti a vytvořiti novou soustavu. Odvažují se prohlásiti za zákonné a čestné, co přirozený cit lidský vždy pokládal za nezákonné

¹ Moudr. 2, 7—9.

né a bezectné. Nové nauky o volné lásce, o eugenismu, o neomalthusianismu vyvracejí z kořene svazek manželský a rozvracejí rodinu, prohlašujíce jako zásadu naprostou svobodu. Z této hlavní zásady, na které je zbudována nová morálka bez Boha, odvozují se v choulostivé otázce o lásce a manželství nejbludnější důsledky s takovým cynismem a bezcitností, že bychom jich sotva našli u divokých a primitivních národů. Filosof materialista, sociolog a moralista agnostik, který od spekulativních úvah přechází k praktickým předpisům na choulostivém poli pohlavního života, snižuje se pod zvíře, popíráje přirozený zákon, který jako pud chrání u zvířete pohlavní styk a udržuje jej za nepřekročitelným valem.

Jako doklad tohoto snížení jsou názory amerického soudce Lindseye a spisy Russellovy, které jsou přeloženy také do češtiny. V nich je všechno prohlášeno za volné a zákonné: volná láska, volný pohlavní styk, prozatímní svazek manželský. Naprostá svoboda má nahraditi pouta křesťanské mravovědy, která nedovoluje citu, aby se volně uplatnil, protiví se svobodnému ukájení přirozených potřeb pohlavních, stejně dobrých a zdravých, jako je jídlo a pití, a která se stala pro moderní lidstvo pramenem nekonečných přetvárek, zřejmých a tajných neřestí. Chtějí-li nové generace dýchat čistší vzduch, musí se prý osvoboditi od starých předsudků studu, které u mnohých národů, vracejících se k přirozené svobodě, pomalu mizejí.

A poněvadž by tuto svobodu omezoval porod dětí, je potřeba člověka zákonitou cestou osvoboditi od této tíže a dovoliti mu bezpodmínečné užívání ochranných prostředků při pohlavním styku, omezování porodů, ponechati státu péči, aby upravil plození dětí, dovolil rozluku a potraty. Státu také přísluší starati se o potomstvo, které by přes všechna opatření, proti vůli rodičů, přišlo na svět.¹

¹ Stačí uvést jen několik citátů ze spisu anglického filosofa Bertranda Russella „Manželství a mravnost“, přeložil dr. O. Vočadlo a L. Vočadlová, Praha 1931.

Str. 104: „Je dobře pro děti, aby viděly jeden druhého a své rodiče nahé.“ Str. 133: „Mladý muž, který byl dříve doháněn k občasným návštěvám u prostitutek, může nyní navázati styky s dívkami sobě rovnými . . . Nová svoboda mezi mladými lidmi je podle mého soudu jen potěšitelná.“ Str. 140: „Myslím, že všechny sexuální vztahy, do kterých nejsou pojaty děti, by se měly považovati za čistě soukromou věc a jestliže se muž a žena rozhodnou žítí spolu a nemítí dětí, nemá do toho nikomu nic býti kromě jich samých.“ Str. 141: „Prostředky proti početí naprosto změnilý celý názor na pohlaví a manželství . . . Lidé se mohou sejítí pouze z důvodů sexuálních . . . anebo k přátelskému soužití . . . anebo konečně proto, aby vychovali rodinu.“ Str. 176: „Nahrazení otce státem . . . je po většině velkým po-

Tyto názory bychom mohli považovati za blouznění churavého ducha, jehož možno jen politovati, kdyby dnešní skutečnost nesvědčila o jejich rozšíření a o spoustách v mravních názorech a kdyby některé státy je již nebyly uskutečnily a uzákonily. Přidruží-li se v člověku ke zvráceným pudům i zvrácenost názorů, je sociální spoušť nevyhnutelná.

Manželská rozluka musela býti uzákoněna, aby prý hlavně ženy byly vysvobozeny z pout katolické církve. Spoušť zůstavená v národním životě, šedesát tisíc dětí, zbavených u nás rodiny, a desetitisíce žen, vydaných na pospas bídě a zbavených cti, křičí hroznou obžalobou do duše těch, kdo rozlukové zákony provedli. Podle hlášení všech krajských soudů bylo v roce 1933 provedeno v Československu 6056 rozluk, 2560 dobrovolných rozvodů, 2724 nedobrovolné rozvody a 47 manželství bylo prohlášeno za neplatné, takže úhrnem projednaly soudy za tento jediný rok 11.387 případů manželského rozvratu. Než rozluková statistika nepodává dostatečného poučení, jaká pohroma stihla buňku společnosti lidské, rodinu, odklonem od náboženství. Nepovídá nám nic o vnitřním rozvratu v těch manželstvích, která navenek jsou pokládána ještě za spořádaná. Kde chybí pevné pojítko, plynoucí z náboženského nazírání na manželství před sňatkem a po sňatku, nemůže býti trvalé jednoty a harmonie.

Velmi povážlivé je, že se *školní výchova* odcizila náboženství. Tato okolnost budí velké obavy. Od národních škol až po školy vysoké se zjevně i skrytě pracuje proti náboženství a do duší žáků je vštěpováno mínění, že možno žít mravně i bez víry, bez svátostí, bez návštěvy kostela, že netřeba zatěžovati mysl náboženskými pojmy. Jakou cenu může mít náboženství, myslí si dítě, když se ve škole o něm nic nemluví, nebo jen s pohrdáním! Zmatek v hlavách učitelských o otázkách náboženských působí zmatek v hlavičkách dětí jim svěřených. Není povinné odpovědnosti za život dětí nejen tělesný, ale ani duševní a duchovní. Školy vylučují při výchově tvořivé síly náboženské a vedou k životu marnivě pyšnému z nadřených vědomostí.

Pochybná činnost mnohých vychovatelů, kteří se domnívají, že jsou

krokem“ (při výchově dětí). Str. 215: „Může se státi docela možným v budoucnosti, že si ženy budou moci, aniž by to bylo na úkor jejich štěstí, vybrati otce svých dětí podle eugenických zřetelů a při tom ponechati svým soukromým citům volný průchod, pokud se týče obyčejného sexuálního soužití.“ Str. 229: „Pohlavní život je přirozenou potřebou jako jídlo a pití.“

rozenými reformátory celého světa, sami však potřebují reformy podle ducha pravdy a pokory, je tím nebezpečnější, jelikož rozhodující kruhy politické jsou téhož názoru, že v životě státním a veřejném, v institucích státních má býti vliv náboženství vyřazen a že na všechna vyznání je stejně pohlížeti a nemožno jednomu dávat přednost před druhým. Za tímto heslem jdou strany politické a různé spolky a úmyslně a promyšleně pracují o zesvětštění života ve všech oborech a směrech v soukromí i na veřejnosti. Jejich cílem je vybudovati město pozemské, pro město Boží nemají pochopení.

Denní zkušenost učí, že *společenský i soukromý život* se odvrací od křesťanství. Člověka zachvátil mamon, touha po moci, po zisku, po žitcích; a tito démonové vytlačují z našeho středu Krista.

Všimněme si spirály a vidíme její dostředivý pohyb. Pohybující se předmět pořád více se přibližuje jejímu pevnému bodu (pólu), kolem něho se vinou všechny závitky. Toť obraz katolického křesťana, který podle své víry žije. Život podle víry jej přibližuje stále více k Bohu, v němž najde po tomto životě věčnou blaženost, trvalé, nehynoucí štěstí.

Život „moderního“ člověka, který podle víry nežije a o Boha se nestará, podobá se rovněž spirále, ale podle jejího opačného, odstředivého pohybu. Moderní člověk také vyšel sice od Boha jako každá jiná bytost stvořená, než místo aby se snažil k němu se vrátiti a s ním se jednou věčně spojit, stále se od něho odvrací a vzdaluje a všechno své štěstí a spokojenost hledá ve vnějším viditelném světě, obdivuje a zbožňuje člověka s jeho úspěchy, určuje svůj život podle svého užitku a prospěchu. Čím více se od Boha vzdaluje, tím je bídňější a nešťastnější.¹ Nemůže býti spokojenosti a klidu v městě budovaném bez Boha, práce a podniky lidí od Boha se vzdalujících nemohou míti trvalého úspěchu a, rosteli vzdálenost moderního člověka od Boha, roste s ní jeho neštěstí a bída.

Není snadno vystihnouti správně a bez nadsázky současné zjevy. Přítomnost se stále mění před našimi zraky jako mlhovina. Ale že je poměr života k náboženství skutečně takový, jak jsme uvedli, to dosvědčují výroky všech bystrých pozorovatelů současného života, kteří se snaží s vyššího hlediska posuzovati dnešní poměry.

Je to hlavně papež Pius XI., který od počátku své vlády starostlivě sleduje odklon života dnešní společnosti od náboženství, nezastírá

¹ Dr. Josef Pospíšil, *Co jest Církev?*, Brno 1925, 549.

si bolestné skutečnosti, pátrá po její příčině, aby mohl světu nabídnout vhodný lék. Skoro všechny jeho významné okružní listy, počínaje prvním „Ubi arcano Dei“ ze dne 23. prosince 1922, dotýkají se této otázky, ať již jednají o křesťanské výchově mládeže¹ nebo o křesťanském manželství² nebo o společenském řádě,³ o napjaté situaci hospodářské.⁴ Zvláště okružní list „Quas primas“ ze dne 11. prosince 1925 se obsírně obrací proti modernímu laicismu a pohanství, popírajícímu sociální a královská práva Kristova. Pius XI. použil i jiných příležitostí, na př. vánoční promluvy ke kardinálům r. 1934 nebo listu biskupu Petru Gerlierovi z Tarbes ze dne 10. ledna 1935, aby poukázal na mravní pohanství, jemuž lidstvo propadá. „Toho je však co nejvíce litovati, že na mnohých místech se znovu zavádějí pohanské mravy a že pohanské názory, odporující učení Ježíše Krista, se co nejvíce vychvalují.“⁵

Ale nejen Pius XI., i jeho předchůdcové viděli dobře, kam cílí moderní život. Nynější papež prohlašuje sám v okružním listě „Ubi arcano Dei“, že chce jen pokračovati v díle, které „z vnuknutí Božího“ započal papež Pius X., který hmotářskému světu postavil před oči drsné zrcadlo zkázy, jež ohrožuje národy, a zároveň udal i lék ve vznešeném svém hesle: „Omnia restaurare in Christo“, obroditi všechno v Kristu. A velké encykliky Lva XIII. v minulém století byly výmluvným, bohužel málo chápaným poukazem na šířící se mravní pohanství, které se dnes na mnoha místech Evropy stalo hroznou skutečností.

Usudek papežů, kteří jsou povoláni, aby ochraňovali zjevené náboženství a hájili jeho vliv na život, stačí, abychom si přiznali poctivě, že skutečně život jednotlivců a celé společnosti se o náboženství

¹ Divini illius Magistri ze dne 31. prosince 1929.

² Casti connubii ze dne 31. prosince 1930.

³ Quadragesimo anno ze dne 15. května 1931.

⁴ Nova impendet ze dne 2. října 1931.

⁵ L'Osservatore Romano ze dne 16. ledna 1935: „Jamvero hodie, si unquam alias, divina ope indigemus precibus impetranda; indigent populi, gentes, univarsaque hominum Civitatumque consortio. Quae in praesentia impendent mala tanti ponderis tantaeque sunt gravitatis, ut vix aliquid levamenti afferre videantur; quae vero in posterum formidamus, omnium animos suspensos atque anxios agunt. Illud vero maxime dolendum est, quod redintegrantur multis locis ethnicorum mores; atque eorum doctrina, caelesti illi a Jesu Christo partae repugnans, in summa laude habetur.“

nestará a jím se neřídí. Není třeba uváděti četných jiných úsudků, stačí jen míti otevřené oči, abychom viděli, jak se náš život od křesťanství odvrací, že Evropa zrazuje své poslání, že často pohané vystihují lépe význam křesťanství pro lidstvo než pokřtění Evropané, kteří zapomněli, že jsou křesťany.

„Velký Kriste – píše pohan z asijského Bengálska americkému filozofu C. F. Andrewsovi – v požehnaný den tvého narození skláníme svou hlavu před tebou my, kteří nejsme křesťany, milujeme tě, kláníme se tobě my nekřesťané... my, slabí lidé velké země, jsme přibiti na kříž otroctví, vzhlížíme mlčky v své bolesti k tobě... svět stojí s hrůzou před hladem Evropy po územích, imperialismus drže v rukou mamon, tančí s výskáním budícím děs. Tři čarodějnice, touha po válce, moci, zisku, slaví v Evropě své orgie. Pro tebe není místa v Evropě, odejdi odtud, Kriste Pane, přijď sem, ubytuj se v Asii...“¹

Tak hledí vzdálený pozorovatel v Asii na život křesťanů v Evropě, kteří sami, žijíce v ovzduší šířících se zásad protináboženských, nechápou a si neuvědomují nebezpečí, protože život se odcizoval náboženství pomalu, tak jako když se usazuje nepozorovaně jemný déšť popela na pole. Nedbalo se proto hlasu papežova, často bohužel ani v kruzích katolických, a teprve trojí rána, pod níž se devatenácté století se vším, co představovalo, zhroutilo, světová válka, ruská revoluce, hospodářské vyšínutí světa, otevřela lidem oči, aby pochopili smutné postavení rozvráceného člověka v rozvrácené společnosti. Arnold Rademacher praví, že odcizení lidského života náboženství je tak těžké a hluboké, tak bolestné v svých následcích, že se jeví jako druhý pád lidí, hříšný pád lidí po vykoupení, osudnější než byl první pád, protože je to opakování prvního pádu a poněvadž je to pád celé společnosti lidské.² Protože jsme také zapleteni do tohoto pádu, není nám ani jasný, až příští věky poznají naše děsné poblouzení. O dnešním lidstvu platí trpká slova Hospodinova k národu izraelskému: „Syny jsem vychoval, vyvýšil, oni však pohrdli mnou... Izrael mne nezná... opustili Hospodina, svatého Izraelova tupí, obrátili se k němu zády.“³

¹ *Schönere Zukunft*, Wien, XI. (1936), Nr. 16, S. 408.

² Arnold Rademacher, *Religion und Leben*, Freiburg i. Br. 1929², 49: „Der Lösungsprozess des Lebens von der Religion ist eine Art zweiten Sündenfalles, ein Sündenfall nach der Erlösung. In zweifacher Hinsicht verhängnisvoller als der erste, weil er ein Rückfall und weil er ein Fall der ganzen Gesellschaft ist.“

³ Is. 1, 2—4.

Dokonale nebyla ovšem nikdy splněna jednota mezi životem a náboženstvím. Ideál křesťanství uskutečňovala životem vždy menší část věřících a jednota mezi životem a náboženstvím bývala více zásadní než skutečná, více neuvědomělá než vědomě chápaný úkol. Než i když člověk v životě jednal proti příkazům své víry, uznával hřích za hřích, nespravedlnost za nespravedlnost a nepokoušel se omluviti nebo zdůvodniti svůj odklon od zásad náboženských vědecky, jak to činí dnes. Nestavěl se tak vlažně a lhostejně k Bohu a k náboženství. Vlažnost a lhostejnost jsou známkou duchovního úpadku a stáří, blížící se smrti.

Proto je dnešní doba tak osudně významná, není jen běžným časovým přechodem, není jen obyčejným střídáním dvou různých věků, ale je velkým kulturním zápasem na život a na smrt, je zápasem o další duchovní život, zápasem o zachování pravé lidské důstojnosti.

2.

Příčiny odklonu života od náboženství

Abychom správně pochopili poměr dnešního člověka k náboženství, jest třeba ujasnit si příčiny, které jej přivedly na cesty, po nichž kráčí unaven, zklamán, s pocitem nejistoty. A tu vystupuje před námi minulost jako příčina účinku. Přítomnost jest jen dítkem minulosti.

Ve středověku byla theologie duší politického a sociálního života, scholastika si představovala vesmír jako pyramidu, jejímž vrcholem byl Bůh. Člověk v ní zaujímal vynikající místo, ale přece jen její část. Středem vesmíru byl Bůh.¹ Toto křesťanské přesvědčení sjednocovalo Evropu, bylo podkladem evropské civilizace. Vědomí poznané pravdy, příslušnosti k světové apoštolské církvi působilo na Evropu, že křesťanskou pravdu a s ní svou moc šířila mimo své hranice a ovládla tak celý svět.

Během doby však pronikalo jiné nazírání na člověka a na jeho život. Nikoli Bůh, ale člověk je pokládán za střed vesmíru, cílem života lidského není Bůh, ale člověk sám. Tyto názory se projeví vší silou ve stol. XVIII., které ve svém všeobecném směru bylo protikřesťanské a dovršilo rozlukou rozumu od víry, veřejného života od náboženství. Popíralo náboženství, zavrhovalo víru, odmítalo církve a katolicismus. Josef II., který zrušil rozjímavé řády proto, že prý jsou neužitečné bližnímu a proto nemilé Bohu, dosvědčuje, jak jeho doba a on sám ztratil zájem a smysl pro věci duchovní. Duch doby byl laický, klonil se k materialismu, věřil jen rozumu lidskému, zavrho-

¹ Conzague de Reynold, *L'Europe tragique*, 134: „Le régime politique et social du moyen âge avait comme âme la théologie, les conceptions scolastiques de l'homme et de la vie. L'homme n'était, ni sa propre fin, ni le centre de l'universe; il s'incorporait comme une partie dans une vaste synthèse: pyramide dont la pointe était Dieu. Le monde était alors théocentrique.“

val zjevení a mravní zásady z něho plynoucí. Pro askesi a život zapíravý měl jen posměch. Neobjevil se najednou, nečekaně, bez přípravy. Protikřesťanský filosofický duch, kult rozumu, zbožňování přírody, individualismus, etatismus a všechny změny, revoluce v lidské společnosti mají původ v renaissanci a z ní povstalém humanismu a jeho snahách.

Renaissance bylo nové kulturní hnutí na přelomu starého a nového věku, rozšířené z Itálie do celé západní Evropy; toto hnutí chtělo oživením klasického starověku vystupňovati radost z pozemského života, zvýšiti cenu lidské osobnosti, rozvinouti harmonicky všechny přirozené vlohy, schopnosti a krásy, a tak novým životem naplniti jednotlivce, společnost, národ, celý svět. Člověk neměl býti vázán myšlenkou na život nadpřirozený a z něho plynoucí mravní řád, měl míti na zřeteli jen tento svět, měl se snažit dosáhnouti harmonického vývoje svých tělesných i duševních vloh a uplatnění své osobnosti v moci a v požitku na tomto světě. I když se hnutí renaissanční nedotýkalo forem náboženských, nemohlo přílišné zdůrazňování života pozemského zůstatí beze škody pro nadpřirozené hodnoty.

Humanismus není jen záliba ve starověku, je kultem čistého lidství. Humanista je nadšen pro starověk tak, že se mu obdivuje a napodobuje jeho bohy, mravy, řeč, umění, ducha. Věří, že člověk svou přirozeností je dobrý a v logickém důsledku se ke křesťanství staví nepřátelsky, neboť v něm vidí odpůrce antiky a utlačovatele přirozenosti lidské.

Podstatná pravda křesťanství je vykoupení. Vykoupení však předpokládá pád, dědičný hřích. Duch humanismu proto popírá dogma o dědičném hříchu a celý moderní svět až podnes jej v tom následuje. Člověk je podle humanismu dobrý, je nejkrásnějším květem v krásné, nevinné přírodě, jeho rozum, jeho vrozená moudrost stačí, aby poznal pravdu a dosáhl štěstí. Věda lidská nepřesahuje hranic tohoto světa. Když se člověk obejde bez Boha šest dní, může vůbec bez Boha žíti.

Ačkoli všichni humanisté neměli názory protikřesťanské, přece v celku humanismus do křesťanské kultury evropské uváděl pohanství. I jeho obdivovatelé mezi katolíky vedli polopohanský a polokřesťanský život; opravdový zájem o nadpřirozené a duchovní pravdy, o theologii ustával a člověk počal obracet pozornost jiným směrem: k přírodě a k člověku. Nikoli Bůh byl středem jeho úsilí, myšlenek,

podnikání jako v dobách, kdy vznikla Summa sv. Tomáše Akvinského, Božská komedie Dantova, kdy se stavěly nebetyčné katedrály, nýbrž člověk, odpoutaný od Boha a posmrtného života, se stal středem života a veškeré kultury. Humanistovi je člověk bytost čistě pozemská, sobě samému cílem, v sobě vidí zdroj síly, sobě samému je zákonodárcem a samému sobě je odpovědný. Věda, vzdělanost, umění, vyplňovaly život lidský a měly nahradit náboženství. Platilo slovo Goetheovo: „Kdo má vědu a umění, ten má náboženství; kdo jich nemá, ten ať má náboženství.“¹

Humanismus měl pronikavý vliv na pozdější doby. Jest otcem iluminátů, „osvícenců“, a je podstatnou složkou moderních duševních směrů, které se vědomě stavějí proti církvi a duchovním zájmům jí hlásaným. Dnes se *novohumanismus* pokouší znovu předvésti světu antické životní formy a řády a oživit jimi kulturní vědomí Evropy. Je velmi nebezpečný křesťanství, protože křesťané, povrchně pozorující jeho čistě lidské snahy, ani nechápou, jaká propast je mezi křesťanským světovým názorem a zásadami humanismu.

Zbožňování člověka a tohoto světa stupňuje sebevědomí moderního člověka a vlévá mu velikou odvahu i sílu. Toto sebevědomí a s ním související náboženský a mravní nihilismus, který zachvátil široké vrstvy, odvážně a směle vyjádřil filosofickou formou ve svých spisech Bedřich Nietzsche a vyvodil z moderního světového názoru poslední důsledky. S cynickým rouháním a posměchem položil Boha do hrobu a svobodný člověk jest mu božským nadčlověkem, který uskuteční staré slovo z ráje: „Budete jako bohové“,² kterým je všechno dovoleno a všechno dobré, co lichotí sobectví a pomáhá k moci. „Nyní však zemřel tento Bůh. Vy, lidé vyšší, tento Bůh byl vaším největším nebezpečím. Od té doby, co leží v hrobě, teprve jste probuzeni opět k životu. Nyní teprve přichází velké poledne, nyní se stává vyšší člověk pánem Bůh zemřel: My nyní chceme, aby žil nadčlověk.“³ A že tento nesmírně pyšný duch Nietzscheův našel silnější ozvěnu v myslích moderních lidí, než se snad mnohý ještě nedávno domníval, to nám dosvědčují události v národě, z něhož Nietzsche vyšel, a též v jiných zemích, kam dosáhl vliv jeho spisů.

Renaissance zdůrazňovala význam osobnosti lidské, cenu jednotli-

¹ Rademacher, Religion und Leben, 112.

² Gen. 3, 5.

³ B. Nietzsche, Also sprach Zarathustra, Leipzig 1918, 418.

vého člověka, nedbala náboženských, mravních a sociálních zásad, dovedla užívání života pozemského zahalit do pláště krásy, naivně se dívala na rozdíl mezi dobrem a zlem. Tak z ní povstal individualismus, životní názor, podle něhož jednotlivec je nezávislý na jakýchkoli vyšších závazcích.

Individualismus zasáhl také na pole náboženské, dostal zastánce a šířitele v reformaci a rozvrátil jednotnou kulturu křesťanskou. O víře měl rozhodovati cit jednotlivce (subjektivismus), člověk zůstal sice křesťanem, ale odtrhl se od církve, neuznával její autority, neviděl v ní strážkyni zjevených pravd. Netázal se, co žádá od něho náboženství, zajímalo jej, jak mu náboženství může prospět. Proto si zvolil vyznání, které nejlépe vyhovovalo jeho povaze a jeho osobním potřebám.

Všechno sektářství nové doby má zde svůj počátek. I hnutí bezkonfesijní nalézá zde své vysvětlení. Moderní subjektivismus ztratil smysl pro pevné zásady myšlení, v přepjaté snaze po svobodě a pokroku žádal i od křesťanství, aby se vyvíjelo k vyšším svobodným formám, ke křesťanství bez dogmat, bez povinnosti věřit, bez církve, aby přezkoušelo své základní pravdy, upustilo ode všech nadpřirozených, zázračných, modernímu duchu cizích pojmů, jako: dědičný hřích, vykoupení, milost a podobných.

Jak vidět, toto necírkevní křesťanství není nic jiného než zastřené náboženství humanity, končící úplným rozkladem skutečného křesťanství. Subjektivismus se svou svobodou vede v důsledku svého učení ke ztrátě pravdy, je zásadní skepticismus. Proto zazlívá také J. L. Hromádka Masarykovi: „Masaryk žije nábožensky bez duchovního společenství, bez sboru věřících, bez niterného pouta se stejnými vyznavači.“¹

Člověk, prováděje bezuzdnou kritiku na zjeveném náboženství, podemílaje základy Písma a tradice ve jménu rozumu, odtrhl se od křesťanství. To nezůstalo bez následků v mravním ohledu. Individualismus dával jednotlivci právo samostatně rozhodovati podle svého úsudku o mravnosti činů, vedl jej k tomu, že normou mravnosti se mu stal prospěch, příjemná záliba nebo nelibost (utilitarismus). Protože se na konec rozum stal člověku příliš obtížným, odtrhl se člověk od rozumu ve jménu citu a přírody. Posléze slezl po posledních stupních schodiště ve jménu svých pudů, hlavně pudu nejsilnějšího,

¹ Křesťanská revue, Praha VII. (1934), 208.

nejpřirozenějšího, pudu pohlavního. Vzpourou lidského rozumu proti zjeveným pravdám se počala revoluce, která se na konec obrátila proti rozumu samému. A nyní moderní člověk, zbaviv se principu jednoty, není již schopen naléztí své vnitřní jednoty, stává se hříčkou vášní, tápe v nejistotě a neklidu, dává se strhovati proudem masy, nesprávně chápaná svoboda, jíž neumí užívat, přivádí jej do otroctví.¹

Duchovním dítkem víry v osvobozující moc rozumu, ve stálý pokrok lidstva ve znamení osvěty a svobody, víry v přirozenou dobrotu člověka, která, je-li sobě ponechána, přivádí člověka ke štěstí a k pořádku, plodem šířených názorů o svobodě individua, jednotlivce, je *liberalismus*. Není to ucelený systém filosofický, je to světový názor, který se podle místa a času ve svých praktických požadavcích různě projevuje.

Pokud hlásal úctu k cizímu přesvědčení a svobodu volného badání, nelze mu upřítí oprávnění. Než liberalismus se stal v ohledu filosoficko-mravním příkryvkou různých směrů, popírajících ve prospěch osobní svobody potřebnou autoritu, zvláště autoritu Boží, jak to činí ateisté, materialisté, pantheisté a monisté, autoritu nadpřirozeného zjevení, proti níž se staví i racionalismus a naturalismus, autoritu církevní, kterou chtějí omeziti liberální katolíci, zastánci t. zv. amerikanismu a modernismu. Základní omyl liberalismu: přečeňování lidské svobody, popření nebo omezení autority Bohem stanovené, je společný znak všech bludů náboženských od dob reformace, takže církevní liberalismus možno nazvati heresí nové doby, kterou dobře rozpoznal a proti níž se rozhodně postavil Pius IX., koncil Vatikánský, Lev XIII. a Pius X.²

Není divu, že se tyto liberalistické názory jednotlivců uplatňovaly ve společenském životě a žádaly úplné odkřesťanění života veřejné-

¹ Reynold, *L'Europe tragique*, 438n: „... La descente de l'escalier. Nous avons eu d'abord un homme libéré, puis un homme affranchi, ensuite un homme décomposé; nous avons enfin un homme en proie à l'isolement, à l'inquiétude, à l'insecurité. De là ce que j'appellerais le suicide individualiste. Le moi... se jette dans les grandes forces anonymes et collectives, disparaît dans la masse comme un désespéré se jette, se noie et disparaît dans la mer. Sa liberté, dont il est incapable de faire usage, l'a conduit à l'asservissement.“

² Viz n. p. Syllabus, obsahující hlavní bludy nové doby, které zavrhl papež Pius IX. Denzinger, *Enchiridion symbolorum*, Friburgi Br. 1932, vyd. 18–20, č. 1701—1780. Podobně papež Pius X. v encyklice „*Pascendi dominici gregis*“ ze dne 8. září 1907, Denzinger, tamtéž, č. 2093.

ho. Rozluka státu od církve, odstranění náboženských odznaků z veřejných ústavů, ze škol, z nemocnic, nucený civilní sňatek, zastavení veškerých podpor a poplatků církvi, jednotné státní školy, zákaz řeholí, zcizení církevního majetku, to jsou známé požadavky liberalismu, o něž se vede stálý boj; tento boj zasadil katolicismu mnoho ran a zatlačil jej do ústraní, z něhož se bojí vystoupiti.

Liberalismus odpoutal život hospodářský od mravních zásad a ohledů, vycházejí ze stanoviska, že blahobytu a štěstí člověk dosáhne, ponechá-li se podnikání naprostá svoboda a volná soutěž. Ovládá-li liberalismus dnešní lidstvo na poli filosofickém, náboženském a politickém, tak na poli hospodářském již dohrál svou úlohu a povýšeným pohrdáním mravními zásadami v hospodářství přivedl lidstvo do neštěstí a bídy, takže místo rozvinutého blahobytu jsme se všemi svými touhami na chudém chlebičku. Vidíme vykořisťování chudých, zadlužená hospodářství, zničené živnosti, nezaměstnanost, krizi, zmatek. Zde se makavým a citelným způsobem ukázalo, že zásada neomezené svobody je neproveditelná a velmi nebezpečná, poněvadž nepočítá se skutečnou přirozeností lidskou. Proto na poli hospodářském liberalismus ustoupil a ponechal jiným, aby rozřešili otázky, kterých on rozřešiti nemohl, a zhojili rány jím zasazené. Způsobil zase jiná hnutí, demokracii, etatismus, socialismus, komunismus, všechno součásti téhož řetězu, zdánlivě hnutí opačná, ale nutně spolu logickým vývojem věcí spojená.

Zde se nad slunce jasněji ukazuje, jak je nebezpečné zahrávati si s ideami. Mnohé se zdají neškodné, dokud se jimi zabývá teoreticky několik lidí, jen potají podřívají základy. Ale běda, když se jich zmocní účeliví žáci, když se jich zmocní tisk, umění, literatura a začnou je šířiti mezi širokými vrstvami lidovými v životě politickém, sociálním, právním, hospodářském a mravním! Pak ty nesprávné ideje způsobí revoluce, spousty a hrůzy, které pocítí všichni, i ti, kdo zůstali nesprávným ideám cizí. „Četné revoluce, které vyplňují obsah moderních dějin, byly ovocem změn v představách, kterými středověký názor světový, ustálený od XV. stol. církevním učením, byl vyzdvižen ze stěžejí.“¹

Dnešní lidstvo právě na sobě bolestně pocítuje důsledky toho, jak nesprávně byl chápán člověk, život lidský, jak byla snížena cena statků duchovních, a tak doplácí na omyly svých otců. „Otcové jedli

¹ Fr. Paulsen, System der Ethik, Stuttgart 1906⁸, II, 231.

nezralé hrozny, a zuby synů tím otupěly".¹ Myšlenková anarchie způsobila anarchii mravní. Poměry, v nichž se lidstvo octlo, možno vyjádřit slovy proroků: „Čekati pokoj? Nepřijde nic dobrého; čekati na čas vyléčení? Ejhle – zděšení!“² „Čekáme blaho – a není nic dobrého; čekáme čas uzdravení, a aj, – zděšení!“³ „Čekáme na světlo, a ejhle – tma jest: na úsvit – a chodíme v temnu . . . Čekáme na právo, ale nepřichází, na spásu, ale daleko jest od nás“.⁴

Liberalismus vyloučil zjevené náboženství z vlivu na život, chtěl zbudovati mravnost ne na víře, na slově Božím, ne na náboženských pravdách, ale toliko na lidském rozumu. Jeho heslem se stalo: Věřím v sebe a ve všechny své síly. Kulturu a pokrok pokládal za bůžky a byl jim cele oddán. A za války světové a po ní tito noví bohové padli na lidi a hubili je. Neboť tak, jako člověk odepřel sloužiti věčnému Bohu, tak se nyní kultura vzepřela proti službě člověku.

Ve jménu osobní svobody zahájil člověk boj a dnes má z této svobody strach. Celá dnešní technická civilisace lidskou osobnost zeslabuje, člověk necítí se vnitřně svobodným a nedovede zevně své svobody užívat. Úpí pod krutovládou tisku, kina, radia, organizací, veřejného mínění, násilím se do něho vpravují politické, stranické, národnostní jednostranné názory. Vědou a technikou se dovede sice brániti proti přírodním silám a živlům, proti nakažlivým nemocem, ale zároveň „se člověk stává nepřítelem člověka, člověk se musí brániti proti člověku, člověk se bojí člověka. Osobní svobody jsou rozdraceny státem, osobnost zničena masou.“⁵

Člověk ztrácí smysl pro absolutní pravdy, nemá odvahy projevovali své myšlenky, ohlíží se, co soudí svět, a podle toho jedná. Nemá v životě pevných, nezměnitelných mravních zásad, nepřiznává se vůbec k určité závazné morálce, v nazírání na dobro se přizpůsobuje názorům svého okolí, zavádí vědu mravnosti nebo t. zv. občanskou nauku, která pozoruje život lidský a zkušenosti denní a opírajíc se o zeměpis, dějiny, etnografii, popisuje, co je správné a co nikoli. Tedy pojem mravnosti, svědomitosti tvoří sociální okolí, společnost, doba.

¹ Jer. 31, 29.

² Jer. 8, 15.

³ Jer. 14, 19.

⁴ Is. 59, 9. 11.

⁵ Reynold, *L'Europe tragique*, 449.

A tak se rozleptává lidský život, místo všeobecné, nadnárodní jednoty mravních názorů založené v Bohu nastupují stále se měnící, sobě odporující, bez milosti se potírající mravní názory sociální, sociologické, morálka národnostní, komunistická, hospodářská, státní, třídní! Jaká to *mravnostní anarchie!* Jaká anarchie v útisku, který lidé prodělávají! „Neboť sociologická morálka, příznávající společnosti právo určovati morálku, dává právo nátlaku státu, státu, jenž je politickým vyjádřením a vůdčím orgánem společnosti, a víme, co se tím chce říci: Strážník namísto kněze“.¹ Praktické důsledky těchto názorů již jsou zde. Dnes se nevystupuje jménem svobody, jak to činil laicismus francouzské revoluce, dnes se vystupuje ve jménu autority, absolutní stát žádá neomezenou moc nad tělem a dušemi poddaných.

Kde tyto směry nabyly moci, utrpěl velmi život náboženský, jeho význam a síla. Náboženství vede člověka k Bohu, celého člověka, se všemi jeho silami a schopnostmi. Jeho snahou jest, aby svým teplem, svými zásadami proniklo celý život lidský. Neděje-li se tak, odcizuje-li se život náboženství, nemůže-li se náboženství uplatňovati v životě veřejném, hospodářském, mravním, rodinném, vzdělávacím, je to na škodu nejen kultury, ale i náboženství samého. Život podle víry se zeslabuje, nemůže se řádně vyvinout a vnějšími projevy posilovat, církve a náboženství stojí zde – tak se poměry vyvinuly – jako cizí těleso, nesrostlé s životem, neschopné řešiti palčivé otázky doby. „Ach, jak opuštěno sedí tu město, plné kdysi lidu; jako by ovdověla paní národů; kněžna nad zeměmi octla se v porobě . . . všichni přátelé pohrdli jí, jsou z nich nepřátelé“.²

Do takového postavení byla vehnána církev také u nás. Kdysi byl život náboženský silně spjat s naším životem národním. Pod ochranou církve katolické a za jejího přispění vyrostla u nás řada kulturních a literárních podniků, vyvíjel se celý náš národní život. Během doby však veřejný, kulturní, národní život odmítal součinnost církve katolické, používal proti ní nejnebezpečnější zbraně, totiž umlčoval ji. A církev katolická dala se z veřejného života vytlačit, bohužel někdy i vlastní vinou. Nebylo dosti pravého zájmu a opravdové vůle zasahovati účinně do života, zaujmouti včas správné katolické stanovisko k novým zjevům v životě.

¹ Tamtéž, 456.

² Pláč Jer. 1, 1.

Tak se stalo, že náboženství, jehož posláním je, aby jako kvas oživovalo všechny obory lidské kultury, bylo pomalu jen trpěno, ztratilo své dřívější místo v životě národním, kulturním, veřejném a dnes ho musí znovu dobývat, chce-li opravdu plnit úkol Bohem mu určený, má-li být pramenem štěstí a požehnání pro jednotlivce i pro celý náš státní a národní život.

Ztráta nadpřirozena

Stručný pohled do minulosti nás poučil, jak se připravovala roztržka mezi životem a náboženstvím a jak si lze vysvětliti chladný a nepřátelský, nechápavý a lhostejný postoj moderního člověka k životu náboženskému.

Člověk se domníval, že uhájí lidských práv, jen když je odloučí od práv Božích. Odepřel uznávati nad sebou moc Stvořitele a ztratil nadvládu nad sebou, nad svými vášněmi; hledaje pravdu, odvrátil se od skutečné, věčné Pravdy a jeho věda upadla do bludiště nejrůznějších domněnek. Sv. Augustin vzpomíná s pocitem trpkosti Manichejských, jak prázdnými slovy i hojnými, objemnými knihami mluvili o pravdě, ale v svém srdci pravdy neměli. Praví o nich: „Volali bez ustání: ‚Pravda, pravda‘, a ustavičně mi mluvili o pravdě, a přece pravdy v nich nebylo, nýbrž lhali nejen o Tobě, jenž jsi skutečná Pravda, ale i o živlech tohoto světa, Tebou stvořených“.¹ To platí i o filosofických snahách nové doby.

A právě lhostejnost k pravdě, pohrdání pravdou jest osudná chyba moderního člověka. Skeptickou otázkou Pilátovou: „Co jest pravda?“² projevil starý pohaný svět naprostý bankrot, uzavřel své účtování s pravdou. V různých podivných filosofických soustavách dospěli mnozí pohanští badatelé k názoru, že není nejvyšší pravdy, která by zavazovala všechny lidi, že vše je nejisté, nestálé, klamné, a rádi s tímto výsledkem souhlasili, protože je nerušil v ukájení nejnižších chtíčů.

A dnešní lidé z velké části činí podobně. Pohrdají pravdou, jsou k ní lhostejní, bojí se pravdy a závazků z ní plynoucích, bojí se pravdy celé, kterou lze chápati přirozeným lidským rozumem, ale zvláště

¹ Conf. 3, 6.

² Jan 18, 38.

se bojí pravdy samým Bohem zjevené, nadpřirozené, která proniká křesťanství ve všech směrech, dodává mu zvláštní, tajemný ráz a jest jeho podstatou. Moderní duchové podléhají chorobnému strachu, že by člověk utrpěl, kdyby jej myšlenky a touhy přiváděly blíže k Bohu, pokládají za myšlenkový nedostatek, zabývá-li se duch nadpřirozenými pravdami, pociťují bázeň před milostí, bázeň před křesťanskou myšlenkou o hříchu a o vykoupení. Při všem množství hmotných statků duchovně hladovějí, zakrňují, cítí prázdnotu a svou ubohost, nepokoj srdce, touží po pravdě a lásce Boží, jichž tak nutně potřebují, jako každá rostlina potřebuje k svému životu slunečního světla a tepla, ale bojí se zvolati: „Pane, pomoz nám!“, nechtějí spočinouti pokorně a oddaně v náručí Božím podle příkladu sv. Augustina, vášnivě pravdu hledajícího a pokorně vyznávajícího: „Nepokojné jest naše srdce, dokud nespočine v Tobě!“¹

Člověk všechno zkoumal, aby se odpoutal od svého věčného, konečného cíle. Zkoumá tisíce a tisíce let, a jaký výsledek? Hledal rozkoš, a rozkoš nechala mu zápach hniloby; zkoumal zákon, a vytvořil bezpráví a ne královský zákon lásky. Počítal hvězdy, změřil jejich dálku, popsal rostliny, počítal věci, živé i neživé, vytvořil filosofické soustavy, a věci zůstaly věcmi, pojmy pojmy, číslice číslicemi, neukojily hlad duše. Hledal bohatství, a zůstal chudobný, zkoumal sílu, a zůstal slabší. Ničím se neuspokojuje, jeho srdce je čím dál tím unavenější, prázdnější.

Proto se nemůže zbavit neklidu a všeobecné tísně, neboť „jest pro člověka velké neštěstí, není-li s tím, bez něhož býti nemůže“.² Při všech otázkách životních, hospodářských, politických naráží konec konců na teologii. Jde totiž o to, pracuje-li se s celou pravdou, kterou Bůh člověku svěřil přirozeným poznáním a nadpřirozeným zjevením, anebo zdali člověk v démonické pýše odmítá pravdu ukrytou ve víře. Pak není možno rozumět správně žádnému životnímu úseku, není možno rozumně uspořádat život, a výsledek? Tragedie za tragedií; neboť civilisace, která nepřihlíží k duši a k životu nadpřirozenému, není lidská.

Za těchto poměrů, kdy se člověk domnívá, že vlastní silou bez Boží pomoci a milosti se zbaví viny a dostane se z bídy ven, nabývá

¹ Conf. 1, 1.

² „Magna hominis miseria est cum illo non esse, sine quo non potest esse.“ Sv. Augustin, De Trinitate 14, 12, M. P. I. 42, 1049.

zvýšeného významu, co sv. Augustin napsal r. 415 sv. Hilarionu o nebezpečí, které hrozí, přeceňují-li se síly lidské, a o potřebě milosti. Nezachrání a nespasí nás, praví sv. učitel, zdraví těla a síly tělesné, nebudeme-li vzývati jméno Boží, prositi o pomoc Boží a s milostí Boží spolupůsobiti; jen tak si zajistíme pokojný život na zemi a věčnou spásu.¹

Nad člověkem, který nemá pochopení pro milost, pro nadpřirozený život, visí temný „osud“. „Kdo nevěří v Syna, neuzří života, nýbrž hněv Boží zůstává na něm“.² Tomuto osudu propadla větší část dnešního lidstva, která neuznává a neváží si nadpřirozena, nezná rozdíl mezi tím, co zmůže vlastní silou, a tím, co je možné jen s milostí Boží, mezi nadpřirozeným a přirozeným. Mluví se o „nadčlověku“, ale nemíní se jím člověk duchovní, proměněný nadpřirozenou milostí, ale kulturní člověk, který sám svou silou se vyšinul na kulturní výši. Není to člověk ve smyslu Augustinově vyznávající před Bohem: Příroda i nadpříroda od tebe, ode mne jen hříšná přirozenost, ale ve smyslu moderní vývojové teorie: Všechno, od pramly až po genia, je nahodilé spojení atomů. Ani přírodu neodvozuje od Boha, tím méně uznává nadpřirozeno.

Zde je hledati první příčinu všeho nepokoje, vší nejistoty v srdci jednotlivců a v žití celých národů, zde je vysvětlení, proč je tak málo lásky a pravé radosti mezi námi, tolik sobectví, tolik násilí a zla. Člověk byl odtržen od svého duchovního středu, od Boha, ztratil z mysli pojem a smysl pro nadpřirozeno, nerozeznává řádu přirozeného a řádu nadpřirozeného, říši lidskou a říši Boží, tupě a nechápavě se staví ke slovům Páně: „Království mé není s tohoto světa“,³ necítí, že má člověk povinnost toužiti po životě nadpřirozeném a nic jej tak neodpuzuje jako řeč o nadpřirozenu. Přijímá ochotně heslo Renanovo: „Il n'y a pas de surnaturel“, není nadpřirozena, a proto pryč s pojmem nadpřirozena z bible, z církve, ze života. Nejvyšší, co existuje v podstatě a pravdě, je příroda a život, těmito nutno absolutno utlouci, jak praví s břitkou ironií o tendencích dnešních četných literátů Jaroslav Durych.⁴

A přece *„pojem a oprávněnost nadpřirozena je stěžejní otázkou přítomné*

¹ M. P. I., 33, 676.

² Jan 3, 36.

³ Jan 18, 36.

⁴ Jaroslav Durych, Ejhle, člověk!, Praha 1928, 65.

doby, o niž se vede boj duchů. Na tomto základním pojmu závisí zjevení, proroctví, zázraky, církve, svátosti, oběť mše svaté, nebe a peklo".¹ Běží o základní věci, o Boha a o ďábla, o tajemství milosti anebo zla.

Ztráta nadpřirozena, nezájem o ně, toť hlavní pramen dnešní bídy!

Nebylo by však správné, kdyby se jen nepřátelům zjevené víry přičítala vina, že se ztratil smysl pro nadpřirozeno v lidstvu. Katolíci sami zavinili mnoho tím, že dali příliš působiti osvícenským duchem na své smýšlení, svůj život, na svou literaturu. Církev nebyla nikdy zeslabena světskou mocí, nýbrž světským duchem, který do ní vnikl. Tak tomu bylo i koncem století XVIII. a ve stol. XIX.

Svět nadpřirozena byl dlouho zasypán, nadpřirozený cíl člověka zůstal celkem neznám, nerozumělo se řeči Písma sv. o nadpřirozeném životě milosti, jeho výrazy byly chápány jako obrazná rčení, jako upřílišněnosti, a přece již apoštol Jan výslovně praví, že Písmo sv., kde mluví o účincích milosti Boží v nás (Jan 1, 12; 1 Cor. 3, 16; Řím. 8, 9; 2 Petr. 1, 4), neobsahuje prázdná slova, ale mluví o skutečnosti: „Vizte, jakou lásku Otec nám prokázal, abychom dítkami Božími sluli, a *a my jsme jimi*".² Svátí Otcové a theologové věnují veliké úsilí tomu, aby dokázali význam této pravdy pro nadpřirozený život. Křesťanští umělci středověcí vynakládají veškeré své umění na to, aby na postavách svých obrazů vystihli odraz nadpřirozeného života, života ponořeného v Bohu. Kdo viděl na př. nádherné obrazy Fra Angelica v klášteře San Marko ve Florencii, je uchvácen nadpřirozenou důstojností, kterou postavám dodává milost Boží.

Toto hluboké přesvědčení o pravém významu nadpřirozena pro křesťanský život mizelo v katolických řadách vlivem osvícenství. Pravá poušť je tam, kde jde o Ducha sv., který veškerý nadpřirozený život řídí a vede a naší slabosti pomáhá (Řím. 8, 26). Není pak divu, že poklesla i úcta k církvi svaté, která je dílem Ducha sv., jenž v ní žije a působí svatými svátostmi.

Jen pomalu se začala katolická literatura, hlavně vlivem výtečných spisů dogmatika dra M. Jos. Scheebena, zabývat v druhé polovici minulého století nadpřirozeným životem, a to takovým způsobem, že je patrné, že katolíkům nadpřirozené smýšlení a cítění nepřešlo

¹ Dr. Josef Pohle, *Natur und Uebernatur*, ve sbírce: *Religion, Christentum, Kirche*, Kempten 1923, 2.

² 1 Jan 3, 1.

do krve, že jim byl málo jasný dosah a téměř neznáma hloubka nadpřirozena. Jak jinak tomu bylo v dřívějších stoletích čilého náboženského života!¹ A podnes možno pozorovati, že se tajemství naší svaté víry jaksi ostýchavě vyhýbáme, že se o nich i v kostele při kázáních, ve škole v katechesi mluvívá jen povrchně.

Zanedbávají-li se pravdy víry, nutně to odnáší také nadpřirozená mravouka. Božské ctnosti, základ a květ nadpřirozeného života, jsou opomíjeny, nebo se o nich jedná jen chladně a rychle, takže nevyniká jejich vznešenost, krása a jejich vliv na ctnostný život. Učení o vli- tých mravních ctnostech a rozumových ctnostech se přechází. O vel- ké důležitosti darů Ducha svatého, na které stará theologie² kladla takový důraz, se mlčí. Proto také nadpřirozená etika nevydávala plo- dů, neposkytovala občerstvujícího stínu a málo lákala.

Nejen odpůrce víry křesťanské, nýbrž i sebe samy musíme obžalovat, že jsme zavinili odklon od nadpřirozena. Odtud naše slabost.

Církev katolickou nezachránila v době úpadku nikdy světská moc, ale duch obnovy, jímž se dala proniknouti. Ducha obnovy dosáhne- me, probudíme-li v údech církve svaté nadpřirozený život. Děti a svatí, na které svět hleděl jako na blázny, dobyli světa pro Boha, pře- mohli svět, přeměnili vlastní srdce, a my bychom toho nedosáhli? V litém vnitřním boji před svým obrácením pravil sv. Augustin Ali- pioví: „Povstávají neučení a uchvacují království nebeské, a my se svou bezcitnou učeností se válíme v těle a krvi. Či snad, že oni pře- dešli, stydíme se jich následovati a nestydíme se jich nenásledova- ti?“³ I nám je to možné, všechno je možné věřícímu (Mar. 9, 22). *Nadpřirozená víra, toť heslo všech, kdo chtějí obnovu staré síly křesťanské, vítězství věci Boží. To je úkol dneška, to je omlazení církve a to je naše vlastní spása!*

¹ Fr. Albert Maria Weisz O. P., Apologie des Christentums, Freiburg i. Br. 1889, V., 103.

² Tomáš Aq., Summa theol., 1, 2 q. 68, 69, 70.

³ Conf. 8, 8.

Touha po nadpřirozenu

Nejeden člověk zakusil ve svém životě, co znamená hodina milosti. Měl při tom pocit, jako by se jeho zraková síla zvýšila, jako by nepřístupné tajemství Boží jasně stálo před ním jako mocné hřebeny horské, s nichž jižní vítr odvanul mraky. Nový život se v něm ozval a vášně ztichly. Cítil, že je dítkem Božím a jde světem jako sv. František seraf., který bratrsky promlouval se všemi tvory. Anebo v těžkých chvílích zakusil, jak ponoření v Boha dodávalo jeho duchu zvláštního osvětlení a jeho vůli nový rozmach.

Církev provází člověka od narození až po smrt a svaté svátosti spojují se s ním jako organismus vyšší s nižším a pronikají jej nebeskými silami. Kdo to jednou zakusil, buď v den prvního sv. přijímání, buď v den, kdy stál s chotí svou před oltářem, nebo když jej biskup biřmoval, nebo když přijímal svátost svěcení kněžstva, ten zná krásu a velikost jiného světa.

Tato krásu a velikost vyvstala před očima papežského legáta na eucharistickém sjezdu v Buenos Aires r. 1934, když při tak strhujících a dojemných projevech víry a nadpřirozeného života prohlásil: „Zdá se, že jsme na pokraji ráje.“¹

Chceme-li se proto dostat ven z dnešní mravní bídy, záleží-li nám na ozdravení mládeže, rodiny, národa, musíme se nutně dát na cestu, jejíž směr je označen slovy: obnovit křesťanskou mravnost, otevřít nadpřirozené prameny života a pít z nich. Duševní síly, které byly dosud vázány jen na techniku a civilizaci, nutno uvolnit opět pro zájmy duše. Bylo-li lidstvo přímo posedlé za „pokrokem“, musíme dnes zpět na rozcestí, kde jsme se počali vzdalovati od správné cesty.

V lidstvu se dnes opět ozývá silněji touha po vyšším životě, po jednotě, kterou odklonem od Boha ztratilo. Za všech dob žila v člověku

¹ *Schönere Zukunft*, X (1934), Nr. 8, 197.

představa o souladném spojení protiv v ráji, kdy byla příroda poddána člověku, tělo duši, duše Bohu. Vždy se steskem v duši četl Ovidovu zkazku o zlatém onom věku lidském. Zvláště však za pohnutých, nebezpečných dob – a takové jsou doby naše – roste mocněji ta touha po vyšším životě v člověku.

Člověk touží po zdokonalení, chtěl by se dostat nad úzké hranice svého nynějšího bytí. Chtěl této své velikosti dosáhnouti vlastní silou, bez pomoci Boží, a nakonec se zhroutil ve své nemohoucnosti a výsledek jeho bojů a úsilí jest blud, skepticismus, mravní poblouzení.

Bedřich Nietzsche, jenž se stal děsivým představitelem náboženské tragedie moderního člověka, upadl (1889) brzy poté, co napsal pyšná, rouhavá slova proti Bohu, do duševní temnoty, z níž se již až do smrti (1900) neprobral. Nadčlověk byl stržen se své výše a odkázán na milosrdenství svých bližních. Jeho hrob v Röcken jest výstrahou pro moderní svět.

„I potácí se moderní člověk mezi vírou a nevěrou, mezi vzdorem a slabostí, mezi vzpourou a pokorou, mezi anarchií a oddaností. Lidé naší doby jsou nepokojní, neklidní, rozčilení a unavení. Ty nepokojné, neklidné, rozčilené a unavené duše chtějí konečně nalézt pokoje, klidu, smíru a nové energie k dalšímu žití, a téměř všichni vidí pramen živící vody v náboženství a v jeho usmíření s rozbouřenými myšlenkami. Lidé moderní chtějí věřit, chtějí věřit ve smíru s filosofií, po případě i proti ní. Moderní člověk stůj co stůj se chce zbavit své rozervanosti – jeden násilně, druhý nenásilně – oba chtějí to stejně toužebně a netrpělivě . . . Zoufání či modlitba?“² Tak charakterizuje Masaryk dnešní neveselou náladu.

Čtete-li studie Masarykovy v „Moderním člověku a náboženství“ nedávno znovu vydané, vidíte jeho úsilí uniknout myšlenkové a náboženské skepsi, neklidu, nejistotě, se vzrušením sledujete, jak hledá pevné pouto společenského, státního soužití, jak zápasí o pevné opory mravní a myšlenkové, poněvadž vidí, že tvůrčové moderního člověka (Hume, Kant, Goethe, Comte, Spencer) nestačí, že mají slabiny a trhliny, na nichž nelze budovati bezpečně a trvale světový názor.

„Unikl Masaryk skepsi? Odpověděl uspokojivě na SOS moderního člověka?“ Tak se táže protestantský theolog dr. Hromádka a odpovídá: „Vedl statečný a hrdinský zápas se všemi chorobami novodobého světa . . . Bral pomoc tu i tam – zdá se však, že filosoficky ne-

¹ T. G. Masaryk, Moderní člověk a náboženství, Praha 1934, 43-45.

zdolal všech těžkých otázek rozumových a náboženských. Toužil po ucelené, promyšlené a zdůvodněné synthesi, ale nevytvořil jí.“¹ Nese na sobě stopy bolestné skepse moderního člověka, jeho veliký duch ve své odloučenosti od společenství s jinými věřícími křesťany nepronikl až k čistým zřídům pravého pokoje a štěstí, nedovedl jasně a uspokojivě říci českému člověku, jak nasytiti a utišiti stále se ozývající touhu srdce lidského po lepším, vyšším životě.

Tato touha se nedá popříti. Potkáváme se s ní v básnictví a v životě nové doby, dovedeme-li se jen kolem sebe správně rozhlédnouti. I Paulsen uznává: „Jsou lidé, kteří se domnívají, že doba nadzemského náboženství je již za námi a že na její místo vstoupí čistě pozemské náboženství morálky. Nevěřím, že jim dá budoucnost za pravdu.“² Odklon od hmoty a zápas o vládu ducha, smysl pro ideály vyšší a tedy jakýsi neuvědomělý ještě přechod k víře a důvěře v bytost nejvyšší nelze bedlivému pozorovateli neviděti ani v šířící se vlně nacionalismu a fašismu.

Touhu po spojení se světem nadzemským, po zduchovnění života, prozrazují i bludné cesty, na něž se dávají, kdo cítí velkou prázdnotu v nitru, ale nemají dosti odvahy, aby se dali vésti církví a šli za Kristem.

Jedni se domnívají, že spiritismem vcházejí v přímý styk s dušemi zemřelých a skrze ně se světem nadpřirozeným a se samým Bohem. Jiní opět se utíkají k theosofismu, ztotožňují se s božstvem a připisují si božský život a vše, co s tímto životem souvisí. Jiní chtějí dojíti jakési jednoty s božstvem v anthroposofismu, učícím, že božstvo žije jen v člověčenstvu. Pantheistická mystika, teorie o stěhování duší, okultismus a jiné názory dnes se šířící jsou podobné marné prostředky, jimiž se má vyplniti nesnesitelná prázdnota, kterou zanechává v srdci lidském vzdálenost od Boha, neboť zákon „horror vacui“ platí i v duchovní oblasti.

O změně v názorech svědčí také přesvědčení, pronikající stále hlouběji, že nemoc Evropy je v poslední příčině nemocí duchovní, že úpadek Evropy není důsledkem biologického zákona, podle kterého každá doba má určené trvání, dobu rozkvětu a zániku, nýbrž že je to důsledek zneužívání svobody, důsledek úpadku křesťanského ducha, že se Evropa nezastaví na šikmé ploše, po níž se pohybuje,

¹ Křesťanská revue, Praha VII (1934), 208.

² Friedrich Paulsen, System der Ethik, Stuttgart 1906⁸, I, 162.

nezachrání svůj význam ve světě, nenavrátili se národy evropské k nejpevnějšímu pojítku, k životu křesťanskému.

Slyšíme proto nyní častěji mluvit o tom, že má člověk všechno ve světě posuzovati „sub specie aeternitatis“, pod zorným úhlem věčnosti. Ale je otázka, co si představují pod slovem „věčnost“, „věčný život“ tak mnozí, kteří o věčnosti mluví.

Jediné správné vysvětlení věčného života dal nám Kristus Pán slovy: „To pak jest život věčný, aby poznali tebe, jediného pravého Boha, a toho, jehož jsi poslal, Ježíše Krista.“¹ V poznání pravého Boha a učení Syna Božího bude splněna touha srdce lidského po dokonalosti, člověk dojde pravé velikosti lidské, přiblíží se toužené harmonii a jednotě v svém nitru, vyšine se nad hranice své lidské přirozenosti a bude účasten přirozenosti božské.

Touha po nadpřirozeném životě, který se jednou přemění v život věčný, jak o něm mluví Kristus, ozývá se dnes mocně v četných duších. Pius XI. praví v encyklice o kněžství: „Nyní na jedné straně žalostně ochabuje víra a mravy propadají zkáze; na druhé straně však mezi národy všude se probouzí zbožnost a je cítiti, jak Duch svatý vane po okrsku zemském, aby jej svou tvůrčí mocí obnovil a vrátil mu svatost.“²

Neklamné známky touhy po spojení života s náboženstvím, po nadpřirozenosti jsou potěšitelné proudy mezi mládeží, zvláště také mezi mládeží universitní, četná literární díla z nové doby ve všech jazycích, která se s velkou opravdovostí zabývají vnitřním náboženským životem, dále náboženské kroužky a spolky, živé hnutí liturgické, které vzniklo v druhé polovici XIX. století a velice přispělo k prohloubení křesťanského života, duchovní cvičení laiků, prozrazující živelnou touhu neklidného srdce dnešního člověka po klidu a po jistotě vanoucí z věčných, nadpřirozených pravd.

Nad jiné výmluvným důkazem touhy po spojení života s nadpřirozeným náboženstvím je usilovný boj ve všech státech o katolické školství a potěšitelný rozmach svobodných katolických škol všude tam, kde se jim dostává potřebné svobody.

Vzpomeňme jen z četných vysokých škol katolických, založených v době od Pia IX., n. p. katolické university Božského Srdce Páně

¹ Jan 17, 3.

² Enc. Pia XI. o katolickém kněžství ze dne 20. prosince 1935 v překladu dra B. Vaška, Olomouc, 1936, č. 88.

v Miláně. Jaký rozmach vidíme dnes od jejího založení v roce 1921! V prvním roce 107 posluchačů, dnes 2300!¹ Úspěšně plní své poslání, aby se Kristus opět vrátil mezi vzdělanou inteligenci, aby lidé vzdělání, zastávající odpovědná místa ve společnosti, pracovali o zavedení křesťanského ducha do svých povolání a silnou energií plynoucí ze silné víry pomáhali řešit svízelné problémy moderního života.

Rovněž ve filosofii se dnes ozývají hlasy příznivé nadpřirozenu, povýšené odmítání nadpřirozena a náboženství není již tak vášnivé jako dříve, i zastánci protivných směrů filosofických se zájmem věnují pozornost stanovisku filosofie křesťanské v různých otázkách a neupírají, že má v spleťtých otázkách jasné, pevné zásady, které nemálo přispívají k ozdravení duševního života.

Změnu názorů lze dosud pozorovat sice jen u jednotlivých mužů, avšak ledy nepochopení a zaujatosti jsou již přece prolomeny. Úcta ke křesťanské filosofii poroste pak tím více, čím více se bude šířiti potěšitelný dnes zájem o hlavního představitele křesťanské filosofie, sv. Tomáše Aquinského, který dovedl přesvědčivě ukázati, že věda a víra, přirozeno a nadpřirozeno jsou navzájem zajedno a ve správném pořadí hodnot přirozených pod hodnoty nadpřirozené viděl základ vši křesťanské kultury.

Mocným projevem i prostředkem křesťanského obrození jest Katolická akce, jež se dnes na popud papeže Pia XI. šíří po celém katolickém světě. Je to živelné odhodlání katolíků ve všech zemích pracovati o to, aby přestalo odcizení hierarchie od věřícího lidu a aby se spojenými silami kněží i laiků přelávalo náboženství do praktického života. Spolupráce laiků s církevní vrchností při hájení pravdy a života křesťanského vede zřejmě a povede ještě ve větší míře k rozmachu náboženského života, bude-li jen dbáno rad a pokynů daných sv. Stolicí.

I zdařilé velké náboženské manifestace světové, národní, krajinské projevují hlad dnešních lidí po zdravé stravě duchovní, žízeň po milosti Boží. Dosvědčovala to na příklad překvapující účast při prvním celostátním sjezdu katolíků naší republiky v Praze r. 1935 a zdařilé podobné slavnosti v jiných státech, dosvědčují to nejmohutnější manifestace křesťanské víry v nové době: mezinárodní sjezdy eucharistické. Triumfální zpěvy, oslavující sv. Eucharistii, „Kristus vítězí, Kristus

¹ Fra Agostino Gemelli, *Le università cattoliche nel mondo. L'Osservatore Romano*, numero speciale. Maggio 1936, str. 15.

vládne, Kristus panuje“ vnikají do duší příslušníků všech národů a zapalují v nich plamen touhy a lásky po Bohu a po jeho milosti.

Mají-li všechny tyto potěšitelné zjevy míti trvalý účinek a nebýti jen přechodným zábleskem, musí ovšem tato touha po nadpřirozenu býti udržována, živena, aby jí člověk otvíral své srdce, jako suchá, žíznící zem ovlažujícímu dešti. Ale co člověk nezná, toho si neváží, a čeho si neváží, o to neusiluje, po tom netouží, a proto *jen ten bude po nadpřirozenu dychtit, kdo ví, co se skrývá v slově nadpřirozeno*. A jen ten, kdo chápe správně pojem nadpřirozena, pochopí podstatu křesťanství, pojem hříchu, poslední cíl člověka, význam nejsvětější Eucharistie, poměr theologie k filosofii, vědy a víry, zjevení a rozumu, katolické mravovědy a přirozené etiky.

Č Á S T D R U H Á

PŘIROZENO A NADPŘIROZENO

Co je nadpřirozeno? Moderní člověk to slovo téměř nezná, nemá potuchy, jaký svět plný krásy, života, síly, útěchy, radosti, vítězství vyjadřuje. Je ponořen příliš do zájmů pozemského žití a odvrací se povýšeně a odmítavě ode všeho, co přesahuje lidské poznání.

Je pravda, nadpřirozeno svou podstatou náleží k velkým tajemstvím Božím. Jako není možno lidskému rozumu pochopiti podstatu Boha, tak nemůže poznati vlastní silou ani tajemství, z podstaty Boží plynoucí, nemůže dokázati ani nutnost nadpřirozeného řádu, ani jeho existenci. Rozum lidský je schopen a povolán, aby badal a poznal pravdu. Může proniknouti hlubiny přírody a dopátrati se příčinné souvislosti věcí, ale jen po práh nadpřirozena. Vlastní schopností toho práhu nemůže překročiti. Nemůže se přiblížiti k nevyzpytatelným tajemstvím vyplňujícím podstatu Boží. Přijímáme tato tajemství ne proto, že je chápeme, ale jediné proto, že jsou zaručeny božskou autoritou.

Ačkoli svým rozumem nemůžeme poznati celou pravdu a krásu nadpřirozena, přece můžeme poznávati alespoň červánky vyššího, krásnějšího, nadpřirozeného světa. Rozum lidský, byv poučen o existenci nadpřirozeného řádu zjevením, může ukázati, jak je tento řád vhodným, jak doplňuje přirozenost a nejdokonalejším způsobem vyplňuje veškeré touhy lidské. Může vysvětliti námitky, které se činí proti možnosti nadpřirozeného povýšení člověka, může ukázati, jak odpovídá moudrosti Boží, aby člověka již zde na zemi vybavil schopnostmi a silami, jimiž by šel za svým nadpřirozeným cílem.

Pravda poutá tím více lidského ducha, čím se mu jeví tajemnější, skrytější. Zájem myslícího člověka nebudí ovšem temnota, obklopující pravdu, nýbrž temnotou zahalené světlo pravdy, jež toužíme z temnoty vyprostiti. Duše lidská je stvořena od Boha, zdroje světla

a pravdy, prchá před temnotou a touží po světle a pravdě. Ranní červánky, zapuzující noční tmu a ohlašující jasný den, působí na nás úchvatněji než polední jas sluneční. Náš zájem nezvyšuje temnota, tlumící světlo, ale světlo prorážející temnotou a nad ní vítězí. Tak také nás poutají červánky nadpřirozeného života.

Co je nadpřirozeno? Nadpřirozené je zřejmě to, co převyšuje přirozené. Správný pojem nadpřirozena budeme míti, uvážíme-li napřed, co je přirozeno.

1.

Přirozeno a přirozený řád

a) *Přirozenost* ve věcném a vlastním smyslu znamená tolik, co bytnost věci, to, co činí věc věcí, kterou je, a zároveň vyjadřuje souhrn všech vnějších vlastností a případností, kterými věc na naše poznávací mohutnosti působí a podle kterých ji poznáváme. Je to dále princip činnosti věci anebo tato činnost sama, kterou věc buď sama na sebe nebo na jinou věc působí.¹ U člověka náleží tedy k přirozenosti jeho duše, jeho tělo se všemi organickými schopnostmi a schopnostmi duševními, s vlastnostmi, činy, cíli, prostředky.

Místo slova přirozenost se někdy říká *příroda*. Ale toto slovo má ještě jiné významy. Přírodou nazýváme všechno, co Bůh svobodně stvořil, veškeren viditelný svět a jeho síly, působící podle nezměnitelných zákonů, všechny děje a jevy, jak je postřehujeme smysly.

Přirozené je to, co náleží k přirozenosti, všechno, co věc má sama ze sebe, čeho může nabýti svou vlastní činností, čeho nutně potřebuje k existenci a k činnosti. Všechno, co je mimo tento okruh, není dotyčné bytosti přirozeným.

Člověku je tedy přirozené všechno, co je podle jeho rozumné bytosti, co jeho bytnost v sobě obsahuje, všechny jeho vlastnosti, dokonalosti, síly, vlohy, mohutnosti, pudy, jeho činnost, která se těmito silami projevuje. Přirozené je všechno, co člověk zkušeností, vynálezem, objevy, přemýšlením vyzkoumá nebo může vyzkoumat, všechny možnosti duševních, tělesných, technických úspěchů v budoucnosti. Obrovské pole světských věd jest jako okruh, jenž obepíná čistě přirozené. Nejen přírodní vědy jako astronomie, fyzika, ale také přírodní filosofie, která se snaží vyjádřit nejvyšší zákony vesmíru a rozřešit jeho poslední záhady, náleží do okruhu přirozeného. I theodicea a etika, psychologie sem náležejí buď proto, že předmět

¹ Tomáš Aq., Summa theol., 1 q. 29 a. 1 ad 4.

jejich zájmu a jejich prostředky jsou čistě přirozené anebo proto, že pozorují s hlediska čistě přirozeného věc, která by mohla být s jiného hlediska rázu nadpřirozeného.¹

Přirozené jsou vnější prostředky, kterých člověk potřebuje k svému bytí: pokrm, nápoj, vzduch, světlo; k svému vývoji: výchova, péče rodičů, společnost, stát; a k dosažení svého cíle: poznání Boha, svoboda vůle, prozřetelnost Boží, která jej řídí a svou milostí podporuje. Přirozené je také, aby člověk jako svobodná a za své činy odpovědná bytost obdržel konečnou odměnu, podle zásluh svých činů. Každá bytost, zvláště však bytost svobodná má mnoho prostředků s účely blízkými, má také poslední, konečný cíl, který jest jí přirozeně určen moudrým a spravedlivým Bohem.

Posledním cílem člověka je dosažení pravdy, krásy, dobra. Poněvadž jen v nekonečnu je plná pravda, krása a dobro, jest jediný Bůh pólem, v němž spočine veškeré lidské úsilí. Boha, duchovní svět, můžeme obsáhnouti především poznáním. Poznání může být dvojí: odvozené čili nepřímé a přímé. Zde na světě Boha přímo nevidíme, je našim smyslům zastřen jako závojem, jen paprsek jeho bytosti k nám mraky proniká. Lidský duch se chápe toho paprsku a jím vystupuje k nejvyššímu. Z existence světa soudí, že je Bůh, z krásy světa, že je Bůh krásný, z podivuhodného pořádku ve světě bývá strhován k obdivu toho, který je v tajemné nedostupnosti.

V přirozeném řádu by člověk ani na onom světě nedospěl k jinému poznání Boha. Zůstal by mimo palác Boží jako proletářské dítě a jen z paprsků, které by se prodíraly skulinami, a z andělského zpěvu ven pronikajícího tvořil by si obraz o velikosti a kráse Boží a v tom by nacházel jakési štěstí, dovnitř paláce by se však nikdy nedostal.²

Předmětem blaženosti by bylo také nestvořené dobro samo. Rozum lidský by je ovšem nepoznal přímo, nýbrž jen nepřímou. Z jasného poznání světa by soudil na krásu Stvořitelovu a jeho vůle by byla pužena, aby milovala toto nejvyšší dobro. Tak si představují theologové věčný úděl dětí zemřelých bez křtu, které bez zármutku a bolesti jen v přirozené radosti Bohu věčně slouží.

b) Je tedy přirozené všechno, co tvorové nutně potřebují k svému bytí a k své činnosti, nač mají právo, když je moudrý, spravedlivý a

¹ Dr. Joseph Pohle, *Natur und Übernatur*, 3.

² Otto Cohausz S. J., *Wege und Abwege*, Warendorf i. W. 1913, 79n.

pravdomluvný Bůh stvořil. Souhrn všech věcí s požadavky a nároky, opírajícími se o pouhý titul stvoření je to, co nazýváme *přirozeným řádem*.¹ Kdyby nebylo řádu nadpřirozeného, mohlo by se říci krátce: Přirozené je všechno, co si člověk přináší při svém narození na svět, všechno, co z toho zbuduje, co se pravidelně z toho vyvíjí. To můžeme říci o zvířatech, nikoli však o člověku, protože první lidé dostali k přirozeným darům hned dary nadpřirozené.

V tomto přirozeném řádě, v tomto pouhém přírodním stavu by člověk vlastním rozumem poznal existenci Boží a některé Boží vlastnosti, „neboť z velikosti a krásy tvorů lze závěrem stvořitele jejich poznati,“² „vždyť neviditelné vlastnosti jeho od stvoření světa se spatřují, jsouce poznávány z věcí stvořených, a to i jeho věčná moc i božství“.³ Zároveň s tímto poznáním by člověk chápal, že je Bůh jeho největší dobro, dokonalejší než všechno dobro stvořené, a vůle jeho by se obracela láskou k Bohu, jemu se podřizovala a snažila se jednat, jak svatý a spravedlivý Bůh žádá (Řím. 2, 14).

Zároveň by však člověk pociťoval, že tělo se vzpírá podříditi se Bohu, že je nutno přemáhati smyslnost a prudké vášně a to, co jen tělu se zamlouvá, že je potřebí žítí ctnostně a nesmrtelnou duši zachovati čistou. Byla by to přirozená láska k Bohu, která by vedla k přirozené blaženosti jako odměně za mravný a šlechetný život. Bez zjevení Božího by člověk poznal Boha a své povinnosti k němu, k sobě a jiným lidem. Poznal by přirozený mravní řád a přišel by k přesvědčení, že bude šťasten v pozemském i posmrtném životě, bude-li dbáti tohoto mravního řádu. Pečlivými úvahami dospěl k poznání tohoto řádu Sokrates a také Kristus Pán naznačuje přirozený mravní řád, když praví: „Již více nenazývám vás služebníky, neboť služebník neví, co činí pán jeho, ale nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám oznámil všecko, co jsem slyšel od Otce svého.“³

c) Vlastnosti a schopnosti, které nemají dostatečného důvodu v bytnosti lidské, činy, které se s těmito schopnostmi a vlastnostmi neshodují, cíle, které převyšují vlohy, prostředky, povznášející činy lidské k cílům, které neplynou ze samé bytnosti člověka, nejsou člověku

¹ Pohle, na uv. místě, 6.

² Moudr., 13, 5.

³ Řím. 1, 20.

³ Jan 15, 15.

přirozeny. Můžeme proto všechno, co je mimo oblast přirozeného a co se nepřičí přirozenosti, nazvati *mimopřirozené*.

Filosof Athenagoras (2. stol. po Kr.) praví, že člověk existuje jako kámen, roste jako rostlina, cítí jako zvíře, myslí jako anděl. Spojuje všechny způsoby bytí a korunuje je svým rozumovým životem.¹ Zde můžeme lehce poznati pojem mimopřirozeného. Co je přirozené rostlině, je mimopřirozené kameni, totiž růsti, kvěsti, živiti se atd. Co je vlastní zvířeti, je mimopřirozené rostlině: smyslové poznání, chtění. Rozumové poznání a svobodné chtění je zvířeti mimopřirozené. Bytí prost hříšné žádostivosti je člověku mimopřirozené, andělům však přirozené.

Řídí-li člověk smyslnou žádost rozumem a vůlí, prozrazuje dokonalost bytosti duchovně-tělesné. Tato dokonalost není nutně požadována přirozeností lidskou, je však možná, je mimopřirozená. „Mimo přirozenost věci jest vše, co není obsaženo v povaze její přirozenosti, co však může k ní přistoupiti a s ní se spojití. Každá vlastnost a dokonalost mimopřirozená přistupujíc k přirozenosti věci zdokonaluje ji jen v mezích přirozených, ale nepovznáší ji do stavu vyššího, nadpřirozeného.“² Dary, které jsou mimopřirozené u jedněch tvorů, mohou náležeti stvoření vyššího stupně právem již z titulu stvoření, mohou býti přirozené. Je tedy dar mimopřirozený i v člověku omilostněném vždy ještě v mezích věci stvořené. Vrchol mimopřirozeného omilostnění dosáhl člověk podle katolické nauky v ráji.

Dary, které podstatně překonávají nároky pouhé přirozenosti a jim se vymykají, takže nikterak nemohou býti požadovány a očekávány jen z titulu stvoření, na které má právo jediné nekonečně dokonalý Bůh, kdežto člověku se jich dostává jen z milosti, takové dary jsou dary *nadpřirozené*. Absolutně nadpřirozené je pro člověka přímé poznání nejvyšší bytosti, Boha, „jehož z lidí nikdo neviděl, ba ani viděti nemůže“.³

Všechno, co se jakkoli přičí bytnosti věci a vlastnostem i dokonalostem, které již má anebo kterých může svými silami nabýti, vše, co ruší její síly, znemožňuje anebo ničí její činnost, co ji odvrací od cíle, k němuž je přirozeně určena, vše to je *nepřirozené*. Protiví se přirozené touze lidského ducha po poznání pravdy, aby badal pro blud. Ne-

¹ De resurrectione mortuorum, n. 4, M. P. I. 6, 979.

² Dr. Josef Pospíšil, O Bohu Stvořiteli, Brno 1923, 319.

³ 1 Tim. 6, 16.

dalo by se to sloučiti s jeho vlohami, bylo by to nepřirozené. Je sice možno, aby člověk stanovil tělesný blahobyť za konečný cíl svého života, ale nelze to sloučiti se skutečným jeho určením, to by bylo protipřirozené. Vidíme tedy, že pojem: mimopřirozené, nadpřirozené, nepřirozené a protipřirozené jsou protivy přirozeného.²

² Dr. Arnold Rademacher, *Die übernatürliche Lebensordnung*, Freiburg in B. 1903, 20.

2.

Nadpřirozeno a nadpřirozený řád

a) POJEM NADPŘIROZENA

Nyní můžeme přikročiti k vysvětlení pojmu nadpřirozena. Je potřebí varovati se falešného výkladu, s kterým se často setkáváme.¹ Nesmíme zaměňovati nadpřirozené a nadsmyslné. Je sice všechno nadpřirozené i *nadsmyslné*, ale nemusí ještě býti nadpřirozené, co nemůžeme postřehnouti svými smysly, okem, uchem. Lidskou duši nemohou postřehnouti lidské smysly, proto však není ještě nadpřirozená. Jako hmotné tělo náleží i ona k přirozenosti lidské. Nemůžeme viděti Boha ani anděla, a přece je lze poznati; toto poznání však není nadpřirozené.

Nadpřirozené není ani totéž, co je *nad stvořením*. Udržování světa, Boží prozřetelnost představují jistě něco, co je nade tvory, nejsou však nadpřirozené, protože bez nich nemohl by býti svět, ani by bez nich nemohli žít tvorové. Nadpřirozené neznamena ani totéž, co *nadzemské*. Andělé, ďábli jsou bytosti nadzemské, nikoli však nadpřirozené.

Nadpřirozené v pravém slova smyslu není ani to, co je mimopřirozené, jak jsme již vysvětlili, ani to, co je *nadpřirozené jen tím, jak se nám jeví*, na př. vzkříšit z mrtvých je čin nadpřirozený co do způsobu, život vzkříšeného jest něco přirozeného; jen příčina, která život přivedla v bezduché tělo, je rázu nadpřirozeného.

Ani *nekonečné* není to, co je nadpřirozené. Věčný svět byl by nekonečný, ale nikdy ne nadpřirozený.

Jako je přirozené to, co náleží k přirozenosti, tak *nadpřirozené* je to, co nenáleží k přirozenosti rozumné bytosti, z čeho se přirozenost jako z podstatných složek neskládá, co nenáleží k silám a mohutnos-

¹ Viz článek Henri de Lubac S. J., *Remarques sur l'histoire du mot „surnaturel“*, Nouvelle revue théologique, Louvain, 66. roč. (1934), 225nn.

tem rozumné bytosti, ani k rozumu, ani k vůli, ani k činnostem těchto rozumných mohutností, čeho nemůže rozumná bytost přirozenou činností, ani sebe intensivnější nikdy dosáhnouti, co nemůže býti nikdy cílem, jehož by přirozenými silami mohla dosíci.¹

Nadpřirozené je to, co náleží k vyšší přirozenosti, co je přirozené bytosti božské. Nadpřirozenost je přirozenost nad přirozeností, vyšší ontologický řád; je to pro člověka přirozeného nový svět, nový kosmos, s nímž vzchází člověku nové slunce, jehož ranní záře se člověku v jeho přirozeném založení nijak neprojevuje. Mezi přirozeností a nadpřirozeností jest rozdíl jako mezi zemí a nebem, nelze odstraniti hranici mezi nadpřirozeným a přirozeným, není cesty, která by nepozorovanými přechody převáděla přirozenost do říše nadpřirozena. Přirozenost si nikdy ani sebe větším úsilím nemůže zjednat dokonalost a vlastnost nadpřirozenou, nemůže se nikdy sama sebou povznést k nadpřirozenosti.

Ale přirozenost přijímá v sebe a nosí nadpřirozenost. Nadpřirozenost se s přirozeností spojuje, přistupuje k ní, proniká ji a zdokonaluje nejen v jejích přirozených mezích, nýbrž také ji povznáší do stavu podstatně vyššího, takže neexistuje, nežije a nejedná podle vloh její bytosti vlastních, nýbrž podle vyšší přirozenosti.

Pro toto spojení se lidské přirozenosti dostává vyššího božského principu životního, který ji pozvedá nad její vlastní vlohy a schopnosti, činy, cíle a činí ji účastnou přirozenosti božské. Přirozenost a nadpřirozenost se spojují v nedělitelné jednotě. Nadpřirozeno se nevznáší nad přirozeným jenom jako nějaká svatozáře, ani není vedle přirozeného jenom jako dobrý soused, nýbrž hluboce zapouští kořeny do přirozenosti, zasahuje ji v nejvnitřnějším životním základě a pozdvihuje ji do své vlastní výše.² „Láska Boží vylita je v srdcích našich.“³

Má-li býti stvořená bytost povznesena do nadpřirozené výše, nestačí, aby jen nějaká její vlastnost, schopnost, jen některý čin náležel nadpřirozenému řádu, kdežto podmět této vlastnosti, schopnosti, činnosti nikoli. K nadpřirozenu náleží, aby i bytost sama byla svým bytím a svou činností včleněna do vyššího řádu; tedy nejen některá z jejích vlastností, sil, činností, ale i její podstata musí býti povýšena

¹ Pospíšil, tamtéž, 320.

² Pohle, na uv. m., 9.

³ Řím. 5, 5.

do vyššího řádu. Přirozenost sama jako základ všeho života a všech projevů této bytnosti se božským principem do ní vloženým pozdvihuje nad úroveň života, jehož může vlastní silou dosáhnouti. Nadpřirozenost zasahuje tedy předně a přímo bytnost jako metafysický základ života a v druhé řadě a nepřímou a prostředně teprve fyzické součásti, vlastnosti, síly, činy této bytnosti.¹

Při tom nemíníme, že nastává skutečná podstatná proměna v pravém slova smyslu, že se přirozenost ve svém bytí ničí. Přirozenost zakouší nepodstatnou, případnou (akcidentální) přeměnu, která se dotýká samé bytnosti a není jen mravní změnou, jako na př. náhlá změna smýšlení.

Nadpřirozeno proniká celou bytností duše a její schopnosti jako oheň pronikající docela kus železa. Rozžhavené železo přijímá přirozenost a vlastnosti ohně, nepřestává však býti železem. Kapka vody, smíšená s vínem, přijímá vůni a barvu vína, vzduch prozářený slunečním jasnem zdá se světlem. Těmito obrazy vysvětlují církevní učitelé spojení přirozenosti a nadpřirozenosti. Co Bůh působí v duši lidské, to se stává novou formou životní.

b) ZÁKLADEM NADPŘIROZENA JE POSVĚCUJÍCÍ MILOST

Co působí vnitřní přeměnu člověka? Co je posledním kořenem života nadpřirozeného? Co je základní a nezbytnou silou nadpřirozena?

Co působí, že semeno roste? Je to živoucí princip (entelechie), který v organismu ovládá a řídí síly působící mechanicky. Životní podmínky podporují, udržují tuto živou sílu. Zvláště je důležitá výživa. Je proto semeno vybaveno výživnými látkami, jejichž zásoby tak dlouho vystačí, pokud nemůže semeno přijímat sílu ze země, vzduchu a z hřejivých paprsků slunečních.

Co vidíme v řádu přirozeném, to máme i v životě nadpřirozeném. Jako je tam entelechie čili životní princip přirozeného růstu, tak je i zde princip nadpřirozeného života a růstu. *Je to posvěcující milost.*

Lidský rozum není s to, aby vystihl jasně, co je milost posvěcující. Stojí zde před velkým tajemstvím. Milost možno poznati jen v jejím vlastním světle. Jenom částečně může odhrnouti záhadnou roušku

¹ Rademacher, Die übernatürliche Lebensordnung, 23.

tohoto tajemství a ve světle četných výroků Písma sv. Starého i Nového zákona a svatých Otců vrhnouti paprsek světla na jednu ze základních zjevených pravd. A tu se posvěcující milost jeví jako adoptované synovství, duševní to hodnota, která povstává v duši rozením z Boha, činí člověka účastným Boží přirozenosti, zakládá zde na zemi jeho spravedlnost a přináší mu nárok na věčné dědictví.¹

Zrození z Boha znamená jako při přirozeném zrození začátek nového bytí (Jan 1, 12. 13). Je tajemné a podivuhodné, ale je skutečně tak jako vítr, který vane přírodou, o němž také nevíme, odkud přišel a kam spěje. Je nutné pro každého, kdo chce míti účast v nadpřirozeném životě. Nikodema upoutal jas postavy Kristovy a hluboce jej zaujal. Chtěl býti účasten království Božího, o němž tento vyslanec Boží mluvil. Nikodem myslel, že mu stačí synovství Abrahamovo, aby měl právo státi se členem království Božího. Než Kristus Pán jeho mínění hned zamítl slovy: „Nenarodí-li se kdo znova, nemůže viděti království Božího... Nenarodí-li se kdo znova z vody a Ducha svatého, nemůže vejíti do království Božího.“²

Tento začátek nadpřirozeného života nazývá sv. Jan „rozením“ (1 Jan 5, 1) a nový životní princip do člověka vložený nazývá „símě“ Boží (1 Jan 3, 9), a proto jsou křesťané „dítětkami“ Božími, z Boha zrozenými (1 Jan 2, 29). S člověkem se děje velká přeměna; nedostává sice nové bytnosti, ale jiný způsob bytí, který se liší od bytí přirozeného jako tělo od ducha, jako lidské od božského. „Co se narodilo z těla, tělo jest, a co se narodilo z Ducha, duch jest.“³ Sv. Augustin vyjadřuje dvojí způsob rození takto: jeden je ze země, druhý z nebe, jeden z těla, druhý z ducha, jeden ze smrtelnosti, druhý z věčnosti, „první zrození z muže a ženy, druhé zrození z Boha a církve.“⁴

Z pojmu rození již plyne, aby byl zrozený téže přirozenosti jako rodič. Proto se také křesťanu zrozenému z Boha dostává údělu na Boží přirozenosti, tedy na účasti v životě shodném s Boží přirozeností. Slovem „účasť“ v životě Božím vystihujeme dobře nové bytí, kterého se novým zrozením křesťanu dostalo. To je také důvod, že se křesťané dítětkami Božími nejen jmenují, ale že jimi zde na zemi také

¹ Viz důkladnou studii dr. Jos. Matochy, *Bytnost milosti posvěcující ve světle Písma svatého*, Olomouc 1925.

² Jan 3, 3. 5.

³ Jan 3, 6.

⁴ Sermo 121, M. P. I. 38, 679n.

skutečně jsou. To je pro ně také záruka věčné blaženosti. Věčné patření na Boha, které očekáváme po tomto životě, je rozvojem milosti posvěcující, kterou jest ozdobena duše již zde na zemi. „Nyní jsme dítkami Božími, a ještě se neukázalo, co budeme.“¹ Synovství Boží je přirozeným výsledkem zrození z Boha, neboť skutečné rození může míti za následek jen pravé synovství, synovský poměr v pravém slova smyslu.

Omilostněný člověk stává se přijatým synem Božím, nemá podstatného bytí Božího, nestává se přirozeným synem Božím; lze to poznati z výrazu „účasti“ v přirozenosti božské. Při adopci (přisvojení) se přijímá cizí osoba zdarma za syna a uděluje se jí právo na dědictví. Cizí osobě, která nemá žádných nároků, udělují se práva a dobra, náležející jen otci a přirozeným dětem. Při adopci nevracejí se ztracená práva snad nezdrárnému synovi, nýbrž práva synovská se udělují tomu, kdo jich přirozeně nemůže požadovati, a čím méně jest jich adoptovaný hoden, tím více vyniká nepovinnost a dobrovolnost adopce.

Je proto nekonečný rozdíl mezi člověkem přijatým posvěcující milostí za syna Božího a mezi Synem Božím, druhou božskou osobou, který přijal přirozenost lidskou a stal se člověkem. Není možné intensivnější povznesení přirozenosti lidské, není možná intensivnější účast její v božské přirozenosti než v hypostatickém spojení božství a lidství u Krista Pána; proto je Kristus vrcholem všeho nadpřirozeného života, je středem nadpřirozena, všechny milosti plynou od něho jako ze svého zdroje a vedou k němu jako k svému cíli.

c) NADPŘIROZENÉ SÍLY

Zrozením z Boha, které se děje při křtu svatém, dostává se člověku nového životního principu, nového bytí, které přesahuje všechno stvořené, je nad jeho síly a nad jeho přirozené touhy. Je to nový svět, nový, ne cizí, neboť je to náš svět (Filip. 3, 20), nový, protože je úplně odlišný od života tělesného, intelektuálního, který byl již před Kristem. Není to život smyslový, všeobecně náboženský, umělecký, vědecký; je to život, který přistupuje k lidství již úplně vyvinutému. Toto lidství se povyšuje k vyššímu druhu, dostává se mu

¹ 1 Jan. 3, 2.

vyššího života, který jako světelný paprsek ozařuje, proměňuje, rozehřívá temné proudy života přirozeného. Je to nový život, protože povstal novým stvořením, protože jím byl starý svět, nejen člověk ale i tvorstvo nerozumné (Řím. 8, 21), obnoven, omlazen, proměněn zdokonalen.

Chceme-li si představit krásu tohoto nadpřirozeného světa milosti musíme vystoupiti na jeho nejvyšší pahorek a odtud se rozhlédnouti

Klíčem k poznání nadpřirozeného života jest jeho dokonalost v blaženém patření na Boha, které je naším posledním cílem, jak praví jasně Písmo sv.¹ a učení církve.² Zjevení a rozum dokazují, že přímé poznání Boha tváří v tvář je člověku od přirozenosti nemožno, člověk může Boha poznati, může, absolutně řečeno, plným rozvinutím přirozených schopností vůle a rozumu dospěti k přirozeně dokonalému poznání a k přirozeně dokonalé lásce k Bohu a tím i k přirozeně dokonalé blaženosti. Ale toto poznání jest jen nepřímé skrze věci, jež může poznávat. Jako nemůže naše tělesné oko viděti věci duchovní, tak nemůže ani stvořený duch poznati podstaty Boží. Je velký rozdíl mezi hmotou a duchem, ale nekonečný rozdíl je mezi stvořeným duchem a Bohem. Patření na Boha jest poznání jeho vnitřní podstaty; Boha uvidíme tak, jak je, z nejbližší blízkosti, tváří v tvář, nejdokonalějším způsobem, duše pozná Boha lépe a dokonaleji ve věčné blaženosti, než poznává zde na světě sebe samu. Člověku se na věčnosti otevrou brány paláce Božího, může vstoupiti do jeho síní a patřiti přímo na Boha, vyjde mu nové světlo, které zaplaší všechny mlhy a při spatření tohoto světa zaplaví člověka nevýslovné štěstí a blaho.

Ježto však je nadpřirozený cíl tak vzdálen od naší přirozenosti, jako jsou hvězdy nad vrcholky hor pozemských, nemůže člověk přiroze-

¹ 1 Jan 3, 2: „Miláčkové, nyní jsme dítkami Božími, a ještě se neukázalo, co budeme. Víme však, že když se to ukáže, budeme podobni jemu, neboť budeme ho viděti tak, jak jest.“

² Benedikt XII. v konstituci „Benedictus Deus“ ze dne 29. ledna 1336 praví, že všichni ti, kteří v milosti Boží ze světa odešli a odejdou, „viděli a uvidí podstatu Boží přímým patřením tváří v tvář (visione intuitiva et etiam faciali) . . . a že z tohoto patření a požívání duše těch, kteří zesnuli, jsou vpravdě blažené a mají věčný život a pokoj . . .“. Denzinger, Enchiridion symbol., č. 530. Koncil florentský (roku 1439) pak učí, že „duše těch, kteří po přijetí křtu nebyli potřísněni naprosto žádnou skvrnou, anebo za živa nebo po smrti (v očistci) byli očištěni, budou do nebe přijati a budou patřiti jasně na trojjediného Boha, jak je, jeden ovšem dokonaleji než druhý podle různých svých zásluh“. Denzinger, tamtéž, č. 693.

nými schopnostmi, přemýšlením, vůlí, činy toho cíle dosáhnouti, tak jak se ani se sebe lepší výzbrojí turistickou nemůže dostat k hvězdám. Ať schodí velikány hor jednoho po druhém, se žádného se do nebe nedostane, se všech je do nebe nekonečně daleko. Do vzdušných prostor vynesou člověka křídla, ne lidské nohy, a k nadpřirozenému cíli jen síly nadpřirozené, které dodávají vzletu myšlení, citu, vůli a tak mu pomáhají přes nesmírnou dálku mezi nebem a zemí.

Dítě Boží podporované neviditelnou silou kráčí po světelné cestě s tohoto světa do jasné říše nebeské. Jen ten, kdo je zrozen z vody a z Ducha svatého, nikoli však ten, kdo je přikován k zemi. Ani největší vědomosti a nejhlubší vzdělání, sebe lepší přirozené činy mu nepomohou. „Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, lásky však neměl, byl bych jako měď zvučící a jako zvonec znějící. A kdybych měl prorocství a znal všechna tajemství a veškerou vědu, lásky však kdybych neměl, ničím bych nebyl.“¹ Láska zde znamená nadpřirozené pouto vížící nás s Bohem.

Pavlovo slovo je odsouzením veškeré kultury čistě pozemské. Všechny moderní kulturní sekty od Krista oddělené, sebe vyšší vzdělání, blahobyt, ztrácejí cenu, všechna moderní etika s čistým lidstvím, s laickou morálkou je nicotná. I farizeové si zakládali na své lidumilnosti, na skutcích humanity, a Kristus Pán jim řekl: „Nebude-li hojnější spravedlnost vaše než zákoníků a farizeů, nevejdete do království nebeského.“²

Posvěcující milost je principem nadpřirozeného života v nás. Buduje v nás nadpřirozené bytí, zachvacuje podstatu duše a z ní plynoucí mohutnosti. Mezi životem nadpřirozeným a přirozeným jest, jak ještě uslyšíme, podobnost.

Při zrození dostává člověk přirozený život se všemi mohutnostmi. Přirozený princip života a činnosti je bytnost duše a její mohutnosti, totiž rozum a vůle. Z nich vychází lidská činnost. Rozumu jsou vrozeny nejvyšší mravní zásady, které vedou člověka k poznání cíle lidského života, a vůle již přirozeně spěje k tomu cíli. Zároveň jsou ve vůli jako v zárodku obsaženy ctnosti, které mají člověku pomáhati, aby cíle svého dosáhl. Tyto ctnosti člověk cvikem, prací v sobě vyvíjí a zdokonaluje.

Je tedy bytnost duše vzdáleným, základním principem bytí a čin-

¹ 1 Kor. 13, 1—3.

² Mt. 5, 20.

nosti lidské; rozumem poznává člověk svůj cíl, vůlí po něm dychtí, a nabyté stavy mravních ctností uschopňují člověka k činnosti a k ovládnání vášní, jak toho vyžaduje přirozený cíl.

Těmto principům přirozeného života a přirozené činnosti, částečně vrozeným, částečně prací a cvikem nabytým, odpovídají v nadpřirozeném životě vlité, Bohem darované principy. Jako je duše základem života přirozeného, tak je milost posvěcující základem života nadpřirozeného a nadpřirozené činnosti.

S milostí posvěcující dostáváme zároveň *tři božské ctnosti*, víru, naději a lásku, které nás vedou k nadpřirozenému cíli, tak jako v přirozeném životě nás vedou ke konečnému cíli rozum a vůle. Dítka mají přirozenou vlohu, že poznávají své rodiče, mají k nim důvěru a milují je. Této přirozené vloze odpovídá v nadpřirozeném životě víra, naděje a láska. Milostí posvěcující se duše lidská stává účastna božské přirozenosti, stává se dítkem Božím, jehož cílem je Bůh. Má-li člověk toho cíle dosáhnouti, musí jej poznati a po něm toužiti. Aby člověk po cíli toužil, musí míti naději, důvěru, že cíle může dosáhnouti, a musí také cíl ten milovati. Máme proto tři božské ctnosti, víru, jíž Boha poznáváme, důvěru, naději, jíž očekáváme, že Boha dosáhneme, a lásku, jíž jej milujeme.

Mimo duši a její mohutnosti jsou v životě přirozeném potřebny mravní ctnosti, jichž člověk nabyt cvikem a prací a jež mu pomáhají, aby snadno a ochotně volil prostředky k cíli vedoucí. Podobně vybavuje Bůh člověka *mravními ctnostmi vlitými*, kterými dostává možnost, aby si svůj život tak uspořádal, by dosáhl nadpřirozeného cíle. Jsou to čtyři vlité stěžejní ctnosti, moudrost, spravedlnost, statečnost, mírnost a mnoho jiných mravních ctností, které jsou kolem těchto stěžejních ctností seskupeny jako jejich části nebo ctnosti pomocné nebo příbuzné.

Ve Starém zákoně sliboval častěji Hospodin ústy proroků, že spravedlivým dá v době Mesiáše srdce z masa na místo srdce kamenného, srdce měkké, vnímavé, poslušné, zbožné, milující, nakloněné k dobrému místo srdce, zmítaného vášněmi, neposlušného, vzpurného, nekajícího: „A dám jim jedno srdce; ducha nového vložím do nitra jejich; odejmu srdce kamenné z těla jejich, a dám jim srdce z masa.“¹

Srdce z masa znamená souhrn všech vloh, týkajících se života nadpřirozeného. Jsou to vlohy vlité, poněvadž je Bůh sám uděluje; mají

¹ Ez. 11, 19.

tentýž úkol v životě nadpřirozeném jako přirozené vlohy a síly v řádě přirozeném. Mají člověku pomáhati, aby nadpřirozený život, založený posvěcující milostí, si uchoval a dosáhl nadpřirozeného cíle, přesahujícího cíl přirozený. Nadpřirozený život potřebuje nadpřirozených principů činnosti, nová přirozenost potřebuje nových sil a těch se dostává ve vlitých mravních ctnostech, které nám při naší činnosti pomáhají a činností vnitřně mohutnějí a se zdokonalují, podobně jako nabyté ctnosti se posilují cvikem. A tak se naše spása rodí ne lenivou pasivností, ale také naší prací a úsilím.

Ale i když je naše duše vyzbrojena milostí posvěcující a celým doprovodem nadpřirozených milostí, přece sama nestačí, aby dosáhla nadpřirozeného cíle. Je to jako v životě přirozeném. Naše přirozenost nás často sama vede jakýmsi vnitřním pudem bez předchozí úvahy, abychom se varovali toho, co nám škodí, a konali to, co nám prospívá.

Také v řádě nadpřirozeném je potřeba podobného pudového popudu, protože je větší porušenost přirozenosti, odvádějící nás od neviditelného k smyslnému, poněvadž dobro, jehož máme dosáhnouti, převyšuje všechnu naši představu. Přirozenému pudu musí tedy odpovídati popud nadpřirozený. Proto se člověku zároveň s posvěcující milostí a vlitými ctnostmi dostává zvláštních stavů, které duši uzpůsobují, aby se dala vésti milostí, přicházející od Boha, a tyto stavy se nazývají *dary Ducha svatého*. Jen pomocí těchto darů může člověk úplně splnit úkol, k němuž je povolán povýšením do stavu milosti, úkol žítí pro Boha.

Věda nás učí, že země nemůže žítí ze své vlastní síly. Kdyby se odloučila od životodárného slunce, proměnila by se v noc a led. Nemá síly, aby žila život sama ze sebe. Tak nemůžeme ani my žítí nadpřirozeným životem z vlastní schopnosti a síly. Princip nadpřirozena do nás Bohem vložený, entelechie nadpřirozena nemůže žítí a se udržeti, není-li živena a nejsou-li zabezpečeny jiné podmínky jejího života. Nadpřirozeno v nás živí Kristus Pán v Eucharistii a nutnými podmínkami života nadpřirozeného jsou četné milosti Bohem nám udělené.

Aby se člověk na milost posvěcující, na vlité ctnosti a dary Ducha sv. připravil, jich nabyl, je zachoval a rozmnožil, dostává od Boha přechodně tak zvanou *milost úkonnou*.

První krok při našem posvěcení činí Bůh přímo svou milostí. Naše smysly nemohou postřehovati úkonné milosti, poznáváme ji jen z ú-

činků. Člověk snad slyší o některé náboženské pravdě, ale to nestačí, aby uvěřil. Je třeba vnitřního osvícení, které tuto pravdu ukáže člověku v jasnějším světle. Kristus Pán pravil: „Nikdo nemůže přijít ke mně, nepřitáhne-li ho Otec, který mě poslal“.¹ Sv. Pavel zdůrazňuje výslovně, že poznání náboženských pravd je přímo od Boha: „Ne že bychom sami od sebe jako ze sebe byli způsobilí něco mysliti, nýbrž způsobilost naše jest z Boha“.²

I když Bůh rozum přímo osvítil, může naše vůle zůstat při tom liknavá, nerozhodná, ano může i odporovati. Tu ji Bůh také přímo povzbuzuje, působí v nás chtění k bohumilým myšlenkám, přidává zbožné city a úmysly, spasitelná předsevzetí, z kterých pocházejí skutky.

Aby se člověk odhodlal svobodně k spolupůsobení, je podporován milostí, která s počátku je činna sama. Milost zesiluje, zvyšuje mohutnosti člověka, povznáší je do nadpřirozeného oboru, její božská síla přechází v životní sílu vůle, která tak za nadpřirozené součinnosti Boží může konati nadpřirozený úkon. Kdyby nebylo tohoto povýšení našich mohutností, rozumu i vůle, do řádu nadpřirozeného, nemohli bychom konati spasitelných skutků, to jest takových, které by nás mohly vésti k nadpřirozenému cíli, k blaženému patření na Boha.

Jako je nadpřirozený náš cíl, tak mohou k němu vésti jen nadpřirozené prostředky. Skutky jen přirozeně dobré, nemají vztahu k nadpřirozenému cíli. Jediná příčina, která vůli povznáší a posiluje, aby mohla konati skutky nadpřirozené, jest Bůh. Nadpřirozené skutky v nás nekoná ani Bůh sám, ani člověk sám. Bez lidské činnosti nebyly by to lidské úkony životní, a bez Božího vlivu nebyly by to úkony nadpřirozené. Nejsou částečně od Boha a částečně od člověka, nýbrž jsou celé od Boha a celé od člověka, ovšem od každého jinak. Pokud jsou úkony nadpřirozené úkony lidskými, je člověk, povznesený milostí Boží, jejich první příčinou; pokud pak jsou úkony nadpřirozenými, je člověk jenom jejich nástrojnou příčinou. Úplný úkon jest i lidský i nadpřirozený, a proto jest i od člověka i od Boha. Jedna příčina vyžaduje součinnosti příčiny druhé.³ Sv. Pavel to vyjadřuje krátce: „Ale ne já (jsem pracoval), nýbrž milost Boží se mnou.“⁴

¹ Jan 6, 44.

² 2 Kor. 3, 5.

³ Dr. Richard Špaček, Katolická věrouka, III., kniha pátá: O milosti, Praha 1920, str. 19n.

⁴ 1 Kor. 15, 10.

Je tedy vnitřní nadpřirozená milost, již nazýváme úkonnou, naprosto nutná ke každému, snadnému i obtížnému, spasitelnému úkonu.

Bůh ji dává nevěřícímu bez jeho zásluhy, aby v něm vzbudila zbožnou myšlenku, touhu a sklon k víře, pomáhá jí hříšníkovi, který v Boha věří, aby se připravil na obrácení a činil pokání. I spravedlivé, to jest ty, kteří žijí v milosti posvěcující, podporuje milostí úkonnou při jednotlivých spasitelných skutcích. Neboť jako je milost úkonná nutná nevěřícímu, aby uvěřil, hříšníkovi, aby se kál, tak je nutná ke každému skutku a hnutí nadpřirozeně dobrému i u těch, kteří jsou milostí posvěcující ospravedlněni. Sv. Augustin, přirovnáváje posvěcující milost ke zdravému oku, úkonnou k světlu, praví: „Jako tělesné oko, ani sebe zdravější, nemůže viděti, není-li podporováno jasným světlem, tak ani člověk sebe dokonaleji ospravedlněný nemůže žíti spravedlivě, není-li podporován od Boha věčným světlem spravedlnosti.“¹

Nadpřirozený život udržují a podporují ještě jiné podmínky, které můžeme nazvati *vnější milostí*, protože nejsou uvnitř duše. Je to příklad Krista Pána, jeho život, utrpení, smrt, dále založení církve, ustanovení svatých svátostí. Kromě těchto nadpřirozených vnějších milostí máme i přirozenou vnější pomoc. Katoličtí rodičové, kteří nám dali dobré vychování, příznivé okolnosti, umožňující nám přijímati svaté svátosti, návštěva dobrých škol, okolí prosycené dobrým duchem, styk s lidmi, kteří na nás měli dobrý vliv, dobrá četba, často i nějaká utrpení, to všechno jsou přirozené věci, které nám Bůh poslal, aby nás podporoval v našem snažení po nadpřirozeném životě. Sem náleží také zákony Boží, přikázání církevní, vedení biskupů a papežů. Bůh ve své moudrosti dovede působení milosti přizpůsobiti přirozeným vlastnostem člověka, tak jako se šat přizpůsobuje tělu.

Vidíme tedy, že s vyšším nadpřirozeným životem se člověku dostává dosti nových sil a prostředků, aby se jeho jednání shodovalo s tímto novým životem. Bůh jej vybavil výzbrojí tak nadpřirozenou, v jak nadpřirozeném stavu žije.

d) NADPŘIROZENÉ SKUTKY ZÁSLUŽNÉ

Z těsného spojení, jež způsobí milost mezi Bohem a člověkem, plyne pro člověka takový užitek, že může konati dobré skutky, jimiž

¹ Sv. Augustin, *De natura et gratia*, 26, 29, M. P. I. 44, 261.

rozmnožuje milost, zabezpečuje si dosažení života věčného a rozmnožení slávy věčné.

Málokteré učení katolického náboženství je tak málo chápáno jako právě učení o dobrých, záslužných skutcích. I dobří katolíci jsou často zmateni námitkami odpůrců, že katolická mravověda ukládá proti duchu evangelia povinnost konati dobré skutky a tak vede k vnější mravnosti, která dobré nečiní z vnitřního přesvědčení, ale ze zistné touhy po odměně. Pěstuje prý se tak domnění, že slabý, hříšný člověk se zkaženou a nemocnou přirozeností může svými činy dosáhnouti věčné spásy, ačkoli nás chtěl Kristus sám spasiti svou milostí bez naší zásluhy.

Učení o záslužných skutcích je však tak jasně odůvodněno ve zjevení Božím i v církevním podání a tolikrát obhájeno autoritou církevní¹, že obstojí skvěle proti všem námitkám. Třeba mu jen dobře rozuměti.

Jedná-li člověk žijící na zemi a obdařený posvěcující milostí a jinými nadpřirozenými silami, jak jsme o nich shora mluvili, nejedná sám, jeho dobré skutky jsou výsledkem součinnosti Boží s lidskou vůlí.

Bůh stvořil jeho schopnosti a síly, povýšil je do nadpřirozeného stavu, zdokonaliv je vlitými ctnostmi a dary Ducha sv. Svou milostí předchodí a pomáhající nabádá člověka, aby dobré činil, a pomáhá mu, aby je vykonal. Je tedy Bůh první příčinou, která vůli uvádí v pohyb a dodává jí síly jednati nadpřirozeně.

Při tomto působení milosti Boží má člověk úplnou svobodu, může dobrý skutek vykonaliti nebo opomenouti, může voliti mezi různými skutky dobrými. Když se však zcela svobodně rozhodne pro čin, jehož předmět, okolnosti a účel jsou dobré, anebo když se usilovně vystříhá skutku špatného, stává se člověk skutečnou, působící příčinou dobrého skutku.

Dobrym může býti něco s trojí stránky. Přirozeně dobrý skutek konáme tehdy, když jednáme tak, jak nám káže svědomí. Ve svědomí nám dal Tvůrce spolehlivého vůdce a rádce v mravním životě, ve svědomí máme mravní pravidlo, kterého musí vůle nutně dbáti ve vnitřním i zevnějším životě. Jiného rázu jest čin, který odpovídá jen vnějšímu předpisu zákona. Je dobrý podle zákona. Člověk vyhovuje

¹ Koncil tridentský Sess. VI, cap. 16: „Těm, kteří až do konce dobře jednali a v Boha doufali, třeba život věčný hlásati i jako milost dítkám Božím Kristem Ježíšem milosrdně slíbenou i jako odměnu, kterou mají dostati věrně podle zaslíbení Božího za své dobré skutky a zásluhy.“ Denzinger, Enchir. symbol., č. 809.

znění zákona, nestaraje se o vnitřní úmysl a o vnitřní mravní sílu, která mu pomáhá při plnění zákona. Tak činili dobré na př. farizeové, proti jejichž vnější mravnosti horlili proroci a Spasitel, protože je bezcenná před lidmi i před Bohem, který zkoumá ledví i srdce. Přirozeně dobré skutky a skutky respektující jen vnější zákonnou mravnost nejsou ničím v životě nadpřirozeném.

Jak příkře odsuzuje Bůh okázalé skutky farizeů bez potřebného vnitřního smýšlení, tak přísně a rozhodně od nás zase žádá dobré skutky nadpřirozené ceny a ukazuje také, jak je máme konati. Ne k vůli lidem, pro lidskou chválu, ne se špatným úmyslem, nýbrž z nadpřirozeného principu a z nadpřirozené pohnutky.

V obraze o stromě přinášejícím ovoce podává Kristus Pán svou nauku o dobrých skutcích. Je-li strom dobrý, je i ovoce dobré, je-li strom špatný, je i ovoce špatné. Nemůže dobrý strom nésti ovoce špatné, ani strom špatný ovoce dobré (Mt 7, 17n). Kdo chce konati dobré skutky, musí býti sám přirozeně dobrý. Jako se dobrá šáva stromu projevuje v ovoci, tak i vnitřní dobrota člověka se prozrazuje v skutcích.

Nadpřirozeně dobrým se člověk stává posvěcující milostí. Jedná-li pod jejím vlivem a pod vlivem úkonných milostí, posvěcuje-li své činy nadpřirozenou pohnutkou, nabývá jeho svobodné a mravně dobré jednání nadpřirozené ceny, má vnitřní vztah k nadpřirozenému cíli, k životu věčnému. Jeho skutky se stávají záslužnými u Boha. Kristus Pán slíbil totiž za takové skutky přehojnou, stonásobnou odplatu. „Radujte se a veselte se, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích.“¹ „Kdokoli by podal píti jednomu z maličkých těchto číši vody studené toliko proto, že jest můj učedník, vpravdě pravím vám, neztratí odměny své.“² „A každý, kdo opustí dům . . . pro jméno mé, stokrát více vezme a život věčný v dědictví dostane.“³

První odměna za záslužné skutky je rozmnožení posvěcující milosti. „Každou ratolest ve mně, která nenese ovoce, odejme (Otec), a každou, která nese ovoce, očistí, aby nesla více ovoce.“⁴ Další odplata získaná dobrými skutky je život věčný, jímž při posledním soudě odmění spravedlivé za dobré skutky (Mt 25, 31-46). Věčná sláva

¹ Mt 5, 12.

² Mt 10, 42.

³ Mt 19, 29.

⁴ Jan 15, 2.

bude sice podstatně u všech spravedlivých stejná, protože Kristus zve všechny k téže svatební hostině, všem dělníkům na vinici vyplácí Pán po jednom penízi, u jednotlivců bude však tato odměna různá. Věčná sláva vyroste z posvěcující milosti jako ovoce ze semene. Čím hojnější bude milost u spravedlivých při odchodu s tohoto světa, tím větší bude i jejich věčná sláva. Větší horlivostí a věností možno si tedy podle zaslíbení Božího zasloužiti i zvýšení věčné slávy, jak vysvítá z podobenství o hřivnách (Mt 25, 14-30; Luk. 19, 11-27).¹

Kromě odměny, na kterou má člověk nárok pro vnitřní cenu svých skutků podle zaslíbení Božího a kterou mu Bůh přičkne ne jako pouhý dobrodinec, nýbrž jako spravedlivý soudce, jenž dobré odměňuje a zlé tresce, může člověk pro své skutky dosáhnouti od Božího milosrdenství, aby mu dal Bůh ze své nekonečné dobroty dostatečných milostí, kterých potřebuje, zvláště pak milosti, aby se obrátil, kdyby klesl do těžkého hříchu. Stejně můžeme s důvěrou spoléhati, že dobrotivý Bůh pro naše zásluhy, nikoli ovšem podle svého slibu, nýbrž pro svou lásku a milosrdenství udělí chybuujícímu bližnímu, za něhož prosíme, prvou milost, jež ho přivádí k lepšímu životu, anebo že pro naše zásluhy a naše prosby jiným z pouhé své dobroty dá odměnu, na kterou máme my sami podle slibu Božího plný nárok, poněvadž je odměna něco osobního, co můžeme jen sobě nikoli však jinému plně zasloužiti. Je to velmi povzbuzující a potěšitelné, že můžeme svými zásluhami u Boha spolupracovati také na posvěcení a záchraně jiných.

Vůbec vidíme, jak plodný a krásný je život člověka v posvěcující milosti Boží. Uschopňuje nás, abychom konali záslužné skutky a jimi v sobě stále zvyšovali kapitál milosti Boží, shromažďovali poklady, jichž ani rez ani mol nekazí a zloději ani nevykopávají ani nekradou (Mt 6, 20). S milostí roste láska, jež doprovází a oživuje naše jednání.

Dobré skutky jsou před Bohem tím záslužnější, čím více jest jejich pohnutkou láska k Bohu a k lidem. Na úmyslu a na pohnutce našeho jednání záleží všechno. Úmysl jest okem, které dobré skutky oza-

¹ Konc. Trid., Sess. VI., Can. 32: „Kdyby někdo řekl, že dobré skutky člověka ospravedlněného jsou tak darem Božím, že nejsou zároveň dobrými zásluhami téhož člověka ospravedlněného, anebo že ospravedlněný dobrými skutky nezískává skutečně rozmnožení milosti, život věčný, dosažení života věčného, zemře-li ovšem v milosti, a zároveň rozmnožení slávy, buď z církve vyobcován.“ Denzinger, Enchir. symbol., č. 842.

řuje a vede k cíli, je duší, která je oživuje a v očích Božích dodává jim ceny. „Je-li oko tvé špatné, celé tělo tvé bude tmavým.“¹ Láska je královnou všech ctností. Je-li ona pohnutkou našeho jednání, pak i nejobyčejnější naše skutky, n. p. pozornost při práci, laskavé slovo k bližnímu, dobrá myšlenka, potlačená nemístná zvědavost a pod., nabývají ceny a zásluhy před Bohem. Jsou sice naše dobré skutky u Boha záslužné, i když vycházejí z jiných nadpřirozených pohnutek, n. p. z poslušnosti, z vděčnosti k Bohu, z bázně před ním, z naděje na jeho odměnu, jak připouštějí mnozí theologové, ale středem každé ctnosti je láska, která oživuje a vede k Bohu. Nemístná je proto výtka, že křesťanská mravouka žádá, abychom jednali jen z naděje na věčnou odměnu. Čím se kdo věrněji řídí požadavky křesťanské mravnosti, tím více láska ovládá všechno jeho jednání a snažení.

Naděje na věčnou odměnu se lásce k Bohu nepřičí, naopak nutně z ní vyplývá. Život věčný je dokonalé spojení s Bohem. Kdo tedy Boha opravdu miluje, bude také toužiti, aby na něho patřil tváří v tvář a s ním byl věčně spojen. Kristus Pán sám nás učí, abychom při svém jednání pamatovali na věčnost. V kázání na hoře stále připomíná věčnou odměnu těch, kteří osvědčují ctnost chudoby, ticho-
sti, trpělivosti, milosrdenství.

U každého člověka přicházejí chvíle těžkých bojů a pokušení, kdy s démotickou silou svádějí nás zlé vášně ke zlému. Vliv zla je omamující. Dobro se nám představuje neztělesněné, jen jako duchovní idea. Zlo se však zjevuje s podmaňujícím půvabem, působí na fantasii, zažehá v nitru nebezpečný oheň a doráží silně na vůli. Má-li v takových chvílích zvítěziti dobro, je třeba hledati pomoci všude, aby člověk neklesl. A právě bázeň a naděje jsou takovou rezervou, která člověku, jehož láska k Bohu je slabá, přichází na pomoc podle slov Písma: „Ve všech svých skutcích pamatuj na poslední své věci, a na věky nezhřešíš.“² To ovšem neznamena, že bázeň a naděje mají býti jedinou pohnutkou našeho jednání. Vždycky mají býti pod vlivem lásky k Bohu, kterou člověk dříve před tím osvědčil.

Protože je nadpřirozená pohnutka tak důležitá, abychom jednali záslužně, je prospěšné a potřebné, abychom ji častěji obnovovali. Nestací dáti lodi směr jen jednou, vyjíždí-li z přístavu. I za plavby je třeba kormidlo stále řídit podle cíle cesty, aby nárazy větrů, moř-

¹ Mt 6, 23.

² Sirach 7, 40.

ských vln a proudů nestrhly loď na scestí. Tak je nutno i při našem jednání častěji obnovovat dobrý úmysl, zvláště pohnutku lásky k Bohu a k lidem, aby sobectví, zvědavost, smyslnost nepotlačily počátečnou nadpřirozenou pohnutku a nepřipravily nás o zásluhy u Boha.

Vidíme, že milostí se vlévá a proudí v lidském nitru nový život, že člověk se stává schopným žítí a jednati nadpřirozeně, že jeho život je opravdu pramenem vytryskujícím do života věčného (Jan 4, 14).

e) NADPŘIROZENÝ ŘÁD

Bůh dává člověku na zemi nový, nadpřirozený život dítko Božího, stanoví mu jako cíl blažené patření na Boží podstatu, uděluje mu s posvěcující milostí i nadpřirozené prostředky, novou nadpřirozenou výzbroj, aby mohl na zemi žítí jako dítě Boží, plniti své povinnosti a zasloužiti si věčnou blaženost. Zjevil mu nové nadpřirozené pravdy, jež byly lidskému rozumu neznámé. Z nich člověk poznává, že Bůh je naším Otcem, že všichni lidé jsme si navzájem bratřími.

Změna, která se děje s člověkem povýšeným k nadpřirozenému životu, jeho nový poměr k Bohu, k sobě samému a bližnímu, je ve shodě s novým mravním řádem, kterým je nyní člověk vázán. Je to *nadpřirozený mravní řád*, souhrn všech zjevených pravd i zařízení rázu nadpřirozeného a činnost z nich vyplývající.

Mimo přirozený mravní řád, založený na pouhé lidské přirozenosti, podle něhož by lidé mohli dosáhnouti svého účelu, slávy Boží a své spásy, vlastními svými silami přirozenými, máme řád nadpřirozený, stanovený svobodnou vůlí Boží, nekonečnou Boží dobrotou a jeho nejvyšší láskou.

Mluvíme-li o duchovních věcech, ozývá se v nás někdy tajné pokušení, které by chtělo připustiti, že to, co nazýváme duchovními hodnotami, jsou jen představy v našich myšlenkách. Ale ani slabá, nedostatečná víra lidská, ani útoky nevěry nezmohou nic. Nadpřirozený řád ve světě jest; je zde církev svatá, založená Kristem, který v ní a s ní dále žije, jsou zde svaté svátosti, zdroje nadpřirozeného života, nadpřirozeno se v životě lidském uplatňuje, ať se vlivem strohého naturalismu, který by chtěl veškerý pojem nadpřirozena vyhladiti, člověk k němu staví jakkoli.

Pravíme-li, že člověk je povolán k nadpřirozenému životu, hájíme

proti všem opačným názorům se vším důrazem, že život *nadpřirozený je původní věno*, které dal Stvořitel prvním lidem, když je stvořil. Bylo by úplně mylné domnívat se, že Bůh stvořil napřed člověka jako člověka a že teprve pak k jeho přirozenosti přidal nadpřirozený život. Nikoli, jedním úkonem stvořil člověka v nadpřirozeném stavu. *Stav milosti, neporušenost, je normální stav lidský*. Od počátku byl člověk obdařen životem nadpřirozeným, kráčel cestou nadpřirozeného světla a nadpřirozené pravdy. Říkáme-li, že člověk je rozumná bytost (animal rationale), odpovídá to filosofické, nikoli však dějinné skutečnosti. Člověk, jak jej Bůh stvořil a jak jej chtěl míti, jest rozumná bytost v nadpřirozeném řádě s božským životem.

Stvořitel dal člověku nadpřirozené dary hned při stvoření, ale stanovil podmínku, že bude člověk poslušen zákona: „S každého rajského stromu smíš jísti; avšak se stromu poznání dobrého a zlého ať nejíš! Neboť kterýkoli den s něho budeš jísti, smrtí zemřeš!“¹ Ale člověk vzdoroval u stromu rajského a bouře zničila most mezi nebem a zemí. Říše nadpřirozena byla pro člověka ztracena. Základ nadpřirozeného života, entelechie nadpřirozena, t. j. posvěcující milost byla v člověku zasažena a zničena a s ní ztraceny všechny dary, kterými Bůh prvního člověka vybavil a na nichž učinil závislým život nebo smrt. Proto jejich ztráta znamenala neúprosně neštěstí člověka. Člověku zůstalo jen to, co mu náleží od přirozenosti, nadpřirozený cíl však mu zůstal dále tůž, prože byl proň určen již od věčnosti.

Zpráva o pádu prvních lidí v první knize Mojžíšově a svatý Pavel v listě k Římanům nám výstižně líčí mravní bídu lidstva, začínající dědičným hříchem. Poněvadž však jako lidé ceníme více to, co poznáváme smysly, želíme také více, že následkem dědičného hříchu je člověk pobroben bolesti a smrti. Než smrt, o níž mluví sv. Pavel, je nejen smrt přirozená, ale také – a to jest nejdůležitější – smrt ve smyslu nadpřirozeném. Člověk ztratil milost a přátelství Boží, žije v nepřirozeném poměru k Bohu a zasluhuje hněvu Božího. Rodí-li se nyní člověk, dostává přirozenost oloupenou o milost. A jako po ztrátě božských darů procitla v prvním člověku žádostivost a stálý boj mezi vyššími a nižšími schopnostmi, tak zákonem dědičnosti přechází na každého z nás mravní choroba, která se dnes projevuje zvláště velmi bolestně, protože i přirozené podmínky životní jsou zahroceny proti nadpřirozenému.

¹ Gen. 2, 16. 17.

A kdo vydobyl opět přístupu k nadpřirozenu? Kdo obnovil opět nadpřirozený řád? Kristus Pán řekl Nikodemovi: „Nikdo nevstoupil na nebe, leč jen ten, jenž s nebe sestoupil, totiž Syn člověka, který jest v nebi.“¹ Kristus je jediný obnovitel této říše, který s nebe sestoupil, člověkem se stal a při tom zároveň zůstal v nebi, protože je Bohem. Svou obětí na kříži smyl vinu lidskou, při jeho slovech „Dokónáno jest“ pominul Boží hněv a dlouho zadržovaný proud milostí proudil na ubohé lidstvo. Kristus dává nový život všem, nejen svým vrstevníkům, nejen těm, kdo přijdou po něm, ale jeho milost svítila zpět až k branám ztraceného ráje, přinášejíc spásu všem, kdo s věrou k němu vzhlízejí, tak jako slunce, než ještě vyjde, posílá paprsky do temné noci. Svým vtělením a svou smrtí učinil objektivně všechno, aby lidé mohli opět vejíti v těsný vztah k Bohu Otci, aby se opět stali ze synů hněvu dítkami Božími a mohli dosáhnouti nadpřirozeného cíle, ke kterému jsou od věčnosti stvořeni.

Člověk se musí nutně včlenit do řádu nadpřirozeného. Poněvadž přirozený cíl člověka je ve skutečnosti zrušen a nahrazen přímým patřením na Boha, není jednotlivci možno, aby volil mezi dvěma cíli, jako by ten, kdo jeden cíl mine, mohl dosáhnouti aspoň cíle druhého. A poněvadž není možno voliti si jeden nebo druhý cíl, plyne z toho *závaznost nadpřirozeného řádu* pro celé lidské pokolení i pro jednotlivce. *Jest jen jedna věčná blaženost, jedno křesťanské nebe, jen jedna cesta do něho, cesta ctnosti.*

Byla by to také veliká urážka Boží, kdyby někdo pohrdal svým nadpřirozeným určením, kdyby nestál o nadpřirozené dary a chtěl se spokojiti jen s přirozeným životem. Bylo by to zároveň snížením člověka pod jeho určení. Neboť řád nadpřirozený je dokonalejší, vyšší nežli řád přirozený.

Kristus Pán, obnoviv nadpřirozený řád, stal se druhým otcem lidstva, králem říše, která není z tohoto světa.

Říše nadpřirozené *nemůže ovšem člověk dosáhnouti silami přirozenými.* Zde platí slovo Kristovo: „Beze mne nemůžete činiti nic.“² I když člověk přirozenými silami může Boha poznati z věcí stvořených, i když může poznati přirozený mravní zákon, nemůže žíti život nadpřirozený, vykonati vlastní silou bez milosti Boží skutek nadpřirozené ceny, za který by zasloužil věčného, přímého patření na Boha. Praví-li Kris-

¹ Jan 3, 13.

² Jan 15, 5.

tus Pán: „Beze mne nemůžete činiti nic“, platí jeho slovo naprosto, bez výhrady. Nic, totiž žádný skutek, ani nejmenší kon, který by jako odměnu zasluhoval slávu nebeskou, nemůžeme bez jeho pomoci učiniti.

A důvod této své nemohoucnosti nesmíme hledati jen v důsledcích hříchu dědičného, jímž byla přirozenost lidská velmi zasažena a zraněna; ani osobní hříchy, které přenášejí s pokolení na pokolení tolik zlých návyků a dědičných zatížení, nevysvětlují, proč nejsme s to, abychom konali skutky nadpřirozené ceny a dosáhli nadpřirozeného cíle.

Ani kdyby první lidé nebyli zhřešili, ani kdyby naše přirozenost nebyla hříchem dědičným a osobními proviněními zeslabena, nedosáhli bychom nadpřirozena vlastní silou. I co může člověk nejlepšího vykonati sám ze sebe, je příliš slabé, příliš nepatrné, aby to mohlo dosíci nebe a jeho slávy. Je to příliš nepatrné, protože přirozenost je příliš nepatrná proti nadpřirozenému. Poslední cíl člověka v nadpřirozeném řádě je příliš vysoký na to, aby mohl býti dosažen silami přirozenými. Je nadpřirozený a nadpřirozený jest i život, kterým máme a můžeme si toho cíle zasloužiti.

Pohled do přírody nám může znázorniti podstatnou vyvýšenost a nedostižnost nadpřirozena silami přirozenými. Stvořené věci jsou rozličně dokonalé. Vidíme živé i neživé tvorstvo. Kdyby mělo neživé tvorstvo míti podíl v životě tvorů živých, bylo by třeba, aby bylo povýšeno nad svou přirozenost. Mezi živým tvorstvem máme zase různé stupně: rostliny, zvířata a lidi. Aby mohly rostliny žíti životem zvířat, musela by býti jejich přirozenost také povýšena, potřebovala by smyslů. Podobně by bylo třeba zvýšiti síly zvířat, aby mohla žíti život lidský.

Tak je tomu i u člověka, který chce míti podíl v přirozenosti Boží, státi se dítkem Božím a žíti nadpřirozený život. Jen je zde třeba nekonečně vyššího povýšení, protože zde nejde o změnu mezi tvory, nýbrž o tvora a nejdokonalejšího Tvůrce a Pána. Nadpřirozeno převyšuje naprosto a absolutně všechno přirozené, není mostu, který by člověka převedl z přirozena do nadpřirozena, neuchopí-li jej Bůh a nepřevéde-li jej bez jeho zásluhy do života nadpřirozeného.

Země nemůže žíti bez slunce. Kdyby se oddálila od životodárného slunce, pak by ji, jak nás učí věda, zahalila tma, děsivý chlad by zničil veškeren život. Sama na sebe odkázána nic by nezmohla. Tak ani

člověk nemůže býti účasten nadpřirozena, není-li v živém spojení s pramenem a dárce život nadpřirozeného, se svým Bohem. „Požehnaný člověk, který doufá v Hospodina, jehož oporou jest Hospodin! Jest jako strom, který zasazen je u vod, který, kde vláha jest, pouští kořeny své . . .“¹

Přirozenost lidská *nemá ani skutečného ani mravního práva*, aby jí byl nadpřirozený život udělen a aby byla povýšena do nadpřirozeného řádu. Jeví se nám tedy přirozenost jako uzavřený svět bez všelikého vztahu k nadpřirozenému? Nebo je snad nadpřirozeno přirozenosti nejdříve žádoucí jako jeho poslední dokonalost?

Jde o to, je-li milost a blaženost věčná jenom z vnějšku vložena do naší bytosti bez všelikého předpokladu v nás. Je-li tomu tak, byla by nám dána takřka násilně, byla by nám udělena přirozenost zcela jiná bez naší vůle a bez našeho přání. Milost by byla něco, co je vedle naší přirozenosti a nikoli to, co je nám vnitřní. Jak by potom byla *naším* dobrem? Jak by obstála při tomto domnělém zdokonalení, daném nám bez naší vůle, vnitřní jednoty, osobní nezávislosti?

S těmito námitkami přicházejí moderní odpůrcové nadpřirozena; s jakousi obměnou opakují námitky naturalismu Pelagiova, které odmítal a vysvětloval sv. Augustin, zvaný učitelem milosti. Se zdarem ukázal, jak nadpřirozeno proniká, prostupuje důvěrně naši přirozenost, naši vůli, jak od stvoření člověka cílí ke spojení s člověkem. Viděl ve ztrátě milosti porušení lidské přirozenosti, která je od počátku povolána k životu milosti: „Možnost mítí víru jako možnost mítí lásku je v přirozenosti lidské, ale skutečně věřiti a milovati jest účinkem milosti věřících.“²

Na počátku středověku převzal názor sv. Augustina Petr Lombardský, jehož knihy byly dlouhou dobu v 13. až 15. stol. takřka příručkou theologie, vysvětlovanou scholastiky. I sv. Tomáš Aqu. se shoduje se sv. Augustinem, když praví: „Duše má přirozenou schopnost pro milost; neboť tím, že jest stvořena podle obrazu Božího, je také schopna přijmouti milost Boží.“³ Je tedy v přirozenosti schopnost pro nadpřirozeno, ale jen Boží milost může tuto schopnost uskutečnit.

¹ Jer. 17, 7—8.

² De praedestinatione sanctorum, 5, 10, M. P. I. 44. 968: „Posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturae est hominum: habere autem fidem quemadmodum habere charitatem, gratiae est fidelium.“

³ Summa theol., 1, 2 q. 113 a. 10.

Jak si máme vysvětliti toto uschopnění přirozenosti pro nadpřirozeno? Ani lidé ani andělé nemají ve své přirozenosti takovou činnou mohutnost, kterou by se mohli povznést do nadpřirozeného řádu. Nemají však ani trpné mohutnosti vzhledem k nadpřirozené působnosti božské. Nemají totiž přirozeného určení přijímati v sebe nadpřirozené účinky působení Božího. Neboť kdyby měli tuto trpnou mohutnost přijímati v sebe činnost vnějších příčin účinkujících, byli by tím, ovšem v jiném smyslu, přijímající tuto činnost již také činni, byla by zde i potřeba nadpřirozené účinky působnosti božské v sebe přijmouti a tím již by tyto účinky přestaly býti nadpřirozenými a staly by se přirozenými.

Nemají tedy ani andělé ani lidé činných ani trpných schopností pro nadpřirozeno, nejsou však k němu naprosto trpni, totiž tak, že by vůbec nepřipouštěli v sebe nadpřirozenou činnost, tak jako broušené sklo je úplně trpné k tužce, takže jí nemůžeme na něm psáti.

Katolická theologie učí, že andělé i lidé mají ve své rozumné přirozenosti tak zvanou obedienciální čili poslušenskou schopnost přijmouti v sebe úkony přímé působnosti božské, to jest schopnost poslechnouti úkonu Stvořitelova, proměňujícího a povyšujícího podle své libosti dílo své moci. Tato pouhá schopnost sama o sobě je přirozená, je to přirozenost sama, která má schopnost, aby byla povýšena a přeměněna. Je však nadpřirozená, pokud běží o její uskutečnění, které se děje jen milostí nebo spíše je to milost sama.

Poměr přirozena k nadpřirozenu

Málokterá otázka zaujala lidského ducha tak, jako otázka: Jaký je poměr přirozena k nadpřirozenu? Co se děje, přistupuje-li nadpřirozeno k přirozenu, posvěcující milost a nadpřirozené dary k přirozeným silám? Potlačují, ruší se síly a vlohy přirozené nebo zůstávají nedotčeny? Nesmírný rozdíl a krásný soulad přirozenosti a milosti, jejich tajemné pronikání navzájem tvoří základní pravdu naší víry, které nevěnujeme dosti pozornosti a která je přece rozhodující pro veškerý křesťanský život.

Svatý Pavel se často ve svých listech vrací k této věci a snaží se vysvětliti křesťanům účinek milosti Boží v člověku. V jeho listech byla vždy hledána odpověď a vysvětlení o působení nadpřirozeného života v duši lidské. Nescházelo ani těch, kteří nepochopili Učitele národů a bludným výkladem o vlivu milosti na přirozenost lidskou uváděli církve do žalostných zmatků.

Vzpomeňme jen britského mnicha Pelagia, který na počátku 5. stol. svým učením o dědičném hříchu a o účincích milosti ničil v kořenu nadpřirozený křesťanský život. Proti bludům pelagiánským vystoupil se vši rozhodností svého bystrého ducha sv. Augustin v četných spisech. Připomeňme si reformátory 16. stol., kteří bludnými názory o milosti přiměli katolické theology, aby se tou otázkou zabývali důkladněji, dále Michaele Baja, od r. 1552 profesora exegeze na universitě v Lovani, který svými názory dospěl k jakémusi rozředenému protestantismu, Kornelia Jansenia, taktéž profesora na universitě v Lovani a poté biskupa yperského († 1638), a všech těch bojů a sporů, které tito mužové vznítily, vzpomeňme také dnešní hojné literatury, v níž se živě přetřásá otázka přirozena a nadpřirozena, a vidíme, že vždy ve všech dobách poutala k sobě lidského ducha.

a) NADPŘIROZENO NEPOTLAČUJE PŘIROZENÝCH SIL A SCHOPNOSTÍ

Všimněme si dvořenína etiopské královny Kandake, který na cestě z Jerusalema do Gazy byl pokřtěn jáhmem Filipem (Sk. ap. 8, 26-40). Jakou změnu vidíme u něho, když po křtu znovu sedá na vůz a jede dále? Navenek změny nepozorujeme, nevidíme změny v podobě, v povaze, v řeči, chůzi. Tytéž sklony, tytéž vlohy, a přece při křtu sv. s posvěcující milostí Boží byl vlit do duše tohoto královského úředníka celý nový svět. Duše byla znovu zrozena a obohacena. Zůstala u něho táž přirozenost jako dříve; jeho přirozené schopnosti, síly, vlohy a sklony nebyly potlačeny a zeslabeny, zůstaly neporušeny.

Všimněme si planého stromku, do kterého se zasazuje ušlechtilý štěp. Stromek čerpá sílu z jádra vloženého do země a zůstává stromkem, i když je naštěpován. Síla proudící ze štěpu nemění stromek zevně, nemění jeho dosavadních životních projevů. Dodává jim jen nové uschopnění. Divoce rostoucí stromek a naštěpovaný ovocný strom zdají se na pohled stejné, pozorujeme-li je však blíže, mají zcela různou cenu.

Něco podobného se děje v člověku, když milostí posvěcující mu byl vložen do duše princip napřirozeného života. Při tomto prvním povýšení se zevně nic nemění, jen uvnitř duše se děje změna. Ale jako u naštěpovaného stromku obě rozdílné šťávy, z jádra i ze štěpu, se spojují k společné činnosti a ušlechtilá šťáva ze štěpu zvyšuje a zušlechťuje sílu, proudící z jádra stromu, tak i u člověka přirozené a nadpřirozené síly se spojují k společné činnosti, nadpřirozený život se má v člověku vyvíjet, má ovládnout a zušlechtit celého člověka: *přirozenost zušlechtit, nikoli ji potlačit.*

Přirozenost i po pádu prvních lidí zůstává v sobě dobrá. Pád Adamův připravil ji o nadpřirozený život, nedotkl se však jejích vnitřních sil. Bůh stvořil přirozenost, v ní se odrážejí Boží vlastnosti; jako taková jest a zůstává dobrá a neodporuje Bohu.¹ Proto se církev stavěla vždycky proti těm, kteří učili, že v důsledku dědičného hříchu je lidská přirozenost celá uvnitř špatná a zkažená. Zůstala-li dobrá i po pádu prvních lidí, není důvodu jednati proti ní jako takové a proti jejím správným vlohám. Bůh ukazuje i nyní přirozenými vlohami cestu k spořádanému životu. Dokud tedy přirozené vlohy, sklony, pudy

¹ Augustin, De civitate Dei, XII, cap. 2, M. P. I. 41, 350.

jsou řádně uspořádány, jsou dobré, Bohem chtěné. Každý tvor se právě zdokonaluje a stává Bohu podobnějším, vyvíjí-li své přirozené vlohy. Proto také je přirozenost lidská měřítkem, kterým určujeme, co je dobré a co je špatné. Svätý Tomáš zavrhuje sebevraždu proto, že je proti přirozenému sklonu zachovati život a proti přirozené lásce k sobě,¹ a sv. Augustin učí, že každá neřest je již tím špatná, poněvadž je proti přirozenosti.² Jednati proti lidské přirozenosti, pokud je ovládána rozumem, bylo by nerozumné a špatné. Nikdo nebude slavíkovi zakazovat, aby zpíval, nebo ovečce, aby se pásla.

Kristus Pán žádá abychom se zapírali a brali na sebe denní kříž, ale neukládá svým učedníkům, aby se tak dalo stále a ve všem. Vzal apoštoly do Kány Galilejské, popřál jim sklenici vína. Nekázal jim, aby dávali úzkostlivě pozor a potlačovali veškerou radost z požitků, ale řekl jim: „V tom domě zůstávejte jedouce a pijíce, co mají.“³ a vybízí je, aby si po namáhavé práci odpočinuli (Mar. 6, 31).

Příroda a nadpříroda si neodporují, ale navzájem se doplňují. Příroda, pokud vychází z ruky Boží, je dobrá, má ukazovati cestu k úradkům Božím. Nadpřírozeno nepotlačuje přirozených sil a schopností.

b) NADPŘIROZENÉ PŘEDPOKLÁDÁ PŘIROZENÉ

Nadpřírozené předpokládá přirozené, navazuje naň a rozvíjí se pomocí přirozeného, jako ovocný štěp projevuje svou ušlechtilou sílu na divokém stromku, ušlechtilý štěp růžový na plané růži. Proto Kristus Pán při díle vykupitelském začal skutky tělesného milosrdenství, které mu připravovaly cestu k duším. Nezná jednostranného spiritualismu, zanedbávajícího potřeby tělesné. Uznává, že přirozený život se musí řádně vyvíjeti a doprostřed své velké sociální modlitby vkládá prosbu o denní chléb, i když jako hlavní, poslední a absolutní cíl člověka stanovil slovy: Hledejte nejprve království Božího.⁴

Aby uvolnil touhy člověka po zájmech duchovních a učinil jej vnímavým pro pravdy svého učení, snaží se Kristus Pán nejdříve zmír-

¹ Summa theol., 2, 2 q. 64 a. 1.

² De libero arbitrio, I, 13, M. P. L. 32, 1228.

³ Luk. 10, 7.

⁴ Dr. L. Lenhart, Seelennot aus Lebensenge, Mainz 1933, 311.

niti přílišný tlak starostí a útrap tělesných. Vidí v přirozeném životě *přípravu* pro působení nábožensko-mravních ideí. Toto počínání se zcela shoduje se spojením přirozena a nadpřirozena v tomto životě. Slovo Páně: „Hledáte mě ne proto, že jste viděli divy, nýbrž že jste jedli z chlebů a nasýtli se,“¹ prozrazuje pastorační pravidlo, vzaté z pozemského života lidského. Spasitel uznává právo na hmotné zajištění života, pokud podporuje zájmy božské.

Sv. Tomáš vidí ve hmotném řádě nutnou *podmínku* pro duchovní potřeby člověka: „Hledíme-li na časné statky, pokud jsou užitečné ke ctnostným skutkům, jimiž docházíme posledního cíle, jsou přímo a prostě záslužné tak, jako rozmnožení milosti a všechno to, čím člověk je podporován, aby došel blaženosti po první milosti.“² Podobně se sv. Tomáš vyjadřuje i na jiných místech.

Řádné uspořádání přirozených zájmů a potřeb obyčejně člověka uschopňuje, aby v něm milost Boží mohla lépe působiti. Působení nadpřirozené milosti není sice vázáno na přirozené životní podmínky, ale nepřirozené poměry životní nejsou psychologickým předpokladem pro působení milosti. Milost Boží může zasáhnouti do všech životních situací, ale obyčejně navazuje snadněji na přirozeně uspořádané životní poměry.

Není proto divu, že starosti o živobytí, o uhájení života vlastního a života rodiny, o slušný byt, dusí u většiny průměrných lidí zájem o nadpřirozeno. Velká bída a nouze váže mravní a duchovní síly člověka, a člověk svázaný pouty padá i mravně. Platí zde stará zásada: *Primum vivere, deinde filosofari*, napřed žítí a potom filosofovat.

Má-li člověk zachovat mravní předpisy, potřebuje nutně jistou míru životních potřeb. Jsou sice hrdinové, kteří i za těžkých poměrů zůstávají věrni svým povinnostem mravním, ale nelze všeobecně žádat hrdinství, zvláště trvají-li nesnáze delší dobu. Přehlížeti tuto okolnost bylo by nerozuměti skutečnému životu. Jen tehdy možno očekávat probuzení opravdového zájmu pro nadpřirozeno, budou-li zajištěny hmotné potřeby širokých vrstev. Neboť kde není možno žítí životem přirozeným, nižším, tam není ani možno žítí životem nadpřirozeným.

Není proto divné, že bystrý pozorovatel skutečného života Pius XI., který tolik usiluje, aby oheň života nadpřirozeného zahřál vychladlá a znavená srdce lidská, velmi zdůrazňuje nutnost toho, aby přirozené

¹ Jan 6, 26.

² *Summa theol.*, 1, 2 q. 114 a. 10.

podmínky životní byly uspokojeny, má-li křesťanský život rozkvést jak u jednotlivců, tak i v rodinách a v celé lidské společnosti.

V encyklice o vybudování společenského řádu a jeho zdokonalení podle zásad evangelia zdůrazňuje nutnost, aby se dostalo jak celku, tak i jednotlivcům potřebných statků. „Těchto statků má býti tolik, kolik je jich potřebí, aby se vyhovělo potřebám a slušným požadavkům stavovským a aby se lidé povznesli k šťastnější a kulturní úrovni, která – když se zachovává rozumná míra – ctnosti nejen neškodí, nýbrž velmi napomáhá.“¹ A na jiném místě opět praví: „Mysl všech lidí je skoro výhradně zabrána pozemskými zmatky, porážkami krisemi a spoustami. Avšak, když se díváme na to na všecko, jak se sluší, očima křesťanskýma, co je to všecko proti zkáze duší? A přece důvodně se smí říci, že poměry sociálního a hospodářského života jsou teď takové, že ohromnému počtu lidí jsou největší překážkou v péči o jedno potřebné, to jest o věčnou spásu.“² Podobně v Encyklice o křesťanském manželství praví sv. Otec: „Dokonalé zachovávání Božích přikázání a bezúhonnost manželská trpí velikými obtížemi, tíží-li manžely nedostatek hmotných prostředků a veliká chudoba.“³

A tak vidíme, jak je nadpřirozený život spjat se životem přirozeným, jak na něm buduje a se rozvíjí. *Navazuje na přirozené potřeby, ale také na přirozené vlohy.*

Kde jsou přirozené vlohy řádně vyvinuté, tam také se může nádherněji rozvinouti nadpřirozený život. Vidíme, že mnozí světcí, jejichž životu a pronikavému zásahu do náboženského života se obdivujeme, měli od přirozenosti určité vynikající vlohy, které podporovaly jejich úspěšnou činnost ve směru nadpřirozeném.

Na př. sv. František Assiský toužil od přirozenosti po velkých činech, po vítězství ve válce a bojích, po službě u mocného světského vladaře. Když pak lépe poznal Boha a rozhodl se pro jeho službu, přirozená touha po rytířské službě vedla jej k horlivému šíření slávy Boží a k oddané, pokorné službě Kristu.

Španělský šlechtic Ignazio Loyola byl odvážný, nebojácný důstojník, který se nedal žádnými překážkami odvrátiti od cíle jednou stanoveného. Tato vlastnost jej sílila při nesmírných překážkách, které se mu stavěly v cestu, když se rozhodl úplně se věnovati věci Boží

¹ Quadragesimo anno v překl. dr. B. Vaška, Olomouc 1935,³ č. 75.

² Tamtéž, č. 130.

³ Casti connubii v překl. dr. B. Vaška, Olomouc 1935, č. 122.

a hájiti církve proti odpůrcům. Jeho zásadou bylo, že člověk má důvěřovat v Boha, jako by jediné na něm závisel veškerý úspěch, že však sám má přirozené síly napínat, jako by záleželo všechno jen na nich.

Když člověk ovládá vůli, má v moci své vášně, rozumem poctivě se snaží poznati pravdu a přirozených vloh řádně užívá, tak jistě v sobě rozvine bohatěji nadpřirozený život. I když pramenem poznání nadpřirozených pravd a zásad v mravním životě je na prvním místě zjevení Boží, má přece i rozum lidský při tom důležitý úkol. Poznáváme jím přirozené pravdy a závazky, které platí i v řádu nadpřirozeném, a zjevené pravdy lépe pronikáme a chápeme. Proto se nebáli křesťanští moralisté sahati k etickým spisům pohanských spisovatelů, pokud byly správné, na př. sv. Ambrož ke spisům Ciceronovým, sv. Tomáš Aq. k Aristotelovým, proto také církev podporovala vždy vědu, protože opravdové, hluboké vědecké vzdělání přivádí člověka blíže k Bohu a k jeho pravdám.

Všechno přirozené řádně uspořádané je podporou nadpřirozeného. *I příroda sama nás svou krásou přibližuje k Bohu.* Ztrácí-li člověk zájem o přírodu a o její krásy, ztrácí zájem i o věc Boží. Všechno, co člověka odcizuje přírodě, odcizuje jej i Bohu, a co jej s přírodou sbližuje, sbližuje jej i s Bohem.

Člověk, který žije ve styku s přírodou, pozoruje kvetoucí luhy, vlnící se lány obilné, hvězdnou oblohu, naslouchá bublání potůčků a zpěvu ptactva, rozhlíží se s hor do malebného údolí, jistě je blíže Tomu, z něhož viditelný svět čerpá všechnu svou krásu, obdivuje se jeho vznešenosti a moci. Všechno mu mluví o Bohu, člověk cítí, že na Božím požehnání závisí úspěch jeho práce a námahy. Zato lidé velkoměsta, kteří se civilisací odcizili přírodě, nevidí ani slunce vycházet, nepohlédnou na hvězdnaté nebe, neznají kouzlo samoty, které ztechnisovaná přítomnost vzdaluje od přírody, ti odcizují se lehčeji Bohu, protože všechno, co kolem sebe vidí, je plod lidského rozumu a nenese přímé stopy tvůrčí činnosti Boží.

Zjevy života přirozeného pomáhají nám také, abychom si představili lépe život nadpřirozený a přesvědčili se o podivuhodném souladu mezi přirozeným a nadpřirozeným.

Kdo si všímá věcí stvořených a badá v nich podle slov Písma: „I svět vydal hádání jejich,¹“ ten s údivem pozoruje, že celý svět, jak jej smysly svými vidíme a chápeme, je *obrazem říše nadpřirozena*. Může přirovná-

¹ Kaz. 3, 11.

vat přirozený řád k řádu nadpřirozenému a toto přirovnání bude mu neobyčejně cenným prostředkem, aby nahlédl do tajemné říše nadpřirozena, aby pozoroval její krásu a velebnost a pochopil důstojnost člověka i význam jeho života. Sv. Pavel praví v listě k Římanům: „Neviditelné vlastnosti jeho od stvoření světa se spatřují, jsouce poznávány z věcí stvořených, a to i jeho věčná moc i božství.“¹ A sv. Řehoř Veliký poznamenává: „Nebeská říše se nám líčí jako podobná pozemským věcem, aby duch lidský vystoupil od toho, co jest mu známé, k neznámému . . . aby tím, že umí milovat známé, naučil se milovat neznámé.“²

Kristus Pán sám v úkazech přirozených líčil nadpřirozený život a snažil se těmi obrazy štípit nadpřirozené pravdy. Nazývá se světlem světa, je pravé světlo (Jan 1, 9), je plnost světla a zdroj jeho; světlo sluneční, jež svým jasem naplňuje přírodu, je jen slabá předtucha světla věčného.

Nazývá se pravým vinným kmenem, aby nám ukázal, jak něžně a těsně je spojen s člověkem v řádu nadpřirozeném (Jan 15, 1). Život milosti je život božský a stojí vysoko nad tímto životem pozemským. Může jej žítí jen ten, kdo přijímá do sebe sílu Boží, a tu nám dává Kristus Pán, jak to sám vysvětluje: „Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li ve kmene, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti; kdo zůstává ve mně a já v něm, ten přináší ovoce mnoho, neboť beze mne nemůžete činiti nic.“³

Každý chápe toto přirovnání. Ratolest odtržená od kmene nemůže růsti, schne, hyne. Veškeru sílu a životní šťávu přijímá z kmene, s nímž musí zůstat v živém, zdravém spojení. Kmen ratolest drží a veškeru svou sílu přelévá do ní. Pak se ratolest zelená, rozkvétá, přináší rok od roku vzácnější ovoce. Takový je poměr člověka ke Kristu v řádě nadpřirozeném. Kristus Pán je kmenem, omilostněný člověk ratolestí s Kristem těsně, živě spojenou. Ze svých milostí od Otce jemu udělených, předává člověku, takže člověk posílen a povýšen touto nadpřirozenou silou může přinášeti květy a plody dobrých skutků nadpřirozené hodnoty.

Téže pravdě o nutném spojení člověka s Kristem učí sv. Pavel při-

¹ Řím. 1, 20.

² Homiliarum in evangelia, 1, 11, M. P. I. 76, 1114n.

³ Jan 15, 4. 5.

kladem o lidském těle a jeho údech, o nutném spojení hlavy s ostatními údy (1 Kor. 12, 12nn).

Lásku nebeského Otce k lidem dává nám Spasitel poznati obrazem lásky přirozeného otce dětem. Nepodá-li pozemský otec kámen svému dítěti prosícímu o chléb, čím spíše Otec nebeský vyslyší prosby těch, kteří se s důvěrou k němu obracejí! (Luk. 11, 11.) Lásky pozemského otce je jen slabým stínem lásky Otce nebeského.

Nadpřirozený život má podobnost s životem přirozeným, neboť milost a ctnost napodobují řád přirozený, který je stanoven Boží moudrostí.

Je sice nadpřirozený řád vyšší, dokonalejší nežli řád přirozený. Ale správně varuje Linsenmann před falešným supranaturalistickým směrem, který přirovnává nadpřirozené k přirozenému, nadpřirozené pak chápe jako věc vyšší, jediné oprávněnou, proti níž stojí přirozené jako věc nízká, smyslová, světská, jako nutné zlo.

Mezi přirozeným a nadpřirozeným je sice rozdíl jako na př. mezi konečným a nekonečným, ale není mezi nimi rozporu. Jako neodporuje kámen rostlině, zvíře člověku, tak neodporuje milost přirozenosti. Protiva mezi nimi záleží jen v tom, že přirozenost nemůže se nikdy vlastní silou povznést k výši nadpřirozena, tak jako se ryba nemůže povznést k výmluvnosti Ciceronově.

Nesprávně a proti zjevenému učení církve katolické by jednal, kdo by přirozené síly člověka přehlížel a podceňoval. Proto nutno uznati přirozené síly a schopnosti lidské, využití jich pro cíle nadpřirozené a počítati s přirozenými lidskými potřebami.

c) NADPŘIROZENO POSILUJE A ZDOKONALUJE PŘIROZENO

Nachází-li nadpřirozeno v přirozenu oporu a předpoklad, plyne současně z nadpřirozeného řádu pro řád přirozený požehnání a posvěcení, a to v nejrozmanitějším směru.

„Nadpřirozený řád . . . vůbec neruší a nemění právního řádu přirozeného . . . , ba naopak, povznáší jej a zdokonaluje. Řád nadpřirozený si s přirozeným navzájem pomáhají a doplňují se podle své při-

¹ Dr. F. X. Linsenmann, *Moraltheologie*, Freiburg i. B. 1878, 17.

rozenosti a hodnoty. Vždyť oba pocházejí od Boha, jenž si nemůže odporovati."¹

Jen zběžně si můžeme povšimnouti, jak nadpřirozeno podporuje poznání pravdy, prohlubuje mravní vědomí, zušlechťuje cítění estetické a přivádí člověka k tomu, aby správněji oceňoval statky pozemské, život vážněji chápal a snažil se naplniti jej záslužnými činy.

Sv. Tomáš uvádí několik důvodů, aby ukázal, že víra v nadpřirozeno *podporuje poznání přirozených pravd*.² Pravdy přirozeného řádu může sice každý člověk rozumem poznati, ale ve skutečnosti je poznává jen málo lidí, a to jenom po delších úvahách. Mnoho lidí nemá potřebných schopností, aby se dobadalo pravdy usilovným studiem; jiní tak nemohou činiti, protože denní starosti a práce úplně vyčerpávají jejich síly, a jiným opět chybí potřebná píle a vytrvalost, aby mohli pravdu poznati. I když pak někteří lidé pravdu poznají, neděje se tak úplně, a proto četné omyly doprovázejí poznání pravdy. Dovedují to dějiny kultury lidské. Znají duševní velikány mimo křesťanství, kteří vynikajícím způsobem osvědčovali některé ctnosti, při tom však pobloudili v jiné věci.

K tomu, aby všichni lidé snadno a bez omylu potřebné pravdy a mravní zásady přirozeného řádu poznali, nestačí lidský rozum, nepomáhá-li mu světlo nadpřirozené. Dá-li se jím člověk ve svých úvahách vésti, má záruku, že není na scestí. Správné názory o nejdůležitějších problémech, jako je důstojnost lidská, podstata manželství, právo ženy a dítěte, hranice státní moci, pojem práva vlastnického a jiné nejdůležitější pojmy, má filosofie z vnějšího vlivu zjevených pravd theologických.³

Světlo lidského rozumu jen slabě osvětluje člověka, chce-li řešit právě nejzávažnější otázky a problémy životní, jako je na příkl. pojem Boha, nesmrtelnost duše, nezměnitelnost přirozeného mravního zákona. A tu právě na pravdách z řádu nadpřirozeného může vyzkoušet pravdivost úvah svého rozumu, zjevené pravdy mohou mu býti orientačním znamením, návěstím, aby zjišťoval správnost svého badání a svými vlastními prostředky chránil se nebezpečí, na které byl

¹ Pius XI., Encykl. o křesťanské výchově mládeže ze dne 31. prosince 1929. Přeložil Josef Papica, Olomouc 1930, str. 15.

² Summa contra Gentiles, I, 4.

³ Dr. Arnold Rademacher, Religion und Bildung, Bonn 1935, 194.

upozorněn.¹ Proto sv. Augustin správně upozorňuje: „Nechápeš-li, věř, neboť poznání je odměnou víry. Proto nechtěj poznati, abys věřil, ale věř, abys poznal.“²

Zvláštní síly a účinnosti se mravním přikázáním řádu přirozeného dostává z víry v nadpřirozený řád. Nadpřirozený řád přikazuje všechno, co je v řádu přirozeném přikázáno, a zapovídá vše, co je přirozeným zákonem zakázáno. *Mravní zákony přirozené dostávají však z víry větší jistotu, posvátnost, závaznost a také účinnější sankce, které zaručují lépe plnění zákona.* Nejčistší pohnutkou je zde láska k Bohu, nejvyššímu zákonodárci, vedlejší pohnutkou myšlenka na odměnu v nebi a na trest v pekle.

Člověk žijící nadpřirozeně nevidí v Bohu jen přísného Pána, ale dobrotivého Otce, jemuž sloužiti jest kralovati, který tolik lásky projevil nám lidem, seslav svého jednorozeného Syna na svět, aby se za nás obětoval na dřevě kříže, a který se stále za nás obětuje při nekrvavé oběti mše svaté. Jak silná pohnutka je v této víře, abychom plnili s dětinnou poslušností a vděčně příkazy svého Tvůrce a Pána, abychom napodobovali poslušnost Syna Božího k Otci nebeskému, k jeho Matce, abychom ctili rodiče a autoritu Bohem stanovenou, byli si vědomi své důstojnosti, abychom viděli v bližním svého bratra, který má nesmrtelnou duši, vykoupenou krví Syna Božího, jako my!

Myšlenka na nadpřirozené určení nikterak nechce odciziti člověka životu vezdejšímu a nechce jej učiniti neschopným k úkolu na světě mu určenému. Právě naopak! Vidíme to z listů sv. Pavla. Často a často připomínal křesťanům druhý příchod Páně k poslednímu soudu a touto myšlenkou na ně působil, aby využili co nejlépe času zde na zemi, plnili co nejvěrněji povinnosti stavovské, bojovali proti zlu a činili dobré.

Stále plniti povinnosti věrně není tak snadné. Člověk, jsa si vědom své slabosti, ztrácel by lehce důvěru, že je možné, aby přikázání mravní splnil, a propadal by malomyslnosti a zoufalství. Tu však *podchycuje slábnoucí vůli a posiluje ji víra v pomáhající milost Boží a dodává jí důvěry, že za přispění Božího je možné splniti povinnosti.*

Nadpřirozený život, nadpřirozené pravdy, nové pohnutky, nové síly, nové vzory! Jak mnohem snadnější je mravní život člověku, který

¹ Tamtéž, 196.

² In Joannis Evangelium, 39, 6, M. P. I. 35, 1630.

těchto nových prostředků užívá, než tomu, kdo v mravních předpisech vidí jen strohá přikázání, vrytá na kamennou desku!

Požebnaný vliv mají nadpřirozené pravdy, nadpřirozený život *na uměleckou tvorbu*. Navštívíme-li význačné obrazárny, vidíme, co námětů čerpali umělci právě z náboženství křesťanského, jak právě snaha, vystihnouti nadpřirozené ctnosti postav, křesťanské pravdy, nadchla je k nejlepším výtvorům. Tak je tomu nejen u malířů, ale stejnou měrou u sochařů, hudebních skladatelů, stavitelů, básníků a vůbec ve všech oborech umění. „Jako víra po vědění, tak touží náboženský kult po umění.“¹ Co platí o každém náboženství, platí zvýšenou měrou o náboženství zjeveném, které ve své liturgii a ve všech svých projevech volí vše nejkrásnější, aby oslavovalo Původce vši krásy. Veškerý život a tedy také život v umění nalézá pevnou půdu a jistotu v poznání poměru člověka k věčnosti. Jen odtud chápe člověk dějiny, život, odtud chápe lidskou touhu po něčem vyšším, potřeby svého srdce i ducha. Zde má také kořeny každé pravé nadšení, každá poesie a veškeré umění.²

Ve světle nadpřirozeném poznáváme také *pravou cenu pozemských statků*. Každé přirozené dobro má význam, pokud nepřekáží dosažení posledního nadpřirozeného cíle. Podle řádu Bohem stanoveného přivádí člověka k poslednímu cíli. Víra učí boháče, že i chudšas jest jeho bratrem, že i on má právo na spravedlnost a zasluhuje milosrdenství a soucitu.

Pozorovali jsme jen v hlavních rysech poměr nadpřirozena k přirozenu a poznali jsme, že tyto dva světy nestojí proti sobě, nýbrž že se navzájem pronikají a že tvoří jednotu. Hlavní myšlenka křesťanství a nadpřirozena je: „vpravdě nadpřirozeně, a přece zároveň vpravdě přirozeně, úplně božsky a nezkráceně lidsky v jednom a témž činu, v jednom a témž člověku.“³

Církev zná význam a cenu sil přirozených, hájí nejen Kristovo božství, ale i jeho přirozenost lidskou. Usiluje-li o nadpřirozený cíl člověka, chce zároveň i pokrok lidské kultury. Žádá, aby přirozený cíl a vnitřní účel věcí se uskutečňoval a tak sloužil poslednímu nadpři-

¹ Rademacher, tamtéž 200.

² Conrad Gröber, Kirche und Künstler, Freiburg i. Br. 1932, 2n.

³ Albert Maria Weisz O. P., Apologie des Christentums, Freiburg i. Br. 1889, V., 147.

rozenému cíli. Tak zjevení a theologie se shodují v tom, že vlastně náboženství zavazuje ke kultuře. Kde tedy náboženství katolické v dějinách proniklo do života národa, tam vidíme, že ve stínu kříže vzniká národní kultura.

4.

Nadpřirozeno zavazuje k činnosti

Nadpřirozeno je nový svět, do něhož omilostněný člověk vchází. Posvěcující milost Boží uděluje člověku při ospravedlnění nové, nadpřirozené bytí, nový, božský život, a nadpřirozené vlité ctnosti dávají mu možnost vyvíjeti nadpřirozenou činnost, záslušnou pro život věčný.

Než i když je nadpřirozeno novým světem, do něhož ze světa přirozeného nelze se dostatí vlastním přičiněním, přece naše přirozenost nadpřirozeno do sebe přijímá a v sobě nese, přirozenost je základem nadpřirozena. Úkolem nadpřirozena pak je, aby přirozenost proniklo, změnilo, zušlechtilo a k sobě povýšilo, aby z ní utvořilo nedílnou jednotu. Nadpřirozeno není jen jakousi okrasou přirozena, jen svatozáří, která se vznáší nad naší přirozeností. Je životným semenem, vloženým do naší přirozenosti, aby z něho vzešel nový život.

Neznamená tedy synovství Boží jen novou skutečnost, nezasloužený dar od Boha, přidaný k naší přirozenosti; nadpřirozeno je nám dáno také jako nábožensko mravní *úloha a cíl*. S nadpřirozenem, s posvěcující milostí jako životním principem musí nutně býti ve shodě nadpřirozená činnost, t. j. vyvinutí a rozvinutí života milosti, život, který se v myšlení, chtění, jednání orientuje podle posledního nadpřirozeného cíle a který je proniknut, posvěcen a veden nadpřirozenou životní silou milosti.

Vlitým principem posvěcující milosti Boží se člověk stává dítkem Božím a úkolem jeho je, aby vytvořil, vyvinul úplně toto dětství Boží. Bůh má býti již zde na zemi středem, k němuž směřují veškeré touhy jeho dětí. Rozum jej má objímati věrou, touha nadějí, srdce láskou, a vůle má k němu řídití všechny síly a činy. Nadpřirozeno nám ukládá mravní povinnost, je nám účinnou pobídkou, abychom se stávali den ze dne lepšími, dokonalejšími dítkami Božími, abychom svůj život ve

všech směrech utvářeli shodně s nadpřirozeným řádem. Platí zde slovo Hospodinovo k Izraelovi: „A nyní, Izraeli, co jiného žádá od tebe Hospodin, Bůh tvůj, než aby ses Hospodina, Boha svého bál, chodil po jeho cestách, miloval ho, sloužil Hospodinu, Bohu svému, celým srdcem svým a veškerou duší svou, a ostříhal příkázání Hospodinových a jeho ustanovení.“¹

Život je stálý pohyb. Kde se ten pohyb děje uvědoměle, tam se proměňuje v touhu a lásku, která hledá něco, co by úplně zaujala a v čem by zcela spočinula.

Těžiště našeho života je v dálce, je proto srdce křesťanovo naplněno velkou touhou. Této touze se člověk nesmí oddávat v lenivé nečinnosti, ve sladkých snech. Kristus Pán nebyl tichým snílkem, byl mužem činu, oběti. I pro něho byla tato země místem, na němž měl splnit úkol Otcem jemu stanovený. I on musel pracovat, dokud byl den, neboť přijde noc, kdy nikdo nemůže záslužně jednat. Žádná pozemská moc nemohla jej zdržeti, aby plnil své poslání na zemi. Mohl prohlásit Otcí nebeskému před svou smrtí: „Já jsem tě oslavil na zemi, dokonav dílo, které jsi mi dal, abych je učinil.“²

Totéž žádá i od svých učedníků, chce, abychom si království Boží vydobyli bojem, prací, abychom se probili nepřátelským vojem, který nám zbraňuje přístup k hoře Sionu, abychom se snažili projít úzkou branou, vedoucí k životu. Spasitel žádá zcela určitá rozhodnutí, svatý radikalismus, který je ochoten pro říši Boží obětovat všechno, i kdyby mu to bylo tak milé jako pravé oko a pravá ruka. Proto volá k boji proti sobectví, lenosti, zbabělosti, závisti, požívačnosti, lakomství, smyslnosti.

Ale odpoutati se vnitřně od těchto nepřátel říše Boží nestačí. Třeba pozitivně budovat v sobě a kolem sebe království Boží. Láska k Bohu nesmí zůstat jenom citová, láska k Bohu klade na nás mnoho požadavků. Stále a stále se v Písmě svatém opakuje současně: milovati Boha a jemu sloužiti, příkázání jeho zachovávat, milovati Boha a choditi po jeho stezkách. Otcovské dobrotě Boží se musí rovnati láska jeho dítek, poslušnost k jeho svaté vůli, příkladné plnění jeho příkázání. Dítě Boží musí projevovati rozhodnost, silnou, nezvratnou vůli. *Jen činem, plněním vůle Boží sílí a dozrává synovství Boží.*

V životě pozemském nesmí vidět člověk svůj poslední cíl; tento

Dt 10, 12. 13.

² Jan 17, 4.

svět je toliko průchodní cestou k pravému cíli, který dává životu pozemskému nový, hlubší smysl. Je jen přípravou k jinému, pravému a věčnému životu. Z toho také plyne, jaké stanovisko máme mít k zemi, na níž žijeme. Všechno je na cestě k cíli, jest předpokladem k dosažení cíle, není však samo cílem, není to nejvyšší, tím může být jen Bůh a věčnost. Nadpřirozeno nám ukládá, abychom celý život, veškerou činnost, všechny události kolem sebe pozorovali a posuzovali sub specie aeternitatis, ve světle věčnosti.

Tento životní názor je úplně opačný pohanskému smyslu života. Nikoli člověk nebo příroda, ale věčný Stvořitel má být cílem lidské touhy.

Staří filosofové snažili se dát lidskému životu jednotný směr. Ale cíle, jež člověku určili, byly nejisté, neurčité, stále se měnící, jako se mění a zmítají za bouřné noci plameny strážného ohně. Teprve Kristus Pán dal životu lidskému jednotný směr, upoutal všechny touhy a naděje lidské na jeden bod. Od mnohých zájmů tohoto světa obrátil lidského ducha k výšinám, na nichž září odlesk věčnosti.¹ Křesťanský ideál a životní cestu křesťanskou stanovil heslem: „Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a toto všechno bude vám přidáno.“²

Hlavním úkolem pravého náboženství je, aby všude a ve všem postavilo člověka do správného poměru k Bohu. Jeho účelem není, aby posilovalo základy státu, chránilo soukromý majetek, veřejný pořádek, určovalo vzájemný poměr lidí. Náboženství svou podstatou je k tomu, aby zjednálo správný poměr mezi člověkem a Bohem. „Křesťanství je především výměna lásky Boží mezi Stvořitelem, láskou nestvořenou, a tvorem, dílem této lásky.“³ Podaří-li se křesťanskému náboženství tento jeho první úkol, nutně se projeví jeho blahodárný účinek ve všech směrech života soukromého, společenského, hospodářského, kulturního, sociálního, státního.

Při každém světovém názoru je sklon k tomu, aby se vztahoval na celek. I křesťanské přesvědčení o nadpřirozeném řádě se nutně musí projevovat ve všem našem soukromém a společenském žití. Dnes se mluví zvláště mnoho o totalitě světového názoru, t. j. o nutnosti, aby se náš světový názor důsledně uplatňoval ve všem našem smýšlení a jednání.

¹ Otto Cohaus S. J., *Wege und Abwege*, 65.

² Mt 6, 33.

³ Jacques Leclercq, *Le retour à Jesus*, Bruxelles 1931, 38.

Mělo by proto právě v době totality náboženství uchvátiti celého člověka, nebýti mrtvým pokladem, ukrytým v nitru člověka. Dnešní doba totality si žádá lidí celých, lidí oddaných svému ideálu. Má-li katolicismus budovati, musí jeho nadpřirozené pravdy hluboce zapustit kořeny v jeho nitru, přejíti takřka do krve a projevovati se veškerým životem.

Katolická filosofie učí, že Bůh je kon, nikoli klid. Toužíme sice po odpočnutí věčném, ale nesmíme si ho přátí již zde na zemi. Zde je pout, zde je boj, palma vítězství přijde až po boji.

Božský život se v nás musí projevovati úsilím o ctnostný život. Vpravdě velký je člověk ctnostný. Řekové viděli velikost člověka v umění a moudrosti, Římané v moci dobývati světa, Féničané v obchodu, orientálci v nádheře. A Kristus Pán? Byv otázán, kdo je veliký mezi lidmi, zavolal k sobě dítě, postavil je doprostřed učedníků a řekl: „Vpravdě pravím vám: neobráte-li se a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského.“¹ Co velikého má dítě? Pokoru, čistotu, lásku, poslušnost, zkrátka ctnost. Osvojit si ctnosti je úkolem člověka.

Kde se božský život projevuje ctnostným životem, živou láskou k Bohu, tam splývá přirozeno s nadpřirozenem v jednotu, v jeden oheň, který zachvacuje celého člověka, celý život, ne toliko některý jeho úlomek. Člověk žijící nadpřirozeným životem se raduje ze slávy Boží, touží, aby jméno Boží bylo oslavováno, aby život nadpřirozený byl šířen a prohlubován, rmoutí se, když zlo dočasně vítězí nad dobrem, ve jménu Boha živého zápasí podle svých sil a schopností o celý svět a o život, vede boj s hříchem a nevěrou na každém kroku, ve všech životních oblastech, pracuje s nadšením a pochopením, aby nadpřirozené zájmy pronikaly soukromý a veřejný život ve všech směrech, aby přikázání Boží byla všude v úctě a vážnosti. Člověk žijící v přátelství Božím a v milosti plní s mravní opravdovostí slovo Páně: „Oheň na zem pustit jsem přišel, a co chci jiného, než aby se vznítíl?“²

¹ Mt 18, 3.

² Luk. 12, 49.

Č Á S T T Ř E T Í

NADPŘIROZENO
V PRAKTICKÉM ŽIVOTĚ

Nepochopitelným darem Božím je, že Bůh hned od počátku lidstvo povznesl do nadpřirozeného řádu, že mu určil blažené patření na velebnost Boží jako cíl, ke kterému vede posvěcující milost, vložená jako životní síla do duše lidské a proměňující lidi v dítky Boží. Nezaslouženým a nesmírným darem bylo, že tento nadpřirozený řád milosti, když byl praotcem lidstva ztracen, byl opět *zásadně* obnoven smrtí Vykupitelovou, a tak i po hříchu Adamově byla lidem dána možnost státi se dítkami Božími. Neskonalým darem jest, když jednotlivý člověk je volán, aby se dal osvítili světlem nadpřirozeného řádu a čerpal z jeho přebohatých životodárných pramenů.

Nazýváme-li se a jsme-li dítkami Božími (1 Jan 3, 1), je to dobrovolný dar lásky Boží, ale je to zároveň i příkaz našeho Tvůrce, který je „Bůh silný a řevnivý“,¹ to jest žárlivý, jehož darem nemůže člověk pohrdati beztrestně. I obnovitel nadpřirozeného řádu Kristus Pán přišel, aby „zvěstoval evangelium chudým“ a „ohlásil milostivé léto Hospodinovo“.² Ale zároveň velmi vážně upozorňuje, že bude přísně soudit, jak kdo užíval hřiven mu svěřených (Mt 25, 24–30), jaké přinášel ovoce (Luk. 13, 1–9), a jak si vážil pozvání ke královské hostině (Mt 22, 1–14), k účasti na milostech mu nabízených. Hlas tohoto dobrého pastýře (Jan 10), ženicha, který se uchází o lidstvo a o každou duši jednotlivého člověka (Jan 3, 29), připomíná nám důrazně povinnost uváděti nadpřirozeno v praktický život, užívatí milostí, které nabízí Bůh.

Tážeme se proto právem, kterak se má nadpřirozený život jeviti u jednotlivce a ve společnosti lidské. Záleží velmi na tom, abychom věděli, jak se má v našem jednání a smýšlení projevovati nadpřirozený mravní řád, který Kristus znovu obnovil a pro nás závazným učinil.

¹ Ex 20, 5; Dt 6, 15.

² Luk. 4, 18. 19.

I. NADPŘIROZENO V ŽIVOTĚ JEDNOTLIVCE

Kristus Pán obnovil nadpřirozenou říši milosti. Tím však nebyl každý jednatlivec ospravedlněn a nestal se hned členem této říše. Sv. Augustin krátce a výstižně praví: „Bůh, který tě stvořil bez tebe, nechtěl tě ospravedlniti bez tebe.“¹

Jako svět nerozumný, tak i člověka, bytost rozumnou, stvořil Bůh sám. Nebylo zde nikoho, kdo by mu při stvoření pomáhal, a nikdo se s ním ani nemůže dělit o tvůrčí činnost. Výše než stvoření člověka klade sv. Augustin jeho ospravedlnění, posvěcení a při tom má mít člověk účast, ne nahodile, nýbrž dobrovolně. Jen když chce, vstupuje člověk, nadaný rozumem a svobodnou vůlí, do říše milosti. Dobrovolně se člověk od Boha odvrátil, pohrdnuv jeho milostí a příkázáními, a svobodně se může rozhodnouti, chce-li se k Bohu a k jeho příkázáním vrátiti. To nám praví naše svědomí.

Je sice pravda, že bez milosti Boží se tak státi nemůže, ale také je pravda, že se tak nestane bez lidské vůle. I když na člověka působí milost Boží, zůstává svoboden, může s ní spolupůsobiti nebo jí odporovati. K Izraeli dí Hospodin: „Rozprostíral jsem své ruce den celý k národu neposlušnému, který kráčel po cestě nedobré, za svými myšlenkami.“² Milost Boží neruší přirozené síly, nýbrž je zvyšuje. Mezi milostí Boží a svobodnou lidskou vůlí, mezi Bohem a člověkem je tajemná součinnost. A prvním krokem člověka při této součinnosti je

¹ „Qui ergo fecit te sine te, non te justificat sine te.“ Aug., Sermo 169, XI, 13, M. P. I. 38, 923.

² Is. 65, 2.

Pokorná víra

Aby se člověk o nadpřirozeno zajímal a podle něho svůj život zařizoval, musí je nejprve znáti. Nadpřirozený svět převyšuje naprosto všechno přirozené, není možno poznati jej přirozeným rozumem, i kdybychom měli nejlepší vůli. Jen Bůh nám mohl odhaliti roušku zakrývající nadpřirozeno a ukázati nám nový, nádherný svět, o kterém pouhý rozum lidský neměl ani tušení. A Bůh odhalil tuto clonu, poučiv nás nadpřirozeným zjevením o říši milosti.

Zjevení Boží od nás vyžaduje víry ve zjevení. Kdo nevěří, ten se do světa nadpřirozeného nemůže dostat. Podobá se člověku, který bloudí v tmavé noci, a nedbaje slabého světla z dálky tmou pronikajícího, jde dál a zahyne. Řekl to Spasitel: „Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo však neuvěří, bude zavržen.“¹ A apoštol Pavel krátce a jasně to vyjadřuje slovy: „Bez víry nelze líbiti se Bohu.“²

Náboženství je styk člověka s Bohem. Božské ctnosti, víra, naděje a láska, přivádějí člověka ve styk s Bohem a uschopňují jej pro nadpřirozený cíl. Víra pak je, jak učí koncil Tridentský (sess. 6, c. 8), začátek, základ a kořen našeho ospravedlnění a posvěcení.

Víra není sice první milostí, kterou nám Bůh dává, ale všechny milosti, které nám Bůh nabízí před darem víry, směřují k tomu, aby člověk podporován jsa milostí Boží uvěřil ve zjevení Boží. Především věrou počíná se člověk obracet k Bohu a k nadpřirozenu, víra přidává k přirozenému světlu našeho rozumu nové světlo, jímž vnikáme do nadpřirozeného světa. Víra je dalekohledem, jímž vidíme předměty, které unikají pouhému oku tělesnému, možno-li tohoto přirovnání užítí, neboť víra není vnějším nástrojem, ale proniká náš rozum a zesiluje jeho bystrost a činnost.

¹ Marek 16, 16.

² Žid. 11, 6.

Nadpřirozený život se podobá vysoké rozsáhlé budově, která odolává všem otřesům a nárazům jen tehdy, je-li postavena na pevném základě. A tímto jistým základem je právě víra. Bez pevné víry nemožno se dopracovati ke slibnému nadpřirozenému životu. Je kořenem, který dodává stromu křesťanského života šťávy potřebné k výživě a růstu. Božské pravdy jsou živnou půdou, z níž víra čerpá bohatou potravu pro nadpřirozený život. Čím hlubší kořeny, tím odolnější je strom, čím hlouběji pronikla lidskou duší víra, tím pevnější, stálejší, jistější bude život mravní v řádu nadpřirozeném.

Otvírá-li proto člověk srdce víře, staví první most, aby se dostal k Bohu. Zavrhuje-li víru, ničí poslední most, spojující jej s Bohem. Víru přináší člověk Bohu první, chtěje se k němu přiblížiti, víru odvrhuje člověk poslední, když Boha opouští.

Myslíme-li na tento význam víry, bude nám také jasno, že všechny vědomosti, jichž můžeme nabýti rozumem, pílí, všechny vynálezy, všechny učené přednášky ve školách nižších a vysokých, všechna literaturu vědecká, jíž se obdivujeme, osvětlují celkem nepatrný okruh kolem nás, tak jako svítilna v ruce chodce kráčejícího noční tmou vrhá mdlé světlo jen na nepatrnou dálku. O vzdáleném, skrytém, nadpřirozeném světě může nás poučiti jen světelný paprsek z něho samého vycházející.¹ Odmítá-li proto člověk ve své domýšlivosti víru, nezvyšuje své vědění, ale omezuje.

Víra *rozšiřuje* okruh našich vědomostí, nabytých smysly a rozumem. Rozumem získáváme na př. jen velmi malé poznání o podstatě Boží a o vnitřním životě v Bohu. Víra však nám zjevuje, že Bůh plodí od věčnosti Syna a že ze vzájemné lásky Otce a Syna vychází třetí božská osoba, Duch svatý. A tak *doplňuje* víra naše vědomosti z rozumu a ze zkušenosti a vyplňuje také mezery našeho vědění o věcech, o kterých věda nic nepovídá nebo má o nich jen stále se měnící, neuspokojující domněnky.

Víra také *prohlubuje* vědomosti, nabyté rozumem. Všimněme si jen, oč důkladnější a jistější je mravouka evangelia než přirozená etika. Mají-li mravní předpisy býti působivé, musí míti jistou autoritu, dostatečnou sankci a musí také dáti potřebnou sílu dobré konati. Bez zjevení Božího by lidstvo tápalo jako ve tmách. Kdo mu s jistotou řekne, co je dobré? Učenci? Ti se hádají po staletí o normu mrav-

¹ Otto Cohausz S. J., Wege und Abwege, 88.

nosti. Potírají jeden druhého. Ale lidé nemohou čekat. Potřebují hned vědět, co mají konat a čeho zanechat.

Přirozená etika nemá ani potřebné sankce, aby hlavně ve chvíli těžkých bojů se člověk od správné cesty neodklonil. Víra nám ukazuje jasně a určitě cestu a drží nás na ní, slibujíc za dobrý život odměnu, hrozíc za zlý život trestem, připomíná zároveň mocnou pomoc Bohem slíbenou každému, kdo o ni prosí, a ukazuje zářný, působivý vzor v životě Kristově.

Mravní život podle víry je vnitřnější, není to jen vnější zákonná počestnost ve styku občanském a rodinném, kterou nám ukládá stav nebo rodinná tradice. Je to život lásky k Bohu a k lidem. Jako květ vyrůstá z větvičky, tak i květ lásky z ducha víry.

Mnohým lidem se pro nadpřirozený život nedostává nadpřirozeného světla víry. Nejsou to jen lidé, kteří nemají smyslu pro nic jiného leč pro pozemské zájmy. I u lidí, kteří do kostela chodí a náboženských úkonů se zúčastňují, je *nedostatek tohoto nadpřirozeného světla. Proč?*

Hlavní příčina je zvrácené srdce lidské, žádostivost, kterou chtějí spíše nasytiti než udusiti, mravní bloudění, z něhož se nechtějí dáti vyrušiti. Lidé se bojí světla, aby nebyly vyjeveny jejich skutky zlé. Nenávidí světlo, poněvad ukazuje jejich špatnost a uvádí je v pohrdání u ctnostných lidí. Pro špatné svědomí se moderní svět odvrací od Kristovy nauky. Nemá vnímavosti pro nadpřirozené světlo víry.

Ani ve hmotném světě není účinků, není-li potřebných podmínek. Suché dřevo lehce zapálíme, mokré se nám nepodaří zapálit. Kovář může dáti rozžhavenému železu určitou formu, ale nepodaří se mu to, dokud je železo studené. Pšeničné símě vyklíčí, jeli hozeno do země. Podobně je tomu v nadpřirozeném světě. Bůh není sice závislý na člověku, chce-li jej milostí osvětit, ale zpravidla přihlíží k vnitřní přípravě člověka.

Jsou ovšem i *jiné příčiny*, které zdržují člověka, aby se věrou obrátil k Bohu. Mnozí nechtějí světla, převyšujícího tento svět. Žijí v zajetí myšlenky, že světlo lidského rozumu stačí, aby ukázalo cestu. Chybí jim pokora, aby poslušně přijali Boží zjevení. Holdují zvráceným názorům o svobodě, soběstačnosti, poslušnosti, autoritě. Jiní opět nedomyslí, co poznané pravdy znamenají pro mravní život.

„Nejen jíti, nýbrž i dojíti k Tobě (Bože můj) není ničím jiným než chtítí, ale chtítí statečně a rozhodně, ne sem tam kolísající, polomrt-

vou vůlí, jejíž jedna část povstávajíc bojuje s druhou klesající," uznává sv. Augustin ve svých „Vyznáních.“¹ Jako nadpřirozený život je i víra dar Boží, vyžadující součinnost celého člověka. Pravdy svaté víry jsou dosti jasné, abychom je pochopili, ale také dosti temné a tajemné, abychom se k nim stavěli nevšímavě. Jen modlitbou a vlastním přičiněním získáme si osvícenou, pevnou, účinnou víru.

Toto přesvědčení vede člověka, aby za dar víry děkoval Bohu: „Díky Bohu za nevýslovný jeho dar“;² dále si má člověk vyprošovat milost, by si víru vždy zachoval a ji rozmnožoval, jak o to Pána žádali apoštolé: „Přidej nám víry.“³ S modlitbou musí býti spojeno poučování o víře a nadpřirozených pravdách. Tolik se dnes čte! Tolik času se věnuje četbě novin, časopisů a zábavné literatuře! Jak malá pozornost věnuje se však literatuře o křesťanských pravdách! A právě pozornou četbou a svědomitým studiem se člověk propracuje k tomu, aby poznal šířku, hloubku, výšku křesťanské víry a krásu nadpřirozeného světa.

Kdo jel na lodi po širém moři a marně pátral očima v dáli po pevnině, jak si připadal nepatrný a slabý při pohledu na valící se mocné vlny mořské! Moře však má přece své hranice, i když jich plavec nevidí. Pravda však jak v oboru přirozeném, tak ani nadpřirozeném, nemá mezí, nemá hranic, obor pravdy je nekonečný, jak nekonečný je Bůh sám.

Má-li člověk upřímnou a poctivou snahu vniknouti do oboru pravdy hlouběji, přichází k přesvědčení, že svým rozumem veškeré pravdy nikdy nedosáhne, že jeho poznání je jako kapka vody proti nekonečnému oceánu.⁴ Uzná, že je slabý, nedostatečný a bezmocný, aby poznal veškerou přirozenou pravdu, nebude pyšně odmítati pravdy, zjevené nám nekonečně moudrým Bohem, nýbrž vděčně a s důvěrou přijme toto nové, vyšší světlo a obohacení svých vědomostí. Bude se opatrně vyhýbati tomu, co by mohlo jeho víru oslabit, na př. četbě protináboženských knih, nebezpečným spolkům a společností, nedá se zbytečně znepokojovati nahodilými pochybnostmi, které jinými vzdělanými lidmi byly vyvráceny, a s oním mužem z e-

¹ Confessiones VIII, 8.

² 2 Kor. 9, 15.

³ Luk. 17, 5.

⁴ Dr. Josef Pospíšil, O Bohu jednom podle přirozenosti, Velehrad 1923, 9.

vangelia řekne: „Věřím (Pane), pomoz nedůvěře mé!“¹ Pochybnosti závažné vysvětlí a zaplaší studiem a poučením od lidí znalých věci.

Je ovšem třeba pamatovati, že Bůh nedává svého světla najednou, nýbrž postupně. Noční temno také neustupuje najednou. Při prvních ranních červáncích mizí tma jen částečně, takže možno jen neurčitě rozeznávat větší předměty ve světnici. Po chvíli vidíme v ranním šeru i menší věci, ale ještě jen tak, jako by splývaly v jedno. Až později rozeznáváme i barvy a určité obrysy předmětů. Když pak v poledne zasvitne slunce do pokoje plným proudem, vidíme ve světle poletovati nesčetné částčky prachu.

Jak pomalu přibývá denního světla, tak i pomalu vzchází člověku světlo nadpřirozené. Bůh se mu nesděluje najednou. Shoduje se to zcela s přirozeností lidskou. Kdyby tomu bylo jinak, nemohl by člověk plnost světla ani dobře zpracovat. Proto Kristus Pán zasvěcoval apoštoly do svého učení jen po částech (Jan 16, 12).

Také zjevení pokračovalo pozvolna. Bůh neoznámil ve Starém zákoně pravdy týkající se vykoupení a spásy lidstva najednou, nýbrž po částech, zlomkovitě, ne jedním, nýbrž mnohými způsoby (ve snu, v obrazech, ve vnějších událostech a pod.), nikoli přímo, ale prostřednictvím proroků a vyvolených mužů. Proto praví sv. Pavel: „Druhdy Bůh na mnohokráte a mnoha způsoby mluvil k otcům našim skrze proroky . . .“²

A pak záleží mnoho na tom, je-li srdce lidské přístupno nadpřirozeným pravdám, otvírá-li člověk ochotně své nitro nadpřirozenému světlu. Kdo bez výhrady se Bohu oddává, ten vniká spíše a snadněji do tajemství sv. víry.

Hlubší a radostnější poznání víry, než mohou dáti učené knihy a přemýšlení, získává člověk, pozoruje-li život Kristův podle evangelia, dává-li na sebe působiti přímo z evangelií jeho učením, jeho příkladem, za nímž se snaží kráčet. Pak se Kristus Pán stává středem našeho života, ve světle víry nás vede, abychom správně posuzovali a oceňovali vše, co se kolem nás děje, lidi, s nimiž se stýkáme, a věci, jež jsou předmětem našeho zájmu a našich tužeb. Duch křesťanské víry, duch evangelia bude pronikat naše jednání, naše řeči; celé naše vnitřní smýšlení bude jím opravdově provanuto.

Z víry se v nás zrodí křesťanský názor světový a životní.

¹ Marek 9, 23.

² Žid. 1, 1.

Mluví se zvláště dnes mnoho o světovém názoru, to jest o zásadním nazírání člověka nebo společnosti na život a na svět, a o snaze, která chce podle tohoto názoru utvářeti život ve světě. Je zřejmé, že obraz světa zcela jinak se jeví tomu, kdo věří v osobního Boha a v jeho Syna, který se stal člověkem, v cenu nesmrtelné duše, kdo zdůrazňuje existenci absolutních pravd, hodnot a závazků, jež se úplně vymykají různosti lidských povah a lidské libovůli, a že zase jinak se jeví svět tomu, kdo popírá původ světa a člověka od svobodného tvůrčího zásahu osobního Boha vládnoucího světem, život odvozuje z neživého, křesťanství odmítá a ve smrti vidí konec celého člověka, jeho těla i duše.

Křesťanský názor světový, plynoucí z křesťanské víry, pozoruje a posuzuje všechno v poměru k Bohu a ke Kristu. Správné a trvalé je, co je v souhlase s věčnou pravdou, s myšlenkami božského Učitele. Světový názor křesťanský se nezastavuje na hranici státu a na národnostním pomezí. Vidí, že všichni lidé přes všechny různosti mají stejný původ, stejnou přirozenost, stejný poslední cíl. Nepřehlíží nikterak, co znamená národ a vlast, rasa a krev, život, kultura, civilisace, čest, svoboda, ale nevidí v těchto pozemských dobrech konečné hodnoty, nýbrž jen prostředky, nedávaje se jimi nikterak odvrátiti od věčného podle slov Páně: „Co prospěje člověku, byť celý svět získal, ale sám sebe zahubil a na sobě škodu utrpěl?“¹

Věřící křesťan chápe, že jednotlivec a celý národ, který nechce znáti nic jiného než sebe, nemá jiné síly než svou vlastní sílu, a sám sobě ponechán a zbaven pramenů pomoci Boží slábne a mravně umírá. Tvrdí-li někdo, že národ se zachrání a projeví životní sílu, spoléhá-li jediné na sebe a na své schopnosti nestaraje se o věčnost a o pomoc Boží, ten myslí tak pošetile, jako ten, kdo by chtěl úrodnost půdy zvýšiti tím, že by zemi bránil před vlivem vody a slunce, zapomínaje, že potřebuje deště a slunečního tepla, aby jevila život a vydávala plody.²

Pokorná víra je první projev mravního života v řádu nadpřirozeném. Jí staví člověk rozum do božského okruhu.

¹ Luk. 9, 25.

² Dr. Conrad Gröber, *Der christliche Mann*, Freiburg i. B. 1935, 22n.

2.

Příslušnost k církvi - tajemnému tělu Kristovu

Každý život, má-li býti udržen, potřebuje vhodné stravy. Jinou stravu žádá život rostliny, jinou život zvířat, jinou tělesný, jinou pak duševní život člověka. Mravní život nadpřirozený je život božský, zrozený „nikoli z krve, ani z vůle těla, ani z vůle muže, nýbrž z Boha.“¹ Jeho strava musí býti proto z Boha, „z prsou Božích“.²

Horské bystrině dodávají vodu prameny, vytékající ze strání. Strom se živí šťávou, kterou ze země přivádějí kořeny. Ale bystrina musí býti spojena s prameny, strom s kořeny.

Podobně duše lidská, zrozená k nadpřirozenému životu, musí býti ve spojení s Bohem. Jen tak se udrží a poroste v milosti posvěcující.

K plodnému životu nadpřirozenému nestačí však jen vnější spojení věrou. Spojení musí býti vnitřní, živé, organické. Organismus je bytost nadaná životem, je to ústrojný, živý, souvislý celek, v němž každá buňka v sobě soustřeďuje všechny životní funkce. Jednotlivé části organismu žijí jen potud, pokud mají styk s ústředím životní síly, jen potud se také mohou vyvíjeti, mohutněti, odolávati vnitřním kazům a vnější nákaze.

Organické spojení, svůj živý, vnitřní poměr k věřícím nemohl Kristus Pán lépe vysvětliti než přirovnáním *o vinném kmeni a ratolestech*. „Já jsem vinný kmen pravý a Otec můj jest vinař. Každou ratolest ve mně, která nenese ovoce, odejme, a každou, která nese ovoce, očistí, aby nesla více ovoce . . . Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li ve kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti; kdo zůstává ve mně a já v něm, ten přináší ovoce mnoho, neboť beze mne nemůže činiti nic. Jestliže

¹ Jan 1, 13.

² Is. 66, 12.

kdo ve mně nezůstane, vyvržen bude ven jako ratolest; i uschne a seberou ji a vrhnou na oheň a bude hořeti.¹

Vinný kmen tvoří s ratolestmi vnitřní jednotu. Celek potřebuje jednotlivých částí k rozvinutí života a jednotlivé části nemohou přinášeti ovoce, ba ani žítí, nejsou-li spojeny s celkem. Vinný kmen je zdrojem života pro ratolesti. Ratolesti přijímají šťávu a sílu z kořene, hynou, jsou-li od kmene odděleny a nemůže-li do nich přetékat šťáva ze kmene. Podobně je Kristus pramenem veškerého nadpřirozeného života. Jen potud může člověk žítí nadpřirozený život, pokud milost Kristova mu proudí v duši. Proto se modlil Spasitel ve své velebnější modlitbě za vnitřní i vnější jednotu věřících, „aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně, a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, by svět uvěřil, že jsi ty mě poslal.“²

Společnost věřících se představuje jako *tělo*. Tento obraz velmi vhodně naznačuje organický celek dítek Božích. Jádrem, oživujícím principem společnosti dítek Božích, jest Ježíš, bez vnitřního spojení s ním není nadpřirozeného života. Obrazu o těle užívá s velkou zálibou sv. Pavel. Vrací se k němu skoro v každém svém listě a vysvětluje jej novými obraty. „Mohli bychom u Pavla mluvit o úplné teologii tajemného těla Kristova, Corpus Christi mysticum.“³ Líčí, jak povstává, roste toto tajemné tělo, kdo jest jeho údem.

Při křtu sv. dostává člověk zárodek nového života a Duch sv. spojuje pak všechny členy v jeden celek. „Jako totiž tělo jest jedno a přece mnoho údů má, všechny pak údy těla, ač jich mnoho jest, jen jedním tělem jsou, tak i Kristus. Neboť v jednom Duchu my všichni byli jsme pokřtěni v jedno tělo, ať jsme byli židy nebo pohany, ať nevolní nebo svobodní: a všichni jedním Duchem byli jsme napojeni. Vždyť ani tělo nesestává z jednoho údu, nýbrž z mnoha údů . . . Jest však mnoho údů, ale jedno tělo . . . Vy však jste tělem Kristovým a údy jeho.“⁴ Jednotlivé údy těla lidského, oko, ucho, nohy, ruce mají různé úkoly a podobně i členové církve mají různé úkoly a dostává se jim různých milostí.

Kristus je hlavou tajemného těla: „Jeho dal za hlavu nade všechno

¹ Jan 15, 1—6.

² Jan 17, 21.

³ Dr. Arn. Rademacher, *Das neue Leben in Christus*, Steyl 1927, 44.

⁴ 1 Kor. 12, 12—27. Viz Řím. 12, 5; 1 Kor. 10, 17; Kol. 1, 24.

církvi, která jest tělem jeho."¹ Jako z hlavy, sídla všech životních sil, přechází do údů veškerá síla a udržuje spojení jejich v jedno tělo, tak i od Krista, pramene všech nadpřirozených sil, rozlévá se milost Boží do všech členů církve a sjednocuje je v jeden organismus, v jedno duchovní tělo. Jednotliví údové by nemohli prospívati, kdyby se nedrželi „hlavy, z které celé tělo, upravováno a spojováno jsouc klouby a vazy, roste vzrůstem Božím."²

Všichni údové mají spolupůsobiti podle svých vloh a úřadů ku vzdělání těla a k ozdobě celé církve, „aby za účelem zdokonalení věřících konali službu, aby vzdělávali tělo Kristovo, až bychom se sešli všichni v jednotu víry a poznání Syna Božího, v muže dospělého . . . abychom již nebyli nedospělci kolísavými a zmítanými každým větrem učení skrze podvod lidský . . . , nýbrž abychom vyznávali pravdu, v lásce rostli ve všem k němu, ke Kristu, jenž jest hlavou, z něhož celé tělo, jsouc spojováno a svazováno každým kloubem služebným podle působivosti v míře jednoho každého údu, bere vzrůst svůj ke vzdělání svému v lásce."³

Musí tedy duše hledající Boha vstoupiti ve vnější organické spojení s Kristem a to se děje, vstoupí-li do tajemného těla Kristova, do církve jím založené. Církev je tím ústrojím, které zprostředkuje životodárné spojení s pramenem nadpřirozeného života. Jen ten, kdo se stane živým údem tohoto tajemného těla Kristova, je v živém spojení s Kristem.

Jako by nám Bůh pravil: Svěřil jsem vám nadpřirozeno. Snažte se mu porozuměti. Slyšte církev. „Já jsem s vámi po všechny dny“ (Mt. 28, 20). Církvi jsem svěřil všechnu pravdu (Jan 16, 13), ona je sloupem pravdy (1 Tim 3, 15) a můj duch a má slova zůstanou v ní (Is 59, 21). Ona má sílu, aby se sama ze sebe vždy obnovila, ona je proto také jedinou cestou pro každého, kdo se chce obnovit. Nutno proto připojiti se k ní smýšlením, vůlí, nadšením, srůsti s ní jako větev s kmenem, přijmouti do sebe její životní šťávu, vssáti do sebe její názory, její činy, a tak se propracovati k nadpřirozenému smýšlení a životu.

Toto vědomí, že církev je živý organismus, není u nás dosti opravdové. Mnozí se dívají na církev jen jako na vnější organizaci. Vidí v ní jen představené a jejich příkazy a zákazy, náboženskou společnost

¹ Ef. 1, 23.

² Kol. 2, 19.

³ Ef. 4, 12—16.

s úřady a právními předpisy a snad též úctyhodnou vnější moc. Nejsou však proniknuti přesvědčením, že jsou také údy této církve, že církve netvoří jen její představitelé, že mimo část učící má také část slyšící. Nemůže se proto křesťan dívat na církev jen jako divák, jako kritik na něco cizího, nýbrž si musí býti vědom toho, že je jejím členem.

A nejen lidé dobří, nýbrž i lidé žijící v poutech hříchu jsou jejími údy; pro všechny jednotlivce i pro celé národy je církev zachraňovacím ústavem pro duše. Všechny chce přiměti, aby se společně klaněli Bohu.

Účel církve katolické je stejný jako bylo poslání Kristovo. „Jako mne poslal Otec, i já posílám vás.“¹ Církev má pokračovati v díle Kristově a je dokončit „hledat a spasit, co zahynulo“,² „aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný“³ a měl jej v hojnosti. Je to onen nadpřirozený život milosti, který Kristus Pán svou smrtí na kříži opět lidem umožnil.

Církev katolická má dokončiti životní úkol Ježíše Krista, totiž přinésti národům pravdu (Is. 42, 1), to je pravé náboženství, určující správně, co má člověk o Bohu věděti, věřiti a co podle vůle Boží činiti, aby vládlo na zemi právo a spravedlnost, osvoboditi jednotlivého člověka od pout nepravdy a vášní a osvětliti jej světlem pravdy a milosti.

Na to musíme pamatovati, chceme-li chápati církev, která se svými dějinami skoro dvou tisíc let zasahuje účinně a nepopíratelně do dnešního lidského života a do přítomných událostí. Její poslání je náboženské. Úkolem jejím je zachrániti duše, vrcholem jejích úspěchů není světská moc, nýbrž skutečnost, že nabízí lidem největší možnost spásy. Její dějiny jsou především dějinami jejího nadpřirozeného působení, jejího účinného vlivu na myšlení a mravy, na lidské duše.

Církev zde stojí ve své kráse jako nádherné horstvo, jako pohybující se moře, jako obrovský strom plný života. Kolem církve zuří bouře, ona však stojí a žije svérázně ve své vnitřní síle a nedá se zastrašiti, aby neplnila svůj úkol. Jednotlivci i celí národové stavěli a stavějí jejímu působení těžké překážky, církev překonala a překonává hrozná utrpení, ale ani tyto těžké zkoušky nemohou ji zdržeti od jejího poslání, poněvadž je sobě vědoma, že musí býti čas od času ponořena do moře temných, těžkých osudů, aby obdržela opět v nové

¹ Jan 20, 21.

² Luk. 19, 10.

³ Jan 3, 16.

čistotě svou božskou podobu, tak jako prý je třeba občas ponořiti perly do mořských hlubin, aby dostaly opět svůj původní lesk.

Nezdolný a stále novou silou se projevující život mohl dáti církvi jen ten, kdo sám v sobě měl bohatý a silný život a mohl dáti život tisíciletím. V mocné vlně života, která v církvi k nám přichází a nás zasahuje, poznáváme sílu toho, který ji vzdul a uvedl v pohyb.¹

Dějiny nás učí, že *církev založil* přímo Ježíš Kristus. Nepřinesl jenom nové myšlenky, nové hnutí náboženské, nýbrž ustanovil vědomě a úmyslně viditelnou společnost, které dal pevnou organizaci, jaká je nutná u každého svazu, majícího určitý cíl. Církev je sice společnost lidí, ale není založena lidmi. Není nahodilým útvarem lidským. Kristus se prohlásil sám za jejího zakladatele: „Na té skále vzdělám církev svou,“² do církve zval všechny (Jan 10, 1 – 18), mezi těmi, kteří slo- vům jeho naslouchali, jeho učení přijímali, měl užší kruh učedníků, které zvláště na jejich úkol připravoval.

S velkou trpělivostí a neměsí pevností a důsledností čím dál tím jasněji je seznamoval se *svými* myšlenkami a *svým* úkolem na zemi, ačkoli představy jejich jakož i jejich soukmenovců o příštím Mesiáši byly docela jiné než to, co od svého Mistra a Učitele slyšali. Odha- loval před nimi roušku, zahalující budoucnost. Nezatajoval jim, že je čekají boje a útrapy, ale povzbuzoval je úspěchy, kterých dosáhnou. Teprve až byli ve škole Mistrově řádně poučeni, až jejich klamné představy o Mesiáši byly opraveny smrtí a zmrtvýchvstáním Kristo- vým, až jednoho z nich, Petra, ustanovil za jejich hlavu a jednotící základ, posílá je slavnostně do celého světa.

Vidíme tedy určitě a jasně; že veškerý popud a počátek při zalo- žení církve vychází od Ježíše. „I vystoupil na horu a povolal k sobě ty, které sám chtěl; a přišli k němu. I ustanovil dvanácte, aby byli s ním, a aby je posílal hlásat.“³ Neřekl podnět jen k nějakému nábo- ženskému hnutí bez řádné organizace, nýbrž založil církev s určitým účelem a zřídil a uspořádal ji tak, jak toho k dosažení tohoto účelu potřebuje. Nejen myšlenka, ale i stavba církve je dílo Kristovo, z jeho myšlenek se viditelná církev zrodila, v jeho srdci má domov. Církev je nadpřirozená společnost, má nadpřirozený cíl a je vybavena nad- přirozenými účelnými prostředky.

¹ Peter Lippert S. J., Die Kirche Christi, Freiburg i. Br. 1935², 60.

² Mt 16, 18.

³ Marek 3, 13. 14.

Díváme-li se na církve takto, budeme se k ní správně stavěti. Církve je tajemné tělo Kristovo s údy, v ní žije Kristus Pán na světě dále a skrze ni pokračuje ve svém vykupitelském díle u jednotlivých duší. Církev nám dává jediné možnost býti ve spojení s Kristem, který je nám cestou, pravdou a životem (Jan 14, 6). Jen skrze něho můžeme dojíti věčného určení, „neboť není jiného jména pod nebem daného lidem, v němž bychom měli spasení býti.“¹

Tato jedinečná moc Kristova spasiti lidstvo záleží v tom, že všichni, kdo se chtějí Bohu přiblížiti, jemu se líbiti a sloužiti, mohou tak podle vůle Boží učiniti jen tehdy, když je Kristus přijme za své a doporučí je jako své bratry, aby byli Otcem za dítky přijati. „Úradek Hospodinův on konat bude.“²

V důsledku poměru církve ke Kristu *nemůže svého věčného cíle dojíti* nikdo, kdo není údem církve Kristovy. To bylo také vždy přesvědčením církve svaté. Z tohoto přesvědčení pramenila ona hrdinná, obětavá touha šířiti církve Kristovu a toto přesvědčení také zvětšovalo zármutek svatého Pavla nad tím, že jeho soukmenovci odmítali Krista. „Mám zármutek veliký a ustavičnou bolest v srdci mém. Vždyť bych si přál, abych já sám byl zavržen od Krista pro své bratry, mé příbuzné podle těla, kteří jsou Izraelité.“³ Toto přesvědčení vedlo k nám sv. Cyrila a Metoděje, pudilo misionáře k národům v dalekých krajích. Toto vědomí je popudem k projevům velkých papežů a církevních koncilů, z něho si také vysvětlíme stanovisko dnešní katolické církve k různým pokusům po spojení křesťanských církví.

Protože v církvi žije Kristus, není divu, že náboženský život se právě v ní rozvíjel vždy a rozvíjí i dnes v plné síle a že lidé žijící nábožensky a toužící po spojení s Bohem jsou k ní vábeni a poutáni velkou láskou a oddaností. Duch víry vede je k Bohu a k jeho církvi. Kdo má živou, opravdovou víru a touží po náboženské plnosti, miluje církve Kristovu, jest jejím členem, přeje si býti s ní co nejvíce spojen, protože ví, že tu církve založil Ježíš Kristus.

Drahá a vzácná jsou nám místa, připomínající pozemský život Kristův, jako Betlem, Nazaret, Jerusalem, ač jsou to místa mrtvá. Církev Kristem založená žije však stále mezi námi. Jak si máme vážiti tohoto zřízení Kristova, které se nám jeví nejen jako velkolepá organizace

¹ Sk. ap. 4, 12.

² Is. 53, 10.

³ Řím. 9, 2—4.

rozšířená po celém světě, ale také jako živý organismus, mající v sobě přirozený pud růsti, mohutněti, rozšiřovati se po celém světě, štípnouti do sebe jako živé údy jednotlivce a celé národy a přetvořiti je naukou a milostí Kristovou!

Církev ve své nadpřirozené kráse a velikosti je jako skrytý poklad a vzácná perla v evangeliu. Chce, aby ji lidé hledali, poznali, jí si vážili a ji milovali. Pro nás lidi je za nynější doby největší milostí a potřebou, že můžeme a smíme milovati církev. Nebudeme s církví dříve hotovi, dokud ji nebudeme milovati. Církev je zde, žije přes všechny útoky zvenčí i zevnitř. Ani jednotlivci ani celé národy nemohou jí dáti jiný ráz, jinou formu. Mohou jedině dáti se strhnouti proudem jejího vnitřního života, ponořiti se do něho a státi se kaménky její výstavby.¹ Účinná láska k církvi je životním zájmem prvního řádu. *Křesťanství a příslušnost k církvi Kristově jsou nerozlučné pojmy. Církev nepotřebuje nás, ale my potřebujeme církev.*

Třeba proto poslechnouti slov sv. Augustina, napomínajícího nás: „Milujme Pána Boha našeho, milujme jeho církev. Boha jako Otce, církev jako matku, onoho jako Pána, tuto jako jeho služebnici... Co ti prospěje, že jsi neurazil Otce, když jsi urazil matku? Co ti prospěje, když vyznáváš Pána, ctíš Boha, o něm kážeš, uznáváš jeho Syna, sedícího na pravici Otcově, a tupíš jeho církev? .. Znejte se proto, nejmilejší, znejte se všichni jednomyslně k Bohu Otci a ke své matce církvi.“²

Z vědomí, že náležíme k tajemnému tělu Kristovu, že jsme údové jednoho těla, jehož hlavou je sám Kristus, čerpáme pro svůj mravní život velkou posilu. Cítíme větší odpovědnost za své jednání. Nemocný úd ohrožuje zdraví celku, zdravý, statný úd podporuje zdraví všech ostatních údů a celého těla. Dobré činy prospívají nejen nám, ale jsou i k ozdobě a užitku tajemného těla Kristova. Je-li náš život špatný, vrhá stín nejen na nás, ale na celou církev, jejímiž členy jsme. To je nám pobídkou, abychom se víc a více posvěcovali a snažili se býti hodnými údy tajemného těla Kristova.

Ve chvílích těžkých pro nás i pro církev sv. posiluje nás opět víra, že nejsme sami, že hlava církve, sám Syn Boží, je s námi, že nás podporují zásluhy a přímlyvy jiných členů téhož tajemného těla Kristova, žijících ještě na tomto světě nebo patřících již na tvář Boží, že můžeme čerpati z nepřeborného pokladu milostí, které církev má.

¹ Lippert, Die Kirche Christi, 57.

² Augustinus, Enarratio in Ps. 88, s. 2, n. 14, M. P. I. 37, 1140n.

Vědomí, že lidé všech národů, plemen a zemí jsou údové tajemného těla Kristova, nás povznáší, vede nás k tomu, abychom v sobě potlačovali sobeckost, pozorovali všechno s vyššího hlediska a dbali vůči všem práva a spravedlnosti.

3.

Úcta k autoritě

Jak v minulých stoletích, tak i dnes člověk věnoval a věnuje mnoho péle a námahy, aby poznal pravdu a dopomohl jí k vítězství. Nedbá však při tom zkušeností z bojů minulých století, jak radí pravá moudrost, ale s povýšeností a umíněností, pohrdajícími vším dřívějším, hledá nové cesty a své nezralé názory, přičící se skutečnému životu, vnucuje jiným jako konečné rozhodnutí závažných životních otázek, jako jsou na př. otázky týkající se smyslu života, poměru k Bohu, ke křesťanství, rodiny, manželství, pohlavního života. „Žádná autorita, žádný i sebe světější předpoklad jej nezdržuje, jde za světlem, které vzešlo v jeho nitru.“¹ Neuznává zákonů ani norem, kterých si sám nedal. Zvláště v otázkách filosofických, náboženských, mravních, odmítá vliv veškeré autority a požaduje naprostou svobodu a sám chce o všem rozhodovati podle svého.

Ve věcech, kterých nelze rozřešiti jasným poznáním smyslů, neuznává pevné, neochvějné pravdy, které by bylo možno dokázati, zde prý třeba ponechati volné pole citu jednotlivce.

V lidské duši se ozývá touha po božství a vede „moderního“ člověka k tomu, aby si podle své potřeby a podle potřeb doby tvořil obrazy a symboly božství a stanovil náboženské zásady. Jeho svobodný, volný duch se nechce poutati nezměnitelnými pravdami a dogmaty církevními. Člověk se netáže, co od něho žádá náboženství, nýbrž jde mu o to, jak může náboženství jeho zájmům sloužiti, přidává se k tomu vyznání, které se nepříčí jeho choutkám v životě soukromém a společenském a nejlépe hoví jeho povaze. Nikoli Bůh, nikoli církevní autorita, člověk sám určuje si svou cestu, v cizí autoritě vidí pouta své svobody, která je neslučitelná s poslušností cizího zákona a nařízení. Vzpírá

¹ Friedrich Paulsen, System de Ethik, Stuttgart 1906⁸, II, 230.

se proto uznati autoritu, ať autoritu Boží nebo církevní, ať autoritu státní, otcovskou, představených.

Vzpoura proti autoritě byla vždy. Nová doba však zvláště stavěla zásadu svobody do popředí na úkor autority. Dálo se to teoreticky v nauce o společnosti a výchově, o mravnosti, prakticky se to projevovalo v postupující demokratisaci společnosti a státního zřízení. Velkou úctou k autoritě, jakou měl člověk v době patriarchální a ve středověku, uvolnila renaissance a pak reformace, která osobní svobodu člověka prohlásila za základní pravdu. Proti uplatňování autority ve výchově brojil s velkou rozhodností Rousseau, chtěje, aby se vychovávalo bez vychovatelů. V praktickém životě myšlenka svobody nabyla moci krvavou revolucí francouzskou a Kant se pokusil vědecky obhájit autonomii mravní osobnosti.

Dnes neúctou k autoritě jsou naočkovány široké vrstvy lidu. I v kruzích katolických se někdy zneužívá cena a význam objektivní autority v církvi, ve státě, v rodině, a přece je nutné jí se podrobovati, pokud nepřestupuje mezi své pravomoci. Často se pokládá autorita za něco čistě subjektivního, co tkví v mravních vlastnostech osobnosti, a zapomíná se na autoritu, která, jsouc zakořeněna v Bohu, znamená účast ve výsostných právech Božích, a proto žádá podrobení se bez ohledu na to, je-li její nositel osobnost, vynucující v nás úctu a vážnost svou vnitřní cenou nebo ne. Kde není víry v Boha, základu veškeré autority, tam se bude obzvláště uznávat jen „charismatická autorita“, která se opírá jen o to, co vykonala, a o svou osobní sílu a moc. Tato autorita je ovšem pochybná, sama nestačí a opět selže.

Moc, kterou, dodává autorita, není totéž, co moc, která si vynucuje uznání zevnějším nátlakem. Fysickým násilím, hmotnou odměnou nebo hmotným poškozováním možno donutiti závislé lidi, aby se podrobili tomu, kdo nabyl moci. Než takové závislosti nežádá pravý pojem autority.

Autorita nemůže se sice obejít bez donucovacích prostředků, než autorita správně pochopená žádá, aby poddaní uznali, že ten, kdo pro sebe autoritu vyžaduje, opravdu vyniká ve svém postavení a povolání, takže se mu mají podrobiti dobrovolně, nikoliv donuceni vnější mocí.

Poddaný neodpírá představenému své úcty proto, že na něm snad vidí nevhodné vlastnosti, nedívá se ani tak na osobu lidskou, nýbrž uznává autoritu, která přísluší úřadu.

Představený má ovšem mravní povinnost, aby autoritu u poddaných posiloval tím, že šetrně uznává svobodu a lidskou důstojnost poddaných a nezneužívá svého nadřazeného postavení k svým osobním zájmům.

Ideál lidské autority je, aby si představený a poddaný pomáhali při společném svém úkolu, který jim byl vůlí Boží stanoven.¹

Mezi svobodou, zákonem a autoritou není rozporu. O důstojnosti lidské nerozhoduje nevázanost, nýbrž smysl pro pravdu, pořádek, jimiž se člověk při svém jednání řídí. Svoboda neznamena naprostou nezávislost na všem, co člověka omezuje v jeho činnosti a myšlení, nýbrž jenom nezávislost na poutech, přičicích se jeho přirozenosti, přirozenému vývoji a rozvoji sil. Uznává-li vyšší autoritu, pořádek a zákon, není to na jeho škodu, naopak podporuje to jeho činnost, osvobozuje od krátkozrakosti a sobectví, od pout nezkracených vášní.

Každý, i sebe menší tvor je vázán zákony. Travička, zelenající se na břehu potůčku, jasné hvězdy na nebi mají své zákony. Právě zachovávání těch zákonů působí jejich krásu. Plyne-li voda hlubokým řečištěm, hrázemi jí vykázanými, mohou na ní plouti lodi s těžkým nákladem. Běda, protrhnou-li proudy hráze a spousty vod se volně rozlévají po úrodných polích! Pak šíří jen hrůzu a zkázu.

Podobně je tomu i u člověka. Autorita neničí jeho svobody, ale je její záštitou. Jako nadaný houslista není hudebními pravidly omezován, naopak dociluje velikých úspěchů, učiní-li hudební pravidla svým zákonem, tak člověk se nestává nesvobodným, podrobuje-li se autoritě, naopak nabývá tím více svobody a síly, čím více potírá v sobě sebelásku, smyslnost a podrobuje-li svou sílu a energii zákonu a autoritě. Poslouchá-li v závažných otázkách životních jen svých nepatrných vědomostí a míní-li, že jej zavazuje jen to, co se jemu líbí a co sám poznává, jistě se žene do záhuby sám a šíří zlo a zmatek i kolem sebe.

K uznání autority vede nás naše vlastní přirozenost. Člověk nutně pociťuje svou slabost, je-li sám, hledá pomoc u jiných lidí, spojuje se s nimi a tím se zároveň podřizuje moci toho, kdo stojí v čele společné práce a společných zájmů.

Dnes, kdy se uvolnil veškerý řád, lidstvo touží opět po spojení, po

¹ Der Große Herder, Nachschlagewerk für Wissen und Leben, Freiburg i. Br., I. 1931, heslo „Autorität“.

společnosti. Bez autority však není společnosti. Proto lidstvo touží po autoritě, po autoritě objektivní, nezávislé na citu nebo vlastnostech člověka autoritu představujícího, ani toho, kdo je autoritě podroben, touží zachytit se vyšší moudré moci, která je vyvýšena nad lidskými vášněmi a u níž je pravda. Uznává nutnost autority, vybavené božskou mocí a důstojností, která by se mohla vítězně opřítí nátlaku vášní a chránit ideální statky pravdy, mravnosti, sociální spravedlnosti a zavazovala všechny lidi, nejen prosté, nevzdělané, ale i vzdělané, kteří studiem dovedli nepatrnou část té nesmírné pravdy poznati a přicházejí do pokušení přílišného sebevědomí a přílišné pýchy.

Nejvyšší autoritou je člověku všemohoucí jeho Tvůrce, od něhož je veškeré tvorstvo úplně závislé. Je tomu tak v řádě přirozeném, který Bůh stvořením zavedl, i v řádě nadpřirozeném, ke kterému v své dobrotě člověka hned od počátku povolal. Z příkazu Božího vede lidstvo k nadpřirozenému cíli církev Kristova, a proto *autorita církevní* se vztahuje na vše, co má význam pro dosažení nadpřirozeného cíle.

Filosof Justin, který žil koncem II. a na počátku III. století, toužil poznati pravdu o záhadách světa a života. Hledal ji u různých tehdejších pohanských škol. Neuspokojili jej stoikové ani peripatetikové ani pythagorejci. Větší zájem jeho vzbudila nauka Platonova. Když se jednou procházel sám na břehu mořském zahloubán do vážných myšlenek, potkal starce, dal se s ním do hovoru a tu slyšel o pravdě křesťanské, o prorocích a apoštolích. „Tito jediní viděli pravdu a hlásali ji lidem. Před nikým se neostýchali, neznali bázně, neustoupili touze po slávě, ale mluvili jenom to, co naplnění Duchem svatým viděli a slyšeli. Jejich spisy jsou ještě zachovány, a kdo je čte, nalezne bohaté poučení o zásadách a konečném cíli a o tom, co musí filosof věděti. Jenom je třeba jim věřiti . . .“¹ Justin přijal učení Kristovo, stal se členem církve jím založené a našel pravdu a pokoj.

Za dnešní doby, kdy je lidstvo zmítáno sem a tam vlnami pochybovačnosti a různých vratkých názorů, nacházejí i nekatolíci slova uznání pro katolickou církev, opírající se o nadpřirozené zjevení Boží a vystupující proti subjektivismu jako ochránkyně objektivní autority, která neustupuje ani násilí ani módním názorům. A právě to získává jí čím dál tím větší obdiv a úctu. Uvědomělý katolík má veš-

¹ Justinus, *Dialogus cum Triphone Judaeo*, 7, M. P. g. 6, 491.

kerý důvod, aby se s tím větší láskou a oddaností držel pevné skály Petrovy.

Za zmatků a pochyb možno říci se sv. Bernardem: „Bud' se Kristus klame, nebo se mýlí svět. Ale božská moudrost se klamati nemůže.“¹ A nemůže proto nepravdu míti v otázkách náboženských a mravních ani církev Kristem založená a ustanovená, aby světlem učení Kristova osvěcovala rozum lidský, zaplašovala pochybnosti a bludy náboženské a zjevovala nadpřirozené pravdy a tajemství Boží jednotlivým duším a celým národům.

Církev nevystupuje svým jménem, ale je k tomu *zmocněna Kristem*: „Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi. Odejdouce tedy, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíte je zachovávatí všecko, co jsem přikázal vám; a hle, já jsem s vámi po všechny dni až do skonání světa.“² *Církev* má tedy důvod, aby svou autoritu prováděla. Jako Kristus „přišel na svět, aby vydal svědectví pravdě“³ a stal se světlem světa (Jan 8, 12), tak i jeho *církev* má býti královstvím pravdy a apoštolové i jejich nástupci strážci a učiteli této pravdy. „Co vám pravím ve tmě, povězte na světle, a co slyšíte v ucho, hlásejte na střeších.“⁴ Mají šířiti pravdu, která osvobozuje (Jan 8, 32) a posvěcuje (Jan 17, 17) a která, když ji poznáme a ochotně přijímáme, je začátkem a zárodkem věčného života (Jan 17, 3).

Církev byla si vždy vědoma své úlohy a byla velmi citlivá, pokud běželo o její autoritu. Nehájila jí jen jako nutného předpokladu každé společnosti, ale chránila žárlivě své autority u vědomí, že je zástupkyní autority Boží a že je odpovědna za práva Boží.

Když při slavnostní bohoslužbě nás dojmají velebná slova modlitby „Credo“, „Věřím“, myslíváme málo na to, co duchovních bojů podstoupila *církev* během věků, aby tyto základní pravdy obhájila, vysvětlila a uvedla do praktického života proti těm, kdo její učení odmítali nebo jeho pevnost zeslabovali. Mužové jinak pokorní, kterým bylo svěřeno kormidlo *církev*e, neoblomně a s živým pocitem odpovědnosti hájili svou autoritu ve věcech víry a pravé zbožnosti a svou svobodu v učitelském úřadě.

¹ „Aut iste (Christus) fallitur; aut mundus errat. Sed divinam falli impossibile est sapientiam.“ – Sv. Bernard, In Nativ. Dom. sermo III, 1, M. P. I. 183, 123.

² Mt 28, 18—20.

³ Jan 18, 37.

⁴ Mt 10, 27.

Není účelem učitelského úřadu církve, aby věřící náboženské pravdy jenom poznali, nýbrž aby podle nich svůj život také zařídili jak v soukromém, tak i v rodinném a společenském životě. Moc učití není dána celé církvi bez rozdílu, nýbrž jen církvi učící, to jest apoštolům a jejich nástupcům, zvláště nástupci Petrovu, římskému papeži. O nich platí slovo Páně: „Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá“,¹ „kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo však neuvěří, bude zavržen“.² Kristus se staví za církev, prohlašuje za své učení, co církev bude hlásat.

Musel si však také býti jist, že učení církve v budoucích stoletích bude a zůstane vždy jeho učením čistým a věrným, proto se také musel postarati, aby učící církev byla neomylnou hlasatelkou jeho ducha, jeho pravdy, kdykoliv jeho jménem a jeho autoritou oznamuje lidstvu, co má věřiti a konati. Tuto záruku Kristus své církvi dal, slíbil jí svou pomoc „po všechny dny až do skonání světa“³ a ustanoviv ji za „sloup a základ pravdy“.⁴

Za všech dob si církev byla v nejvyšší míře vědoma své výsady, že jediné u ní je pravda. „I kdybychom my neb anděl s nebe kázal vám proti tomu, co jsme vám kázali, buď proklet,“⁵ praví svatý Pavel a rozum nám říká, že tomu nemůže ani jinak býti. Kdyby byla církev vydána nebezpečí bludu a omylu ve svém učení o víře a mravech, bylo by založení církve bezúčelné. Jediné neomylná církev učící dává záruku, že její věřící celkem vyznávají čisté učení Ježíše Krista.

S úkolem učití souvisí povinnost dáti se poučiti. Má-li církev od Boha úkol učití, je na lidech, aby přijali poslušně pravdy jí hlásané, dali se osvítiti světlem její nauky. Poslušnost je ctností vpravdě křesťanskou, ctností, již zdůrazňuje u Krista Pána zvláště sv. Pavel: „Ponížil sebe sama, stav se poslušným až k smrti, a to k smrti kříže.“⁶ Povinnost poslouchati církev jest požadavkem náboženství křesťanského a poměru našeho k Bohu.

Poslušnost je ovšem možná jen tam, kde je pokora. Člověk pyšný hned se obává rozčileně, že by jeho lidská důstojnost byla ponížena,

¹ Luk. 10, 16.

² Mar. 16, 16.

³ Mt 28, 20.

⁴ 1 Tim. 3, 15.

⁵ Gal. 1, 8.

⁶ Filip. 2, 8.

kdyby se měl podrobiti autoritě Boží nebo církevní. Proto domýšlivý duch ani nemůže s jistotou pravdu nalézt. Pravda vyžaduje, aby se člověk vzdal svého mínění a aby se skromně a poslušně podrobil silné autoritě. Sv. Augustin praví: „Abyste mohli pravdě přisvědčiti, musíte míti pokoru, kterou je však těžko vám vpraviti.“¹

Poslušnost silné autority, jíž je přislíbena pomoc Boží, není, jak se mnozí mylně domnívají, otrockým poutem, ale jsou to pouta lásky, spojující svobodné nároky a posvátnou autoritu. Dějiny ospravedlňují katolický princip autority co nejskvěleji. Vynořila se nová mínění a opět zašla. S velkým sebevědomím byly zaváděny nové soustavy a opět byly opouštěny. Trůny učenosti byly zbudovány a opět padly. Jen jedna obrovská duchovní stavba zůstala vedle trosek vši lidské moudrosti, opírajíc se o skálu autority Bohem založené, a její staré Credo se i dnes modlí ještě všechny národy, jak se je kdysi modlili mučedníci.²

Proto křesťan žijící z víry a podle víry rád a ochotně se podrobí církevní autoritě, aby mu byla bezpečnou a jistou vůdkyní na nejistých a nebezpečných cestách životních za nadpřirozeným cílem.

Mimo Boha a jeho církve jsou nositelkami autority také společnosti, v kterých se člověk rodí. Je to především rodina s autoritou rodičů, v níž mají podíl učitelé a vychovatelé, pokračující ve výchově započaté v otcovském domě. Rodiny se spojují v jinou přirozenou společnost větší, ve stát, kterému podle vůle Boží přináležejí také autorita. „Stát jest společnost pod jednotnou autoritou, vybavená svrchovanou mocí příkazovací a donucovací, mající za účel obecné zevnější blaho, pokud možno vlastníci určité území.“³

Autorita světské vrchnosti je rovněž Bohem chtěná, protože Bůh to tak zařídil, aby člověk při svém zrození vstoupil do společenství rodinného i v soužití státu, který jedině může mu poskytnouti v dokonalé míře, co nezbytně potřebuje k životu. „Poněvadž však nemůže existovati žádná společnost, není-li v ní, kdo by všecky vedl a k společnému cíli účinně jednotlivé členy vybízel stejnými podněty, nutně potřebuje stát autority, jež by jej řídila; státní autorita musí vyplývati z přirozenosti a tedy z Boha právě tak jako společ-

¹ „Veritati ut possetis acquiescere, humilitate opus erat, quae cervici vestrae difficillime persuaderi potest.“ Aug. De civ. Dei X, 29, 2, M. P. I. 10, 308.

² Dr. Josef Donat, Die Freiheit der Wissenschaft, Innsbruck 1925³, 487.

³ Dr. Bedřich Vašek, Život sociální, Praha 1933, 207.

nost."¹ Již rozumovou úvahou přicházíme k tomu, že poddaní jsou povinni uznávat vladařskou autoritu.

Věřící křesťan nad to ví, že vládcové světa mají moc vládnouti od Boha podle slov Písma: „Já (moudrost) jsem ta, jíž králové patřičně kralují a zákonodárci vykonávají právo: já jsem ta, jíž knížata řádně panují a vladaři spravedlivě soudí.“² A sv. Pavel praví: „Každý buď poddán mocnostem vyšším; neboť není mocnosti, leč od Boha, a ty, které jsou, od Boha zřízeny jsou.“³ Proto napomíná sv. Petr křesťany: „Poddání buďte všelikému zřízení lidskému pro Boha, buďte králi jako pánu nejvyššímu, aneb vladařům jakožto těm, kteří jsou posláni od něho ku potrestání zločinců a k pochvale dobrých.“⁴

Jsme povinni býti poddáni autoritě státní nejen ze strachu a z bázně, ale i ve svědomí nás zavazuje státní autorita, pokud to žádá skutečné obecné blaho, protože je oprávněna dávat v těchto věcech potřebná nařízení.

Věrou v božský původ vladařské moci nabývá státní autorita neochvějně pevnosti a stálosti, protože nestojí na písku libovůle, ale na trvalé skále odvěké vůle Boží a jeví se nám jako účast v Božím vladařství. „Autorita vladařů je přiodívána jakousi posvátností nadlidskou a je držena v mezích, aby neodbočovala od spravedlnosti a nepřekročovala hranic při vykonávání moci; poslušnost občanů nabývá pak úctyhodnosti a důstojnosti, protože tu již člověk neslouží člověku, nýbrž člověk poslouchá vůle Boha, jenž skrze lidi vykonává svou vládu.“⁵

Křesťanské učení o státní autoritě varuje tedy jednak vladaře a všechny, kteří jsou účastni státní autority, aby se ješitně nevyvyšovali nad poddané a nezneužívali své moci mimo hranice jí vykázané, pamětlivi jsouce, že budou jednou klásti účet ze svého jednání, jednak zase posvěcuje a zušlechťuje poslušnost poddaných, protože se křesťan nepodrobuje člověku jako člověku, ale podrobuje se vrchnosti, kterou člověk zastupuje a která vykonává moc a sílu jménem Božím. Poslouchá vlastně jedné vyšší moci, od níž všechna autorita se odvozuje, totiž Boha.

¹ Lev XIII., Enc. Immortale Dei z 1. XI. 1885, Actes de Léon XIII, Paris, II, 18.

² Přísl. 8, 15. 16.

³ Řím. 13, 1.

⁴ 1 Petr. 2, 13. 14.

⁵ Lev XIII., Enc. Immortale Dei, v uvedené sbírce str. 30.

A tak uvědomělý křesťan nevidí v autoritě spoutání své svobody, je přesvědčen, že autorita a svoboda se nevylučují, naopak, navzájem se podporují. Pravá svoboda vyrůstá z poslušnosti. Nejlépe se člověk uplatní, plní-li povinnost zákonem mu uloženou, je poslušen autority církevní a dává se jí vésti k nadpřirozenému svému cíli, dbá i autority vrchnosti světské, pokud vydává spravedlivé zákony, podporující pozemské a světské blaho občanů.

Co člověku praví hlas srdce a bylo vždy přesvědčením lidstva, tomu učí nás křesťanská víra, že veškerá autorita pochází od Boha. Tato pravda ukládá poddaným jasnou povinnost, aby spravedlivé autority vždy dbali a ji uznávali, držitele autority však zavazuje, aby své autority nikdy nezneužívali ke zlému, ke škodě lidí závislých nebo autoritě jejich s důvěrou se poddávajících. Tak hájí nadpřirozeno jistotu a pravdu nejen v otázkách náboženských, ale v životě lidském vůbec, poněvadž bez silné autority není možný spořádaný život ani v rodině, ani ve státě, není možný pravý pokrok v hospodářství, ve vědách, v umění, v technice.

4.

Zdroje nadpřirozeného života, církví nabízené

Mnoho je lidí, kteří zevně přísluší k církvi Kristově, mohou se vykázat křestním listem, u nichž však nevidíme žádného nadpřirozeného života. Jak v názorech, tak ani v zevnějších projevech se jejich život nikterak neliší od života lidí, stojících mimo církve. Čím to?

Vnější spojení vinné ratolesti s vinným kmenem neprospělo by rovněž nic, kdyby z kmene nepřetékala do ratolestí šťáva. Podobně ani pouhá příslušnost k církvi Kristově nic by nezpůsobila, kdyby se tímto spojením nepřeváděla do věřících nadpřirozená síla životní, to jest posvěcující milost. Děje-li se tak, žije ratolest na stromě církve a přináší nadpřirozené ovoce.

Nadpřirozený život nevyrostá nikdy jen z přirozených lidských sil. Povstává a vyvíjí se jen z tajemné síly milosti Boží. Proto přišel Syn Boží, „plný milosti a pravdy“,¹ aby jako Bůh a člověk zjednal lidem a zasloužil svou smrtí na kříži tuto potřebnou milost.

Smrtí Páně nebyla záchrana duší dokonána. Sv. Tomáš praví, že byla dána jen všeobecná příčina naší spásy.² Bylo třeba ještě vykoupení jednotlivé osoby. Vykoupení Kristovo na kříži by nám neprospělo, kdyby nám nebylo přivlastněno.

Sluneční světlo nás nezahřeje, skrýváme-li se před ním v temném, chladném sklepení. Zdravý lesní vzduch nás neobčerství, sedíme-li v bytě se zavřenými dveřmi i okny. Neposílí nás ani nejlepší pokrm, nechceme-li jej jísti.

¹ Jan 1, 14.

² Sv. Tomáš, *Summa contra Gentiles*, IV, 55 (ke konci): „Mors enim Christi est quasi quaedam universalis causa salutis, sicut peccatum primi hominis fuit quasi universalis causa damnationis. Oportet autem universalem causam applicari ad unumquodque specialiter, ut effectum universalis causae participet... Effectus autem mortis Christi pertingit ad unumquemque per spiritualem regenerationem, per quam homo Christo quodammodo conjungitur et incorporatur.“

Tak nám nepomůže ani nejhojnější milost Boží, kterou nám Kristus Pán svou smrtí zasloužil, nevnikne-li do naší duše a nevznítí-li tam nadpřirozený božský život.¹

Kristus Pán se stará i o nutné přivlastnění užitek své vykupitelské smrti. Založil církev, jejíž hlavou zůstává, a stanovil jí za úkol, aby do duší přiváděla proudy a síly této milosti. Tím církev má podíl v kněžském úřadě Kristově a v něm pokračuje. Zde právě se ukazuje nejvýznačněji nadpřirozená vznešenost a nadpřirozené poslání církve. A můžeme hned říci, že podle řádu Bohem stanoveného je její kněžské působení přímo nenahraditelné. Poněvadž jsme určeni pro cíl nadpřirozený a nemůžeme se spokojiti s dokonalostí snad jen přirozenou, nutně potřebujeme církev jako matky, aby v nás nadpřirozený život zaštipila, jej ošetřovala a udržovala. To je její nejvnitřnější úkol a také učitelský a královský její úřad: učiti a vésti lidi, stojí ve službě jejího kněžského úřadu a od něho dostává posvěcení.

Církev plnila vždy a plní i dnes tento úkol a otvírá ochotně a štědrě četné zdroje nadpřirozeného života.

a) SVATÉ SVÁTOSTI

Po hříchu se Adam a všichni jeho potomci podobali člověku jdoucímu z Jerusalema do Jericha, upadnuvšímu mezi lotry (Luk. 10, 30-35). Prvotní stav nevinnosti ztratil, práce, útrapy, strádání, staly se jeho údělem. Zlá žádostivost se v něm probudila a pobádala jej k tomu, aby žádal a jednal proti zákonu a tak hříchem připravil si věčnou smrt. Smutný stav lidstva výstižně líčí bolestný výkřik sv. Pavla: „Jsem tělesný, zaprodaný hříchu Shledávám v sobě pravidlo, že když chci činiti dobré, jest při mně zlé. Libuji si totiž v zákoně Božím podle člověka vnitřního, ale vidím jiný zákon v údech svých, který bojuje proti zákonu mysli mé a jímá mě pod zákon hříchu, jenž jest v údech mých. Já nešťastný člověk! Kdo mne vysvobodí z těla smrti této?“²

Ve Starém zákoně kněží a levité předpisy a obřady ukazovali sice na bídu člověka, který byl Adamovým hříchem oloupen o nadpřirozenou výbavu, ale nemohli jeho ran zahojiti, nemohli krví obětních

¹ Dr. Bernhard Bartmann, Des Christen Gnadenleben, Paderborn 1921, 177.

² Řím. 7, 14—24.

zvírat smýti lidskou vinu a uzdraviti duši, která byla hříchem zraněna.

Teprve pravý Samaritán, který sestoupil s nebe a stal se člověkem, pohnut jsa milosrdenstvím, vzal na sebe lidské hříchy a ošetřil rány, z nichž lidstvo krvácelo. A poněvadž nemohl na zemi zůstat, svěřil církvi, kterou založil, péči o nemocné lidstvo, dal jí dva denáry, které měly stačiti k nutnému vyléčení, dal jí své učení a svátosti Nového zákona: „Odejdouce tedy, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.¹ Kázal jim popředně křtíti, protože křest je předpokladem všech ostatních svátostí. Potom odešel, aby se opět jednou vrátil a vzal uzdravené poutníky tam, kde je s Otcem a Duchem svatým.

Jsou tedy svátosti Nového zákona lékem, který dal Spasitel lidstvu, aby ho užívalo, než se vrátí na konci světa.² Jsou nejpřednějším a obyčejným prostředkem, kterým se nám milost posvěcující a s ní účast v životě Božím uděluje. V nich se k nám přibližuje Kristus, dotýká se duše jednotlivého člověka a vlévá do ní své milosti.

Namítne snad mnohý, jak mohou tak obyčejná znamení, jichž se při svátostech užívá, působiti vnitřní posvěcení a věčnou spásu. Stačí upozorniti jen na to, že řád přirozený jest obrazem řádu nadpřirozeného a zároveň prostředkem k jeho poznání. Věci nadpřirozené se přirovnávají k věcem přirozeným, aby duch lidský přešel od věcí, které jsou mu srozumitelné, k tomu, co je mu neznámé, a naučil se vážiti si a milovat to, co je neviditelné.

Náš denní život se neobejde bez různých znaků, jimiž člověk vyjadřuje hodnotu, postavení, různé abstraktní pojmy a ideje. Má-li ovšem znak vyplniti svůj úkol, musí býti v přirozeném nebo zvykovém vztahu k věci.

Co je v lidském životě vhodné a obvyklé, toho dbá také Kristus Pán v řadě nadpřirozeném. Milost se vlévá tajemně a nepozorovatelně do hlubin naší duše. Člověk necítí změny, která se v něm děje. Aby si však uvědomil, kdy se to děje, spojil Kristus udělení milosti s viditelnými obřady, které stanovil za znamení, prostředek a zdroj milosti, již se člověku dostává. Kdykoli se těchto znamení správně užívá, začíná bezprostředním zásahem Božím v lidské duši nový život, jestliže se ovšem člověk působení milosti Boží neprotiví.

K posílení víry je vhodné připomenouti, co již o svátostném zna-

¹ Mt 28, 19.

² Ludovicus Billot S. J., De Ecclesiae sacramentis, Romae 1906, I., 10.

mení křtu pravil Tertullian: „Nic tak nezatvrzuje lidské mysli jako jednoduchost božských úkonů, kterou člověk vidí, a přislíbená velikost účinku. Dosažení věčné spásy se zdá tím neuvěřitelnější, protože člověk prostě, bez nádhery, bez nové vnější okázalosti se ponořuje do vody a bývá jí pokropen mezi tím, co se říká několik slov, a vystupuje z vody nejsa o mnoho nebo vůbec o nic čistší . . . Ó ubohá nevěro, která upíráš Bohu jeho vlastnosti, jednoduchost a moc! Co tedy? Není třeba se diviti, že obmytím se ničí smrt? Ale tím více je třeba tomu věriti, jelikož se odpírá víra, protože je to podivuhodné. Nesluší se, aby díla Boží byla nad všechn podiv? I my se divíme, ale proto, že věříme. Nevěra se však diví, ale nevěří. Diví se tomu, co je jednoduché, jako by to bylo pošetilé, diví se velikému, jako by to bylo nemožné.“¹

Znamení neviditelné milosti, jež nazýváme svatými svátostmi, svěřil Kristus Pán církvi a udělování svatých svátostí jest obsahem její kněžské moci, je to nejhlavnějším jejím úkolem, neboť nadpřirozený život závisí na svatých svátostech, na nich podle ustanovení Božího musíme nutně budovati nadpřirozený život, z nich žijeme, ony po hodném přijetí jsou zárukou, že nadpřirozený život je v nás.

Bůh může ovšem udělit milost i bez svatých svátostí, není na ně při tom vázán. Jinak je tomu u nás. Kdo by z nás odmítl použití svatých svátostí a chtěl jiným prostředkem snad obdržeti více milostí, nedosáhne milostí vůbec. Pro nás jsou svaté svátosti ustanoveny samým Kristem jako „úřední prostředky milostí“,² jsme na ně nutně odkázáni, takže, chceme li milosti dosáhnouti a nemůžeme svatých svátostí přijmouti skutečně, musíme míti alespoň touhu je přijmouti.

Veškerá „spravedlnost“ ve svém počátku, vzrůstu, a byla-li ztracena, i v znovunabytí, těsně souvisí se svatými svátostmi.³ Vzrůst nadpřirozeného života nepochází vždy přímo ze svatých svátostí. Pravá spravedlnost roste také dobrými skutky, jež konáme v stavu posvěcující milosti. Nepřímo ovšem i tento vzrůst závisí na svátostech, poněvadž stav milosti, nevyhnutelná podmínka pro záslužnost dobrých skutků, získává se svátostmi křtu a pokání. A potom možno

¹ Tertullianus, De baptismo, 2, M. P. l. 1, 1309.

² Jacques Leclercq, Vie intérieure, Bruxelles 1936, 21: „Les sacrements sont les moyens officiels institués par le Christ, et les autres moyens de grâce leur sont liés.“

³ Conc. Trid., sess. VII, Introductio.

také říci, že dobré skutky, které po přijetí svatých svátostí ve stavu milosti konáme, nedějí se bez jiných milostí, na které rovněž dostáváme nárok ve svatých svátostech. Z toho vidět, že všechn vzrůst spravedlnosti plyne ze svatých svátostí.

Při svatých svátostech se udílí nadpřirozený životní princip, to jest milost posvěcující, a mimo to ještě zvláštní, účelu každé svátosti přiměřená svátostná milost, kterou obyčejně nedostává člověk hned při přijetí jednotlivých svátostí, nýbrž až později, až jí potřebuje, by dosáhl účelu svátosti. Při přijetí svátosti dostává obyčejně jen právo, nárok na milost účelu svátosti přiměřenou, kterou obdrží v příhodný čas, až je jí se zřetelem na dotyčnou svátost třeba.

Svátostná milost je souhrn darů a milostí úkonných, které člověk přijímající svátost dostane ve vhodné chvíli, kdy jde o to, aby dosáhl účelu přijaté svátosti. Spolupůsobením s úkonnými milostmi se nadpřirozený život projevuje skutky a rozvíjí. Kde není úkonné milosti, tam není podle všeobecného učení theologů ani nadpřirozených činů. Z toho plyne pro nadpřirozený život velmi důležité poučení, kterého si bohužel velmi málo všímáme. Právo na svátostnou milost je totiž těsně spjato s milostí posvěcující a s ní se zároveň ztrácí. Není tedy divu, že křesťané, žijící v těžkém hříchu, nepřinášejí ovoce, kterého bychom od nich, když přijmou svaté svátosti, čekali. Neúčinnost svatých svátostí je trestem pro toho, kdo této skutečnosti nedbá.

Nabývá-li člověk milost, těžkým hříchem ztracenou, zároveň s odpuštěním hříchů, oživuje s ní hned přímo právo na svátostné milosti a může opět dosáhnouti účelů přijatých svátostí. To je útěchou slabému člověku. Čím lépe pak se přijímající na svátost připraví a čím více s ní spolupůsobí, tím větší míru svátostné milosti obdrží. Suché dříví vydává silnější žár než dříví vlhké.

Svaté svátosti doprovázejí křesťana po celý život, od narození až po smrt. Jsou to stanice, které dobrota Boží rozsela na cestě našeho života, abychom v nich čerpali nové síly k další pouti.¹

První svátost je křest. Kdy se stává člověk člověkem křesťanským, občanem království Kristova, členem tajemného těla Kristova, jeho církve? Zevně se příslušnost k jeho království zjišťuje křtem svatým. Křest je nutný předpoklad naší spásy, je základem všeho křesťan-

¹ Jacques Leclercq, *Vie intérieure*, 20: „Ainsi, de la naissance à la mort, les sacrements nous accompagnent; ils sont comme les bonnes auberges que l'Hôte divin a semées sur la route de notre vie.“

ského, nadpřirozeného života. „Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vejíti do království Božího.“¹ Křest je druhým narozením, narozením pro vyšší, nadpřirozený život. Povyšuje člověka, dává mu nový, svatý život, člověk se stává ontologicky jiným, jako když zpráchnivělý strom zázrakem ozdraví a nad to ještě se zušlechťí, podobně se děje při křtu svatém s člověkem. „Vskutku velká je síla křtu, která přijímajícího přeměňuje, nenechává lidi pouze lidmi,“ praví sv. Jan Zlatoústý.²

Kdo přijal křest, ten náleží Kristu cele a úplně, je dítkem Božím a údem jeho těla. Dostal se do tak těsné blízkosti ke Kristu, že již nikdy nemůže se z ní ani mravním poblouděním úplně vyprostiti. Kristus jde stále za ním jako pastýř za zbloudilou ovečkou, neboť takový člověk nese na sobě stálé znamení přijatého křtu, jímž stal se majetkem Ježíšovým. Jest a zůstane jeho ovčí, i když ztracenou. Přináleží církvi sice jen zevně, ale církev v něm vidí vždy své dítě. Každý, kdo jednou vnitřně svátostí křtu byl do církve včleněn, podléhá vždy jejímu vlivu, vlivu slova Božího jí hlásaného, vlivu její bohoslužby, modlitby, jejího příkladu. Proto žije v blízkosti a ve spojení s Kristem. Pravíme o něm, že náleží alespoň k „tělu“ církve, to jest do viditelného svazku církve.

Křest je tak důležitý, že všechno ostatní v životě křesťana je na něm zbudováno jako dům na základech. Žádná jiná svátost nemůže býti platně udělena tomu, kdo nepřijal svátost křtu. Křest je branou pro jiné svátosti, je základem spasení. Sv. Tomáš učí: Dospělý, který z pohrdání křest nepřijme, nemůže být spasen. Kdežto zase když křest nebyl udělen skutečně, byl však žádán, ale nemohl býti vykonán pro předčasnou smrt, může býti spasení dosaženo skrze touhu po křtu, která pochází z víry, jež působí lásku.³

Málo si vážíme významu křtu a pro větve a větvičky, květy a plody přehlízíme často v křesťanském životě kořen, z něhož vyrostly. Den křtu je pro křesťana dnem narození k božskému, nadpřirozenému životu. Od této chvíle má člověk nadpřirozený život a je-li v užívání rozumu, má povinnost nejen věřit, ale také plnit přikázání Boží i cír-

¹ Jan 3, 5.

² „Vere magna est vis baptismi, quae doni consortes alios ex aliis efficit: non sinit homines esse homines“ Sv. Jan Zlat., In Acta Apostolorum Hom. XXIII, 3, M. P. g. 60, 181.

³ Sv. Tomáš, Summa theol. 3, q. 68 a. 2.

kevní, při tom mu pomáhá hojnost milostí, na které obdržel právo při křtu svatém.

Zachovat víru je vážná povinnost, plynoucí ze svátosti křtu. Křest nám dává také potřebné milosti úkonné, abychom za obyčejných poměrů víru zachovali. Pro doby a poměry, které nás vydávají těžší zkoušce, potřebujeme vydatnější, silnější pomoci, a tu čerpáme z druhé svátosti, ze svátosti *biřmování*.

Nebezpečí pro statečnost a věrnost u vyznávání víry rostou, jakmile člověk vstupuje do věku, kdy sám začíná přemýšlet, je-li naše víra rozumná, a kdy se množí zhoubné vlivy z četby a ze společnosti. Potřebuje nové posily, aby vytrval ve víře. Tu posilu dostává, přijme-li dobře a užitečně svaté biřmování.

Nestačí míti jen víru v srdci, křesťan musí víru také vyznávat. Není to ovšem vždy snadné. Vojínovou svatou povinností je: nezapřít velitele, přiznat barvu, i když mu z toho vzejde posměch a nebezpečí. Tak i vojín Kristův. K tomu potřebuje odvahy, síly, neohroženosti statečnosti. A tyto nadpřirozené potřebné ctnosti jsou mu slíbeny ve svátosti biřmování.

Je-li napadena vlast, musí ji vojín brániti. K téže povinnosti volá i svaté biřmování: chrániti nadpřirozenou vlast. Pro tento úkol se křesťanu dostává při sv. biřmování zvláštních darů, vnuknutí, osvětlení, odvahy. Každý nemůže účinně bránit církve, k tomu třeba vědomostí a zběhlosti, přirozených předností, kterých obyčejně milost nenahrazuje. Dary, udělené svátostí biřmování, napomáhají k nadpřirozenému a účinnému využití přirozených schopností. Často může, svátostná milost svatého biřmování nahradit i přirozené nedostatky. Kdo není schopen sám víru brániti, toho milost svatého biřmování vede k tomu, aby bojoval nepřimo, na příklad modlitbou za obhájce církve a povzbuzováním jiných v boji.

Svaté biřmování volá křesťana, aby víru šířil, aby jako laický apoštol měl účast v hierarchickém apoštolátě. Způsob tohoto apoštolátu je rozličný. Křesťan může pracovat vzorným životem, modlitbou, podporou podniků pro šíření víry, slovem ve styku s lidmi, kteří jsou v nebezpečí odpadu od víry nebo dávají pohoršení. K takovému apoštolátu dostává každý ve svátosti biřmování nadpřirozené uschopnění. Důležitost svátosti biřmování vyniká proto zvláště v dnešní době při tak zvané „Katolické akci“.

Božský život se uděluje ve svátosti křtu. Jiné svátosti jej doplňují a

stupňují. Plnost milosti a nadpřirozeného života přivádí do lidské duše *Eucharistie* ve sv. přijímání.

Eucharistie je svátostí a obětí zároveň. Svátost a oběť jsou těsně spojeny a navzájem se doplňují. Svátost oltářní, jak nazýváme způsoby chleba a vína, které byly konsekračními slovy proměněny v Tělo a Krev Páně, stává se při svatém přijímání jako naše duchovní strava zřídlem přečetných milostí a zároveň mezi námi udržuje skutečnou přítomnost Kristovu. V obojím případě, ať jako svaté přijímání, ať jako skutečná přítomnost, souvisí svátost Eucharistie nutně se mší svatou a skrze mši svatou s osou veškerého křesťanství, s obětí na kříži, jejíž je mše svatá nekrvavým opakováním. Spojiti se s obětí na kříži znamená především býti přítomen mši svaté a při mši svaté máme živou účast hlavně tím, že při ní přijímáme Tělo Páně a nejsme toliko diváky, sledujícími kněze mši svatou sloužícího.

Svaté přijímání má pro nadpřirozený život rozhodující důležitost. Plyne to z řeči Kristovy, kterou zaslibuje Svátost oltářní. V první části praví Kristus, že nás spasí víra. „To jest vůle Otce mého, který mě poslal, aby každý, kdo vidí Syna a věří v něho, měl život věčný.“¹ Hned pak přechází na Svátost oltářní tak, že není ani možno dobře rozeznati, kdy začíná mluvit o Svátosti oltářní a kdy přestává mluvit o víře. Naznačuje tak úzký vztah víry a sv. přijímání, které je v obyčejném řádě Prozřetelnosti Boží mravně potřebné, má-li člověk v dobrém vytrvati a dojíti spásy, i když nechceme tvrditi, že by bylo k spáse nevyhnutelně potřebné.

Všechno, život i smrt, závisí na spojení s Kristem. Ratolest odumírá, není-li spojená s kmenem. Jako je potřebný tělesný chléb pro tělesný život, tak je svaté přijímání potřebné pro život nadpřirozený. Jíme, abychom rostli, nahradili upotřebené síly, uchránili se před smrtí, přemohli nemoci a mohli pracovati. Totéž platí o svatém přijímání a o božském životě. „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a pítí jeho krve, nebudete míti v sobě života.“²

Hlavní účel milostí, udělených nám při sv. přijímání, mimo rozmnožení milosti posvěcující a vlitých ctností je vytrvalost v součinnosti se svátostnými milostmi a dary ostatních přijatých již svátostí, tedy vytrvalost v životě nadpřirozeném vůbec.

Snadno přemůžeme pokušení trvající krátkou dobu. Nebezpeč-

¹ Jan 6, 40.

² Jan 6, 54.

nější je, vrací-li se pokušení výbojněji a trvá-li dlouho. Délka pokušení je novým nebezpečím v mravním životě. Každá svátost dává svátostnou pomoc, abychom dosáhli účelu svátosti. V dlouho trvajícím pokušení povstává nové nebezpečí státi se nevěrným účelu svátosti. Abychom nebezpečí pro nadpřirozený život, plynoucí z délky pokušení, překonali, k tomu nám pomáhají úkonné milosti, které čerpáme ze sv. přijímání. Svaté přijímání napravuje slabost, malátnost, mdlobu nadpřirozeného života.

Člen království Kristova, jímž se stal člověk křtem svatým, cítí časem únavu a zmenšenou odolnost proti pokušení, které na něho doráží. Křest mu dává nárok na pomoc milosti proti pokušení, ale aby mohl přemoci obtíže, plynoucí z dlouhého pokušení, k tomu se mu dostává pomoci ve sv. přijímání. Větší jsou ještě obtíže vojína Kristova, stojícího v otevřeném boji, prožívajícího těžké chvíle zápasu. Proto musí požívat pokrm silných a z Eucharistie čerpat statečnost a odvalu. Čím déle trvá utrpení umírajícího, tím více potřebuje posily. Ze svatého přijímání se mu dostává posily pro dobu nemoci a na cestu do věčnosti. Knězi plyne ze svěcení stálý pramen nadpřirozené síly, ale jeho závazky jsou těžké, a tu mu pomáhá k věrnému plnění povinností spojení s Kristem ve sv. Eucharistii. V manželství je vytrvalost v povinnostech ještě těžším úkolem. Svátostnou milost, která je manželům zaručena při svátosti manželství, doplňuje sv. přijímání.

Krátce, stanou-li se nám povinnosti, přijaté při křtu, biřmování, svěcení kněžstva, svátosti manželské, těžkými, posilujeme se nadpřirozeně ze sv. přijímání. Jako tělo posilujeme jídlem, tak sílíme duchovně chlebem Eucharistie.

Eucharistie je pokračováním lásky Boží na Kalvarii, sv. přijímání nás vede hlavně k lásce, láska pak snáší všechno, nade vším vítězí, dává vytrvalost v přijatých povinnostech. Udržuje nadpřirozený život, napravuje mdlobu, posiluje a zvyšuje v nás božský život, dodává nám vnitřní útěchy.

Eucharistie je středem života křesťanského, poněvadž v Eucharistii také žije *s námi a mezi námi* na oltářích ve svatostáncích po celém světě náš božský Mistr, náš nejlepší přítel, Bůh a člověk, ze svatostánku vylévá do duší k němu přicházejících radost, sílu, hojnost vyššího nadpřirozeného života.

Nemožno snad lépe vystihnouti, co znamená skutečná přítomnost Kristova mezi námi v Eucharistii pro nadpřirozený život, než jak nám

praví nádherné verše hymnu „Jesu dulcis memoria“, „Vzpomínko sladká, Ježíši“, sepsané podle myšlenek sv. Bernarda († 1153):

Vzpomínko sladká, Ježíši,
slast srdci skýtáš nejvyšší,
než med a všecko převyší,
když vejdeš v nitra zátiší.

Nic nelze zpívat liběji,
nic nezní uchu sladčeji,
nic nelze myslet vroucněji,
než „Ježíš“, jenž mou nadějí.

Tys, Jezu, naděj kajícím;
ó, jak jsi milý k prosícím,
jak drahý k tobě toužícím;
než čím jsi tebe majícím!

To nelze ústy vyslovit,
ni v nejvzácnější desky vrýt;
kdo zkusil, může uvěřit,
co jest to, tebe v lásce mít.“¹

Co znamenalo utrpení na Kalvarii v pozemském životě Páně, to znamená v životě církve *oběť mše svaté*, která byla od prvních dob křesťanských prvním a nejdůležitějším úkonem křesťanské obce. „Když jsme se v neděli shromáždili k lámání chleba . . .“²

Obětí mše sv. církev obnovuje stále oběť Kristovu na hoře Kalvarii. Obětujícím je Kristus sám, hlava církve, ale činí to skrze kně-

¹ „Jesu dulcis memoria
dans vera cordis gaudia,
sed super mel et omnia
eius dulcis praesentia.

Nil canitur suavius,
nil auditur jucundius,
nil cogitatur dulcius
quam Jesus, Dei Filius.

Jesu, spes poenitentibus,
quam pius es petentibus,
quam bonus te querentibus,
sed quid invenientibus?

Jesu, dulcedo cordium,
fons vivus, lumen mentium,
excedens omne gaudium
et omne desiderium“

M. P. I. 184, 1317. Český překlad od Josefa Škráška.

² Sk. ap. 20, 7.

ze. Je tedy mše svatá obětí Kristovou a zároveň obětí církve Kristovy a také obětí naší. Neboť jako se Kristus obětuje jakožto hlava církve, tak kněz obětuje mši sv. jménem celé církve bojující a tak všichni věřící tuto oběť určitým způsobem přinášejí ne sice jako skuteční kněží, ale nepřímou, zastoupení totiž jsou hlavou církve Kristem i sloužícím knězem.

Kněz mši sv. sloužící zastupuje tedy osobu Kristovu i církev sv., rozličným ovšem způsobem, jako vyslanec jinak zastupuje vladaře, jehož autoritou vystupuje, jinak lid, jehož zájmy hájí, obdržev k tomu moc nikoli od samého lidu, ale od vladaře.¹

Prostřednictvím kněze obnovuje Kristus Pán znovu projev klanění, díky a lásky nebeskému Otci, jak to učinil na Kalvarii. Spojuje-li se věřící křesťan při mši sv. s Kristem na oltáři, uznává svou závislost na Bohu, vzdává mu povinnou úctu, usmiřuje jej za spáchané hříchy a těmito úkony pokorného a kajícího ducha odstraňuje ze své duše překážky, zabraňující spojení s Bohem. Účastí při mši sv. stává se Bohu příjemným, žíví v sobě nadpřirozený život, pracuje o spásu a záchranu světa.

Je tedy mše svatá ústředním, nejhlavnějším projevem náboženským v našem životě. Neobětujeme se při ní sami, ale ve spojení s celou církví, s Kristem, její neviditelnou hlavou, který jako obětující a zároveň oběť mocí své Krve a svým obětním úkonem prosí Boha Otce, aby nám přivlastnil zásluhy a zadostučinění jeho smrti na kříži.

Hlava církve – Beránek – obětuje sebe i své údy, údové církve sebe s Beránkem.

Nedá se proto účast při oběti mše sv. nahraditi žádnou jinou pobožností. Zbožnost křesťanská se projevuje především účinnou účastí při mši sv. Mizí-li mezi věřícími toto pochopení pro mši svatou, je to zjev velmi povážlivý a třeba veškeré úsilí věnovati tomu, aby se odstranily jeho příčiny a aby lidé opět přišli k poznání pravé ceny a jedinečného významu mše svaté.

Kdo žije nadpřirozený život, je váben mocně k oběti mše svaté, ke svatostánku, k sv. přijímání. Z Eucharistie čerpá čisté, svaté, životodárné mléko milosti.

Zneužívá-li člen a rytíř království Kristova hrubě své svobody a zanedbává-li své povinnosti, nepřestává býti občanem a rytířem tohoto království, než ztrácí nadpřirozený život duše a přímé právo

¹ G. van Noort, Tractatus de sacramentis, Bussum in Hollandia 1919³, 313.

na svátostnou pomoc, zaručenou při přijetí jednotlivých svátostí. Chce-li jich nabýti, musí se podrobiti soudu, býti zproštěn viny a býti navrácen do dřívějších práv. Svátostný soud při *pokání* vrací mu, co ztratil, vrací mu opět nárok na úkonné milosti, které umožní, aby mohl plniti povinnosti občana a vojína, přijaté při křtu a biřmování. Dostává snad také sílu, aby se mohl úspěšněji uvarovat hříchů, do nichž upadl. Usmíření s Bohem, počátek nového života nadpřirozeného, toť účinky dobré svaté zpovědi. Nutně se ovšem vyžaduje upřímná lítost, opravdové předsevzetí, že nebude hřešiti, ale také že se bude vystříhati příležitostí a příčin, které jej do neštěstí uvrhly.

Mimo svátost pokání je ještě jiná svátost, která je ustanovena, aby léčila choroby nadpřirozeného života. Je to svátost *posledního pomazání*.

Ve své dobrotě nezapomíná Kristus Pán svých vojínů ani v jejich posledním boji. K jejich útěše a posile ustanovil svátost posledního pomazání. Tato svátost rozmnožuje stav milosti, dodává důvěry v milosrdenství Boží, stírá hříchy a jejich zbytky, usmiřuje znovu s Bohem, nemůže-li těžce nemocný anebo stářím zlomený člověk zpovědí dosáhnouti odpuštění viny. Poslední pomazání nemocnému dává dále právo na úkonnou milost, jíž potřebuje, aby překonal překážky spásy, které povstávají ze slabosti, útrap a obtíží nemoci. Nadpřirozeným způsobem povznáší síly, které nemocné tělo lidské ještě má, a tak působí někdy, je-li to ku prospěchu duše, i tělesné uzdravení. A není-li to vůle Boží, aby se nemocný uzdravil, připravuje jej k vítěznému přechodu do nebeské vlasti.

Kristus Pán ustanovil zvláštní svátost, která tvoří rozdavače nadpřirozených milostí a darů. *Svátost svěcení kněžstva* působí v přijimateli přímo plnou moc a schopnost obětovati a rozdávati svaté svátosti, rozmnožovati posvěcující milost, uskutečňovati nadpřirozený život. Kněz je „správcem tajemství Božích.“¹ Tak dlužno chápati povolání kněžské. Tento jeho účel musíme míti vždy na zřeteli, i když snad někteří z těch, kteří svátost svěcení přijali, jednají v rozporu s účelem svěcení.

Velká je odpovědnost služebníků svatyně, vůdců v říši Kristově, velká tíž úřadu, velká jsou nebezpečí, jimž jsou vydáni. Aby jáhen, kněz, biskup dosáhli účelu svěcení: posvěcovati lidi a sebe samy, aby při tom měli zvláštní Boží pomoc a ochranu, to působí zvláštní milost, kterou při svěcení jáhen, kněz, biskup dostávají.

¹ 1 Kor. 4, 1.

Nadpřirozený život se nutně musí projevovati ve všech směrech lidského života. Celý člověk, se všemi životními projevy a skutečnostmi je zasazen do nadpřirozeného mravního řádu. Hluboce se dotýká lidského života jeho poměr k lásce, k manželství a k rodině. I tyto věci musí křesťan pozorovati s božského, nadpřirozeného hlediska. Musí hleděti na manželství a rodinu v jejich nadpřirozeném bytí a nadpřirozeném určení.

Manželství není jen obyčejnou smlouvou, ale je svátostí, z níž plyne potřebná síla a pomoc, aby člověk v ožehavých otázkách pohlavního života neztratil s očí nadpřirozeného cíle a jednal správně v jeho světle.

Dnes se lidé staví k manželství jinak než před desetiletími. Není bohužel již ani zdravého, přirozeného postoje k manželství a rodině. Široké vrstvy „křesťanského“ západu nechtějí slyšeti o svátostné povaze manželství a nemají namnoze ani potuchy o nadpřirozené povaze manželství. Ale je potřeba, aby zvláště dnes právě v těchto věcech křesťané nelpěli na povrchu, nýbrž aby měli uvědomělé pochopení pro nadpřirozené posvěcení i těchto stránek lidského života.

Křesťanské manželství je podivným způsobem spjato s nadpřirozenou podstatou církve. Nadpřirozená síla církve, která všechno proniká a proměňuje, projevuje se mocně tam, kde běží o manželství a rodinu. Tajemný život církve nezasahuje do přirozených poměrů nikde tak jako na tomto poli.

Manželství má náboženskou povahu již podle svého přirozeného účelu.¹ Muž a žena uzavírají manželství, aby plodili nové obrazy Boží, dítky, které mají pokračovati v oslavě Boží. Proto přirozené schopnosti manželů umožňují dosáhnouti toho účelu a také man-

¹ Práv-li dr. In. Arnošt Bláha ve svém spise „Dnešní krise rodinného života“, Brno 1933, str. 16, „Manželství je zřízením čistě lidským, vznikajícím teprve tehdy, když společnost lidská z různých důvodů osobuje si nárok, zasahovat právním zásahem do regulace toho nejintimnějšího vztahu mezi mužem a ženou, vztahu pohlavního,“ nutno proti tomuto dnes tak rozšiřovanému názoru hájiti stanovisko encykliky Pia XI. „O křesťanském manželství“, že manželství není výmyslem lidí, nýbrž božským zřízením, že sám Tvůrce přirozenosti lidské ustanovil manželství, jehož podstatné vlastnosti, nerozlučitelnost, jedinnost, pevnost, nutně plynou z přirozenosti lidské a nemohou býti libovolně lidmi pozměněny. Kdo popírá tuto skutečnost, dává v sociálním životě přednost lidským vášním před úradkem Božím. Člověk má nepopíratelné právo, aby zcela *svobodně* se rozhodl, chce-li v manželství vstoupiti, chtěli tak učiniti s touto osobou. „Tento svobodný kon vůle . . . je k uzavření opravdového manželství tak nutný, že žádná lidská moc není s to, aby jej nahradila . .

želský styk má posvátný důvod. Závazky pak, plynoucí z manželského spojení, mají pro svůj přímý vztah k Bohu úctyhodnější povahu než jakékoli jiné přirozené nebo smluvní závazky. Spojí-li se muž a žena k rozmnožení lidského pokolení, nepřijímají jen povinnosti vůči sobě a budoucím dětem, zasvěcují se i ke službě Boží, aby rozšiřovali Boží království mezi rozumnými tvory. Toto zasvěcení je tím vznešenější, poněvadž manželé vstupují do úzkého spojení s Bohem, který přímým zásahem je Stvořitelem duší dítek, jež v manželství rodiče zplodí.¹

Účel manželství má Boha za svůj cíl i za svého spolutvořitele. On nad to je pánem i nad lidským tělem, na něž si při sňatku manželé odevzdávají právo, a manželé mohou manželského práva užívat jen v souhlase s vůlí Boží, nikdy ne proti ní, podle své vůle.

Tak manželství již svou podstatou má náboženský, posvátný ráz, nehledíme-li ani k tomu, že muž a žena vstupující v manželství jsou postaveni do nadpřirozeného řádu, že jsou určeni k nadpřirozenému cíli.

Křtem se stal člověk členem tajemného těla Kristova, církve svaté, a náleží s duší i tělem Kristu. Spojí-li se dva křesťané v manželství, scházejí se dva lidé, kteří jsou zároveň údové těla Kristova, a děti, které v manželství plodí, náleží Kristu jako rodiče a jsou povolány jako oni k nadpřirozenému životu. Křesťané mohou uzavírat manželství jen ve jménu hlavy církve a mohou užívat svého těla, které není jejich tělem, nýbrž tělem Kristovým, jako plodícího principu jen podle vůle Kristovy.²

To znamenají i slova sv. Pavla: „Nevíte, že těla vaše jsou údy Kristovy? Nevíte-li, že tělo vaše jest chrámem Ducha svatého, jenž je ve vás, jehož máte od Boha, a že nejste svoji?“³ Sv. Pavel vidí velký hřích v tom, když někdo tělo, Kristu náležející, libovolně, svévolně a protizákonně hříchu vydává. Nadpřirozený stav manželů, nadpřirozený vztah jejich ke Kristu dávají manželství křesťanskému nadpřirozený ráz. „Jejich svazek je organickým členem ve svazku mezi úplně se však vymyká svobodě člověka podstata manželství, takže kdo jednou vstoupil v manželství, podléhá jeho božským zákonům a podstatným vlastnostem“ (Casti connubii v překladu Vaškově č. 6).

¹ Dr. Matthias Josef Scheeben, Die Mysterien des Christentums, Freiburg i. Br. 1912³, 510.

² Scheeben, tamtéž, 514.

³ 1 Kor. 6, 15. 19.

církví a Kristem, členem, který je tímto mystickým svazkem obklopen, proniknut a nesen a který má účast v nadpřirozeném celku.“¹ Spočívá tedy tajemství křesťanského manželství v tom, že manželé jako členové a údové těla Kristova vstupují v nadpřirozenou jednotu. Nesprávné je proto vykládati svátost manželství tak, že ke smlouvě, kterou pokřtěni manželé uzavírají, přistupuje jen zevně milost Boží. Smlouva manželská a svátost manželství jsou co do věci totožny. Platné manželství mezi křesťany je proto jen svátostné manželství.

Snoubenci mají si býti vědomi, jakou svátost přijímají a sobě udělují. Vždyť oni sami jsou udělovatelé této svátosti, kněz jen žehná jejich svazku. Náboženská příprava na manželství bývá bohužel velmi chatrná a pro různé časné starosti, se sňatkem související, bez vnitřního soustředění. Oddavky dostávají příliš světský ráz, i když se konají v kostele. Příčinou toho mimo jiné také je, že se oddávají oddavky ode mše sv. a překládají na odpoledne. Manželé si neuvědomují, jaké milosti jim Bůh při svátosti manželství nabízí.

Jak bohaté požehnání vyplývá ze svátosti manželství, vyjadřuje výstižně Pius XI.: „U těch, u nichž není vnitřní překážky, tato svátost nejen rozhojňuje trvalý zdroj nadpřirozeného života, totiž milost posvěcující, nýbrž přidává ještě i zvláštní dary, dobrá vnuknutí a semena milosti, rozmnožuje přirozené síly a zdokonaluje je, aby manželé všechno to, co se vztahuje k stavu manželskému, k jeho účelům a povinnostem, dovedli nejen rozumem chápati, nýbrž i vroucně si zamilovati, pevně se toho držeti, účinně chtíti a opravdu uskutečniti; propůjčuje jim konečně právo, aby dosáhli podpory milosti pomáhající tolikrát, kolikrátkoli jí potřebují ke splnění úkolů svého stavu“.²

Přírodou stanovené spojení a závazky povyšují se do nadpřirozeného významu a usnadňují se svátostnou milostí. Zušlechťuje se přirozená činnost při plození a výchově dítek; stav manželský jako stálá ochota manželů navzájem si pomáhati, zmírňovati nebezpečí nedovoleného ukájení vášní a zdokonalovati nejhlubší a nejvěrnější přátelství, dostává také posvěcení svátostnou milostí.

Křesťanští manželé mají býti spojeni zvláštní, čistou, posvátnou láskou, mají se milovati tak neodvolatelně věrně, jak miluje Kristus svou církev, mají se navzájem podporovati ve svém nadpřirozeném životě, aby se stávali den ze dne ctnostnějšími a rostli v lásce k Bohu

¹ Scheeben, tamtéž, 517.

² Casti connubii, č. 41.

a k bližnímu. Neboť manželství nutno chápati nejen jako zřízení k řádnému plození a výchově dítek, ale také jako společenství, pospolitost všeho života.

Táže-li se kdo trpce a namítá-li, kde že jsou účinky této svátostné milosti v tak četných rozháraných a nešťastných manželstvích katolických, odpovídáme: Žijí tito manželé, o kterých mluvíme, v milosti Boží? Spolupůsobí s milostí? Poslouchají nadpřirozeného osvětlení rozumu a nadpřirozeného působení na vůli? Jako při jiných svátostech platí i zde pravda, že Bůh ukazuje někdy až ohromující úctu k svobodě člověka. Nikdy dobro nevnucuje. Člověk zůstává svobodný i při působení svátostné milosti, má zůstat svobodný i při dovršení přirozeného i nadpřirozeného účelu manželství.

„Milost manželství zůstane z velké části neužitečnou hřivnou, zakopanou v zemi, nebudou-li manželé spolupracovati s nadpřirozenými silami a pěstiti a rozvíjeti přijatá semena milostí. Budou-li však konati, co na nich jest, budou-li poslušnými k milosti, pak budou moci snášeti břemena svého stavu a splniti své povinnosti a tato tak mocná svátost je posilní, naplní nadpřirozeným životem a takřka posvěti.“¹ Dodáváme proto s Piem XI.: „Pro křesťanské manželky zlaté pouto svátostné není tedy spoutáním, nýbrž ozdobou, není překážkou, nýbrž posilou.“²

b) JINÉ ZDROJE NADPŘIROZENÉHO ŽIVOTA

V církvi Kristově tryskají odevšad prameny nadpřirozeného života, prameny účinné, a ve své různosti tak krásné. Mimo svátosti, které provázejí člověka od kolébky až ke hrobu a pomáhají udržovati v něm nadpřirozený život, jsou zde některé úkony, podobné svátostem, tak zvané *svátostiny* (svěcení, žehnání, zažehnávání), jimiž církev vyprošuje věřícím posilu a pomoc v duchovních i tělesných záležitostech a připomíná stále nadpřirozený cíl.

Napodobujíc svého božského zakladatele žehná osobám, světi předměty, svolává svou modlitbou požehnání Boží na pole a jeho plody a zažehnáváním odráží nástrahy a útoky zlého ducha. Žehnáním a svěcením povyšuje celou přírodu na chrám Boží a při kaž-

¹ Tamtéž, č. 42.

² Tamtéž, č. 43.

dém kroku připomíná katolíku, že země stená pod kletbou hříchu a že nebe je pravou jeho vlastí.

Klíčem, kterým možno si otevřít pokladnici všech potřebných milostí, je *modlitba*.

Člověk v řádu přirozeném i nadpřirozeném řádu milosti je žebrákem Božím. V přirozeném řádu jsme závislí na Bohu, protože nemůžeme bez něho ani uchránit svého života, který nám dal. Máme sice rozum, máme tělesnou sílu, ale i při největším vypětí své vůle nemůžeme vydobýt ze země vše, co k životu potřebujeme. Fysické příčiny, udržující náš život, poslouchají vůle všemohoucího Tvůrce. Země vydává plody, zavlažuje-li ji Bůh úrodným deštěm, zahřívá slunečním teplem, odvrací-li pohromy živelní, které mohou ve chvíli zničit celoroční námahu člověka na poli a v zahradách. I rozum lidský a síly tělesné udržuje Bůh a jen za jeho přispění se mohou uplatnit.

Oč větší je však naše závislost na Bohu v řádě nadpřirozeném! Světlo, které nám ukazuje správnou cestu, může nám dát jen Otec světél, jedině on může dát i odvalu a sílu, abychom za nadpřirozeným světlem kráčeli. Bez pomocné milosti Boží nemůžeme nic vykonat pro své spasení ani delší dobu vytrvat v dobrém. „Beze mne nemůžete činit nic“,¹ praví Ježíš svým učedníkům, a sv. Pavel dodává, že ani dobrou myšlenku nemůžeme sami ze sebe vzbudit (2 Kor. 3, 5), neboť jedině Bůh v nás působí i chtění i konání podle své vůle (Filip 2, 13).

Normálním, účinným a všeobecným prostředkem, jímž můžeme získat všechny pomáhající milosti, je modlitba, jejíž potřebu tak často zdůrazňoval Spasitel: „Proste, a bude vám dáno; hleďte, a naleznete; tlucte, a bude vám otevřeno; neboť každý, kdo prosí, bere, kdo hledá, nalézá, a tomu, kdo tluč, bude otevřeno.“² Bůh sice zná naše potřeby, i když mu je v modlitbě nepřednášíme, ale naše modlitba má být pohnutkou pro jeho milosrdenství a má v nás posilovat důvěru v Boha a přesvědčení, že on je původcem všech darů.³

¹ Jan 15, 5.

² Mt 7, 7—8.

³ Sv. Tomáš Aq., *Summa theol.* 2, 2 q. 83 a. 2. ad 3: „Deus nobis multa praestat ex sua liberalitate, etiam non petita; sed quod aliqua vult praestare nobis petentibus, hoc est propter nostram utilitatem; ut scilicet fiduciam quamdam accipiamus, recurrenti ad Deum, et ut recognoscamus eum esse bonorum nostrorum auctorem.“

Jak je modlitba důležitá pro naše posvěcení, dosvědčuje přísloví, že jen ten dovede správně žít, kdo se dovede správně modlit.¹

Pokorná modlitba působí, že člověk uznává svou slabost, povznáší svou mysl k Bohu a tím se odpoutává ode všech tvorů, kteří jej příliš přitahují k zemi, i od svého sobectví a všech nezřízených vášní, překážejících spojení s Bohem. Naše spojení s Bohem se modlitbou stává úplnější a dokonalejší. Rozum se zaměstnává Bohem a nadpřirozeným dobrem, vůle směřuje ke cti Boží, i smyslové schopnosti, jako obrazotvornost, paměť, vášně, pokud jsou dobré, poutají se v modlitbě na Boha.

Modlitbou se v nás živí i božské ctnosti² a s nimi jiné ctnosti, které modlitba předpokládá, jako pokora, poslušnost, statečnost. Dalším pak účinkem modlitby je, že na nás přivádí požehnání Boží a hojné milosti, které náš život přeměňují a připodobují Bohu. Modlíme-li se, rozmlouváme s Bohem a Bůh mluví k nám, toužíme po Bohu a Bůh se k nám sklání, aby naše prosby vyslyšel.

Tyto účinky se jeví u každé modlitby ústní, pronášené slovy, ale zvláště u modlitby rozjímavé, která je jen vnitřní rozmlouvou s Bohem a navenek se neprojevuje. Rozjímání nás vede v duchu na místa posvátné samoty, kde se duše v soustředění a klidu stýká se svým Bohem a ve světle věčnosti oceňuje všechna pozemská dobra podle pravdy, odhodlává se k boji proti lenosti, nestálosti, zhabělosti a k účinné spolupráci s milostí Boží. Poznaná pravda nás osvobozuje od našich slabostí. Platí zde slovo Páně: „Poznáte pravdu, a pravda vás osvobodí.“³ Stýká-li se člověk v rozjímavé modlitbě častěji s Původcem vší dokonalosti, bývá dokonalostí proniknut podobně, jako se houba naplní vodou, do níž ji ponoříme, jako se železo rozžhaví v ohni a stává se podobným ohni.

Bylo by velmi obtížné, kdyby se lidská duše měla ve svém nadpřirozeném životě sytiti pouze rozjímáním o Bohu, bytostí čistě duchovní. Všichni lidé se mají modlit, proto všem lidem musí býti modlitba přístupná, to znamená, že je třeba určité různosti a změny při modlitbě. Člověk je odkázán na své smysly, na něž je třeba míti zřetel i ve zbožnosti. Katolická zbožnost přihlíží k těmto potřebám

¹ „Ille recte novit vivere, qui recte novit orare.“

² Sv. Augustin, *Enchiridion ad Laurentium* 7, 2, M. P. I. 40, 234. „Víra věří, naděje a láska se modlí. Avšak bez víry býti nemohou: a proto i víra se modlí.“

³ Jan 8, 32.

lidské bytosti a přisuzuje velikou důležitost zvláštním pobožnostem, které zaměstnávají i naše smysly, jako je úcta sv. Kříže, Panny Marie, svatých.

Křesťanské náboženství nás zavazuje k svatosti a dokonalosti, kterou osvědčují zvláště světcí. Kdo proto odmítá svaté a brojí proti dokonalosti, bojuje proti samému křesťanství. Boj proti svatým je boj proti Bohu. Bůh je svatost, dokonalost. Co *svatí* jsou a čím vynikají, mají od Boha. Jejich přirozené bytí je odlesk Boží dokonalosti, jejich nadpřirozené vlastnosti jsou dílem milosti Boží. Svatí jsou nadpřirozený svět, který stojí za církví. V nich se projevuje náboženská hloubka života, k němuž církev vede. Je to dlouhá, skvělá řada náboženských geniů, kteří vynikali neobyčejnou silou a plodnou činností.

Jsou to vlastně jediní lidé světových dějin, kteří opravdu stále v dějinách žijí, jejichž památka není jen zachována v mrtvých a chladných pomnicích a písemných dílech, ale kteří žijí v srdcích lidí dále, jsou to opravdu lidé nezapomenutelní, jejichž úctu nezmenšuje ani sebe delší čas, který nás od nich dělí. Jako papežové svou autoritou a vnější důmyslnou organizací církevní vedli církev a udržovali v ní ducha jejího zakladatele, tak zase svatí byli tvořivou, pokrokovou silou v církvi, která vždy dávala popud k novým projevům duchovního života a vnitřní život církve dovedla probuditi k novým úspěchům.¹

Svatí, kteří svého nadpřirozeného cíle, blaženého patření na Boha, již dosáhli, mají živý zájem o naše posvěcení a pomáhají nám nejen svou přímluvou u Boha, ale i vzácným příkladem, který nám zanechali. „Světcí mají zajisté největší zásluhy o lidstvo, zářilí příkladem dokonalé svatosti ve všech třídách lidské společnosti a ve všech povoláních; nechybí mezi světcí prostí a nevzdělaní rolníci ani učení a vzdělaní muži, nepatrný řemesník ani vojevůdce, otec, hlava rodiny, ani králové, vládci národů; prosté dívky a ženy, věnující se domácímu životu, ani královské manželky a vládkyně.“²

Kdo tedy opravdu vážně pojímá svůj životní úkol, bude je ctíti, vzývati jejich pomoc. Jejich svátky nebudou mu lhostejné, jejich vzor, zvláště těch svatých, kteří žili v podobných poměrech životních a měli podobné povinnosti jako on, bude nutně nabádati, aby je v jejich

¹ Petr Lippert, Die Kirche Christi, 27.

² Okružní list Pia XI. „O křesťanské výchově mládeže“ ze dne 31. prosince 1929, přeložil Josef Papica, Olomouc 1930, 44.

ctnostech napodoboval podle slov sv. Pavla: „Buďte následovníky mými, jakož i já jsem Kristovým.“¹

Vidíme-li světce, jak při stejných s námi vášních a pokušeních s pomocí milosti Boží zvítězili, pocítíme zahanbení nad svou vlastní zbabělostí a učiníme rozhodné předsevzetí jako sv. Augustin: „Ty nedovedeš, co dovedli tito a tyto?“²

Proto také nám v dnešních dobách dává sv. Otec celou řadu nových světců, ozdobených věncem křesťanských ctností, aby ukázal bloudícímu lidstvu, že život z víry je pramenem radosti, zárukou trvalých úspěchů, a aby posílil vůli a odhodlání pro křesťanskou dokonalost, o kterou máme všichni usilovati podle slov Páně: „Buďte tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest.“³ Nepraví se: buďte dokonalí jako váš Otec nebeský, nýbrž jako váš Otec nebeský dokonalý jest. Jako nebeský Otec je dokonalý Bůh, tak se máme snažit býti dokonalými lidmi.

Přikázání *býti dokonalým* neznamena, leč požadavek, abychom toužili si osvojit ctnost, snažili se vyplniti přirozené i nadpřirozené povinnosti, jak je rozumem a svědomím poznáváme, jak nám to vnuká Duch svatý. Býti dokonalým neznamena osvojit si ctnosti v nejvyšší míře, nýbrž dosáhnouti v ctnostném životě toho, co je podle našich poměrů možné, a projevovati ochotu ještě více učiniti, kdyby nám to bylo možné. Sv. Tomáš Aq. vidí podstatu křesťanské dokonalosti v lásce, v lásce k Bohu a bližnímu,⁴ jak to plyne ze slov Kristových (Luk. 10, 25-29).

Nejkratší cestou k dokonalosti jest nezištná a velkomyslná láska k Bohu. Nemilujeme však Boha jen tehdy, když vzbuzujeme úkon lásky, ale i tehdy, když činíme jeho vůli a plníme svou povinnost i v nepatrných věcech. Budeme tím rychleji pokračovati na cestě k dokonalosti, čím šlechetnější bude tato láska a čím rozhodněji bude naše úsilí. A poněvadž nadpřirozená láska k bližnímu je také úkonem lásky k Bohu, jehož dítkem je bližní jako my a v němž se odráží dokonalost Boží, jsou všechny služby bližnímu prokázané projevy lásky, podporujícími naši touhu po dokonalosti a svatosti.

¹ 1 Kor. 4, 16.

² Sv. Augustin, Vyznání VIII, 11.

³ Mt 5, 48.

⁴ Summa theol., 2, 2 q. 184 a. 3: „Per se quidem et essentialiter consistit perfectio christianae vitae in charitate, principaliter quidem secundum dilectionem Dei, secundario autem secundum dilectionem proximi.“

V tomto světle třeba se dívat na pojem dokonalosti. Nikoli však očima těch, kteří vidí v dokonalosti přepjatost náboženského citu a obrazotvornosti, nebezpečné blouznění, které nelze v životě uskutečnit a které, zvláště u muže, dávajícího se vésti chladným rozumem, je nemožné.

Nepříznivé úsudky o křesťanské dokonalosti zaviňují mnozí zbožní lidé, kteří si upravují zcela nesprávně představy o křesťanské dokonalosti podle svých choutek a nápadů, pokládají za věc hlavní to, co je vedlejší, a zaměňují prostředky s cílem. Zúčastňují se náboženských shromáždění a četných pobožností, ale povinností svého stavu řádně neplní a nedbají lásky k spolubližním. Zeslabují nerozumnými posty tělo a znemožňují si řádné plnění převzatých závazků. Jiní mylně pokládají za dokonalost, rozplývá-li člověk duchovní útěchou, jiní zase ji hledají ve vnější horlivé činnosti.

To všechno jsou nesprávné pojmy o dokonalosti, k níž máme spěti všichni bez výjimky. Dokonalost je dokonalá spravedlnost, dokonalá láska. Kdo je celým člověkem, celým křesťanem, ten jest dokonalý.

K dokonalosti nelze se ovšem propracovati bez *obětí*. V nebi bude člověk milovati bez obětí, na světě to možno není.

Před pádem prvního člověka milovati Boha a člověka působilo jen štěstí a radost. Hřích vnesl nepořádek všude, zvláště do srdce lidského, neboť hřích není nic jiného leč nedostatek lásky. Jeho velikost se měří podle toho, kolik lásky v srdci ubíjí, tak jako se měří chlad podle toho, kolik tepla ubírá, a tma noční, kolik světla odnímá. Od hříchu Adamova není možno člověku žíti a milovati bez oběti, bez bolesti.

Když se na poušti večerní vítr honí po písku, slyšet prý v dálce táhlý vzlykot. Arab říká: „Poslouchej poušť! Slyšíš, jak pláče? Nařiká, poněvadž by chtěla býti prérií (travnatou stepí).“ Srdce lidské bylo také vonící prérií, hřích z něho udělal suchou poušť, do níž nesestupuje nebeská rosa. Než tato žijící poušť je si vědoma svého neštěstí, touží, aby se mohla zazelenati, rozkvésti, a proto nařiká. Jenom v nebi bude láska radostným zpěvem, chvalozpěvem bez konce, na zemi je spjata nutně se vzdechy a bolestí.¹

I v člověku vykoupeném zůstávají sklony, které je třeba krotiti a potírati, aby láska k Bohu a bližnímu nebyla v nás udušena. Nutno udusit plevel, potírat nízké žádosti, smyslnost, hmotářství, sobectví,

¹ J. M. Buathier, *Le sacrifice*, Paris 1931¹³, 269n.

závist, nenávist. Tento boj začíná s prvním užíváním rozumu a končí posledním naším dechem. Někdy není boj tak tuhý, ale nikdy nelze odložit zbraní, sic bychom mohli býti náhle nebezpečně překvapeni nepřátelským útokem.

Nutnost oběti potvrzuje Kristus svým slovem: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sama a vezmi kříž svůj a následuj mne,“¹, „Království nebeské násilí trpí, a ti, kteří násilí činí, uchvacují je,“² i svým příkladem: „Kristus trpěl za vás, zůstává vám příkladem, abyste následovali šlépějí jeho.“³ Kdyby byla jistější cesta k dokonalosti než cesta utrpení a kříže, byl by nám ji ukázal. Než není jiné cesty, a proto volil sám tuto cestu, aby nám byl povzbuzujícím příkladem. „A já, budu-li povýšen od země, potáhnu všecko k sobě.“⁴

Pravým zkušebním kamenem lásky je trpělivě snášená *bolest*. Člověk se cení podle velikosti své lásky, láska pak se měří křížem, bolest je jejím teploměrem. Mluví se dnes mnoho o boji o život, pravý boj křesťana je boj o lásku. Jako sochař otesává kámen, aby z něho vytvořil uměleckou sochu, tak i Bůh utrpením, různými zkouškami otesává naši nehodnost, hříšnost, všechno, co na nás naněs, čím nás poskvrnil a pošpinil proud života.

Než co záleží na tom, jdeme-li k Bohu cestou příjemnou nebo nepříjemnou, útechou nebo zármutkem? Nutno dbáti více na cíl než na to, jaká je cesta. Třeba jen silné, naprosté důvěry v Boha, jakou měl Petr, když po celou noc marně se namáhav na pokyn Mistra se dal znovu do práce: „Mistře, po celou noc pracovavše nic jsme nechytili, ale k slovu tvému rozestru síť.“⁵

Posledním řešením problému bolesti je: odporoučet cesty své Bohu, který všechno obrátí v dobré. „Proč říkáš, Jakobe, proč mluviš, Izraeli: ‚Co mne potkává, skryto jest Hospodinu, a Bohu mému právo mé ušlo‘ . . . Neboj se, . . . Jakobe . . . , já pomohu tobě, dí Hospodin, spasitel tvůj.“⁶

Trpělivá, obětovná láska, které se učíme jedině ve škole Kristově, podmaňuje si každého a láme i nejzarytější odpor.

¹ Mt 16, 24.

² Mt 11, 12.

³ 1 Petr. 2, 21.

⁴ Jan 12, 32.

⁵ Luk. 5, 5.

⁶ Is 40, 27; 41, 14.

Filosof Bedřich Paulsen se táže, kde vězí tajemství životní síly katolické církve, že vždycky povstává k novému životu, ačkoli již tolikrát se o ní prohlašovalo, že je mrtva anebo že již svůj život dokonává. V pověře či v neuvědomělosti širokých vrstev? V dětinné bázni před tím, co neexistuje? V pevnosti její církevní organizace? V moudrosti jejích vládců? V podpoře mocných tohoto světa? Tyto prostředky, odpovídá Paulsen, byly by často v dějinách přivedly církvev do záhuby. „Vlastní tajemství jest asi v tom, že v ní našli vždy mužové a ženy *silu obětovati svůj život*. I když to byli vždy jen jednotlivci, *oběť je tak vzácná a působivá*, že byla s to vyvážití snižující a zhoubný vliv mnohých, kteří v církvi hledali příjemný život . . . a tak tomu bude v budoucnosti . . . Křesťanství může býti udrženo jenom těmi, kteří jsou ochotni pro ně sloužiti, trpěti, zemříti.“¹

Na cestě k dokonalosti půjde věrně za Kristem a vytrvá vítězně v boji se svou lidskou přirozeností, ne sice špatnou, ale dědičným hříchem zeslabenou a z rovnováhy svých sil vyšinutou, jen ten, kdo k tomuto boji se řádně vycvičí, kdo dovede nabýti opět rovnováhy svých přirozených sil. Toho dosáhne cvikem, asketickým životem.

V tomto nazírání na lidskou přirozenost zdá se katolická mravověda zastáncům moderní morálky pesimistickou. Pohlížejít na přirozenost lidskou optimisticky, odmítají boj proti vášním a domnívají se, že je třeba dáti vášním volnost, aby se mohly rozvinouti ctnosti. Ve skutečnosti je však právě katolická mravověda optimistická. Vidí člověka, jaký podle pravdy je, vidí, že silami své zeslabené přirozenosti nemůže dosáhnouti dokonalosti, ale spoléhá na všemohoucí lásku Boží, která přirozenému úsilí člověka o dokonalost v nadpřirozeném životě přichází na pomoc.

Aby však v nás láska Boží žila, je potřebí, aby naše mohutnosti zachovávaly nutný pořádek, totiž aby je řídil rozum a aby naše vůle vášně ovládala. K tomu nás vede *askese*.

Mnozí mluví o askesi bez opravdové snahy poučiti se o ní řádně u těch, kteří pravou a zdravou askesi provádějí. Vzpomenou si na vnější zvláštnosti ze života některého světce a hned vážně usuzují, že asketa je člověk, který nachází příjemný pocit ne v obyčejném ukojení pudů a náklonností, ale v jakési zvrácenosti, právě v tom, že jedná proti smyslovým potřebám, umrtvuje tělo a odříká se všech radostí, a to vše prý pro ideu života posmrtného s jeho domnělou blažeností.

¹ Friedrich Paulsen, *System der Ethik*, I., 161n.

Jinak soudí o křesťanské askesi, a o tu jde, učitelé duchovního života. „Křesťanská askese je úsilí o křesťanskou dokonalost. A křesťanská dokonalost je zase co nejlepší plnění vůle Boží.“ Tak určuje pojem askese profesor Lindworsky¹ a v souvislosti s tímto pojmem askese praví, že askesi provádí dítě, které z poslušnosti k rodičům, v nichž vidí zástupce Boží, pracuje velmi pilně školní úlohu, služebná, která z vědomí povinnosti dává bedlivě pozor, aby nepřeteklo vařící mléko. Kdo usiluje o dokonalost, byť v nejmenších věcech, provádí askesi.

Slova askese se moderní člověk nemusí lekati. Již za doby rozkvětu starého Řecka byla *ἀσκησις*, to jest cvičení, námaha, samozřejmým prostředkem sebevýchovy pro všechny hlubší povahy. „Askese jest podstatný prvek morálky. Najdeme ji v každé morálce, hodné tohoto jména, jak v morálkách pohanských a filosofických, tak v morálce křesťanské.“²

Askese je cvik v mravní síle. Kdo chce zvítězit v boji, musí si získat zdatnost v boji. To je smysl askese, která neznamená nikterak odříkání se radostí životních vůbec, nýbrž vede jen k tomu, aby je člověk správně vyhledával, správně posuzoval a správně jich užíval. Je to vědomé podřízení sklonů a pudů pod zákon ducha. Askese se neprovádí pro askesi, nýbrž jen jako prostředek vedoucí k cíli, to jest k dokonalosti.

Křesťanská askese má kořen v nadpřirozeném smyslu života. Vychází z přesvědčení, že doba mezi narozením a smrtí je nejmenší částí věčného, nehynoucího života, část, kterou nutno přizpůsobit celku. Proto má asketická práce cenu a smysl v tom, že řídí bezpečněji a úplněji tento život, aby se hodil k celku života věčného.

Správná askese nebude nikdy brzditi zdravý vývoj duševního života, ani brániti účinné účasti v současném životě. Nepřekáží nám, abychom si vážili kulturních statků a pozorovali otevřeným okem pozemský život. Vždyť církevní dějiny dosvědčují, že právě ti, kteří o duchovním životě a nutnosti askese psali, byli lidé velmi vzdělaní a činní. Stačí uvést některá jména jako Klement Alexandrijský, Bazil, Jan Zlatoústý, Ambrož, Augustin, Anselm, Bernard, Albert Veliký, Tomáš Aquinský, Terezie Španělská, František Saleský, Vincenc z Pauly.

Abychom však askesi správně prováděli, třeba se dáti vésti buď

¹ Johannes Lindworsky S. J., *Psychologie der Aszese*, Freiburg i. Br., 1935, 4.

² Jacques Leclercq, *Le Dépouillement*, Bruxelles 1933, 112.

zkušeným rádcem nebo dobrou asketickou příručkou. Velmi prospěšné je čísti životopisy těch, kteří dovedli askesi správně prováděti. Duchovním stykem s nimi chápe snáze rozum nejhlavnější zásady duchovního života a vůle se odhodlává napodobovati jejich ctnosti.

Hlavním prostředkem askese je sebeovládání, sebezápor a umrtvování. *Sebezápor* vede člověka k tomu, aby jednal podle povinnosti a stal se tím, čím má býti. Předmětem umrtvování není naše přirozenost, která je v základě dobrá a je dílem Božím a jejíž síly se mají souladně vyvíjeti. Ani není účelem sebezáporu potlačit v nás vášně vůbec, poněvadž vášně o sobě nejsou zlé a právě zdravý život křesťanský vyžaduje silných vášní. Umrtvování má potlačit jen to, co je v našich vášních nesprávné, co odporuje našemu cíli. Při tom pak nutno klásti větší důraz na vnitřní sebeovládání než na vnější umrtvování.

Řeč o sebezáporu se velmi protiví lidské smyslnosti, která jej odmítá jako nepřirozený požadavek. To by bylo správné, kdyby člověk neměl kromě těla rozumnou duši, určenou k tomu, by ovládala smysly. Rozum bude vládnouti, jsou-li mu podrobeny nižší žádosti. Abychom se stali aristokraty ducha, musíme v sobě ovládnouti všechno nižší. Hovíme-li žádostem, živíme svou ubohost. Je proto sebezápor nezbytně nutný k rozumnému životu vůbec. Třeba se rozhodnouti, chceme-li býti pány anebo otroky vášní. Kdo není jejich pánem, jest jejich otrokem, jak dostatečně dosvědčují četní lidé kolem nás, neznající sebezáporu a sebevlády.

Proč četné moderní vymoženosti, vzbuzující náš obdiv, nezvyšují opravdové štěstí lidského srdce? Proč tolik nespokojenosti, rozháranosti a nenávisti jedněch proti druhým? Proto, že s rozvojem lidského vědění a umění nepokračovaly zároveň sebezápor a sebevláda; neboť všechno, co člověku přináší sice svobodu, ale nedává mu zároveň vládu nad sebou samým, je mu ke zkáze. S rozvojem kultury a civilisace má dnešní člověk nové potřeby, hlásí se v něm nové žádosti. Jen tehdy může býti člověk spokojen, dovede-li tyto své požadavky podříditi rozumu a svému nadpřirozenému určení. Podaří se mu to ovšem jenom tehdy, cvičí-li se stále v sebekázní a dovede-li si odepřítí nejen věci zakázané, ale někdy i dovolené.

Z toho také poznáváme, co znamenají v životě lidském tak zvané *pasivní (trpné) ctnosti*, které nenalézají milosti u mnohých dnešních průkopníků nové mravnosti a zdatnosti národní. Oni míní, že pokora, trpělivost, tichost, sebezápor, poslušnost, důvěra v Boha nesluší dneš-

nímu jinochu a muži, že dnešní doba vyžaduje především aktivních (činných) ctností, jako jsou nezávislost, kult vlastní osobnosti, statečnost, povinnosti k bližnímu atd.

Křesťanská mravouka nemůže zneuznávat tak zvaných pasivních ctností, protože by zapírala pokorného, tichého, poslušného Krista a s ním věčně platný vzor vši dokonalosti.¹ Aktivní ctnosti dnes vychvalované nevystihují ideál mravnosti a dokonalosti. Ba právě nejvyšší životní cíle, nejodvážnější podniky, nejschopnější síly vyžadují také to, co nazýváme trpělivostí, má-li se práce potkat s úspěchem. Pravá aktivita se neobejde bez „pasivních“ ctností. Životopisy mužů a žen, zasloužilých o národy, o kulturu a vědu, o nové vynálezy, dosvědčují, že trpělivost je vedla přes všechny nesnáze a obtíže k úspěchům, per aspera ad astra. Jen zřídka se lidské dílo podaří na prvý ráz.

Čím těžší jsou úkoly, před nimiž dnes stojíme, a čím naléhavější potřeby v životě mravním, hospodářském, sociálním, politickém, v soužití členů národa i v soužití národů a států, tím více obtíž se staví v cestu. Právě křesťanská trpělivost, důvěra v Prozřetelnost Boží, tichost, nedovolují klesati na mysli, když všechno úsilí se zdá marné, všechno ztraceno, nestrhávají ukvapeně a malomyslně všechny mosty, udržující spojení s odpůrci, ale vedou k novým pokusům, k dalšímu jednání a pomáhají dobré věci k vítězství.

Kolik lidí v svém soukromém životě ztrácí odvahu a rozvahu při prvním nezdaru, při prvním zklamání, při první překážce a vzdává se hned další práce, dalšího úsilí, pochovává tak své štěstí a odhazuje kolikrát i život! Kde je příčina neštěstí tak mnohých lidí a tolika sebevražd? Ne-li právě v tom, že chybí síla, pryščíci z „pasivní“ ctnosti trpělivosti, která vůli zoceluje a posiluje klidnou rozvahu. Křesťanu je život dobou práce a námahy, cestou k cíli, dobou setby, často i v slzách, po níž přijde doba radostné žně. „Kteří se slzami sijí, já-sající budou žnouti. Chodíme nyní sice s pláčem, nosíce símě na za-setí, budeme chodit však domů s radostí, snášejíce svoje snopky.“²

Bylo již řečeno, že býti dokonalým znamená prakticky zachovávat přikázání, především přikázání lásky. Než desatero přikázání obsahuje jen hlavní požadavky vůle Boží. Kristus i apoštolové mluví ještě o ji-

¹ Lev XIII. v Breve „Testem benevolentiae“ kard. Gibbonsovi ze dne 22. I. 1899, Lettres apostoliques de S. S. Léon XIII, Paris, V, 322.

² Ž. 125, 5. 6.

ných projevech náboženského a mravního života, ke kterým není nikdo vázán zákonem, které však doplňují dobro, přikázané zákonem. Všechno to, co přesahuje povinnost, uloženou zákonem, všechny prostředky vedoucí k dokonalosti, pokud si je člověk jen podle svobodného rozhodnutí může zvoliti, nazýváme na rozdíl od přikázání *radou*.

Dlužno hned připomenouti, že to, co je, všeobecně řečeno, toliko radou, se může v jednotlivém případě státi povinností a příkazem, pozná-li člověk jasně a zrale, že je to vůle Boží, aby podle této rady žil a za ní jako za svým životním cílem kráčet. Podstata toho, co se jen radí, nezáleží toliko v tom, že nikdy nehřešíme, nejednáme-li podle rady, a že je nám dáno proto na vůli podle rady jednati nebo ji odmítnouti, Boží Prozřetelnost se stará o všechno, o malé i o velké věci.

Podobně jako dobrý otec pozemský, oznamuje i nebeský Otec svou vůli přikázáním, radou, přáním. Hodné dítě dbá i přání svého otce. Jak by mohl nedbati člověk rady svého nebeského Otce? „Dává-li proto Bůh člověku radu, je tato rada projevem nejvyšší moudrosti a dobroty, jedním slovem, je to projev vůle Boží a vůle Boží musí býti člověku nejvyšším zákonem.“¹ Proto se musí člověk poznané vůli Boží nutně podříditi. Volný a svobodný zůstává – a tuto svobodu církev vždycky hájí – pokud nenabude mravní jistoty, že jej Bůh volá, aby svůj život zařídil podle určité rady, a že má k tomu také potřebné vlohy a síly.

Mnoho je prostředků v životě náboženském, které se jen radí, ale nepřikazují. Jsou to hlavně tak zvané rady evangelické, dobrovolná chudoba, čistota a poslušnost. Jmenují se evangelické, protože je o nich řeč v evangeliu a vůbec v Novém zákoně.

Každý, kdo se opravdově snaží být dokonalý, bude se ve svém životě řídit alespoň duchem těchto rad, ať žije v jakémkoli povolání a životním postavení. Duch chudoby povede jej k tomu, aby se zřekl různých zbytečností, neuzavíral své dlaně chudým a nevyhýbal se jiným dobrým skutkům; duch čistoty nedopustí, aby mimo manželství zneužíval svého těla, a povede jej k tomu, aby v manželském styku se svědomitě chránil všeho, co je zakázáno, co se přičí přirozenému účelu manželského svazku; duch poslušnosti dodá sílu a ochotu podříditi se nařízením představených, neprotiviti se působení milosti Boží.

¹ Dr. F. X. Linsenmann, Lehrbuch der Moraltheologie, Freiburg i. B. 1878, 133.

Ti, kdo se trvale veřejnými sliby zavazují zachovávat evangelické rady chudoby, čistoty a poslušnosti v řeholích a kongregacích, nestávají se již tím lepšími a dokonalými, nýbrž volí si toliko jistější prostředek a bezpečnější cestu k dosažení dokonalosti. *Stav řeholní* se nazývá stavem dokonalosti z té příčiny, že své členy podle zkušeností svých životních pravidel rychleji a jistěji vede k nadpřirozenému cíli a k svatosti, že podporuje a udržuje ve svých členech úsilí o dokonalost, dodává nové pohnutky, odstraňuje anebo alespoň velmi zmírňuje překážky dokonalého života: žádostivost očí čili lakotu, která lidská srdce víže k věcem pozemským, požívačnost, zvláště žádostivost těla, která, není-li krocena, člověka ovládne a udusí v něm veškerý zájem o věci Boží, pýchu, tento pramen a počátek všech hříchů, vši vzpoury proti autoritě a nutnému řádu. Trvalé zachování evangelických rad v životě řeholním vzdaluje lidské srdce od rozptylujících starostí a zneklidňujících zájmů života ve světě a soustředěná mysl obrací se pak k Bohu rozhodněji a opravdověji.

Při tom však nemožno dosti důrazně varovati před omylem, že dokonalost je v první řadě zachovávání evangelických rad. Tomu církve nikdy neučila. Mravní dokonalost podle katolické nauky spočívá pro všechny lidi v dokonalém spojení s Bohem láskou. Čím více člověk Boha miluje, tím je dokonalejší. A kdo nejvíce Boha miluje, ten se nejvíce přiblížil ideálu křesťanské dokonalosti. K této dokonalosti jsou povoláni všichni lidé bez výjimky, nejen řeholníci. Proto také katolická církev stavěla všem věřícím, i řeholníkům za vzor křesťanské dokonalosti světce ze všech stavů a povolání, ženaté i svobodné, chudobné i bohaté, vojíny, řemeslníky, rolníky a jiné.

Všechno, co činíme mimo dokonalou lásku je jenom prostředek, jsou to různé cesty, které všechny nás mají vésti k dokonalé lásce k Bohu. I evangelické rady a řeholní stav jsou jedním z prostředků vedoucích k mravní dokonalosti, k níž jsou všichni křesťané povoláni. To zdůrazňuje obsírně sv. Tomáš Aq., pojednávaje o tom, v čem záleží křesťanská dokonalost.¹

Jisté je, že řeholní stav více umožňuje dosažení dokonalosti, ale

¹ Summa theol., 2, 2 q. 184 a. 3, ad 1: „Consilia sunt quaedam instrumenta, perveniendi ad perfectionem.“ V tomtéž článku praví sv. Tomáš: „Consilia autem ordinantur ad removendum impedimenta actus charitatis quae tamen charitati non contrariantur, sicut est matrimonium, occupatio negotiorum saecularium et alia hujusmodi.“

neméně je jisté, že mnoho lidí ve světě žijících rychleji pokračuje na cestě k dokonalosti než řeholníci nebo řeholnice, kteří neplní řádně přijatých závazků.

Díváme-li se tak na řeholní život, chápeme, že krásně zapadá do nadpřirozeného řádu mravního a že nikterak neruší jeho jednoty. Není dvojí morálky, jedna pro lidi ve světě s nižším mravním ideálem a druhá pro řeholníky s ideálem vyšším. Nemá tedy pravdu Harnack, míní-li, že řeholní stav a evangelické rady jsou životním katolickým ideálem, pravým katolickým životem a že pro jiné lidi zůstává jen nižší křesťanství bez askese.¹

Mravní cenu evangelických rad třeba viděti v tom, že život podle nich zasypává trojí pramen hříchů: žádost těla, žádost očí a pýchu života (1 Jan 2, 16), a podkopává moc hříchů a zlé žádostivosti. Tak dává člověku svobodu pro vyšší životní úlohu, pro službu Bohu i lidem. Jako láska k Bohu nutně vede k lásce k bližnímu, tak i evangelické rady vedou řeholníky a řeholnice k tomu, aby sloužili Bohu i bližnímu. Osoby řeholní jsou bližnímu příkladem a pomocníky v boji o mravní dokonalost, vzory a vůdci, bez nichž se člověk neobejde v žádném směru činnosti, ani v životě nadpřirozeném.

Již existence řádů a kongregací je výmluvným protestem proti požívačnosti a lakotě, nemající smyslu pro hodnoty, jichž nemůžeme svými smysly postřehnouti, ani vážiti, ani jísti, ani pít. Jako věže našich kostelů ukazují k nebi, tak i řeholní osoby ukazují svým příkladem, že je něco vyššího, krásnějšího, hodného úsilí, přemáhání, sebezapírání.

Vlastní pole činnosti řeholníků a řeholnic bylo a je – to třeba zdůrazniti – mimo vlastní posvěcení péče o říši Boží, o její pokrok a rozšíření a služba bližnímu. Pronikavé úspěchy, které zaznamenávají dějiny církve katolické v šíření věci Boží, jsou z velké části úspěchem řeholů, jichž láska k Bohu zapalovala duše vždy k nové práci pro čest Boží a spásu bližního. Při tom se ani nešíříme o tom, co řehole a kongregace i při své odloučenosti od světa, ba právě skrze ni vykonaly pro vědu a umění, kulturu a civilisaci.

I v nazírání na *bezženství katolických kněží* latinského obřadu se bude věřící křesťan řídit hlediskem své církve, které zasluhuje veškeré naší úcty.

¹ Harnack, *Das Wesen des Christentums*, 1902, 51, uvedeno podle knihy Wiktor Cathrein S. J., *Die katholische Weltanschauung*, Freiburg i. Br. 1921, 400.

Nejzávažnější důvod pro to, že církev od svých služebníků s vyšším svěcením žádá, aby se zřekli manželství, je třeba hledati v panenství církve. Z panenské Matky narozený Velekněz Kristus ustanovil, aby jeho mystické tělo, církev svatá, neudržovalo se tělesným plozením, ale svátostným plozením, to jest, milostmi ze svátostí prýšticími. Panenská církev vyžaduje též panických kněží. Její kněží neměli býti stavem, v němž přecházela hodnost kněžská dědičně s otce na syny jako ve Starém zákoně, nýbrž zvláštním svěcením měli býti k úřadu svému povoláváni. „Bezženství kněží je spojeno s mystickou podstatou církve.“¹

Přiměřenost jeho plyne z povolání kněžského. Kněz pokračuje ve vykupitelském díle Kristově, připomíná věřícím stále Krista, zastává jeho trojí úřad učitelský, kněžský, královský, má se proto i svým životem podobati Kristu. Jednou z nejkrásnějších ctností zdobících božského Spasitele byla panická čistota. Je proto vhodné, aby kněz právě tuto ctnost pěstoval, snažil se jí podobati svému Mistru a jejím kouzlem získával duše pro věc Kristovu.

Máme-li na mysli poslání kněze v nadpřirozeném řádu a přihlížíme-li opravdu k životu, jak ve skutečnosti je, pak pochopíme, že kněz jen tehdy se může věnovati cele službě Boží a nesmrtelných duší, je-li uvolněn od starostí o ženu a dítě. I svobodomyšlný protestant Michelet v své úvaze o reformních snahách papeže Řehoře VII. uznává: „V ženě a rodině je něco změkčilého a zeslabujícího, co láme železo a ohýbá ocel. I nejsilnější srdce ztrácí zde na své síle. Poesie samoty, mužné radosti, zdrženlivosti, plnost lásky a života, jíž duše objímá Boha a svět – nevěřte, že může nezkalena zůstávati v manželském loži! Co vše povstalo z tichých rozjímání, z hrůzných snů, vznešených bouří, kdy v nás bojoval Bůh a člověk? Křesťanství bylo by ztraceno, kdyby byla církev, propadnuvší manželstvím svých kněží změkčilosti a všednosti, připustila hmotařství feudální dědičné říše. Sůl země byla by mdlá, zanikly by vnitřní hrdinné síly, nebeské nadšení. V takové církvi by se nikdy nezrodily plány na klenbu kolínského dómu, nikdy by nebylo duše sv. Bernarda, nikdy by se nezrodil veleduch Tomášův.“²

Totéž praví krátce apoštol Pavel: „Kdo není ženat, stará se o věci

¹ Dr. Rhenanus, *Der Priesterzölibat*, v časop. *Schönere Zukunft*, Wien, X. Jahrgang (1935), str. 1165.

² Uvedeno podle článku dra Rhenana na označeném místě, str. 1166.

Páně, kterak by se zalíbil Pánu. Kdo však se oženil, stará se o věci světské, kterak by se zalíbil ženě, a jest rozdělen.“¹

Není to lehká oběť, kterou na sebe kněz bere. Žítí po celý život čistý život v bezženství znamená zapírati se, odpírati si tak mnohé požitky jinak dovolené. Než kolik lidí je dnes nuceno z nejrůznějších důvodů zřici se manželského života! Těm všem je čistě žijící kněz povzbuzením a důkazem, že je možno těžké mravní požadavky splniti, užívá-li tu člověk všech přirozených i nadpřirozených prostředků, které udává církev, má-li hlavně smysl pro sebezápor, který je první podmínkou života křesťanského. Neboť kdo se nedovede zapírati, zůstává snad křesťanem podle jména, není jím však ve skutečnosti podle slov Paně: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sama a vezmi kříž svůj a následuj mne.“²

Katolický kněz působí nemálo již svým životem pro zdatnost, sílu charakteru, sílu svého národa, i když se zříká dobrovolně manželství a potomstva. To je třeba hlavně dnes zdůrazňovati, kdy opět mnozí lidský život hodnotí jen podle eugenických hledisk a rasových zájmů a v celibátě vidí nepřirozené asketické odloučení kněze od života lidu.

Církev bude trvati vždy na bezženství svých kněží, které ve smyslu dřívějších tradic křesťanských svými nařízeními utužil papež Řehoř VII. (1073 – 1085), i když se najdou výjimky mezi kněžími, kteří se dají přemoci lidskou slabostí a porušují svatokrádežně přijaté závazky. Tyto při velkém počtu kněží i podle úsudků nekatolíků nečetné výjimky nejsou důkazem, že bezženství je špatné, nepřirozené, nýbrž potvrzují jen slabost lidskou. Jako není svátost manželství příčinou cizoložství, kterého se některý z manželů dopouští, a z nevěrnosti manželské, která se vždy objevuje, nelze usuzovati, že jednoženství je neudržitelné, tak není celibát sám příčinou mravních poklesků kněží a nelze jeho nepřirozenost dokazovati tím, že některý kněz neplní vzhledem k čistotě svých povinností.

Jak vidno, je dosti zdrojů, z nichž přichází pomoc, abychom v sobě udrželi nadpřirozený život a došli vítězně cíle Bohem nám vycíleného. Třeba jen ochotně jich užívati a svědomitě s nimi spolupůsobiti.

¹ 1 Kor. 7, 32. 33.

² Mt 16, 24.

5.

Nadpřirozeno je hybnou silou všeho našeho jednání a snažení

Nadpřirozený život je všem potřebný nejen jako stav, ale také jako životní síla, která proniká všechny přirozené schopnosti a mohutnosti lidské a vede je k činnosti, vyhovující nadpřirozenému cíli. Milost a přirozenost spojují se v jednotu, v jeden princip činnosti. Milost sama nepůsobí nic, ani přirozené síly nás nemohou samy o sobě ani v nejmenším přiblížit poslednímu nadpřirozenému cíli. Jako duše a tělo jsou jeden celek, tak i milost a přirozenost, náboženství a život tvoří organickou jednotu.

Není možno býti chvíli jen člověkem a chvíli zase křesťanem, jak mnozí omylem připouštějí. Náboženství a lidský život se k sobě neřadí jen zevně jako kámen ke kameni, vyšší patro k nižšímu, nýbrž jsou spolu vnitřně nerozlučně spojeny a všude a ve všem se projevují jako jednotný princip, který se uplatňuje všude, za všech okolností a ve všech směrech. Křesťanství je založeno na spojení božského s lidským. Nejdokonalejším způsobem toto spojení vidíme u Boha-člověka. Ježíš je skutečně Bůh a skutečně člověk. Není zpola Bůh a zpola člověk. Jak to může býti, to je tajemství vtělení Božího, které nám nikdo nevysvětlí, které je však základem křesťanství. „Křesťanství je: Bůh spojující se s člověkem, božské v lidském, život lidský provanutý božským.“¹

Náš nadpřirozený život je božský i lidský. Naším úkolem je *býti dobrým křesťanem*, řídit se v životě soukromém i veřejném zásadami křesťanskými a dosáhnouti nadpřirozeného cíle. Jsme dítkami pozemské i nebeské vlasti, musíme žít život pozemský, plnit všechny povinnosti, které po nás žádá tento život, mít plné pochopení pro zájmy pozemského života, při tom však si musíme býti vždy vědomi,

¹ Jacques Leclercq, *Vie intérieure*, 14: „Le christianisme, c'est cela: Dieu s'unissant l'homme le divin dans l'humain, la vie humaine divinisée“.

že život pozemský jest jen přípravou na věčnost a že má cenu a význam jen podle toho, co nám dá pro jiný život, který přijde. Na věčnosti však bude platiti jen to, co bylo posvěceno křesťanským životem.

O to běží, aby křesťan dovedl šťastně spojit, co se zdá sobě odporovati, lásku k dobrům pozemským s láskou k Bohu, aby tato dobra podporoval, jich užíval, při tom však neobtěžil svého svědomí a snažil se dosáhnouti Boha nadpřirozeným životem již zde na zemi a nezpronevěřil se nebeským, věčným, nadpřirozeným statkům.

Není pochybnosti, že je možno býti za všech okolností dobrým křesťanem. Záleží však na tom, aby uvědomělých, opravdových křesťanů bylo co nejvíce, neboť to je nejlepší obranou naší nadpřirozené víry, budeme-li moci ukázat na řady světlých vzorů, které náboženství a život dovedly uvésti v souladný celek. To pomůže více než dlouhé důkazy o tom, že víra a věda, náboženství a kultura si neodporují, a bude nejlepší obhajobou katolicismu proti námitce, že „umdlenost jeví se nejintenzivněji u národů katolických“.¹

Má-li křesťan dobře hodnotiti dobra pozemská, má-li se šťastně uplatniti v životě, nesmí jednati „podle kursu pozemského života“, byť sebe více obdivovaného a světem hlučně uznávaného, nýbrž rozhodujícím proň musí býti „kurs věčnosti“² a podle toho musí odvažovati a posuzovati všechno.

„Jeden a týž je zákon mravní, který nám velí, abychom spěli za svým nejvyšším a posledním cílem při veškerém jednání, ale právě tak, abychom v jednotlivých oborech činnosti se nechali vésti těmi cíli, které příroda nebo spíše původce přírody Bůh jednotlivým oborům činnosti vytkl, a abychom tyto cíle částečné, bližší a zvláštní podřizovali cíli nejvyššímu.“³ V poslušnosti k tomuto zákonu vidí Pius XI. možnost, aby lidstvo dosáhlo svých individuálních a sociálních cílů, po kterých touží. Touž myšlenku již vyřkl Lev XIII: „Nemůžeme po pravdě porozuměti a hodnotiti věcí pozemských, leda máme-li na zřeteli život druhý, nesmrtelný; neboť kdybychom si odmyslili život posmrtný, ihned by zanikl pravý pojem mravní povinnosti: ba veškeren svět se všemi svými věcmi by se stal hádankou a

¹ T. G. Masaryk, *Moderní člověk a náboženství*, Praha 1934, 35.

² Moritz Meschler S. J., *Geistesleben*, Freiburg i. Br. 1919, 18.

³ Enc. Pia XI. *Quadragesimo anno*, v překl. Vaškové č. 43.

ztrácel by se v tajemnu nepřístupném jakémukoli lidskému zkoumání.“¹

Znáti cíl a býti si vždy vědom, že je člověk povinen spěti k cíli, je nejdůležitější nutností pro život. Ujasněný cíl dává našemu životu jednotu, působí pořádek, dodává ceny a zaručuje úspěch. Kde není jasného cíle, není správný život, a kdo se mine cílem, promarnil život.

Křesťan ve svých myšlenkách vystupuje nejdříve od přirozeného k nadpřirozenému, od země k Bohu, a ve světle svého posledního určení pozoruje jako s vysoké rozhledny celý svět s jeho děním, život lidí i svůj vlastní život tělesný a duchovní. Je blízko Bohu, svému Stvořiteli a Pánu, ale zároveň svému nebeskému Otci, chápe lépe záměry Boží při řízení světa, má vnímavou mysl pro vnuknutí Boží, cítí důstojnost dítky Božího, stává se mu jasným, že je proň nejen nutným, ale i možným dosáhnouti dokonalosti, dojítí věčného cíle.

Mnohý vidí, že jej od této dokonalosti a od posledního cíle vzdaluje svět, a proto se světa, jeho zájmů, kulturních a společenských podniků raději vzdaluje anebo si jich všímá a se jim věnuje jen potud, pokud neruší jeho styku s Bohem, anebo pokud je to nutno, aby lidem ve světě žijícím a bojujícím poskytl pomocnou ruku při dobročinných akcích, výchově, pěstování vědy, v duchovní správě. Při tom často promlouvá na zkaženost světa, vidí nebezpečí v jeho bohatství a vymoženostech, svět je pro něho jen údolím útrap a bídy.

Není pochybnosti o tom, že ti, kdo si zvolí tento způsob života, mohou býti a jsou užiteční společnosti lidské, mohou bližní svým příkladem, slovem a činem posilovati a dodávati jim chuť k životu. Jejich povaze více vyhovuje žítí ve větší nebo menší odloučenosti od světa, než zasahovati do jeho denních bojů.

Avšak jsou jiné povahy, které se nevyhýbají světu, prožívají s největším zájmem vše, co život lidský, doba, poměry, časové události, nové vymoženosti s sebou přinášejí. Jako sv. Pavel horují uplatniti sebe a své zásady křesťanské v různých odvětvích života. Žijí ve světě a se světem, ale při tom ověřují vždy své jednání věrou v Boha, snaží se, aby správně, ne resignovaně, nýbrž radostně spojili pochopení pro dobra pozemská s věrou v nadpřirozený řád světa, přijímají vděčně svět s jeho dary a úkoly z otcovské ruky Boží, staví se s důvěrou do světa a přesvědčeně pomáhají v něm zájmům Božím.² Ne-

¹ Enc. Rerum novarum, v překl. Vaškově č. 18.

² Arnold Rademacher, Religion und Leben, Freiburg i. Br. 1929², 138.

chtějí býti ve veřejnosti jen trpěni, chtějí sami činně a na vlivných místech s jinými tvořiti nové poměry a svým křesťanským duchem je přetvořovati.

Je neobyčejně důležité, aby právě za našich dnů, kdy je tolik bezradnosti kolem nás, tento nábožensko-činný způsob života, jak jej Rademacher nazývá, v širokých našich vrstvách co nejvíce se šířil a správně vykládal. Při tom nechceme říci, že zle jednají křesťané, kteří pro svou povahu a své vlastnosti nezasahují přímo do veřejného života.

Katolický aktivismus přesvědčí ty, kdo křesťanství zamítají s nedůvěrou nebo se k němu chovají chladně, že křesťanství nikterak nežadá, aby se vzdali radosti ze života a z úspěchů vědy a lidské kultury, že spojení božského s lidským v křesťanství nemění podmínek lidského života, ano právě naopak, že vlivem milosti Boží přirozenost lidská je ve přirozené a povinné činnosti posilována.

Již Tertullian (+ po r. 220) odmítal předsudky vzdělaných pohanů, že křesťanství je cizí lidské společnosti, jejímu prospěchu a občanskému pokroku. „Nejsme vyhnanci života. Pamatujeme, že jsme vděčností povinni Pánu Bohu Stvořiteli, nic z plodů jeho děl nezavrhneme, ale varujeme se, abychom jich přílišně nebo nadarmo neužívali. Tak s vámi žijeme na světě ne bez shromaždiště, ne bez tržiště, ne bez lázní, obchodů, dílen, hospod, ne bez vašich trhů a ostatních záležitostí. I my se s Vámi plavíme na lodích a bojujeme a rolničíme a obchodujeme, tak jsme promíšeni s vámi ve všech povoláních a ovoce své práce dáváme i vám k užitku. Nevím, jak můžeme býti pokládáni za neplodné ve vašich povoláních, když v nich a z nich žijeme.“¹

Rozšířená a tolik stále doporučovaná kniha „Bohumila“, v níž podává sv. František Saleský návod ke křesťanskému životu v jednotlivých povoláních, je dokladem skálopevného přesvědčení, že snaha o dokonalost křesťanskou se dá úplně spojití *se všemi povoláními světskými*. Každý může v svém stavu a povolání dosáhnouti dokonalosti, snaží-li se podle svých sil plniti vůli Boží. Není o tom pochybnosti, že dobrotivý Spasitel, který s láskou pozoroval rolníka, kterak zasévá do země semeno a v době žní sklízí úrodu, a který měl tolik porozumění pro namahavou práci rybářů, není bez zájmu ani o dělníka dnešní doby, pracujícího v moderních továrnách.

Nadpřirozený život vede křesťana k tomu, aby povinnosti svého

¹ Tertullianus, Apologeticus adv. Gentes, 42, M. P. I. 555n.

povolání a stavu plnil svědomitě, sílil se při tom k vytrvalosti a svědomitosti nadpřirozenými prostředky, překonával nezřízené sobectví a i v maličkostech, ne z otrocké bázně, ale z dětinné lásky plnil vůli Boží.

Dějiny nás poučují, že církev katolická ve všech národech se může vykázati osobnostmi opravdu vynikajícími, rázovitými, které v různých oborech razily nové cesty a pronikavě zasahovaly do života své doby. Vzpomeňme jen světlých postav katolických v životě našeho národa československého. Je to důkazem, že právě spojení milosti a přirozených schopností a ctností v člověku je požehnáním pro lidskou činnost.

Sledujme dále požehnané ovoce, které přináší nadpřirozený život jednotlivci, a vysvětlíme si ještě lépe katolický aktivismus, k němuž je veden člověk, žijící v milosti Boží.

Ctnostný život, vědomí, že člověk žije v přátelství s Bohem a pod jeho ochranou, zajišťuje člověku duševní rovnováhu, která dává srdci pokoj, a pokoj rodí radost.

Pokoj znamená klid, plynoucí z pořádku, když každá věc jest na svém místě a když každý má, čeho potřebuje. Předpokládá shodnou spolupráci všech ke společnému dobru. Člověk představuje také určité společenství, má různé sklony, jest obdařen různými vlohami, které mají sloužiti k dobru celku, to jest lidské osoby. Člověk má v nitru pokoj, když se jeho síly a mohutnosti uplatňují podle rozumu a podle vůle Boží.

Pokoj není prázdný pojem, předpokládá činnost. Rovnováha, kterou působí v člověku pořádek mezi jeho vyššími a nižšími mohutnostmi, nemůže se udržeti bez činnosti. Život lidský není řádně uspořádán, když se nevyvíjejí správně jeho vlohy a síly. To předpokládá dobře volenou a řízenou činnost. Kde vlohy nejsou v činnosti jim přiměřené, tam povstává nepořádek, neklid, klíčí a vzmáhají se zlé vášně, žádající upokojení a ohrožující dobro celku. Vnitřní klid a nabytá rovnováha pudí člověka k činnosti řádně uspořádané, vyhovující jeho tělesné a duševní síle a směřující k věci, která zasluhuje našeho zájmu a úsilí.

Kde je pořádek, pokoj, tam je i opravdová *radost*, která sice nepřehlídí bídu naši vlastní ani cizí ani skutečnost často tvrdou, ale je plodem mravního zdraví, důvěry v Boha nás milujícího.

Co je květinice sluneční paprsek, to je člověku radost. „Radost je

důležitým činitelem a životní potřebou, životní silou a životní hodnotou. Každý člověk cítí potřebu radosti a právo na radost. Je stejně nezbytná pro tělesné jako pro duševní zdraví, pro tělesnou i duševní práci jakož i pro náboženský život.¹

Nechápe naprosto nadpřirozený život, kdo se domnívá, že křesťanství se svou přísnou mravovědou, svým učením o sebezáporu a oběti nepřeje člověku radosti. Pravý opak je pravdou. Všechny přirozené prameny radosti v mezích, které určuje povinnost, zákon a poslušnost, láska k Bohu a k bližnímu, jsou člověku podle víry žijícímu otevřeny ve větší míře než jinému člověku. Zde platí Pavlovo: „Všecko je vaše,“² zachovejte si dobré svědomí a budete se vždy radovati.

Mimo to se věřícímu křesťanu otevírají celé světy radosti, které zůstávají člověku bez živé víry uzavřenou zahradou. Víra, stav milosti posvěcující, modlitba, o níž praví sv. Jakub: „Strádá-li někdo z vás, modli se,“³ pozdvihují člověka do blízkosti Boží a klenou nad životem lidským modré nebe, dodávají člověku veselé myslí. Svátostná zpověď zbavuje člověka tíživé viny, skutečná přítomnost Kristova ve svátosti oltářní je zdrojem vnitřní útěchy a radosti, a každý svátek a každá doba církevního roku přináší se svou bohoslužbou nové radosti. Nemůže býti sporu o tom, že větší počet spokojených, šťastných a vpravdě veselých lidí je mezi věřícími než mezi lidmi tohoto světa, jejichž jedinou radostí a jedinou starostí je užívat života. Každá přemíra požitku znechucuje.

Víra činí i plnění povinností radostným: „Lnu k tomu, co jsi zjevil, Hospodine; po cestě tvých přikázání běžím, neb ty uvolňuješ mému srdci.“⁴ „Plesal jsem proto, že mi bylo řečeno: Do domu Hospodinova jdeme.“⁵

Více radosti působí také pravda, jíž se držíme, a *jistota*, kterou pravda sebou přináší.

Tím, že nás víra připoutává k božskému, přivádí nás k tomu, abychom správně oceňovali všechno, co je toliko relativní, nahodilé, závislé, činí nás svobodné, nezávislé na každé lidské a stvořené moci vůbec. Dává sílu, abychom nepodlehli diktatuře vnějšího světa, sou-

¹ Dr. Paul Wilhelm von Keppler, Mehr Freude, Freiburg i. B. 1911, 4.

² 1 Kor. 3, 21.

³ Jak. 5, 13.

⁴ Ž. 118, 31. 32.

⁵ Ž. 121, 1.

střeďuje všechny vnitřní síly na vyšší svět a dodává jistoty a odvahy, abychom klidně skutečnosti hleděli v tvář. Čím více se v nás rozvíjí duch víry, tím méně se nás dotýkají ctižádostivé touhy, lidské štěstí a neštěstí. Čím výše kdo vystupuje na hory, tím užší a temnější se mu zdají jednotlivá údolí horská, světlo je ve vyšších polohách silnější, vzduch čistší, rozhled širší. Uprostřed panenské přírody se cítí jako osvobozen od lidských zvyklostí, ode všeho, co jej omezuje, skličuje.

Podobně víra vede k pravdě, naplňuje pocitem jistoty, bezpečnosti. Člověk zakořeněný v Bohu dává se s duševní rovnováhou, s klidnou jistotou, s chutí, odvahou a radostí do pilné, plodné práce a to vše mu již s přirozeného hlediska zaručuje konečný úspěch.

Nemocí dnešní doby je slabost charakteru a bezcharakternost, jeví se v polovičitosti, zbabělosti, lidské bázni. Charakterní je člověk, který stojí mužně za právem a povinností přes všechny překážky a nutné oběti, který má silnou vůli k mravnímu životu. Žije mravně, zachovává-li mravní řád a tak všechny své rozumné síly a vlohy zdokonaluje a rozvíjí svou mravní osobnost. Člověk sice konati zlo může, ale n e s m í. Nesmí jednati, jak by chtěl, volně se vyžítí bez ohledu na autoritu, jak mnozí mylně vykládají svobodu osobnosti lidské. Tato svoboda přestává, kde má povstati *charakter a mravní osobnost*. Jako řád v přírodě jest ovládán zákony přírodními, tak se musí i člověk v mravním životě podříditi zákonům Božím, požadavkům zdravého rozumu, zachovati mravní řád ve světě a pomáhati jej udržeti.

Katolická víra a nadpřirozeno je pramenem, z něhož tekou vody života věčného pro všechny a dodávají každému, i obyčejnému člověku základní síly pro vytvoření mravní osobnosti. Pravý křesťan, vytvořený křesťanskou výchovou a žijící nadpřirozený život, „cítí, myslí, jedná důsledně a přiměřeně podle zdravého rozumu, osvíceného nadpřirozeným světlem příkladu a učení Ježíše Krista“,¹ vyniká opravdovou pevností ducha, dbá důsledně věčných zásad spravedlnosti, dává Bohu, co mu náleží, a šetří práv bližního, je si vědom odpovědnosti před Bohem a lidmi za své jednání a dává se vésti hlasem svědomí. Žije v ovzduší pravdy a pravda je pevná. Kdo žije v pravdě, neopírá se o nic nepravdivého, vidí sebe a jiné, jak ve skutečnosti jsou, jde správným směrem, má správný, solidní úsudek. Není v něm nic umělého, špatného. Nemusí lháti sobě samému ani obelhávati jiné,

¹ Enc. Pia XI. O křesť. výchově mládeže, v překl. Papicově 42n.

aby si získal jejich důvěru. Všechno jest v jeho životě jisté, solidní, pravdivé. Je, jak pravíme, charakterní člověk.

Jsou sice i mezi nevěřícími lidé šlechetní, vynikající některou ctností. Jde však nejen o jednu ctnost, ale o celkovou mravní dokonalost. Není dokonalý ten, kdo plní jen některé povinnosti, ale ten, kdo se snaží plnit všechny. Kdo opomene na př. povinnosti k Bohu, vynechává podstatnou lidskou povinnost. A pak není mravní dokonalost bez pomoci milosti Boží ani možna.

Neznají-li ještě vychovatelé jasně veškeré zloby výchovy odtržené ode všeho nadpřirozeného, je to proto, že i lidé, kteří se v Evropě Bohu odcizili, žijí ještě stále ze starého dědictví a pod vlivem křesťanství. „Vůle a smýšlení těchto národů (evropských), jak se projevují, vytvářely se pod vlivem křesťanství, a proto nemohou jeho známky v jejich povaze býti potlačeny. I ti, kteří cítí, že jsou rozhodně proti křesťanství, nemohou se jeho vlivu vymknouti. Působí dále na jejich smýšlení, chtění, cítění.“¹

Ucpeme-li pramen, nevyschne potok hned najednou. Po nějaký čas dodává ještě stále vodu vzdálenějším obyvatelům. Až voda odeteče, lidé nemají vody, žízní, osení hyne. Tak je tomu u mravního snažení moderních lidí. Pramen křesťanské milosti ucpali, ale křesťanství ještě koluje v jejich žilách a přináší ovoce. Až by vyprchalo křesťanství úplně z těla společnosti lidské, poznal by moderní svět nemožnost svého vychovatelského umění bez Boha.

Síly, které katolická výchova čerpá z nadpřirozené víry, nedají se ničím nahraditi. Nelze dáti mravnímu charakternímu jednání pevnější opory a jistějšího základu, než dává křesťanská víra.

Z bezpodmínečné důvěry v Boha, z jistoty Boží čerpá křesťan odvahy, sebevědomí. Ví, že v boji o ctnost a dobro ve světě je spolupracovníkem Božím, nástrojem Božím. Zná slovo Páně: „Důvěřujte, já jsem přemohl svět“.² Proto si dodává odvahy: „Všechno mohu v tom, jenž mě posiluje“,³ ví, že není hozen pod kola neznámého, neosobního osudu, ale že je v loktech dobrotivé Prozřetelnosti Boží: „Pán poznal ty, kteří jsou jeho“.⁴

Sebevědomí katolíka roste při pohledu na církev. Majestátně jako

¹ Friedrich Paulsen, System der Ethik, I., 158.

² Jan 16, 33.

³ Filip. 4, 13.

⁴ 2 Tim. 2, 19.

královna kráčí církev stoletími a při tom je pokorná jako dívka. Stokrát jí předvídali různí proroci brzký zánik, ohmatávali zdánlivě těžce nemocné církvi puls a docela vážně jí předpovídali brzký neslavný konec zkornatěním cév. Ale právě tak často se museli sklonit zahambeni před jejím vítězícím zjevem. Církev stojí pevně. Je posmívána a velebena, odsuzována a chválena. Nechvěje se před ničím, nedá se zastrašiti, neztrácí ani v kritických chvílích rozvahy, má vždy odvalu rázně zasáhnouti, kde je toho třeba. Je mladá a zralá, laskavá a pevná, má široký rozhled a při tom vidí i podrobnosti.

Sebevědomí církve živí sebevědomí jejich uvědomělých dítek, které také posuzují svět a jeho dějiny vždy ve spojení s poslední příčinou, s Bohem. Vědí, že není dějin, které by byly něčím jiným než uskutečněním plánů Prozřetelnosti Boží. Neztrácejí hlavu, ať se vyvíjejí poměry jakkoli. Důvěra v Boha je vede k pravé důvěře v sebe. Mohou čerpati z nekonečné síly své víry. „Spravedlivý živ jest z víry“.¹

V živé víře, že Bůh, starostlivý náš Otec nebeský, „v němž žijeme a se hýbáme i trváme,“² řídí a spravuje svět, nikoli jenom ve vrozeném pudu sebezachování, třeba hledati důvod a pohnutky křesťanského *optimismu*, který s důvěrou jako prorok Isaiáš praví: „Slovo mé, jež vyšlo z úst mých, nevrátí se ke mně bez účinku, ale způsobí vše, cokoli chtěl jsem; zdaří se mu, k čemu jsem je poslal“.³ Křesťanský optimista cítí také velkou odpovědnost za tělesné i duševní síly, které mu Bůh dal, snaží se jich co nejlépe využít, nedá se odrazit zklamáním, ba čím je hůře, tím silnější je důvěra v Boha. Doby kritické a zlé zeslabují slabé, ale silné činí silnějšími. To platí zvláště o věřících katolících. Proto zvláště v dobách těžkých mají ukázati, že mohou více než jiní. Nepřekvapuje, že za těžkých dob opravdoví katolíci se uplatňují, kdy druzí zůstávají bezradní a utíkají od práce a odpovědnosti.

Jako klidně ve světle nadpřirozeném posuzuje křesťan život a události v něm, tak také moudře hledí na cenu a význam svého pozemského života a smrtelného těla.

Křesťanství se vytýká, že vidí v lidském těle něco nižšího, že tělem pohrdá a je zanedbává. Je pravda, že křesťanství pečuje na prvním

¹ Řím. 1, 17.

² Sk. ap. 17, 28.

³ Is. 55, 11.

místě o duši, ale je také pravda, že *tělo lidské* a tělesnou zdatnost národa nepodceňuje. Výstřelky se najdou všude. Byli asketové křesťanští, kteří v umrtvování těla zašli dále, než bylo správné a zdravé, tak jako na opačné straně nechybějí poživaci, kteří pečují jen o své tělo, „jejichž bohem jest břicho“.¹ Běží o postavení těla lidského v nadpřirozeném mravním řádě podle učení křesťanského, o zásadní stanovisko katolické církve.

Snaha po křesťanské dokonalosti může snad zanedbávati lidské tělo, ale nerozumné zanedbávání těla nenáleželo nikdy k podstatě vyššího snažení mravního. Křesťanství zaujímá správný střed mezi hmotářským přeceňováním těla a přepjatým spiritualismem. Vystoupilo proto rázně proti manicheismu, sektě velmi rozšířené a nebezpečné v III. století, která viděla v těle lidském jako vůbec ve hmotě jen projev zla. S nemenší rozhodností bojovala církev katolická proti Katarům a Albigenským, kteří ve XII. století pokračovali v názorech manichejských a v těle lidském viděli dílo ducha temnoty na posměch Bohu světla.

Stanovisko církve v jejím boji o důstojnost lidského těla diktovala katolická věrouka. Víra odmítá veškerý dualismus v člověku učící, že se tělo lidské vyvinulo ze zlé hmoty, anebo že je jen žalářem nesmrtelné duše. Tělo lidské je svou krásou a účelností korunou všeho stvoření, křesťan vyznává v modlitbě „Věřím“, že Bůh stvořil nebe i zemi, zemi se všemi tvory a naposledy člověka. Člověk potřísnil sice hříchem svou důstojnost, leč vykoupením byla ztracená důstojnost opět nabyta. Aby lidstvo vykoupil, stal se Syn Boží člověkem, narodil se z Marie Panny, Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi. Vtělení Kristovo potvrdilo důstojnost lidského těla. Když Syn Boží v lidském těle žil, nemůže věřící křesťan tělo zavrhovati, naopak, tělo lidské se mu proto jeví v nové kráse a důstojnosti.

Další neobyčejný jas padá na tělo lidské z víry o vzkříšení těla z mrtvých. Velikonoční aleluja platí Bohu-člověku v jeho lidské podobě. Oslavené tělo Kristovo posiluje v nás naději, že i těla spravedlivých budou na konci světa oslavena.

Není také výmluvným dokladem důstojnosti těla lidského v očích věřícího katolíka víra v přítomnost Boha-člověka ve Svátosti oltářní? Ježíš řekl při ustanovení Svátosti oltářní: Toto je Tělo mé... tato je Krev má. Tělem svým a krví svou rozumí Kristus celou svou

¹ Filip. 3, 19.

bytost i s duší a s božstvím. Modlíme se v duchovním smyslu nejen „Duše Kristova, posvět mne“, ale i „Tělo Kristovo, spas mne, Krvi Kristova, napoj mne.“¹

Tato věroučná hlediska na lidské tělo jsou dostatečným důkazem, že křesťanství nepohrdá lidským tělem. Nic není tak vzdáleno duchu církve, jako soustavné pohrdání tělem, které je pozemským příbytkem nesmrtelné duše a nástrojem její činnosti.

V souhlase s tímto stanoviskem nutno vysvětlovati některá místa Písma svatého, která zdánlivě nemluví s dostatečným pochopením o důstojnosti lidského těla a života. Evangelia a listy apoštolské nepodávají sice návod, jak lidské tělo pěstovati, ale toho ani nebylo třeba. Kristus přišel na svět, aby spasil duše, a apoštolové mluvili k lidem, kteří považovali kulturu tělesného zdraví a tělesné zdatnosti za samozřejmou. Ale nikde neodsuzuje Nový zákon péče o tělo, právě naopak z tehdejšího samozřejmého sportu, ze závodů v běhu, bere sv. Pavel krásné příklady pro život nadpřirozený.

Význam těla lidského i života se v nadpřirozeném řádu jen zvyšuje. Život lidský je nejvzácnějším dobrem ze všech přirozených dober, poněvadž jest jejich základem a předpokladem. Ale křesťan vidí v životě pozemském přípravu k životu věčnému, dobu setby, dobu putování do nebeské vlasti, dobu práce a námahy, po níž bude následovati trvalá, nehynoucí odměna. Vzhledem k věčnosti je doba pozemského putování krátká a nejistá, je třeba jí dobře využít. Víra tedy velí, aby křesťan svého života dobře užíval, aby dobře plnil úkol v životě mu vykázaný a získal si svědomitým plněním povinností co největší zásluhy. Není to kladný poměr k životu? Od tohoto hlediska církve na život je vzdálena netečnost a lhostejnost, vyskytující se v prvních křesťanských stoletích, očekávajících druhý příchod Páně (parusie).

Má-li tělo a život lidský v nadpřirozeném řádu mravním takový význam, je člověk také povinen o své tělo a o svůj život se starati. „Nikdo zajisté nikdy neměl v nenávisti těla svého, nýbrž živí a chová je.“² Katolická mravověda žádá péči o tělo, poněvadž nemocné tělo podlamuje zpravidla i činnost duševní. Dělník se stará o svůj nástroj, potřebný k práci, vozka o svůj vůz, člověk se musí starati o zdraví, výživu a posilu svého těla.

¹ Schönere Zukunft, Wien, X. Jahrgang (1935), str. 1088.

² Efes. 5, 29.

Má právo užívat všeho, co příroda zdraví jeho poskytuje, jen když se to nepříčí jeho rozumné přirozenosti a nadpřirozenému cíli. Co nám dává příroda, je samo o sobě dobré, všechno je dar Boží: „Svět, neb život, neb smrt, ať věci přítomné neb budoucí, všechno je vaše. Vy pak jste Kristovi.“¹ Nutno dbáti mezí, vykázaných nám rozumem a příkázanými Božími a oprávněnými ohledy na bližního. V těchto mezích pěstovati *tělocvik a sport* a otužovati tělo, v němž vidíme nástroj nesmrtelné duše, je jistě dovolené a žádoucí již podle starého přísloví: „Zdravá mysl ve zdravém těle“.

První účel tělocviku a sportu je podporovat zdraví těla, vyrovnávat nestejnou činnost tělesných sil. Současně však budí tělocvik a sport radost ze života, důvěru ve vlastní sílu, posiluje vytrvalost, trpělivost, učí poslušnosti, kázně odpovědnosti, pěstuje zdravé kamarádství. Poněvadž sportovních úspěchů nelze docílit při nemírném kouření a pití opojných nápojů, mají sportovci smysl pro hnutí střídmosti. Sport rozptyluje, zaměstnává obrazotvornost, vyplňuje prázdné chvíle, působí zdravou únavu, po níž následuje dobrý spánek, a tak tlumí hříšná hnutí, jež vznikají z nečinné požívačnosti.

Mravní přednosti tělocviku a sportu jsou, jak patrně, veliké a pro život a činnost lidskou velmi významné. Nelze ovšem nevidět i stinných stránek sportu. Snaha po fyzické síle vede snadno k tomu, že sportovec přeceňuje tělesné vlastnosti a dospívá k podivným důsledkům. Vidí ve sportu hlavní účel života. Pak se přestřeluje ve zdůrazňování biologických vlastností národa, dělá se z krve modla. Věnuje se sportu přemíra času, zanedbávají se povinnosti k rodině, povinnosti náboženské, zvláště se zapomíná na povinnost svěcení neděle a svátků. Mnozí se domnívají, že při sportu neplatí mravní a náboženské zásady.

Proti tomuto jednostrannému kultu těla nutno postavit duševní a duchovní protiváhu a snažit se sportovní život včlenit správně do mravního řádu, který nás váže. Když se vykáže sportu přiměřená míra a dbá se při něm všech mravních a náboženských povinností, pak je tělocvik a sport věc ušlechtilá a dobrá. *Správné katolické stanovisko je: uznati a ochotně přijmouti všechno, co je ve světě dobré a ušlechtilé. To plyne ze smělé rady apoštola Pavla: „Všecko zkoušejte, co dobré jest, toho se držte.“*²

¹ 1 Kor. 3, 22.

² 1 Thes. 5, 21.

Církev věnovala v dějinách pozornost tělesné kultuře, některé její projevy ochotně přijímala, i když snad po delším váhání, jiné novoty opět rozhodně zamítala, nedbajíc posměchu a vášnivých útoků nepřátelských. Skutečný život potvrdil po čase, že dovedla s jemným postřehem rozeznati, co jest prospěšné zdraví lidstva a opravdové zdatnosti národů a co v sobě skrývá nebezpečí a zhoubu.

Zajímavé je čísti, jak soudili církevní spisovatelé již v prvních dobách křesťanských o tělocviku a hrách. Na př. Klement Alexandrijský nezavrhoval tělesných cvičení, naopak přímo k nim vybízel a dával návod k tělocviku, zápasům, honbě, rybolovu, hře s míčem. Práví: „Slušné cvičení síly v zájmu zdraví je krásné a mužné.“¹ Povýšila-li pak nedávno církev katolická Don Boska za světce, pronesla již také tím svůj zásadní úsudek o tělocviku a sportu. Neboť zakladatel salesiánů Don Bosko a jeho synové pěstují s mládeží ve značné míře sport, dobře vědouce, že podporují zdraví těla i blaho duší mládeže, která k nim přichází.

Nebylo proto moudré, že mnozí z nezdravého konservatismu a z nechuti proti všem novotám stavěli se odmítavě ke sportu, místo aby mu rozumně vyšli vstříc a aby v novém hnutí sportovním prosazovali zájmy mravní a náboženské a umožňovali plnění náboženských povinností.

Důstojnost těla a lidského života nabývá ve světle řádu nadpřirozeného vyššího významu. Tento nadpřirozený význam života lidského třeba zdůrazňovati zvláště dnes, kdy se sice na pozemský život klade nejvyšší důraz, hlásá se vášnivě právo na život a tolik pozornost i péče se věnuje starostem, jak si život prodloužit, zpříjemnit, z pohodlnit, kdy však je život lidský tak ve psí, jako kromě válek nikdy před tím, a kdy je veřejnost již zhnusena a pobouřena rostoucím počtem vražd a sebevražd.

Člověk jest povinen vážit si života jako daru Božího, ze kterého bude jednou klásti účty. Je proto jeho povinností *udržovat si zdraví a život* tak, jak jen je mu to podle jeho poměrů možné, nevydávat zdraví v nebezpečí, pokud toho nežadají vyšší duchovní zájmy nebo blaho všeobecné, a hledati opět ztraceného zdraví.

Není pánem svého těla a života, je jen uživatelem a proto nesmí

¹ Pedagogus, III, 10, M. P. g. 8, 623. 626: „Est enim honestior et virilior, quae cum decoro robore fit hoc modo exercitatio, quae utilis et conducibilis sanitatis gratia assumitur.“

život svůj ukončiti sebevraždou. Sebevražda se děje z pohnutek mravně závadných a z mravní slabosti, která není s to, aby snesla těžké životní zkoušky, pykala za uznanou vinu, napravila spáchanou chybu nebo křivdu a začala nový život. „Falešnou svatozář tak zvané statečné smrti dobrovolné nutno zničití“¹ a posilovati víru v Boha, Pána života a smrti, laskavého a starostlivého Otce nebeského, a živiti odvalu, by člověk svůj život uspořádal podle jeho přikázání.

Jako celé lidské tělo, tak i jeho *jednotlivé údy* jsou dílem ruky Boží a mají Tvůrcem stanovený zvláštní účel. Nemá proto člověk sám ani někdo jiný právo tělo mrzačiti, odnímati údům schopnost sloužiti účelu, k němuž jsou určeny.² Zároveň však člověk je zavázán, aby nezneužíval údů svých proti jejich určení.

S tohoto hlediska nutno také odmítati všechny výstřelky v pohlavním životě, poněvadž se v dnešní „pohlavní bídě“ ztrácí potřebná jasnost o základních zákonech a mravních zásadách, určující pohlavní styk. Bez věrnosti k nezměnitelným zákonům Božím nemožno překonati dnešní pohlavní bídu.

Již biologie praví, že pohlavní schopnost lidí směřuje podstatně k dobru potomstva, jímž se má udržeti pokolení lidské, ohled na blaho dítěte dodává pohlavnímu životu vysokou mravní cenu, smyslné zážitky a pocity při tomto velkém tajemství, kdy vzniká nová lidská bytost, jsou jen doprovázející a podporující zjevy oné velké lásky, která chce dáti světu a církvi nové dítěte lidské.

Musí tedy i způsob, jak se pohlavní schopnost projevuje, přihlížeti vždy k dobru potomstva. První cíl a účel pohlavního spojení je potomstvo. Člověk má užívati pohlavní síly ve shodě s vůlí Boží a zákonem přírody tak, aby *mohl* vzkličiti nový život lidský.

Ze schopnosti zplodit dítě souvisí také přirozená a nadto Bohem zvláště uložená povinnost rodičů starati se o přirozený i nadpřirozený život dítěte a o jeho nezbytnou výchovu. To se může státi nejlépe v manželství, v němž jsou manželé spojeni navzájem nerozlučným poutem. Proto „každé řádné užívání Bohem propůjčené schopnosti

¹ Dr. Ludwig Ruland, Handbuch der praktischen Seelsorge, III, München 1933, 355.

² Sterilisace, t. j. zákrok, znemožňující muži státi se otcem a ženě státi se matkou, není nikdy dovolena z důvodů eugenických a sociálních, je toliko přípustna tehdy, kdyby se nutně jednalo o záchranu zdraví.

ploditi nový život jest výlučným právem a výsadou manželství a musí bepodmínečně zůstatí v posvátných mezích manželství“.¹

Kde se nedbá tohoto přirozeného a božského zákona, který chrání biologické, sociální, hospodářské, mravní a náboženské zájmy, tam se pocítí zcela jistě neblahé následky.

Nadpřirozeno zasahuje do všech životních projevů jednotlivého člověka, ukazuje život v nové kráse, velikosti a odpovědnosti a přináší novou sílu.

¹ Casti connubii, č. 18.

II. NADPŘIROZENÉ V ŽIVOTĚ SPOLEČENSKÉM

Žítí nadpřirozený život znamená žítí z Boha, t. j. z víry a milosti, žítí v Bohu, t. j. v jeho přítomnosti, žítí s Bohem, jako dítě Boží býti v důvěrném styku s ním a jeho svatými, žítí pro Boha, posvěcovati činnost dobrým úmyslem a touhou po větší slávě Boží, žítí podle obrazu Božího, t. j. projevovati všude a ve všem vnitřní nadpřirozený život dítěte Božího, horliti pro poctivost, pravdivost, spravedlnost, lásku, býti vpravdě křesťanským mužem, křesťanskou ženou, býti křesťanem v životě soukromém i rodinném a společenském. Všude platí: „Hleďte těch věcí, které jsou svrchu.“¹

Náboženství činí nároky nejen na soukromý život jednotlivců nebo jen na některý obor života lidského, ale vede již svou přirozeností ke katolicitě, všeobecnosti, chce míti vliv na celého člověka, na celý jeho život ve všech směrech, chce míti slovo ve všech oborech lidské činnosti, soukromé i veřejné.

Mluvíme-li o společnosti, státě, umění, vědě, životě hospodářském, politickém, sociálním jen všeobecně, teoreticky, bez ohledu na člověka, týkají se tyto úvahy pole, které je odlišné od pole náboženského. Ve skutečném životě není však oborů, jichž by se náboženství nějak nedotýkalo. Nejsou sice na náboženství závislá pravidla života hospodářského, politického, vědecké poučky, ale vlivu náboženskému podléhá člověk, který těchto pouček, pravidel správně nebo nesprávně, v dobrém nebo špatném úmyslu užívá.

Jistota v životě, ať běží o nemovitosti nebo cenné papíry nebo jiný náš majetek, nezávisí na soudech a zákonodárných sborech, ale na mravních zásadách lidí a poslední a nejdůležitější jejich oporou jest právě náboženství. Díváme se na cenný papír, na výpis z bankovního účtu jako na věc, která má skutečnou cenu. Než cena tohoto výpisu

¹ Kol. 3, 1.

nebo účtu záleží na přesnosti, poctivosti a čestnosti bankovního úředníka, který výpis pořizoval a který jej podpisoval.

Živý náboženský život je pro naši civilisaci tím, čím je kolo u jedoucího automobilu, je záležitostí každého jednotlivého člověka, záležitostí nejšířší veřejnosti. Není hospodářského, politického, kulturního vývoje, který by nebyl odkázán na požehnání náboženství a ho nepotřeboval, kterého by nemohla církev proniknouti svým duchem a naplniti svým požehnáním. Není světského povolání, které by samo sebou se přičilo a překáželo vnitřnímu spojení s Bohem.

A o to běží, aby duch křesťanský, který oživoval kulturu lidskou ve středověku, opět se vrátil tam, odkud byl v moderní době vypuzen. V době renaissance bylo vydáno heslo, že je třeba učiniti z křesťanů opět „lidi“. Světová válka a dnešní poměry ukazují jasně, že společnost, která se dala vésti tímto heslem, ztratila pravé lidství. *Je proto třeba, abychom se stali opět křesťany, máme-li býti opět lidmi.*

Neznamená to, že usilujeme, aby se opět vrátila středověká kultura; to by bylo tak pošetilé, jako kdybychom chtěli určovati dobu posunováním hodinových ručiček nazpět. Společnost lidská se však musí vrátit k tomu, co je u středověku věčné, a to jest víra ve věčného Tvůrce, od něhož celý svět pochází a k němuž spěje. Tato idea pořádku a jednoty jediné je s to, aby překonala mravní anarchii, do níž upadla dnešní Evropa. Bude-li společnost lidská čerpati právo z věčných a božských pramenů veškerého práva, vrátí se opět smysl pro spravedlnost do společnosti, která se marně dovolává práva podle paragrafů zákonů lidských. To si musí uvědomiti všichni, i katolíci, a býti ve všem a všudy opravdovými katolíky, aby jejich příkladem byli i nekatolíci sblížováni s katolickou církví.

Od katolické církve se dnes žádá *jasná pravda a účinná láska*. Církev ani nemá jiného prostředku, aby získala jednotlivce, rodiny, státy pro sebe, leč pravdu a lásku. Tyto prostředky jsou však s to, aby dobyly světa. Vyjádřil to již sv. Augustin slovy: „Zvítěziti může jen pravda, a vítězství pravdy je láska.“¹

Pravda je tedy prvním darem, který dává nadpřirozeno církví hlásané jednotlivci, ale i celé společnosti. Nadpřirozeno vede k pravdě, ukazuje pravdu.

¹ Augustinus, Sermo 358, 1, M. P. I. 39, 1586: „Non vincit nisi veritas: victoria veritatis est charitas.“

Apoštolát pravdy

Nová doba odvrátila se pyšně od věčné objektivní pravdy, chtěla všechno zbudovat na novém základě, tvořila si sama pojem pravdy a ztratila pevnou půdu pod nohama. Dópomohla k vládě plýtkým frázím a lži. Ohání se slovem pravda, zájmem o pravdu, ale každý si pravdu představuje a vykládá jinak, jak to právě pro své účely potřebuje.

V tomto zmatku není jiné pomoci, leč *dáti pojmu pravdy opět pravý význam* a pomoci skutečné pravdě k vítězství v životě veřejném i soukromém. Z trosek dnešního světa zvedá lidstvo ruce a žádajíc o záchranu, obrací zraky na církev katolickou, která o sobě praví, že má božské pravdy. Očekává od ní, že mu ukáže cestu, jak se dostat z dnešních zmatků, do nichž upadlo, poněvadž se odvrátilo od nadpřirozena a zapomnělo, že tento svět není cílem, ale jenom cestou, není koncem, ale začátkem jiného, vyššího života.

Církev měla vždy vědomí, že je „*sloupem a základem pravdy*“¹ Její zakladatel znal jen *jednu* pravdu, které učil, pravdu Boží. Kristus nepřednášel různých nejistých domněnek, nedával na vůli posluchačům, chtějí-li pravdu přijmouti nebo ji zamítnouti, žádal celou svou autoritou víru a poslušnost.

Veškerá činnost apoštolů se opírá o pevnou víru, že hlásají pravdu. Mistrem jim svěřenou, rázně odmítají možnou námitku, že jejich učení není v něčem pravdou Kristovou. Tímto skálopevným přesvědčením, které se vine jako červená nit spisy všech církevních spisovatelů od prvních století, byla vždy a je stále církev katolická proniknuta. V pravdách, jimž učila a učí, viděla vždy Bohem svěřené a nezměnitelné dobro. Jen tak si vysvětlíme klidnou ironii, s níž obhájci víry v prvních stoletích ukazovali na rozpory v učení pohanských filosofů a na krásu a

¹ 1 Tim. 3, 15.

vznešenost nezměnitelných pravd křesťanských, jen tak pochopíme hrdinnou odhodlanost mučedníků a vyznavačů za křesťanskou pravdu žítí, pracovatí a zemřítí.

Za všech dob považovala církve za svou přední povinnost, aby zjevené pravdy chránila a neporušené hlásala lidem. Dějiny církve jsou dějinami úporných bojů s bludy o čistotu víry.

Otázka, kterou Kristus Pán předložil farizeům a která je uvedla do nemalých rozpaků: „Co se vám zdá o Kristu? Čí jest syn?“¹ doléhala vždycky a doléhá i dnes s neztenčeným důrazem na lidstvo a žádala a žádá přesnou a určitou odpověď. Správně na ni odpovídá toliko církve od Krista Pána na skálopevném základě založená. Mimo církve katolickou vidíme v odpovědích na tuto otázku a na všechny otázky spojené s nadpřirozeným posláním a učením Kristovým čím dále tím smutnější a osudnější zmatek.

Církev kráčí dějinami lidstva, aby vydala svědectví pravdě (Jan 18, 37). Potkává se s neúspěchy, ale neztrácí naděje, naráží na odpor, ale neumdlévá. Zloba, podvody, lži, úmyslné pomluvy, odpady, zrádci nemohou umlčet její horlivost. Hájí Boží pravdu a snaží se pochodeň věčné pravdy nésti všude, i do cizích neznámých krajin, ponořených ve tmách hříchu a nevěry. Učí znáti Krista, který o sobě řekl: „Já jsem cesta a *pravda* a život“,² „Já jsem *světlo* světa; kdo mne následuje, nebude choditi ve tmě, nýbrž bude míti světlo života“³ a jinde opět: „Zůstanete-li v mém slově, budete opravdu učedníky mími, a poznáte *pravdu*, a pravda vás osvobodí“⁴ a jemuž jeho nepřátelé dosvědčili: „Mistře, víme, že pravdomluvný jsi a cestě Boží *vpravdě* učíš.“⁵

Církev, chráníc *nadpřirozenou* pravdu proti omylům a bludům, podporuje šlechetné usilí o *každou* pravdu, o pravdu ve vědě, umění, krásné literatuře, ve vzdělání, nabádá k činorodé práci ve všech oborech lidského snažení a posiluje pravý pokrok kultury lidské. Posvěcujíc a zušlechťujíc lidskou duši, posvěcuje, zušlechťuje a povznáší lidskou kulturu. Čím více je duše lidská zušlechťena a čím vnitřnější jest její život, tím cennější je kultura, kterou tvoří, neboť „kultura du-

¹ Mt 22, 42.

² Jan 14, 6.

³ Jan 8, 12.

⁴ Jan 8, 31. 32.

⁵ Mt 22, 15.

še jest duší kultury".¹ Jen přes lidskou duši vede cesta ke kultuře. Proto člověk, který žije křesťanský život, nadpřirozený život milosti a má účast v nadpřirozenu, tvoří také úplně jinou kulturu než člověk Bohu odcizený, který kulturní práci provádí jen silami přirozenými.

Pravda je také předmětem vědy. *Věda* se snaží poznati a rozřešiti rozumem lidským všechny záhady světa a života lidského. V nejzávažnějších otázkách, na nichž závisí celý lidský život, je však rozum lidský sám o sobě vydán mnohým omylům a poblouzením. Nedovede právě v nejživotnějších otázkách, jako na příklad jaký je původ člověka, jaká je jeho přirozenost lidská, jaký jest jeho poslední cíl, dáti jasnou, pevnou, uspokojující odpověď. Tápe v nejasnostech různých problémů. Působí zmatek roztříštěností svých domněnek, šíří rozvrat v životě jednotlivců a rodiny, v životě národů a států a celé společnosti lidské.

Vědy, které mají za předmět ideální, metafysické pravdy a spoléhají jen a jen na sílu rozumu lidského, zapominají, že Bůh, zdroj vši pravdy, se nám zjevuje nejen ve vnější přírodě, z níž jej může rozum lidský poznati, nýbrž že se nám také zjevil nadpřirozeným způsobem ve zjevení Starého a Nového zákona. Pravda pravdě nemůže odporovati, rozum vede k pravdě, pravda k Bohu, zdroji vši pravdy. Výsledky vědy, k nimž dospěl rozum lidský, nemohou odporovati pravdám, jež Bůh přímo lidem zjevil. Proto člověk, jsa sobě vědom skutečnosti, jak lehce lidský rozum podléhá omylům, bude si k orientaci v důležitých otázkách životních pomáhati nadpřirozeným zjevením. Křesťanský filosof modlitbou a studiem zbystří své oko a v tajemstvích křesťanských nachází často popud, aby řešil nové problémy. Dějepisec jistěji chápe ve světle nadpřirozeného řádu události v dějinách a dovede posouditi požehnání, jež se v lidstvu rozlévalo z nadpřirozeného života.

Šíříc a obhajujíc nadpřirozené zjevení, pomáhá církve katolické k vítězství pravdě a zatlačuje na ústup blud, který zatemňuje rozum, působí rozvrat, nespokojenost, neklid, neštěstí.

I když není prvním posláním církve, aby pěstovala vědu, přece od prvních dob svého trvání věnovala vědám pozornost, aby pěstováním právě vědy sloužila nepřímou i svému nadpřirozenému poslání a

¹ Franz Zach, *Modernes oder katholisches Kulturideal?*, Wien 1925³, 376: „Uns ist die Kultur der Seele die Seele der Kultur.“

aby vyplnila v každé příčině úkol, kterýjí svěřil „Bůh, vševědoucí Hospodin“ („Deus scientiarum Dominus“),¹ aby totiž učila všechny národy (Mt 28, 19). Byla hluboce přesvědčena o tom, že víra ve zjevení Boží a lidský rozum nemohou si odporovati, naopak, že se navzájem svorně podporují a doplňují. Víra a rozum podávají si ruce. Správným užíváním rozumu utvrzují se základy víry a světlo víry chrání rozum před bludem a obohacuje poznání. Církev je a byla vždy daleka toho, aby poškozovala vědu, naopak, ve vědách viděla prostředek, aby lidé, jež Bůh z temnosti povolal ku podivuhodnému svému světlu (1 Petr. 2, 9), přišli k poznání pravdy (1 Tim. 2, 4) a byli přivedeni k poslušenství Kristovu (2 Kor. 10, 5).

Vidí v přírodě dílo Boží, jež Bůh dává člověku, aby v něm badal, přenechává vědě a technice, aby dobývaly světa a užívaly jeho sil, nestaví se proti nim, vidí v jejich práci právě tak jako i ve své činnosti plnění vůle Boží. „Naplňte zemi, podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem a nade všemi živočichy, kteří se po zemi pohybují.“² Proto této práci žehná a podporuje ji. Vědomí, že Bůh chce, aby hledal v přírodě utajené síly, dodává člověku, žijícímu nadpřirozeným životem, odvahu, milost Boží jej sílí, kulturní a vědecká práce přivádí jej blíže k Bohu, poslednímu cíli.

Nadpřirozená víra v sobě jako v ohnisku spojuje všechny paprsky světových názorů, rozhozené po starém světě: Platonovy myšlenky o Bohu, Aristotelův názor o vezdejší kultuře, přísné zásady cyniků a radost epikureů ze života, smysl stoiků pro povinnost a Sokratovu lásku k bližnímu. Všechny tyto paprsky očistila od přimíšených omylů a spojila v celek všestranně uspořádaný. Dala poslední uspokojující odpověď na otázku, jaký je smysl života.³

Již v druhém století byla některá střediska, v nichž byla zvláště pěstována křesťanská moudrost, jako v Římě, Smyrně, Alexandrii, Edesse, a v 3. století jsou to slavné školy v Alexandrii, Cesarei a Antiochii, na nichž své vědomosti získali na příklad Klement Alexandrijský, Origenes, Dionysius Veliký, Atanáš, Bazil Veliký, Cyril Alex. a mnozí jiní. Křesťané pěstovali duchovní vědy jako řečnictví, filozofii, literaturu, a mužové, jako Eusebius z Cesaree, Bazil, Řehoř Nys., Řehoř Nazianský, Jeroným, Augustin, nebyli jenom vynikajícími theo-

¹ 1 Král. 2, 3.

² Gen. 1, 28.

³ Otto Cohaus S. J., *Wege und Abwege*, 75.

logy, ale byli všeobecně pokládáni od svých vrstevníků za přední představitele veškeré vědy a vzdělanosti.

Arcibiskup Isidor ze Sevilly († 636) budí úžas svou mravenčí pílí, s níž sbíral na sklonku starověku veškeré náboženské a světské vědomosti tehdejší doby. A když za ničivých vpádů barbarských národů hrozila záhuba všem pokladům vzdělanosti a vědy v Evropě, tak právě školy biskupské a klášterní a neúmorná píle mnichů nám je dochovaly. Jim máme co děkovat, že známe řeckou filosofii a řecké přírodní vědy. Velikáni duchovních věd v 12. a 13. století dovedli spojití výsledky přirozené filosofie se zjevenými pravdami a založiti harmonický, jednotný názor světový a životní, který vyplývá z objektivního poměru přirozena k nadpřirozenu.

A co říci o apoštolátě pravdy a vzdělanosti, který vykonávaly *universities* založené nebo aspoň mravně podporované římskými papeži a který vykonávají i dnes četné katolické university a školy, které jdou za dvojím nerozlučným ideálem kultury a křesťanského života, vycházejíce z přesvědčení, že je třeba mládež vychovávat i vésti, aby měla vědomosti, věřila a milovala?¹ Co říci o osvětové činnosti katolických misionářů, kteří v nekřesťanských zemích po celé zeměkouli se světlem evangelia šířili a šíří osvětu a vzdělanost? Není zavázán vděčností i národ československý slovanským apoštolům sv. Cyrilu a Metoději za to, že byl vřazen mezi kulturní národy?

Je proto veliké bezpráví, odvážil-li se někdo vmetnouti na církev pohanu, že úmyslně držela lidi v temnotách nevědomosti. „Náboženství katolické nebojí se odpůrců, kteří by je mohli ozdobiti slávou mučednickou, bludů, které jí přikazují, aby obsah svatého učení přesněji osvětlila, jen jednoho se obává: neznalosti pravdy, majíc za jisté, že odpůrcové nebudou ji pronásledovat zlomyslným nepřátelstvím, budou-li se pilně snažiti, aby duchem prostým všech předsudků poznali její přikázání a její zásady“.² Již Tertullian pravil o nepřátelích jména křesťanského: „Přestává nenávisť, kde přestává nevědomost.“³ Kdo viděl, co papežové, biskupové a jednotlivé církevní ústavy pro

¹ „Bisogna insegnare a sapere per meglio credere, a credere per meglio sapere, a sapere e credere per meglio amare.“ Fra Agostino Gemelli, *Le università cattoliche nel mondo*, L'osservatore Romano, numero speciale, Maggio 1936, 15.

² Pius XI., Enc. *Deus scientiarum dominus* ze dne 24. května 1931, vatikánské vydání, str. 6n.

³ „Desinunt odisse qui desinunt ignorare.“ *Ad nationes*, 1, 1, M. P. I. 1, 629.

vědu a kulturní pokrok učinily, kdo nahlédl do vatikánských a různých klášterních knihoven a sbírek, ten nemůže vážně mluvit o nepřátelství nebo odporu zjeveného náboženství k vědám a ke kultuře, ba zdá se, že bezbožectví jsou nevítané právě tyto důkazy kulturní činnosti církve, a proto by je raději barbarsky zničilo, aby odstranilo pomníky křesťanské kultury. Co zanechala mravenčí píle zbožných, pilných, nenáročných pěstitelů vědy, to ničí fanatická zaslepenost moderních pohanů a nevěrců, pracujících ve službách odvěkého nepřítele nadpřirozena, které pýchou a hříchem zratil.

Jako ve vědě, tak i v *umění* ukazuje nadpřirozeno správnou cestu a je úrodnou půdou pro umělecké tvoření.

Není sporu o tom, že umění moderní doby se pohybuje značně na bludných cestách. Je to nutný důsledek odklonu života od náboženství. Kdo popírá Boha, krásu nestvořenou a nekonečnou, zdroj vši krásy, kdo staví umění na vlastní a samostatný základ bez ohledu na Boha a na jeho přikázání, kdo holduje heslu „umění pro umění“ a míní, že umělec má tvořit úplně svobodně bez všelikého vnějšího vlivu, zvláště bez ohledu na mravní a náboženské zásady, že nemá dbáti duševního obsahu, ale veškerý důraz kláde jen na vyjádření vnější krásy, ten svádí umění na scestí a vede je nutně k úpadku.

Umění a umělec nemohou nedbati pravdy, mravnosti a náboženství.

Krásné umění je dovednost vytvořit krásu. V krásě rozeznáváme dvě součásti: vnější a vnitřní, to jest vnitřní duševní pravda a dobrota se předvádějí vnějším smyslem a lidské obrazotvornosti ve vhodné vnější formě, čímž se člověk dílo pozorující zušlechťuje a pociťuje radost.¹

Radost, zdokonalení a zušlechtění je účelem umění a má zaujmouti celého člověka, jeho duševní i smyslové mohutnosti. Člověk svou přirozeností nekotví jenom ve hmotě, ale skládá se z těla i z duše. Podobně i lidské umění bez vnitřního duševního obsahu je prázdnou hrou. Dílo, které se přiči logické, mravní a náboženské pravdě, jehož

¹ Platonovi se připisuje výměr krásy: Zář pravdivého. Sv. Augustin (Ep. 18) praví, že krása je zář dobra (splendor boni) a sv. Tomáš: neporušenost, soulad a jas (integritas, sive perfectio; et debita proportio, sive consonantia, et iterum claritas. Summa theol., 1, q. 39 a. 8). Všechny tyto definice obsahují dva základní pojmy krásy: pořádek a jas, takže by se mohly spojit a mohlo by se říci: Krása je pořádek, oděný jasně (J. M. Buathier, *Le Sacrifice*, Paris 1931¹³, 445).

základní idea je špatná, které veškerou pozornost obrací jen a jen na vnější formu, takové dílo nemožno nazvati dílem krásným.

Krása je výkvět pravdy a dobra, pravda je kořen, dobro lodyhou, krása květem. Je-li kořen mrtvý, nebo je-li lodyha od kořene odloučena, nemůže květ vykvést. Kde není pravdy, tam nemůže býti ani krásy. Plamen nemůže býti odloučen od ohně, z něhož šlehá, oheň doutná bez plamene, ale nikdy není plamen bez ohně. Mohou býti pravda i pořádek bez záře, ale nikdy ne krásná zář bez pořádku. Umělec, který šetří pravdy, jehož vůle je utvrzena v dobrém, je na cestě ke kráse. Který však nezná pravdy, a to nejen pravdy poznané přirozeným rozumem, ale ani pravdy nadpřirozené, nadpřirozeného určení, k němuž je člověk povolán, ten nemůže vytvořiti dokonalého díla, ani zušlechtiti celého člověka, poněvadž budí zájem jen jeho nižších schopností a znásilňuje ducha, rozum, svědomí.

Není třeba, aby umělec při tvoření měl přímo na mysli mravní a náboženské zájmy. Je možno připustit všechny náměty k umělecké tvorbě, jen musí dílo vyhovovati pravdě a dbáti věčných zákonů mravnosti.

Nelze oddělit umění od mravnosti, člověka, křesťana a umělce. Umění není povzneseno nad přikázání Boží, i ono musí sloužiti poslednímu cíli, za nímž spěje veškeré tvorstvo, t. j. k větší cti a slávě Boží. Vždyť krása v poslední své analýsi přivádí nás k svému nejzazšímu zdroji, k Bohu. Vyjádřiti krásu, znamená vyjádřiti odlesk velebnosti Boží. Všechna díla stvořená mají za účel chválu Stvořitelovu, i práce, vytvořená duchem lidským.

Umělec, romanopisec musí dbáti skutečného stavu lidstva, v kterém žije po prvním pádu lidí. V ráji nepociťovali lidé nahoty, od pádu prvních lidí však povstal u člověka všech národů vrozený, ne naučený stud. Přehlédne-li umělec, že již nežijeme v ráji a že v lidstvu nevaně absolutní závan čistoty, snadno si myslí, že i dnes možno stůj co stůj bezohledně malovat nahotu.

Tělo lidské zůstane vždy ideálem krásy, ovšem vždy s náležitou šetrností k lidskému studu. Podíváme-li se na obrazy Tizianovy, poznáme hned, že chtěl malovat ideální krásu, ne dráždit smyslnost. Mnohý dnešní umělec prozrazuje svou prací, že právě úmyslně chtěl vydráždit smyslnost. Nelze ničeho namítati proti obrazům Tizianovým, jsou-li pozorovány dospělými, avšak moderní kultura nahoty s úmyslem dráždit je rakovinou pro umění i pro mravnost lidu.

Od umělce žádá se ovšem oběť. Umělec musí obětovat své sobectví, ať se projevuje v té nebo oné formě, marnivost, lacinou ziskuchtivost. To vše znamená nepořádek, znehodnocující jeho práci, připravuje o potřebný vnitřní klid v srdci a duchovní jasnost. Umělec se nesmí dávat vésti choutkami těch, které má vésti k uměleckým výšinám. Zákon sebezáporu je potřebný jak k dobrému životu mravnímu, tak i ke tvoření krásných věcí. I zde platí Pavlovo: „Nebudme marné chvály žádostivi.“¹

Proto i náboženství má co mluvit o otázkách uměleckého tvoření, a zvláště dnes, kdy moderní umění ve jménu svobody uměleckého tvoření odmítá veškerou závislost na mravnosti, na náboženství, je třeba pro katolického umělce, aby se nedal másti. Správnou cestu ukazuje mu světový názor katolický, pravda o posledním cíli, k němuž jsme stvořeni, k němuž všechna naše činnost i činnost umělecká musí směřovati přímo nebo nepřímo. Jen zřetel na poslední cíl dodá umělci správné a jisté stanovisko, uchrání jej vši bezzásadovosti a povrchnosti a povede jej k pravdě a jasnosti. „V ničem, co křesťan koná, ani v řádu věcí pozemských, nesmí zapomínati dober nadpřirozených; ano sluší se, aby z křesťanské moudrosti řídil všechno k nejvyššímu dobru jako k poslednímu cíli.“²

Vidíme tedy, že nadpřirozeno slouží kulturní činnosti lidské hlavně tím, že zavádí správné oceňování jednotlivých dober a správný poměr člověka k nim. Dobro nebeské staví nad dobro pozemské, duši nad tělo, nižší podřizuje vyššímu. Chrání člověka, aby ve světě a v práci neutonul, aby si zachoval vnitřní svobodu a neztratil s myslí poslední svůj cíl.³

Mimo to *nadpřirozená víra* katolická rozšířila umělecké pole skoro *do nekonečna* a dala mu podněty, o nichž neměl pohanský svět ani tušení. Již osoba Spasitele světa, jeho narození, život, působení, zázraky, bolesti, smrt, zmrtvýchvstání a vůbec evangelia jsou nepřebernou studnicí uměleckých námětů.

Božský ideál žije a působí dále mezi námi ve Svátosti oltářní, která

¹ Galat. 5, 26.

² Pius X., Okružní list „Singulari quadam“ ze dne 24. září 1912. Actes de S. S. Pie X., Paris, VII., 273.

³ Tomáš Aq., Summa theol., 2, 2 q. 82 a. 3 ad 3: „Scientia et quidquid aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est quod homo confidat de seipso; et ideo non totaliter se Deo tradat . . . Si tamen scientiam et quamcunque aliam perfectionem homo perfecte Deo subdat, ex hoc ipso devotio augetur.“

je nadpřirozeným středem umění, architektury, malířství, sochařství, hudby, básnictví, řečnictví. K ní směřují veškerá díla estetická a umělecká, ona působí, že náboženství katolické vyniká estetičností nad ostatní náboženství.¹

Kolem postavy Kristovy, dokonalého vzoru krásy, druží se všichni ti, kteří jej napodobovali ve svém životě, především Panna Maria, kterou všechny věky budou nazývati blahoslavenou a jejíž krása nikdy nebude vyčerpána, svatí se svými vynikajícími vlastnostmi, apoštolé, proroci, vyznavači, panny, mučedníci, kajícíci, vojíni, králové, řemeslníci, rolníci, pastýři, děti, jinoši, dívky, ženy, muži, starci a stařeny. Ve všech těchto postavách, přirozeně již zajímavých, líčiti nadpřirozený život, spojení duše s Bohem, je pro umělce pole nesmírně rozsáhlé!

Žádné dojmy nepůsobí na nitro člověka, na jeho cit a obrazotvornost tak jako dojmy náboženské. Proto právě z nadpřirozeného náboženství křesťanského vycházejí nejživější popudy a podněty k uměleckému tvoření. Nikdo, ani největší odpůrce, nemůže zapírat, že na rozvoj všeho umění v minulých dvou tisíci letech měly vliv inspirace katolicismu; i to je důkazem, že toto nadpřirozené náboženství má v sobě zcela zvláštní momenty, podporující umění.

Dante nazval umění vnučkou Boží,² poněvadž je dcerou náboženství. Platí-li to o náboženství všech národů, platí to tím více o náboženství nadpřirozeném, poněvadž v něm se věčné pravdy, oběť, svátosti, ctnost atd., vyjadřují vnějším znamením. Z božské pravdy, obsažené ve zjevení, vyplývá nejvyšší vnitřní krása. Snaha umělce, aby znázornil tuto krásu, je proň pobídkou k největším uměleckým dílům.

Církevní umění, působilo blahodárně *na smýšlení lidu*, povznášelo jej od nižšího k vyšším ideálům, jako jsou: mravní čistota, láska k vlasti a k minulosti národa, obrana práv země, kdežto zase bolševismus v umění, ve vědě, v literatuře, v divadle, v tisku připravoval již dávno bolševismus širokých mas na ulicích a snášel dříví k velkému světovému požáru.

Proč dnes nemáme umělců, kteří by tvořili náboženská díla? Krása nadpřirozeného života nepozbyla nikterak ceny, ale utuchl zájem veřejnosti, která již nehledá v uměleckém díle poučení, nýbrž jen po-

¹ J. M. Buathier, *Le sacrifice* 474n.

² „... Si che vostr' arte a Dio quasi è nipote“. Dante, *La divina comedia*, Inferno. XI, 105.

žitek. Dále umělecká tvorba vyžaduje práce, houževnaté práce, aby umělec vnikl do tajemství svaté víry a mohl mluvit o tajemstvích Kristových (Kol. 4, 3), měl mysl Kristovu (1 Kor. 2, 16), aby o něm platilo: „Uvěřil jsem, proto jsem mluvil.“¹

Umělec nepronikne do krásy tajemství Božích a nenadchne se životem světců, nebude-li jeho život provanut milostí a láskou Boží, nebude-li spojen s Bohem a nebude-li z tohoto spojení pro plátno, mramor, melodii, lidské slovo čerpat náměty, mocně dojímající duši lidskou v tomto slzavém údolí jako zpěvy z nebeské vlasti. „Bůh . . . nás učí chválu zpívat v noci.“² Památka umělcova, jehož díla vedou k Bohu a oslavují lásku a milosrdenství Boží, bude požehnána na věky. Nikdy však nestvoří podobných děl člověk, oddaný vášním, které zeslabují síly a poskvřňují srdce, který chce mluvit a vyjadřovat lásku Boží, sám však Boha nemiluje. Mluví-li o lásce, kdo nemiluje, je jeho řeč cizí a protivná.

Nadpřirozeným stanoviskem musí se také lišit díla *katolického romanopisce* od jiných bezbarvých anebo protináboženských románů. Co se od něho žádá, aby jeho dílo mělo správný náboženský základ a při tom bylo umělecké a působivé?

Předně se žádá, aby jako každý umělec dbal pravdy, psychologické pravdy, bez násilných skoků. Při tom však musí mít před očima celou skutečnost, říši přirozena i nadpřirozena, říši jevů, již smysly postřehují, ale i říši neviditelné milosti. Nejen zvířecnost člověka je pravdou lidskou, nýbrž i jeho nadpřirozenost. Nekřesťanský spisovatel vždy zůstává jakoby na břehu pravdy, neproniká do hlubin duše lidské.

Při tom však nesmí katolický romanopisec líčit lidi jako anděly a svaté, nýbrž jak skutečně žijí, s jejich chybami, s jejich zásadami, hříchy, ovšem, že zlo nebude líčit, aby čtenář měl v něm zalíbení, ale aby ukázal pevnou stálost zákona Božího, jemuž odporovat může člověk jen s nebezpečím své záhuby, aby vynikla nekonečná láska Boží, která je vždy ochotna odpouštět.

To ovšem vyžaduje, aby katolický spisovatel žil nadpřirozeným životem a byl osvícen nadpřirozeným světlem, které mu ukazuje věčné pravdy. Každý umělec, spisovatel vkládá do svého díla sebe, své

¹ 2 Kor. 4, 13. Ž. 115, 10.

² Job 35, 10.

smýšlení. Proto bude tvořiti hodnotné dílo i po stránce katolické mravnosti jen ten umělec, který žije mravní nadpřirozený život.

Nadpřirozeno dává člověku podněty a sílu, aby práci kulturní posvěcoval a Boha jí oslavoval. Kde se kulturní práce koná jen pro ni samu, zvrhne se lehce v pouhou civilisaci, přivádí jednotlivce i národy do záhuby. Nadpřirozené náboženství obsahuje síly, které před tím scestím chrání, připomíná, že všichni lidé mají nesmrtelnou duši a jsou stvořeni k jednomu poslednímu věčnému cíli.

2.

Apoštolát lásky

Druhým darem, který dává nadpřirozený mravní život zchudlé a rozkládající se společnosti, je láska, láska k Bohu a člověku. Nelze odloučiti lásky k bližnímu od lásky k Bohu. Řekl to sv. Jan: „Řekne-li někdo: ‚Miluji Boha‘ a nenávidí-li bratra svého, jest lhář; neboť kdo nemiluje bratra svého, kterého vidí, kterak může milovati Boha, jehož nevidí?“¹

a) LÁSKA K BOHU

Křesťanství je láska Boží k člověku a láska člověka k Bohu. Když Bůh stvořil člověka, učinil jej podle obrazu a podobenství svého. Vložil tak do člověka touhu spěti výše. Dal všem jeho schopnostem směr k tomu, co jest božské, k původu své duchovní přirozenosti, k Bohu. Jako každá rostlina potřebuje k životu slunečního světla a tepla, tak potřebuje člověk pravdy a lásky Boží, a proto po této pravdě a lásce touží celou svou přirozeností.

Když člověk upadne do hříchu, je si vědom, že žije vzdálen od Boha. To vědomí a touha po lásce Boží doléhají naň a připravují jej o klid. Člověk touží po Bohu, a žije od něho vzdálen. Nenalézá klidu, dokud se nepřiblíží k prameni pokoje věčného, dokud nespočine v Bohu, jak to vyjadřuje známý výrok sv. Augustina: „Nepokojné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě.“²

Co platí o jednotlivci, to platí o celé lidské společnosti. Čím více se odklání od Boha, tím více pociťuje neklid, napětí, rozervanost a touží dostat se blíže k Bohu. Vidíme to u pohanů i u židů v dobách

¹ 1 Jan 4, 20.

² Confessiones 1, 1.

před Kristem. Pohané stavěli chrámy, do nich dávali sochy bohů, obětovali a klaněli se jim. Židé radostně a vděčně opěvovali Boha, který je doprovázel cestou na poušti v podobě sloupu. „Není jiného národa tak velikého, jehož bohové byli by mu tak blízko, jako jest blízko Bůh náš všem prosbám našim.“¹ I dnešní společnost lidská cítí svou ubohost. Čím více se na jedné straně vzmáhá bezbožectví, tím živelněji se zas na druhé straně ozývá touha po léčivé lásce Boží.

Mimo *přirozenou* pásku, která každého člověka a celou společnost lidskou poutá k Bohu, člověk pokřtěný a křesťanská společnost jsou spjati ještě *nadpřirozeným* poutem s Bohem. Křtem svatým se člověk stává účastným nadpřirozeného života milosti posvěcující, jeho duše je naplněna božskými ctnostmi víry, naděje a lásky. Nemiluje Boha toliko jako Stvořitele a Zachovatele světa, ale také jako Vykupitele světa, který svou láskou, s níž se za lidstvo obětoval, přetvořil starý, v hříších a nepravostech zabředlý svět a rozlil požehnání na jednotlivce, rodiny, státy a na celou společnost lidskou.

Přirozené i nadpřirozené pouto člověka i lidské přirozenosti k Bohu ukládá zvláštní povinnost.

Od chvíle, co všemohoucí Bůh dal bytí tvorům, je mezi Stvořitelem a tvory vzájemný vztah, dávající Bohu veškerou svrchovanost, stanovící závislost tvorů na Tvůrci. Bůh má právo žádati, aby jeho všemohoucí moc byla uznávána, tvorové pak mají povinnost této moci se podrobovat. Jde-li o rozumné tvory, kteří jsou si vědomi, že vyšli od Boha, k Bohu spějí a pro Boha jsou stvořeni, pak nutně jsou vedeni k tomu, aby se svému Tvůrci klaněli a dobrovolným darem projevovali svému dobrodinci vděčnost, vyprošovali si milost a ochranu od všemohoucího a usmiřovali uraženého Boha. To je smysl a účel oběti přinášené Bohu. *Oběť* je to, co se zevně obětuje, vnitřně je to duchovní oběť, jíž se duše sama obětuje Bohu.

Znamená tedy oběť podstatný poměr stvořeného k nestvořenému, relativního k absolutnímu, bytosti nahodilé k bytosti nutné, naprosté uznání Boží svrchovanosti, úplné klanění, čistou chválu, dokonalou prosbu, stoupající se země k Bohu. Dosvědčuje, že jsme vlastnictví Boží, uznává všechna práva božská a zároveň vyjadřuje všechny naše povinnosti.²

Vnější úkon sám o sobě nestačí k pojmu oběti, jest jen veřejným

¹ Deut. 4, 7.

² J. M. Buathier, *Le sacrifice*, 37.

projevem vnitřního smýšlení a cítění. Ve *veřejném kultu* je mimo to potřeba, aby vnější úkon nebyl ponechán volbě jednotlivce, nýbrž aby sám Bůh si zvolil úkon, jímž mu má člověk osvědčovati poddanost a vděčnost.

Když první člověk ztratil hříchem přátelství Boží, nestačily jen pokojné oběti z doby stavu nevinnosti, Bůh žádal dobrovolné oběti krvavé, které by znázorňovaly vinu lidskou, ale nežádal lidské krve. Místo oběti lidského života ustanovil zničení tvorů nerozumných, které mělo znázorňovati vnitřní smýšlení obětujícího. Lidé cítili svou vinu a od té doby, od ráje až po Kalvarii, krev stálých obětí smáčela oltáře nejen při velkých neštěstích a pohromách, nýbrž tyto oběti za všech dob na všech místech byly podstatným prvkem všech náboženských projevů společnosti lidské. U různých národů byly různé oběti a při tom různé obřady, ale vždy byla společná idea usmiřovat Boha za hříchy, a přece lidé měli vědomí, že všechny ty oběti nedostačují. Toto vědomí je vedlo proti vůli Boží k pobloudilému jednání, že se nespojovali s krví zvířat, ale že obětovali krev nevinných panen a dětí.

Ale všechny tyto oběti přinášené hříšným člověkem věčnému Soudci nemohly usmířiti spravedlivý hněv Boží; byly jen stínem, jímž se lidstvo vykoupiti nemohlo, byly jen bolestnou prefací velkého vykupitelského díla na Kalvarii.¹ Lidské modlitby, lidské slzy, lidské pokání, lidská krev ani smrt nemohly dostiučiniti spravedlnosti nekonečného Boha a získati lidem znovu nadpřirozený božský život.

Jen dokonalá, dobrovolná, svatá *oběť Syna Božího*, který se stal člověkem, mohla býti pro svou nekonečnou cenu Bohu příjemná, mohla se státi krvavým pramenem, z něhož se po světě rozlévají sláva Boží, světlo, láska, život.

Vzpomínkou na smrt Páně, ale nikoli nejasnou, mlhavou vzpomínkou, je oběť mše svaté, při níž je Kristus Pán, opravdově, skutečně a podstatně přítomen² a stále se nekrvavým způsobem nebeskému svému Otci za lidstvo obětuje na všech místech po celé zeměkouli a vyprošuje milosrdenství Boží hříšnému lidstvu. Jako za jasné noci vidíme na nebi rozhozená světélka, tak oko víry vidí v temnotách tohoto světa po celém světě množství světelných bodů. Je to Kristus Pán přítomný na našich oltářích, který se za nás obětuje a šíří svou lásku po celém

¹ Tamtéž, 64: „C'est la douloureuse préface du grand oeuvre du Calvaire.“

² Konc. trid. sess. 13, c. 1. Denzinger, *Enchiridion symbolorum*, n. 874: „vere, realiter ac substantialiter.“

světě a přivlastňuje všem zásluhy získané vykupitelskou smrtí na kříži.

Kalvarie je pramenem, do něhož stéká a v němž se shromažďuje Krev Páně, oltář, na němž se Kristus Pán při mši sv. obětuje, je potrubím přivádějícím nám tuto krev, aby obmyla naše duše, zúrodnila je, aby v nich vzklíčilo símě svatosti a ctnostného života. Marně by prameny prýštily z hor, kdyby je potoky a řeky nepřiváděly do údolí, bez užitku by byla pro nás smrt Páně na Kalvarii, kdyby nebylo mše sv., která nám přivádí milosti a je rozděljuje.

Zde vidíme, jaký význam má *mše sv.* pro lidskou společnost. Jako na kříži tak i na oltáři svým zničením a pokořením prohlašuje Kristus Pán absolutní moc Boha nade všemi tvory, za přítomné vzdává úctu věčnému Otci, jejich jménem a v jejich zastoupení uznává závislost tvorů na Tvůrci, vzdává Bohu náležitou úctu a povinné díky; spravedlnosti Boží přináší obět smírnou za hříchy, poklesky, nevěmosti a získává odpuštění. Poklady bohatých darů lásky Boží otvírá těm, kteří mši sv. obětují, za které je obětována, kteří se v modlitbě spojují s Kristem na oltáři. Jen přistoupit a vzít si těchto darů pro sebe a pro jiné, pro rodiny a přátele, pro vlast a církev, pro hříšníky a slabé ve víře, pro nemocné i pro zdravé. Není třeba se obávat, že se nedostane darů pro všechny. Nikdy nelze nekonečných užitků oběti Páně vyčerpati.

Ve mši sv. má lidská společnost nejdokonalejší obět, kterou činí zádost své povinnosti, plynoucí z přirozeného poměru tvora ke Stvořiteli a nadpřirozeného poměru dítko k nebeskému Otci. Proto také je vhodné a spravedlivé, slušné a spasitelné, aby podle příkazu církevního věřící mši sv. byli přítomni, vzdávali tak Bohu povinnou úctu a účastí posilovali svou lásku k Bohu a čerpali z nepřeborných darů lásky Boží.

Nejen jednotlivcům, ale celé společnosti lidské plyne ze mše svaté požehnání. Z každé mše sv., protože mimo účinky, kterých jsou účastní sloužící kněz a ti, za které je mše sv. obětována a kteří jsou jí přítomni, plynou účinky i pro celé lidstvo.

Přítomnost při mši sv. v neděle a zasvěcené svátky, kdy nás k tomu přísně váže příkázání Boží i církevní, je, jak zkušenost učí, základem štěstí pro rodiny i státy. Pracovní klid ve dny nedělní i sváteční bude lidem prospěšný jen tehdy, bude-li posvěcen náboženstvím. Mezi úctou k práci a svěcením křesťanských svátků je vnitřní spojitost. Kdo v práci vidí jen fyzickou nebo mechanickou věc a míní, že práce není v žádném poměru k duševní osobnosti lidské, ten nepochopí, že klid od

práce náleží k důstojnosti práce. „Klid spojený s náboženstvím odvolává člověka od prací a zaměstnání života všedního, aby uvažoval o státcích nebeských a aby vzdal věčnému Bohu spravedlivou a povinnou poctu. V tom hlavně spočívá podstata a účel klidu, jehož se nám má dostat i ve sváteční dny.“¹

Přítomnost při mši sv. v neděle a dny sváteční a svěcení těchto dnů je také základním pilířem výchovy širokých vrstev lidových ke charakternosti. Návštěva kostela o nedělích nám ukazuje neklamně duchovní kulturu lidu. Nedělní zvony volají do všech domů a všech rodin: Hleďte, co je s hůry. Lidé vracejí se z kostela uklidnění, a klid a pokoj přinášejí si do svých domovů, kde za nedělního odpočinku se mohou členové rodiny jeden druhému více věnovati a utužovati rodinnou lásku a přichylnost. A tak se stává neděle a svátek slunným dnem pro celou rodinu.

Je proto smutným poblouzením, když se mnohý nedělní povinnosti vyhýbá a její splnění si přímo znemožňuje účastí při různých schůzích a zájezdech. Při dobré vůli lze vše tak zařídit, aby účast na mši sv. byla možná.

Přítomnost při oběti mše sv. bude účinnější, přijmeme-li obětovaného do svého nitra ve sv. přijímání podle slov Páně: „Vezměte a jezte: toto je Tělo mé.“² Není možno míti více užitku z oběti Kristovy, než když jeho raněné Tělo, jeho Krev se s námi spojují. Ve sv. přijímání najde každý pro svou duši potravu, které právě potřebuje. Dub i travička berou potravu z téže země, lev i hmyz pije z téhož pramene. Podobně ve sv. přijímání najde každý posilu, které potřebuje podle svého věku, stavu, podle svých vloh. Pro hříšníka je to hostina na usmíření, pro duši slabou strava posilující, pro duši věrnou hostina zdokonalující, pro všechny potrava životní podle slov Páně: „Vpravdě pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a pítí jeho krve, nebudete míti v sobě života“.³

Poněvadž oběť na kříži a její nekrvavé opětování při mši sv. je středem veškerého života křesťanského, je také zbožná účast při ní neobyčejně cenným prostředkem, abychom posílili svou lásku k Bohu. Účast je účinnější a živější, když se lid modlí zároveň s knězem, jak o to nyní usiluje *liturgické hnutí*. Ovšem nebylo by správné opo-

¹ Lev XIII., Enc. Rerum novarum, č. 32.

² Mt 26, 26.

³ Jan 6, 54.

míjeti vzdělání rozumu o svatých pravdách a očekávati oživení náboženského života jen od liturgické účasti, od nebeské atmosféry, od vdechování katolického vzduchu, a při vzdělání a výchově nedbati katolické jasnosti ducha. Je třeba znalosti náboženských pravd, ne jenom katolického cítění. Proto nelze dávat přednost jednomu na újmu druhého. Jednostrannost je vždy nebezpečné ochuzení. Je třeba liturgie, nebeské atmosféry, katolického vzduchu, ale zároveň je nutná jasnost ducha, upevněná dobrým poučením v náboženských pravdách. Jinak se dostane duše do kalných vod, kde bude chtít ďábel lovit.

Mše sv. je nejpřednějším prostředkem, kterým se živí láska Boží v člověku i ve společnosti lidské. Společná účast při mši sv. jako vůbec veřejná modlitba jsou opravdovým apoštolátem lásky Boží pro široké vrstvy. *Společná veřejná modlitba* vyhovuje potřebě a povaze lidské.

V lidech je přirozený sklon, aby se sdružovali a společně činili, co je jejich povinností anebo co konají ze záliby. Je to projev sociálního pudu. Je málo lidí, kteří se nadchnou pro něco sami. Jsou-li lidé osamoceni, propadají netečnosti, únavě, malomyslnosti. Jejich přesvědčení, smýšlení, jejich zájem závisí úplně na okolí, v němž žijí.

Tento sociální pud se projevuje jak v životě světském, tak i v životě náboženském. Mnozí se nedovedou modlit, nedovedou se povznést k Bohu sami, jejich srdce zůstává chladné při vzpomínce na Boha, ale ochotně se dává strhnout k nadšení pro dobrou věc, pro zájmy Boží, pro Boha při společných modlitbách, při společných pouťích, při hromadných projevech víry a lásky k Bohu. Takové hromadné, společné projevy nadpřirozeného života, působí na srdce, posilují vůli, pobádají rozum, aby uznal dobrotu a lásku Boží a v ní hledal uspokojení a útěchu.

Nejen z psychologické potřeby, ale i z jiného hlediska je společná modlitba prostředkem k posílení vnitřního náboženského života.

Církev je společnost lidí. A jako jednotlivý její člen, tak i celek má povinnost chváliti Boha, uznávati jeho božskou velebnost. Tak jako jednotliví občané mají povinnost milovati vlast, tak i jako celek při různých hromadných slavnostech projevují oddanost státu, národu, národním hrdinům. A jako společné projevy státní a národní zapalují oheň vlasteneckého nadšení, oddanosti ke státní myšlence, tak také modlitby, konané ve jménu celé církve jejími služebníky, mají mnohem větší účinek a význam než soukromé pobožnosti.

Tyto účinky jsou mnohem větší, protože církev není jenom oby-

čejnou společností lidí, je tajemným tělem, jehož hlavou je Kristus Pán, jehož duší je Duch Svatý. Život církve jako celku je život Kristův, pokračující na zemi v lidech. Modlitba církve jako celku je modlitbou Kristovou, která se stále opakuje na rtech lidských. Církev je Kristus spojený s lidmi nebo lidé spojení s Kristem a modlitba církve je modlitba Kristova spojená s modlitbou lidí. Není možno oddělovati modlitbu lidí od modlitby Kristovy.

Když se tedy modlí kněz jménem církve, vystupuje jako nástroj. Ve skutečnosti se modlí církev jeho prostřednictvím. A skrze církev se modlí Kristus. Tak nabývá veřejná modlitba církve účinku quasi ex opere operato, jako by její účinek vyplýval již z jejího konání, již tím, že je to modlitba Kristova, nezávislá na vnitřní ceně služebníka církve podobně, jako působí svaté svátosti bez ohledu na vnitřní stav udělovatele. Je proto pro každého věřícího velkým užitekem, zúčastní-li se veřejné modlitby církevní a spojuje-li se tak skrze církev se samým Kristem. Vnitřní náboženský život se tím prohlubuje.

Nadpřirozeno nám ukazuje stále velkou lásku Boží k lidem, sytí naši touhu po oné lásce, otvírajíc tryskající prameny hojných milostí; je apoštolátem lásky k Bohu a zároveň apoštolátem milosti.

b) LÁSKA K LIDEM

Lidé kolem oltářů shromáždění byli by na pohoršení širokým trpícím a strádajícím vrstvám, kdyby plnili toliko první část přikázání lásky, které Kristus Pán slavnostně prohlásil. Křesťanský život se zakládá na lásce *k Bohu a k bližnímu*.

Dnešní člověk stal se nedůvěřivým. Věřil mnohému a poznal, že to byla nepravda a lež. Dnes vidí ve všem obchod, přestal věřit v čistý úmysl těch, kteří se k němu blíží. Jen jedné moci je ochoten uvěřit: obětovné, nezištné lásce. U koho ji pozoruje, tomu je ochoten věřit, že má pravdu, neboť nikdo nelže, aby mohl přinášeti oběti a sebezápor. Sám Kristus Pán praví apoštolům, že podle toho pozná svět, že hlásají pravdu, budou-li se navzájem milovati. „Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek; jako jsem já miloval vás, abyste se i vy milovali vespolek. Po tom poznají všichni, že jste učedníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým.“¹

¹ Jan 13, 34. 35.

Nedá se popříti skutečnost, že všude tam, kde vyhasla víra, ochladla i vzájemná láska, a kde není lásky, tam že se ujalo hrubé sobectví, které je zkázou lásky a bratrství. Nechce jinému nezištně pomoci, ve všem klade vlastní zájem nad zájem bližního a společnosti, ubíjí velkodušnost, rozkládá jednotu rodiny, národa, státu. S Tobiášem, oplakávajícím smutný úděl národa židovského se musí i dnešní lidstvo přiznati: „Že jsme nebyli poslušni příkazů tvých, vydáni jsme na pospas, v zajetí, na smrt, na potupu, pohanu národům všem, mezi které jsi nás rozptýlil.“¹

Odklon od zákona Božího vydává slabé do moci silných, poněvadž lidé, pozbyvše víry v Boha a jeho lásky k lidem, dostanou-li se k moci a vládě, nešetří ani lidskosti, ani přirozených práv, nemají opravdového soucitu s bídou a neštěstím lidským, utěšují lid prázdnými sliby, mluví planá slova o svobodě, rovnosti, bratrství, ale skutky jejich jsou docela jiné. „Když vládnou spravedliví, veselí se národ; ale když vlády se domohou bezbožní, lká lid.“² Ubozí a slabí mohou teskně volati k Bohu: „Hospodine, Bože náš, páni nám vládli, neznalí tebe.“³

Kde není víry, není pravé obětovné lásky, a bez lásky není možný spokojený, klidný život ve společnosti. Místo vzájemné podpory staví se členové téže společnosti jedni proti druhým. Sobectví je pružinou veškerého jejich jednání. Ani spravedlnost neudrží veřejného pořádku, nepřistoupí-li k ní láska. Láska je olej, udržující v klidném chodu stroj sociálního života, je cement, který spojuje jednotlivce, aby z nich povstala pevná, odolná sociální budova.

Láska k bližním se nedá ničím nahradit. Nenahradí jí přirozená *humanita*, která učí lásce člověka k člověku jako rovné bytosti, jeví soucit s bídou bližního a snahu pomáhati, poněvadž je to známkou dobré výchovy, jemného chování, dobrého srdce. Tuto ctnost, naučenou v lidských školách, nelze nazvati láskou k bližnímu. Je sama sobě cílem a bývá ovládána a řízena sobectvím, které při vši osvědčované lásce k bližnímu má na zřeteli vlastní hmotný anebo duchovní užitek. Co je v přirozené humanitě dobrého, chvalitebného a důstojného, to je všechno obsaženo v nadpřirozené lásce k bližnímu, jak jí učí křesťanství, které tuto přirozenou lásku neskonale zdokonaluje, povznáší a zušlechťuje.

¹ Tob. 3, 4.

² Přís. 29, 2.

³ Is. 26, 13.

Jen taková láska k bližnímu, jaké se učíme ve škole Kristově, je pravou láskou. Vychází z nitra, proniká z hlubin srdce, člověk se do ní nehalí jen jako šatem, není něčím vnějším, čemu se člověk jen naučí, jen projevem srdce opravdu šlechetného.

Kdo má lásku naučenou, toliko vnější, koná skutky lásky, ale ve skutečnosti často lásky nemá. Láska, ke které vede láska ke Kristu, je prosta všeho nepravého. Začíná v nitru, žije v pokoře, projevuje se trpělivostí, vytrvalostí, službou. Má vzor v lásce Kristově, miluje, jak miloval Kristus, jehož lásku asi měl na mysli sv. Pavel, když líčil její krásu a velebnost: „Láska jest shovívavá, dobrotivá; láska nezávidí, nechlubí se, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá svého prospěchu, neroztrpčuje se, nemyslí o zlém, neraduje se z nepravosti, nýbrž raduje se s pravdou; všechno snáší, všemu věří, všeho se naděje, všecko přetrpívá.“¹

Miluje, protože miloval Kristus, který do své lásky zahrnuje všechny lidi všech dob a všech národů, i slabé, nemocné, dědičně zatížené, soukmenovce i příslušníky jiných národů a ras, miluje pro Boha, jenž člověka stvořil k své slávě, povýšil k účasti v božské přirozenosti, z nekonečné lásky k hříšnému člověku za jeho spasení obětoval svého Syna, miluje proto, že vidí v člověku nejen tvora Božího, ale i dědice království nebeského, povoláného k stejné důstojnosti. Miluje bližního také proto, že Bůh sám mu tuto bliženskou lásku poroučí. A když pak tato láska žádá oběti, je nadpřirozená láska, která vyrostla v ovzduší milosti Kristovy, dosti silná a velká a schopná, aby přinášela oběti.

Bylo by zbytečné uváděti, co vykonala *nadpřirozená láska k bližnímu* ve službě chudých a trpících v dějinách katolické církve. Její zásluhy jsou nad slunce jasnější. Nemohou jich popřít ani nepřátelé církve a sklánějí se před nimi. S chloubou poukazuje Tertullian ve svém obranném spise na skutky bratrské lásky mezi křesťany, kteří při každém shromáždění dobrovolně, jak bylo každému možno, skládali peníze, „vklady lásky“, jichž se používalo „na výživu a pohřby chudiny, na sirotky bez majetku, na lidi zestárlé a na ty, kdo přišli na mizinu . . .“²

¹ 1 Kor. 13, 4—7.

² Tertullianus, *Apologeticus adv. Gentes*, 39, M. P. I. 1, 533: „... haec quasi deposita pietatis sunt. Nam inde . . . dispensatur . . . egenis alendis humanisque, et pueris ac puellis re ac parentibus destitutis jamque domesticis senibus, item naufragis . . .“

Vzájemná láska mezi křesťany byla mohutná od prvních dob apoštolských. Později zakládala řeholní sdružení, řády, kongregace a zaváděla mnohá jiná užitečná zařízení, aby ve všech oborech lidské bídy poskytovala pomoc a útěchu. Kdekoliv se křesťanská láska správně uplatňovala, jevila se všudy jako vyrovnávací prostředek, odstraňující ostroty nestejného rozdělení majetku.

I za nové doby křesťanská charita vykazuje takové úspěchy, že nemožno leč mluvit o ní s uznáním a obdivem. I když stát a necírkevní spolky pečují o chudé, nemocné, zestárlé, samy nepostačí. Chudí a trpící jsou a budou vždy odkázáni na křesťanskou lásku. „Dnes sice mnozí – právě tak jako kdysi pohané – žalobami a obviněními zahrnují církve i za tuto její tak vzácnou dobročinnost; a bylo prohlášeno za lepší, aby se místo této její dobročinnosti zavedla sociální péče, vybudovaná zákonodárstvím státním. *Ale není lidského umění, které by dovedlo nahraditi křesťanskou lásku, cele se obětující pro cizí blaho. Jediná církev má tu podivuhodnou sílu.*“¹

Církev si byla toho vědoma, že prospívá i duši lidské, ujímá-li se bídy tělesné, a při své péči věnované tělesné nouzi lidské měla vždy na zřeteli i blaho nesmrtelné lidské duše. Již sv. Ambrož překrásně popisuje užitek almužny pro samého dárce a praví také: „Nic tak nedoporučuje křesťanskou duši jako milosrdenství.“² Pokorná, obětovná láska křesťanská překonává často i nejzarytější odpůrce katolického náboženství, láme odpor duše, vzdorující milosti Boží.

Náboženství je konec konců čin, život, a i jeho nepřátelé, kteří na slova příliš nedají, ustupují důvodům skutků. Láska a čin jsou tak spojeny, že jedno bez druhého nemůže býti. Láska odumírá, není-li podporována činy. Oheň uhasíná, nepřikládáme-li topivo, od ohně přijímá dřevo plamen a plamenem živí oheň. Topivem lásky jsou dobré skutky. Naším slovům, i sebe krásnějším, nepřátelé nevěří, pochybují o naší skutečné víře; ale činů a vážných důkazů nadpřirozeného života si všímají, ty je poutají.

Katolická církev nehlásala násilné sociální revoluce, když začala působiti mezi pohanskými národy, ale ve skutečnosti provedla přeměnu sociálních a společenských poměrů. Praktické provádění křesťanské lásky vedlo nutně ke změnám. Sociální rozdíly jednotlivých

¹ Lev XIII., Enc. Rerum novarum, č. 24.

² Ambrosius, De officiis ministrorum, I, 11, 38, M. P. I. 16, 38: „Nihil tam commendat christianam animam quam misericordia.“

lidí pozbyly ostří, křesťanská láska změnila úplně způsob styku člověka s člověkem, sdružila prvky zdánlivě neslučitelné jako židy s pohaný, bohaté a chudobné, svobodné a otroky, vznešené a obyčejné řemeslníky, barbary a vzdělané Řeky. Všichni se cítili bratřími při myšlenke, že jsou dětmi jednoho Otce a bratřími Kristovými.

A čím věrněji a svědomitěji se v praktickém životě uskutečňovala pravidla křesťanské lásky, tím vyššího stupně dostupila pravá kultura a vzájemné soužití lidí. Štěstí a pravá kultura národů nezávisí na prvním místě na majetku a životním pohodlí, ale na mravních silách národa, a základem této mravní síly je přikázání o křesťanské spravedlnosti a lásce.

Kristus Pán praví vladařům: Moc, již vládnete, nemáte od sebe, ale od Boha (Řím. 13, 1), není vám dána pro váš prospěch, ale pro veřejné blaho, nesmíte jí tedy užívatí k vlastnímu prospěchu, ale k užítku poddaných.

Poddaným praví: Já vládnu skrze vladaře, kteří mne zastupují. Poslouchejte jich, pokud vám neporoučejí, co je zjevně zlé a nespravedlivé.

Chudým praví: Spokojte se skromným živobytím, ve starostech a odříkání se řiďte mým příkladem. Já jsem pracoval, trpěl, strádal dříve než vy, více než vy a pro vás. Vaše trpělivost dojde odměny v nebesích.

K bohatým volá: Běda vám! Nikoli však ke všem bohatým. Miloval přece Lazara, stýkal se s Josefem z Arimathie a nikde nečteme, že by byl tyto bohaté lidi vyzval, aby se zřekli majetku. Když však viděl nespravedlivé celníky, lakomé farizeje, statkáře, kteří hledíce na své majetky zapomínali na věci věčné a říkali: Duše, máš dosti, jez a pij a hoduj, když pozoroval bohatce v nádheře hodujícího, zapomínajícího na Lazara, pronáší slova: Běda vám! Ne tedy o všech zámožných lidech, ne o všem řádně nabytém a rozumně užívaném majetku, ale o majetku nespravedlivě nabytém a zneužívaném platí jeho „běda“. Zakazuje sloužití mamonu, býti jeho otrokem, zapomínati proň na Boha, nezakazuje však mamonu užívatí. Bohatým praví: Užívejte svých statků mírně, buďte milosrdní a soucitní s chudými, držte na uzdě přílišnou chtivost statků a žízeň po požtících. Jsou to dvě morové rány, olupující velmi často o štěstí i člověka oplývajícího majetkem.

A všem připomíná: Zdejší život jest jen přípravou na jiný život, kde každý vezme odplatu za své skutky. Dosáhnout cíle je naším úko-

lem, méně záleží na tom, dosáhneme-li ho v chudobě či v bohatství. Vypovídá válku sobectví a doporučuje vzájemnou pomoc a ohledy na vyšší a všeobecné zájmy.

Společnost, postavená na takovém základě spravedlnosti a lásky, má zaručen pořádek přes všechny nedostatky, které se vyskytují nutně všude tam, kde jsou slabí a nedokonalí lidé.

Nadpřirozeno ukázalo pravou lásku k bližnímu a jen s milostí prýstící z nadpřirozena je možná silná, obětavá láska k bližnímu. Na první církve se vrhla celá římská moc, a nezničila jí, protože byla nejen církví pevné víry, ale svazem láskyplné charity. *Ani nás nic nezničí, vzbudíme-li v církvi tu starou lásku a budeme-li ji osvědčovat novými prostředky.* A poněvadž nekatolické svědomí se dnes velmi čile zajímá o dobro přirozená: hygienu, zdraví, nemocnice, čtvrti chudobných, nesmíme zůstatí pozadu, chceme-li strádající, trpící lidi zachytnout a získat pro Boha. Boj o nadpřirozeno, který katolíci vedou sami, nesmí nás odstrčiti dozadu, pokud jde o tyto přirozené zájmy a potřeby lidstva.

Apoštolát společenského řádu

Na křesťanské lásce je zbudováno nejdokonalejší a nejkrásnější umělecké dílo, jaké Bůh v tomto světovém řádě vůbec zbudoval, totiž církev katolická, která má za účel šířiti nadpřirozenou spásu člověčenstva a slávu trojjediného Boha. Velkolepá tato budova je zbudována na Kristu, Bohu-člověku, on jí vštípil svůj nadpřirozený život a v ní jej udržuje a rozvíjí jako její neviditelná hlava.

Kristus Pán dal církvi takové zřízení, aby se hodilo k lidské přirozenosti. Udržuje ji a vlévá jí svůj život svými náměstky, kterými byli nejdříve apoštolové se sv. Petrem v čele, po jejich smrti římský papež a biskupové, kteří jsou s ním jako s hlavou spojeni a jsou vybaveni potřebnou mocí a autoritou.

Církev jest jednotný organismus, který má členy různé důstojnosti, různé hodnosti a činnosti. Již první křesťané byli o této organizaci církevní přesvědčeni a poměr jednotlivých členů pokládán za zařízení podle vůle Kristovy. Poněvadž z tohoto rozdělení plynula nutně jistá práva a povinnosti pro celý organismus a pro jeho jednotlivé členy, vytvořilo Bohem chtěné rozčlenění v církvi hned od prvních dob právní systém a právní život, který se během doby vyvíjel zároveň s církevním životem.

Vytvořilo se právo osobní, které určovalo poměr jednotlivých členů k sobě navzájem a k zevnějšímu světu a z něho vyplývající moc rozhodovati o příslušnosti k církvi. S osobním právem souviselo právo věcné, týkající se výchovy služebníků církve, jmění církevního, obřadních předpisů, církevního umění.

Všecky předpisy si vyžádal skutečný život, objektivní potřeba, nevytvořila jich lidská libovůle, a proto také byly spjaty se životem a sloužily, celkem vzato, vnitřnímu životu církevnímu. I různé vnější formy a náznaky, jež církev předpisuje, jsou k tomu určeny, aby pů-

sobily na lidské nitro, které bez vnějších dojmů zůstává většinou chladné a nepřístupné.

Svou organisací provedenou do podrobností, svým právním řádem byla a je *církev katolická vzorem každé jiné společnosti*. Žádná společnost nemůže trvati, není-li ovládána pevnou autoritou, nejsou-li členové navzájem spojeni pevným řádem. Světlo nadpřirozené víry ukazuje také, jaký má býti vzájemný poměr členů jednotlivých společností a jedné společnosti k druhé, ať již jde o společnost menší nebo větší, jako jsou rodina, národ, stát.

V církvi Kristově se scházejí lidé všech národů a států. Všichni v ní mají místo, i když se různí od sebe osobní a národní povahou, mocí a významem, vzdělaností a vyspělostí. Jsou v ní národy malé, ohrožené od národů mocných, a jsou v ní národy vyspělé, stojící na výši lidské kultury.

Členové všech národů žijí v církvi stejně nadpřirozený život milosti posvěcující, všichni jsou dítkami jednoho a téhož Otce. Všichni jsou v nadpřirozeném životě povýšeni k účasti v přirozenosti božské, všichni jsou údové jednoho tajemného těla Kristova. Všichni mají týž poslední nadpřirozený cíl, jsou jednou velikou rodinou světovou, v níž nejsou „cizinci a přistěhovalci, nýbrž jsou spoluobčané věřících a domácích Boží“, ¹ mají v církvi všichni stejná práva, jsou všichni stejně blízko laskavému Otci nebeskému, který tak miloval svět se všemi jeho národy, že Syna svého jednorozeného vydal na smrt, aby je svou krví vykoupil, aby nikdo, kdo věří, nezahynul, ale měl život věčný.

Církev katolická, v níž je víra v Boha, Otce všech lidí a Spasitele celého světa, nemůže se omeziti toliko na některé země, doby, rasy, stavy nebo společnosti, nemůže býti církví státní, církví východní nebo západní, nýbrž musí býti církví všech národů, všech lidí, církví světovou. Církev není vyznání, jak o ní někdy mluví státní orgány nebo nesprávně někdy i její členové, neboť ve „vyznání“ se spojují ti, kteří nepřijímají celé zjevené pravdy, vylučují se tak z celistvosti říše Boží na zemi, „trhají tělo Kristovo“.

Proti zlu dnešního života, subjektivismu, stojí zde církev, opírající se o objektivní autoritu Boží, láskou a milostí, těmito nejsilnějšími pouty, váže všechny lidi, ukazuje jim totéž světlo pravdy věčné, učí je týmž mravním zákonům. Na oltář staví světce ze všech národů k veřejnému uctívání, ukazuje o svátku Všech svatých a dušiček ide-

¹ Efes. 2, 19.

ální obraz katolické jednoty. *Je tedy církev opravdu vysokou školou pro ducha jednoty mezi jednotlivci, celými národy a státy.*

Láska Boží, která objímá všechny národy, ukládá také všem národům povinnost, aby se milovaly jako dítky jedné a téže rodiny, aby jako údové mystického těla Kristova se podporovaly tak, jako se podporují údové lidského těla, aby měly zájem o své štěstí nadpřirozené a snažily se dosáhnouti pozemského prospěchu bez porušení práv a spravedlivých nároků národů jiných. Kde se žije opravdu život křesťanský a dbá jeho zásad, tam křesťanství tlumí, poutá, odstraňuje, co je v národech nízké, nedůstojné, hříšné, a zdokonaluje, šlechtí vše, co je v životě jednotlivých národů přirozeně dobrého.¹ A tak, i když se křesťanství stará v první řadě o věci nadzemské, nadpřirozené, zároveň povznáší, urovnává a zdokonaluje pozemské.

Proto zjednálo křesťanství na západě jakési spojení, solidaritu kmenů a států ve znamení společných vyšších ideí a cílů. Zdůrazňujíc zásadu přirozeného práva, šíříc světlo a lásku evangelia, dávajíc kulturnímu životu jednotlivých národů společnou duchovní základnu jednotnou odpovědí na životní otázky o původu a určení člověka, učila církev státním ideálům a spojovala národy, uskutečňovala kratší nebo delší období míru. Tak se stalo křesťanství za vedení papežů společnou páskou mezi různými národy, udávalo zásady a rady pro mír a správu veřejných věcí.

Prokázala-li Evropa v dějinách schopnost a dovednost šířiti vzdělanost a spojovati svět, nemožno to přičítati ničemu jinému, leč dlouhé výchově křesťanské, již se Evropě dostalo.

I když reformace v 16. století zničila jednotu náboženskou, i když úsilí nové doby směřovalo k tomu, aby vliv a moc křesťanství byla v Evropě zlomena, přece zanechalo šestnáct katolických století v životě evropských národů nesmazatelné stopy a ukazuje se stále zřejměji, že Evropu spojovalo a může v budoucnosti spojit a od záhuby ji uchrániti jediné společné křesťanské nazírání na svět a šetření práv Božích, nikoli rasová koncepce ani koncepce kultury. I v různých pokusech udržeti dnes mezi národy mír možno viděti neúplné a nedokonalé napodobování zásad evangelia Kristova.

Odvrátit se úplně od křesťanství, které je duší Evropy,² znamená

¹ Dr. J. Pospíšil, *Co jest Církev?*, Brno 1925, 40.

² Gonzague de Reynold, *L'Europe tragique*, 403: „l'ame de l'Europe, e'est le christianisme.“

způsobiti vzájemnou nedůvěru a boj všech proti všem, všeobecný zmatek. Tam dospěje svět zbavený víry, i když je technicky tak vyspělý, že by mohl proměnit svět v ráj, a hospodářsky tak pokročilý, že by každý mohl míti blahobyť.

Je proto potřebí, aby katolíci v jednotlivých státech uplatňovali co nejhorlivěji křesťanské zásady a pomáhali udržeti pořádek a mír ve své vlasti. Světový mír bude jen tehdy zachován, bude-li pořádek a mír v jednotlivých zemích.

Neméně důležité pak je, aby i vzdělaní katolíci jednotlivých národů udržovali mezi sebou čilý styk, ať soukromý nebo na mezinárodních sjezdech a schůzích, a posilovali tak ducha křesťanské lásky a vzájemné součinnosti ve světě. Bořit a ničit dovede sice jednotlivý národ sám, ale znovu budovat sám nedovede, k tomu je potřebí všech ostatních.

Katolická církev je světová rodina Boží, v níž jsou spojeni všichni národové. Její původ, cíl a prostředky jsou nadpřirozené. Církev však nikterak není společností abstraktní, která se vznáší nad národy, nýbrž skládá se z jednotlivých lidí, žijících na světě přirozeným životem, který se snaží zušlechtit nadpřirozenými milostmi. Žije tedy v jednotlivých národech, majících osobité vlastnosti, osobní rázovitost, národní osvětu, umění, jazyk.

Protože nadpřirozeno neruší to, co je přirozeně dobré, naopak to zdokonaluje, posvěcuje a povyšuje, proto také uznává a pěstuje, co je v jednotlivých národech přirozeně dobré. Církev si vzala za program slova apoštolova: „Vším a ve všech jest Kristus.“¹ Ví, že všechny národy mají býti zachráněny a přivedeny k poznání pravdy, přijímá lidi tak, jak jsou a kde jsou, aby je přivedla ke Kristu, i když po různých cestách. Šetrně a s úctou se chová k vlohám různých národů a k jejich kulturní činnosti, dává jim společnou duši a tím podněcuje svéráz jednotlivých kultur, ale zároveň je nejsilnějším pojítkem všech kultur a civilizací. Šetří toho, co nás Čechy činí národem českým, Francouze národem francouzským. *Národní život*, národní lidové zvyky mají proto v nadpřirozenou silnou ochranu a záštitu. Spravedlivé a nestranné dějiny nás učí, že ta období, kdy ovládal život katolický široké vrstvy lidové, byla vždy také obdobími ušlechtilého uvědomění národního.

¹ Kolos. 3, 11.

Církev musí v našem národě v jistém smyslu býti církví českou, v národě německém církví německou, v národě francouzském církví francouzskou atd. Ale poněvadž církev jako náboženská společnost všeobecná (katolická) jest určena pro všechny národy všech časů a všech dílů světa, nemůže se s jednotlivými národy ztotožňovati. A proto nemůže býti ani výhradně česká ani výhradně německá ani výhradně francouzská atd.¹

Z toho plyne, že v nadpřirozeném řádu mravním se *láska k vlasti* jeví ve vznešenějším, posvátnějším světle, než jest přirozená ctnost lásky k vlasti. Slzy, které ronil Spasitel světa nad městem Jerusalemem, ženoucím se zaslepeně do záhuby, posvětily pravou, nezištnou lásku vlasteneckou a povýšily ji k ideální dokonalosti.

Láska k vlasti je přesvědčením, citem a povinností. Přesvědčení, že nás Bůh různými přirozenými prostředky a zákonitými skutečnostmi váže na jistou skupinu lidí, aby prospěl našemu zájmu a zájmům lidstva. Jako cit praví nám láska k vlasti, že tuto velkou rodinu musíme opravdovou láskou objímat, protože nás do ní postavil Bůh. Jako povinnost nám velí, abychom podle svých nejlepších sil své vlasti pomáhali, aby mohla splnit své poslání a bránit svých zájmů. Tato povinnost může od nás někdy žádati i obět života.

Katolická církev nám praví, že tyto povinnosti k vlasti nemohou býti výlučnými, neboť každý člověk náleží i veliké rodině lidstva. Bůh je otcem všech lidí, všichni lidé jsou tedy bratřími, kteří se mají milovat a podporovat. Poněvadž však každý z nás s lidstvem vchází ve styk a ve spojení a jemu slouží prostřednictvím své vlasti, t. j. když pomáhá své vlasti, aby své poslání ve prospěch lidstva splnila, můžeme říci, že přímé povinnosti k vlasti prakticky předcházejí povinnosti k lidstvu.

Přirozená láska k národu a k vlasti přechází snadno ve slepou vášň, pronásleduje krutě každého, kdo není touto její vášní zachvácen. Upadá do nacionalismu, organisovaného vlastenectví, které klade vlast nade všecko, a podléhá pohanské nauce o krvi a půdě, hlásajíc nekřesťanský *rasismus*.

Krev a půda jsou dvě hodnoty, kterých si vážíme a jež milujeme, protože mají význam pro tělesné i duševní zdraví lidu. Bylo by však neštěstím a zároveň bezprávím, kdybychom krev a půdu chtěli vyvýšiti na božstvo a na poslední cíl a konec lidstva. Posláním a nej-

¹ Dr. J. Pospíšil, *Co jest Církev?*, 126.

vyšším cílem člověka není rasa, ale Bůh, který dal původ všem rasám a je Tvůrcem všech ušlechtilých rasových vlastností.

Bůh nemůže býti ohraničen podle krve a půdy, podle národů a zemí, podle čtverečních metrů. Náležíme na celém světě k sobě jako děti a v Bohu máme společného otce.

Avšak při vší úctě k jiné rase není nikterak závadné podporovati čistotu *národní krve* a pěstovati *zdraví svého kmene*. Čistota národní krve se zachová, neuzavírají-li se manželství mezi příslušníky různých kmenů, zdraví kmene vyžaduje, aby manželství uzavírali jen taková snoubenci, kteří nejsou zatíženi dědičnými nemocemi, u nichž je nádeje na zdravé potomstvo a kteří vynikají mravně dobrým životem.

Tu se zase potvrzuje, jak nadpřirozeno podporuje to, co je přirozeně dobré a správné. Právě ze spojení národních sil se světovým křesťanstvím vyrůstá tělesná i mravní a kulturní zdatnost národa.

Není pochybnosti o tom, že nejdůležitějším předpokladem, aby si dorůstající mládež zachovala sílu a krásu mládí co nejdéle a aby si nastřádala co nejvíce životní energie pro budoucí život, je *čistota*.

Vstupují-li mladí lidé v manželství po čistém životě, lze od nich očekávati šťastné manželství a zdravé potomstvo. Kdo v mladých letech ze zvyku čistotu porušoval, ten bude míti krátké léto životní, podzim nepřinese žádoucích plodů a brzy jej ovane mrazivý zimní vítr. I věrnost manželskou jistěji zachová, kdo se naučil v mládí ovládati a přemáhati.

Co platí v přirozeném řádu, platí i v řádu nadpřirozeném. Lidé, kteří nežijí čistě, nemají smyslu pro život křesťanský; čistota srdce však povznáší k výšinám a nenechává padnouti do hlubin. Proto nadpřirozeno žádá duše čisté, podporuje je v úsilí o čistotu a tak pomáhá zachovati si i pro časný život nutnou podmínku štěstí.

Vychovatel Foerster praví: „Pohlavní pedagogika se domnívá, že může přirozené nápory smyslnosti zdolati poučováním, a nevidí, že smyslná zvědavost si z poučování odnáší třikrát více zápalné látky, než může uhasiti morální řeč.“¹

Prostředky jako poučování, tělesné otužování a pod. mohou jistě mnoho prospěti k zachování čistoty, ale samy nestačí. Kristus Pán řekl: „Beze mne nemůžete činiti nic.“ Denní zkušenost pak to potvrzuje. Člověk se pouští jako orel do ideálních výšin, chce dosáhnouti cíle rázným rozmachem, ale stále a stále jej sráží temný mrak,

¹ F. W. Foerster, *Ewiges Licht und menschliche Finsternis*, Luzern 1935, 42.

orel bojuje, bouře zuří, až konečně sráží orla se zlomeným křídlem do hlubin. Dějiny lidstva jsou mravním dramatem plným tragiky, dramatem, které krásně jako nikdo jiný líčí sv. Pavel (Řím. 7, 18 nn), udáváje zároveň, jak jediné možno řešiti bolestný boj v srdci lidském: „Já nešťastný člověk! Kdo mne vysvobodí z těla smrti této? Díky Bohu *skrže Ježíše Krista Pána našeho*.¹

Jediné vyšší síla, milost Ježíše Krista může nám pomoci v mravním zdokonalení. Všichni zápasíme s vlnami. Chytá-li se tonoucí tonoucího, oba zahynou. Musela přijíti vyšší síla, aby tonoucímu lidstvu podala záchranou ruku jako kdysi Kristus Petrovi. Kristus Pán stojí na rozbouřených vlnách a chrání lidstvo před záhubou. Má-li zvítěziti čistota, mravní dobro, je třeba, aby bylo člověku účinně připomínáno dobrými myšlenkami, představami, aby zbožná hnutí pomáhala bojovati proti zlu a nad ním vítěziti. Tyto vyšší myšlenky, představy a hnutí nejsou nic jiného než pomáhající milost Kristova, a jen ten, u koho je tato pomoc, je v boji dosti silný, jen tam je naděje, že bude dobyto vítězství nad přirozeností.

Je proto velmi nerozumné, chce-li někdo vylučovati křesťanství z vlivu na naši dorůstající mládež, když právě ono dodává mravní sílu a je nejlepší oporou prvního a nejdůležitějšího útvaru mezi všemi sociálními útvary, totiž rodiny.

Rodina je sice svým rozsahem nejmenším sociálním organismem, ale je buňkou všeho sociálního společenství. Byla dříve než stát a má přednější místo než stát potud, že práva a povinnosti rodiny jsou stanoveny zákonem přirozeným a božským a nepotřebují proto dodatečného schválení a uznání státem. V rodinném štěstí žije a živí se láska k vlasti, národu a státu. Otcovský dům je školou mravů. Jako nemůže ani nejlepší elektrické světlo překonati světla slunečního, tak ani není možno výchovný vliv rodiny překonati umělými zařízeními. Velmi mnoho získává člověk ve školách, než nejlepší zisk přijímá od rodičů. Jen tehdy bude lid silný, statečný a šťastný, má-li co nejvíce buněk, v nichž se toto štěstí připravuje.

Základem rodiny je *manželství*. Milost, kterou dostávají manželé při svátostném spojení, je podporuje, aby jejich vzájemná láska zachovala pořádek, stanovený přírodou a Bohem, aby přemáhala všechny nesnáze a dbala vzájemného ohledu na sebe a na zákon Boží.

Není možná vzájemná láska, není-li mezi manžely potřebného

¹ Řím. 7, 24. 25.

vzájemného ohledu. Křesťanská žena vidí podle Písma sv. ve svém muži hlavu rodiny, svou podporu ve hmotných starostech a potřebách i mravních obtížích a má také v křesťanských povinnostech míti v muži vzor. Nadpřirozený řád uznává, že žena je rovna muži duší a nadpřirozeným právem, ale žádá, aby byla poddána muži, jako muž je poddán Kristu, Kristus pak Bohu. „Chci však, abyste věděli, že hlavou každého muže jest Kristus, hlavou pak ženy muž, hlavou pak Kristovou Bůh“¹

Muž zase ať nevidí v ženě jen předmět své libovůle a nástroj ukájení svých chťiců, ale vidí v ní bytost, která dříve než jemu náležela Bohu a na niž má Bůh přednostní právo. Toto vědomí velí manželům vzájemnou úctu, šetrnost, jemnost, čistotu, poněvadž jeden vidí v druhém vždy obraz Boží. „Jsmet děti svatých, proto se nesmíme spojovati jako pohané, kteří Boha neznají“²

Šťastné manželství, v kterém vládne duch nadpřirozeného života! Kde však mizí láska k Bohu, mizí i čistá, upřímná, nezištná láska vzájemná, mizí svatá síla nutné oběti, přichází těžké jho vášně, nedorozumění, spory, nenávisť, nevěrnost, není to dům lásky, ale dům, v kterém vládne zlý duch. Mladého Tobiáše poučoval anděl Rafael: „Slyš mne a povím ti, nad kterými má zlý duch moc. Nad těmi totiž, kteří vcházejí v manželství tak, že Boha od sebe a od své mysli odmítají a své chlípnosti hoví jako kůň a mezek, kteří nemají rozumu; nad takovými má zlý duch moc“.³

Velikou, těžkou povinností rodičů je *výchova dítek*. Ani zde není dáno na vůli rodičům, jak si mají počínati. Zákon přirozený, jímž jsou rodiče vázáni, doplňuje zákon Boží, který rodičům ukládá povinnost, aby z dětí vychovali řádné občany a řádné křesťany. Kolik je zde potřebí obětí, sebezáporu, práce, starostí!

Než Bůh dává k těmto povinnostem také úměrnou milost, aby rodičové si byli vždy vědomi odpovědnosti a laskavě a dobrotivě, ale také dosti přísně a důsledně vedli děti k Bohu a k ctnostnému životu. Nesplní svého úkolu, pečují-li jenom o zdraví tělesné, o vzdělání a časné zaopatření. Musí míti vždy na mysli i nadpřirozený cíl svého dítěte. Jen tehdy bude zaručen výsledek výchovy, bude-li založen na pravdách náboženských.

¹ 1 Kor. 11, 3.

² Tob. 8, 5.

³ Tob. 6, 16. 17.

Nadpřirozený řád udává správný výchovný směr a varuje před nesprávnými cestami ve výchově, kdy při dnešní zeslabené autoritě rodičů se zákon lásky převrací a kdy rodičové zbožňují dítě jako modlu, místo aby je vedli k Bohu, sobecky se v něm shlížejí, slabošsky hoví všem jeho nerozumným choutkám. Písmo sv. zná také nutný doplněk výchovy, rozumný trest. „Kdo šetří metly, nenávidí syna svého; ale kdo ho miluje, záhy jej kárá.“¹ „Kdo miluje syna svého, často jej mrská, aby měl radost z posledních svých dob... Kdo svého syna ukázněje, bude pro něho chválen a mezi známými bude lze mu jím se chlubit.“²

Pevná ruka při výchově dítek zabezpečuje rodičům s pokračujícím věkem dětí úctu a vážnost, slabošská výchova připravuje rodiče o pravou lásku a úctu a s bolestí vidí pak rodičové, jak na ně padají bůžkové, kterým své děti obětovali. „Budeť vám hanbit se pro modly, kterým jste obětovali.“³ Nedožijí se lásky a úcty svých dítek, které by měly být svatozáří jejich šedin. „Syny jsem vychoval a zvýšil, oni však pohrdli mnou.“⁴

Nádherný organismus církve svaté je vzorem různým útvarům lidské společnosti a božská síla z něho vyzařující je posilou pravého lidství a pevným základem, na kterém jedině možno zbudovati štěstí a mír v rodinách, národech, státech a v celém světě.

¹ Přísl. 13, 24.

² Sirach. 30, 1. 2.

³ Is. 1, 29.

⁴ Is. 1, 2.

Doslov

Dojímavou a významnou událost líčí evangelista Lukáš (2, 22-35). Když Matka Vykupitele světa přišla do chrámu jerusalemského, aby přinesla očistnou obět, přispěchal do chrámu z vnuknutí Ducha sv. i spravedlivý a bohabojný stařec Simeon. Do jeho rukou vkládá Maria božské dítě a on pln radosti a štěstí velebí dítě jako Spasitele světa, jako světlo, které zapudí od pohanů světlem svého učení temnotu bludů a nevědomosti ve věcech náboženských, poučí je o pravdách nutných ke spáse a zjeví radostnou krásu života duchovního.

Událost tato je skutkem a symbolem zároveň. Simeon představuje odumírající starý svět, který nebyl schopen vnitřního života. Jen jedno se ještě ozývalo v nitru Simeonově: touha po očištění, po vnitřní přeměně. Jeho touha byla splněna. Kristus dítě, symbol mladické bujarosti, spočívá v náručí starcově a vlévá do srdce novou sílu, nový život, nové nadšení, novou radost a štěstí.

Moderní doba také duchovně zestarala, odklonila se od Boha, člověk se svými přirozenými vlohami se stal středem všeho dění a snažení. V technice hledán vrchol lidské kultury.

„Což světu nebezpečnějšího než nepřijmouti Krista?“ táže se biskup Hilarius.¹ Dnes člověk poznává, že opustil správnou cestu, cisternu vody živé, že kultura a civilizace jsou ohroženy, že při všem pokroku jdou zpět a upadají. Uznati to není škaredohlídství. Lépe je otevřenýma očima mužně hleděti na skutečnost a pak se rázně pustiti do práce o nápravu.

Jedná se o nás všechny, o každého z nás. Život náš bude chudý nebo se obohatí podle toho, jak tento problém rozřešíme. A problém ten je problém středu, duchovního středu. Je třeba opět se vrátiti k Bohu, k jeho věčným zákonům, pozorovati a posuzovati všechno pod zorným úhlem věčnosti, nikoliv s hlediska jenom časného. Míti jasno o poměru přirozena k nadpřirozenu, které nutně musí ovládati všechno dění na světě. Učiniti opět Boha středem životního názoru

¹ Hilarius, Comment. in Matth. 18, 5, M. P. I. 9, 1019: „Quid mundo tam periculosum, quam non recepisse Christum?“

a svého vnitřního života. „Má-li se lidstvu pomoci, je možná záchra-
na jen jediná: návrat křesťanského života a křesťanských zařízení. Ne-
boť když se společnosti rozpadávají, platívá s plnou oprávněností
zásada, že se musejí – chtějí-li, aby znova rozkvetly – vrátiti k svým
původním ideálům.“¹

Obnovení života je možné jen, bude-li každý jednotlivec, jednot-
livé stavy a celé národy žíti opravdový život náboženský, aby každý
z nás byl na svém místě, konal svou povinnost k Bohu a k bližnímu
ne jako břemeno v cizím zájmu, nýbrž u vědomí, že především ve
svém vlastním zájmu plní svůj přirozený i nadpřirozený úkol na
světě. Je třeba, aby každý křesťan bez ostychu a s přesvědčením uvě-
doměle žil nadpřirozený život a svým příkladem jiné k tomu vedl.

Není třeba se báti o budoucnost církve. Spasitel nás poučil o bu-
doucnosti. Nenaháněl však jenom strach, ale těšil, povzbuzoval a do-
poručoval vítězný boj. Na nás záleží, jaká bude budoucnost naše a
našeho národa.

Krásně praví sv. Augustin: „Zlé časy, těžké časy. Tak říkají lidé.
Žijme dobře, a časy budou dobré. *My tvoříme časy: jací jsme, takové
jsou i časy.*“² My musíme tvořit poměry a ne dáti se jimi zvládnout.
Nestačí naříkat na krizi, je třeba krizi překonávat. Jen naše pohodlí
a přímo lenost umožňují bezbožným konat dílo ďáblovu. Krise ze-
slabuje slabé, ale posiluje silné. Nabádá je k větší, obětovnější věr-
nosti a činnosti. Liberalismus a všechny zhoubné názory životní pře-
konáme jen výchovou člověka podle vzoru Kristova, jen mravně
nadpřirozeným životem.

Je proto nejvznešenějším úkolem duchovní správy zasévat s užit-
kem símě věčnosti do brázd pozemského života,³ házet z lodi církve
sv. nynějším duchovním trosečníkům záchranná lana a táhnouti je na
palubu církve sv., zachraňovati jejich život věčnými pravdami svaté
víry. Svatý Pavel se neostýchal mluvit o milosti a nadpřirozenu lidem,
kteří tonuli ve hmotářství právě tak jako mnoho našich křesťanů, a
kterým pohanské zvyky a názory ještě více ztěžovaly chápati nad-
přirozené pravdy než dnešním lidem s křesťanskou minulostí.

¹ Lev XIII., Enc. Rerum novarum, č. 22.

² Augustinus, Sermo 80, 8, M. P. I. 38, 498: „Mala tempora, laboriosa tempora
hoc dicunt homines. Bene vivamus, et bona sunt tempora. Nos sumus tempora:
quales sumus, talia sunt tempora.“

³ Dr. L. Lenhart, Seelennot aus Lebensenge, Mainz 1933, VII.

Pravým povoláním církve je dnes jako dříve, aby se lidstvo navrátilo k svému nadpřirozenému určení. Všechno, co církev má, slouží tomuto jejímu úkolu. Proto slaví obět mše svaté, aby usmiřovala hříšné lidi s Bohem, proto uděluje svaté svátosti, které přivádějí milost Kristovu do duší věřících, proto káže evangelium spásy. Její zřízení, věda, umění, čilý život v náboženských a dobročinných spolcích slouží tomuto jejímu poslání.

Církev může žít bez majetku, bez ochrany mocných, bez umění a vnější nádhery, ale nemůže žít bez svého nadpřirozeného poslání. Možno církev pronásledovati, donutit ji, aby se opět skryla v katakombách, ale ať je kdekoli, vždycky s sebou vezme své nadpřirozené poslání.

Tohoto úkolu katolické církve si musí býti vědomi všichni, zvláště kněží. Ti mají velkou odpovědnost před Bohem. Svou lhostejností, vlažností a svým zlým příkladem by lid připravili o mnoho milostí. Podobali by se těm židovským kněžím, kteří sice dovedli označiti místo narození Páně, ale dále se o ně nestarali. Byli by jen kameny na cestě, které ukazují směr cesty, sami však zůstávají stát.¹

Za našich životních podmínek se jeví ovšem velmi často mezi ideálem a skutečností hluboká propast, již překlenouti není tak snadno. Novým povzbuzením musí nám býti myšlenka, že Bohem chtěné posvěcení naše se neuskuteční najednou, nýbrž že je to podle vůle Boží dlouhý proces, který se neobejde bez oklik a ústupů, na jehož konci přichází vstup do říše ideálů jako milostiplná odměna nikoli toho, čeho člověk dosáhl, jako toho, oč upřímně usiloval. Sv. Bernard praví, že dokonalý je ten, kdo se o dokonalost snaží.²

Nevěra vnikala pomalu mezi národy vzdělané, tak jako rakovina se v lidském organismu šíří s počátku pomalu. Nevěru možno zdolati jen pomalu, bude k tomu potřebí mnohé generace. Tak jako vlnu odráží zpětný náraz vody, tak setba nevěry bude sražena vlnou zbožnosti a živé, hluboké víry. Je třeba dlouhé, trpělivé práce, aby nadpřirozený mravní řád opět zavládl v našem životě. Lev Veliký řekl: „Ačkoliv Bůh sám je dárce všech dober, přece žádá také od nás, abychom pracovali

¹ Augustinus, Sermo 199, 1, 2, M. P. I. 38, 1027: „Facti sunt eis tamquam lapides ad miliaria: viatoribus ambulantiibus aliquid ostenderunt, sed ipsi stolidi atque immobiles remanserunt.“

² Bernardus, Epistola 254, 4, M. P. I. 182, 460: „Studere perfectioni, esse perfectum est.“

o dobrý výsledek. Neboť království Boží nepřichází ve spánku, ale tehdy když podle přikázání Božích pracujeme a jsme na stráži.“¹

Kdo jednou opravdově zkusil radost, pokoj, klid, sílu, kterou uděluje člověku život z víry, ten zůstane věrný Kristu a jeho svaté víře.

Dne 28. května 1922 při eucharistickém kongresu v Římě po pětihodinové cestě dospěl průvod před lateránský kostel. Večerní stíny se skláněly na velké náměstí, když s balkonu kostela mělo býti dáno požehnání se Svátostí oltářní. Tu zvolal mužský hlas do mlčení tisíců: O Christo, o la morte! Buď Kristus nebo smrt! To bylo vyznání dojaté, nadšené duše. Bez Krista nechci žítí, ty jsi můj život, bez tebe jen smrt.

Bez živého spojení s Kristem nadpřirozenou věrou spějí jednotlivci i národ do záhuby. Národ, slynoucí osvětou světskou, v mravním životě však pokleslý, je obílený hrob. V svém nejhlubším nitru nosí i na výsluní světské moci a slávy neodvratnou smrt a záhuby. A čím je národ menší, tím jistěji kráčí smrti v ústřety.

Jde o to, poznati hluboké kořeny naší vlasti, křesťanskou ideu člověka, obnovit náš život v duchu křesťanském, který naši zemi a naše předky uvedl kdysi na vrchol slávy. Národ náš bude buď křesťanský anebo nebude vůbec. Proto nutno bojovati proti tomu, co se přičí duši národa, co podlamuje jeho sílu, a přikloniti se k tomu, co žije a co má sílu: ke křesťanství s jeho nadpřirozeným mravním řádem. Naše oči se musí opět obrátiti v důvěře na symbol vítězství, na zdroj všeho nadpřirozeného života, na svatý kříž a s básníkem vyznati:

„Kříž! K němu zrak i srdce pněme výše,
On naše hradba buď, On naše věž!
jenž smrtelné dá zahanbení pýše,
nás provede běd mořem šťastně též.

Buď pozdraven a v boji naše heslo!
Vlaj s praporů: ‚Blíž k Tobě, k Tobě blíž!‘ –
S ním, národe můj, světlo tobě vzešlo;
ať vzejde zas! ‚Jdi, v tomto vítěziž!‘“¹

¹ S. Leo Magnus, Sermo 32, 4, M. P. I. 54, 240: „... Non enim dormientibus provenit regnum caelorum...“

¹ Xaver Dvořák: V tomto vítěziž! Předneseno o prvním celostátním sjezdu katolíků ČSR v Praze 1935.

P o u ž i t é p r a m e n y

- Allers Dr. Rudolf, *Sexualpädagogig*, Salzburg 1934.
- S. Ambrosii *De officiis ministrorum*, Migne *Patrologia latina* sv. 38.
- S. Aurelii Augustini *Opera omnia*, M. P. l. sv. 32—47.
- Billot Ludovicus S. J., *De ecclesiae sacramentis*, I. Romae 1906⁴.
- Bláha Dr. In., *Dnešní krise rodinného života*, Brno 1933.
- Bartmann Dr. Bernhard, *Des Ghristen Gnadenleben*, Paderborn 1921.
- Buathier J. M., *Le sacrifice*, Paris 1931¹³.
- Cathrein Viktor S. J., *Die katholische Weltanschauung*, Freiburg i. Br. 1921⁶.
- Cohausz Otto S. J., *Wege und Abwege*, Warendorf i. W. 1913.
- Denzinger Henr. et Joh. B. Umberg S. J., *Enchiridion symbolorum*, Freiburg i. Br. 1932²⁰.
- Donat Josef, *Die Freiheit der Wissenschaft*, Innsbruck 1925³.
- Esser Dr. Gerhard und Dr. Josef Mausbach, *Religion, Christentum, Kirche*, III. B. Kempten 1923⁵.
- Foerster Friedrich Wilhelm, *Ewiges Licht und menschliche Finsternis*, Luzern 1935.
- Gröber Conrad, *Kirche und Künstler*, Freiburg i. Br. 1932. — *Der christliche Mann*, Freiburg i. Br. 1935.
- Gspann Johannes Chrysostomus, *Natur und Übernatur*, Habelschwerdt 1925.
- Hejčl Dr. Jan, *Bible česká, Knihy Starého zákona*, Praha 1917 — 1925.
- Herder Der Grosze, *Nachschlagewerk für Wissen und Leben*, Freiburg i. Br. 1931—1935.
- Justinus, *Dialogus cum Triphone Judaeo*, Migne *patrol. graeca* sv. 6.
- Kepler Dr. Paul Wilhelm von, *Mehr Freude*, Freiburg i. Br. 1911.
- Leclercq Jacques, *Le retour à Jésus*, Bruxelles 1931. — *Le dépouillement*, Bruxelles 1933. — *Vie intérieure*, Bruxelles 1936.
- Lenhart Dr. L., *Seelennot aus Lebensenge*, Mainz 1933.
- Lev XIII., *jeho okružní listy*.
- Lindworsky Johannes S. J., *Psychologie der Ascese*, Freiburg i. Br. 1935.
- Linsenmann Dr. F. X., *Moraltheologie*, Freiburg i. B. 1878.
- Lippert Peter S. J., *Die Kirche Christi*, Freiburg i. Br. 1935².
- Masaryk T. G., *Moderní člověk a náboženství*, Praha 1934.
- Matocha Dr. Josef, *Bytnost milosti posvěcující ve světle Písma svatého*, Olomouc 1925.

- M e s c h l e r Moritz S. J., Geistesleben, Freiburg i. Br. 1919⁴.
- M o r a l p r o b l e m e, V o r t r ä g e, Freiburg i. Br. 1911.
- M u c k e r m a n n Hermann, Die Religion der Gegenwart, Essen 1935.
- N i e t z s c h e B., Also sprach Zarathustra, Leipzig 1918.
- P a u l s e n Fr., System der Ethik, Stuttgart 1906⁸.
- P i u s X I., jeho okružní listy.
- P o s p í š i l Dr. Josef, Co jest Církev?, Brno 1925. — O Bohu Stvořiteli, Brno 1923. —
O Bohu jednom podle přirozenosti, Velehrad 1923.
- R a d e m a c h e r Dr. Arnold, Das neue Leben in Christus, Steyl, Rhf., 1927. —
Religion und Leben, Freiburg i. Br. 1929². — Religion und Bildung, Bonn 1935.
- R e y n o l d Gonzague de, L' Europe tragique, Paris 1934.
- R u l a n d Dr. Ludwig, Handbuch der praktischen Seelsorge, München, III. B. —
1933, IV. B. 1936.
- R u s s e l l Bertrand, Manželství a mravnost, přeložil Dr. O. Vočadlo a L. Vočadlová, Praha 1931.
- S c h e e b e n Dr. Mathias Josef, Die Mysterien des Christentums, Freiburg i. Br.
1912³.
- S ý k o r a Dr. Jan Lad., Bible česká, Knihy Nového zákona, Praha 1925.
- Š p a č e k Dr. Richard, Katolická věrouka, III., Kniha pátá, Praha 1920.
- T a n q u e r e y Ad. — P. Johannes Sternaux S. J., Grundriss der aszetischen und
mystischen Theologie, Paris 1931.
- T e r t u l l i a n u s, De baptismo, Migne patrol. lat. sv. 2. — Apologeticus adv. Gen-
tes, Migne patrol. lat. sv. 1. — Ad Nationes, Migne patrol. lat. sv. 1.
- S. T h o m a s Aqu., Summa theologica. — Summa Contra gentiles.
- V a š e k Dr. Bedřich, Život sociální, Praha 1933. — Překlad okružních listů: Lva XIII.
Rerum novarum, Olomouc 1935². Pia XI. O křesťanském manželství, Olomouc
1935. Quadragesimo anno, Olomouc 1935³. O katolickém kněžství, Olomouc
1936.
- W e i s z Albert Maria O. Pr., Apologie des Christentums, V. B., Freiburg i. Br.
1889.
- V e r r i e l e A., Le surnaturel en nous et le péché originel, Paris 1932.
- Z a c h Franz, Modernes oder Katholischen Kulturideal?, Wien 1925³.

R e j s t ř í k j m e n n ý

Albert Veliký sv. 141
Ambrož sv. 80, 141, 186
Andrews 22
Angelico 36
Anselm sv. 141
Aristoteles 80, 169
Atanáš sv. 169
Athenagoras 52
Augustin sv. 5, 8, 16, 33, 34, 35, 37,
57, 64, 73, 75, 76, 77, 84, 94, 98,
107, 115, 135, 137, 141, 165, 169,
171, 177, 199, 200.

Bajus 75
Bartmann 119
Bazil Vel. sv. 141, 169
Benedikt XII. 59
Bernard sv. 113, 127, 141, 147, 200
Billot 120
Bláha Arnošt 130
Bosco sv. 161
Buathier 138, 171, 174, 178, 179

Cathrein 146
Cicero 80, 82
Cohausz 50, 89, 96, 169
Comte 39
Cyril Alex. sv. 169
Cyril sv., apošt. slov., 106, 170

Dante 26, 174
Dionisius Vel. sv. 169
Donat 16, 115
Dvořák Xaver 201
Durych 35

Eusebius Caesarejský 169

František Ass. sv. 38, 79
Frant. Sál. sv. 141, 152
Förster W. 194

Gemelli 42, 170
Gerlier 21
Goethe 26, 39
Gröber 85, 100

Harnack 146
Herder 111
Hilarius sv. 198
Hromádka 27, 39
Hume 39

Ignác z Loyoly sv. 79
Isidor ze Sevilly sv. 170

Jansenius 75
Jan Zlat. sv. 123, 141
Jeronym sv. 169
Josef II. 24
Justin sv. 112

Kant 39
Keppler 154
Klement Alex. 141, 161, 169

Leclercq 89, 121, 122, 141, 149
Lenhart 77, 199
Lev XIII. 21, 28, 116, 143, 150, 151,
181, 186
Lev Veliký sv. 200, 201
Lindsey 18
Lindworsky 141
Linsenmann 82, 144
Lippert 105, 107, 136
Lubac 54

Masaryk 27, 39, 150
Matocha 57
Meschler 150
Metoděj sv., apošt. slov., 106, 170
Michelet 147

Nietzsche 26, 39

Noort 128

Origenes 169

Ovid 39

Papica 83, 136

Paulsen 29, 40, 109, 140, 156

Pelagius 75

Petr Lomb. 73

Pius X. 21, 28, 173

Pius XI. 20, 21, 41, 42, 78, 79, 83, 130,
132, 133, 136, 150, 155, 163, 170

Plato 169, 171

Pohle 36, 50, 51, 55

Pospíšil Jos. 20, 52, 55, 98, 191, 193

Rademacher 22, 26, 53, 56, 83, 84, 85,
102, 151, 152

Renan 35

Reynold 13, 24, 28, 30, 31, 191

Rhenanus 147

Rousseau 110

Ruland 162

Russell 18

Řehoř Naz. sv. 169

Řehoř Nys. sv. 169

Řehoř VII. sv. 147, 148

Řehoř Vel. sv. 81

Scheeben 36, 131, 132

Sokrates 169

Spencer 39

Škrášek 127

Špaček 63

Terezie Španělská sv. 141

Tertullian 121, 152, 170, 185

Tizian 171

Tomáš Aqu. sv. 26, 37, 42, 49, 73, 77,
78, 80, 83, 118, 123, 134, 137, 141,
145, 147, 171, 173

Vašek 41, 79, 115, 131, 150, 151

Vincenc z Pauly sv. 141

Vočadlo 18

Weisz Alb. M. 37, 85

Zach 168

R e j s t ř í k v ě c n ý

Aktivismus 152
amerikanismus 28
anthroposofismus 40
askese 25, 140
autorita 109
autorita církevní 112
autorita světské vrchnosti 115

bezženství 146
biřmování 124
bolest 139

ctnosti božské 61
ctnosti mravní 61
ctnosti pasivní 142

čistota 194

dary Ducha sv. 62
demokracie 29
dokonalost 137, 143, 145

etatismus 25, 29
etika přirozená 97
eugenismus 19, 194
eucharistie 125

fašismus 40
filosofie 42

humanismus 25
humanita 184

charakter 155

individualismus 25, 27
jistota 154

katolická akce 42, 124
komunismus 29

křest 122
kult veřejný 179

láska k vlasti 193
liberalismus 28
lidové zvyky 192
liturgické hnutí 41, 181

manželství 17, 18, 130, 195
materialismus 24

milost posvěcující 57
milost svátostná 122
milost úkonná 62
milost vnější 64

mimopřirozené 52
modernismus 28
mše svatá 127, 180
modlitba 134, 182

nacionalismus 40
nadpřirozené 54
nadpřirozený řád 64
nadsmyslné 54
národní život 192
naturalismus 28
nekonečné 54
nepřirozené 52
neomalthusianismus 18
novohumanismus 26

obět 138, 140, 178
okultismus 40
optimismus 157

pokoj 153
poslední pomazání 129
pravda 166
právo 189
příroda 49, 80, 160

přirozené 49
přirozenost 49
přirozený řád 51
protipřirozené 53
psychologie 49

racionalismus 28
radost 153
rady evangelické 144
rasismus 193
reformace 110
renaissance 25, 26, 110
rodina 195
romanopisec 175
rozluka manželská 19

řeholní stav 145

sebevraždy 143
sebezápor 142
skepse 39
skutky záslužné 64
socialismus 29
spiritismus 40
společenský život 20
sport 160
stěhování duší 40
sterilisace 162
subjektivismus 27, 190

svatí 136
svátosti 119
svátostniny 133
svěcení kněžstva 129
světový názor 99

školy 41, 169

tělocvik 160
tělo lidské 160, 172
theodicea 49
theosofismus 40
totalita 89

umělec 172
umění 17, 85, 117, 171
umění církevní 174
university 170
utilitarismus 27

věda 168
víra 95
výchova dítek 196
výchova školní 19

zdraví 161

život lidský 159

O b s a h

Úvodem	7
--------	---

ČÁST PRVNÍ: ŽIVOT A NÁBOŽENSTVÍ

1. Odklon života od náboženství	13
2. Příčiny odklonu života od náboženství	24
3. Ztráta nadpřirozena	33
4. Touha po nadpřirozenu	38

ČÁST DRUHÁ: PŘIROZENO A NADPŘIROZENO

1. Přirozeno a přirozený řád	49
2. Nadpřirozeno a nadpřirozený řád	54
a) pojem nadpřirozena	54
b) základem nadpřirozena je posvěcující milost	56
c) nadpřirozené síly	58
d) nadpřirozené skutky záslužné	64
e) nadpřirozený řád	69
3. Poměr přirozena k nadpřirozenu	75
a) nadpřirozeno nepotlačuje přirozených sil a schopností	76
b) nadpřirozeno předpokládá přirozeno	77
c) nadpřirozeno posiluje a zdokonaluje přirozeno	82
4. Nadpřirozeno zavazuje k činnosti	87

ČÁST TŘETÍ: NADPŘIROZENO V PRAKTICKÉM ŽIVOTĚ

I. Nadpřirozeno v životě jednotlivce	94
1. Pokorná víra	95
2. Příslušnost k církvi – tajemnému tělu Kristovu	101
3. Úcta k autoritě	109
4. Zdroje nadpřirozeného života, církvi nabízené	118
a) svaté svátosti	119
b) jiné zdroje nadpřirozeného života	133
5. Nadpřirozeno je hybnou silou všeho našeho jednání a snažení	149
II. Nadpřirozeno v životě společenském	164
1. Apoštolát pravdy	166
2. Apoštolát lásky	177
a) láska k Bohu	177
b) láska k lidem	183
3. Apoštolát společenského řádu	189
Doslov	198

*Vytiskly Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci
pro Lidové knihkupectví a nakladatelství v Olomouci L. P. 1936*

O d t é h o ž a u t o r a v y š l o

Zhoubnost lži ve světle učení

sv. Augustina

Olomouc 1928 • Cena brož. výtisku 12 Kč

Význam panenství v mravním

životě

Olomouc 1931 • Cena brož. výt. 17.50 Kč
